Isabel Allende

Eva Luna

Alma littera

Tikrovei belieka trauktis į šalį nuo negailestingo priežastingumo, išryškėjančio turtingos vaizduotės sūkuryje, kai Isabel Allende ima nuoširdžiai pasakoti meilės istoriją. Dar vieną – tačiau kokią! Tai istorija apie merginą, kurią pradėjo vienuolyno auklėtinė su geltonakiu indėnu. Istorija, kurioje glūdi dar daug kitų istorijų; kai kurios iš jų tokios subtilios ir trapios, kad joms suprasti prireikia ryškių aplinkos vaizdų, tarsi kaitrių Amerikos džiunglių tankmę gaivintų šaltas Breigelio peizažo grožis.

Isabel Allende vaizduotė plati: čia ir akivaizdūs dalykai, ir paslaptys; objektyvios priežastys ir užgaidos; bukas užsispyrimas ir netikėtas jausmingumas. Taikliai pagautus, dažnai stulbinamus siužeto posūkius sieja švelnios erotikos banga. Ir visai jau natūralu rodosi, kad vidury dienos tirpsta balta snaigė, nutūpusi ant palmės lapo. Prasmę ir emocijas suveda šveicariškas laikrodis, kurio skambesys mus įspėja, kad budėjimas yra tiesioginė patirtis, kurią fiksuoja literatūra, o miegas sukinėjasi joje į visas puses tarsi kompaso rodyklė, skleisdamas lapijos ir žvaigždžių muziką.

Eva Luna – tik keturi skiemenys, bet jie mus įtikina, kokia galinga toji muzika ir kokią paslaptį sukuria žodžiai, gimę tam, kad išliktų savo pačių pramanytoje atmintyje.

Isabel Allende

Eva Luna

Romanas

Iš ispanų kalbos vertė
Valdemaras Kvietkauskas

Alma littera

UDK 860(83)-3
Al-142

Versta iš:
Isabel Allende
EVA LUNA,
Editional Sudamericana

ISBN 9955-24-191-8

Tada ji tarė Šahrazadai: „Sesele, dėl Alacho meilės papasakok mums istoriją, kad neprailgtų naktis...“

(Iš *Tūkstančio ir vienos nakties*)

1

Mano vardas Eva; jis reiškia gyvenimą – tai mama perskaitė knygoje, kurioje ieškojo patarimo, kaip mane pavadinti. Gimiau tolimiausiame tamsaus namo kambaryje, augau tarp senoviškų baldų, lotyniškų knygų ir mumijų, bet dėl to netapau melancholike, nes atėjau į pasaulį su girios dvelksmu atminty. Mano tėvas, geltonakis indėnas, kilęs iš vietovės, į kurią suplaukia šimtas upių, kur kvepia mišku; jis niekada prieš akis nematė dangaus, nes buvo pagimdytas po medžių lajomis ir šviesa jam rodėsi nepadori. Mano mamos Konsuelos vaikystė praėjo užburtame krašte: ten perėjūnai nuo amžių ieškojo auksinio miesto, kurį buvo regėję pražūtingo godumo apsvaiginti konkistadorai. Neišdildomą žymę paliko jai tas kraštovaizdis, ir jo sukeltą įspūdį ji kažkaip perdavė man.

Misionieriai priglobė Konsuelą dar nemokančią vaikščioti, tokią nuogą, purviną, apskretusią katytę, užropojusią ant prieplaukos tiltelio nelyg koks sumažėjęs Jona, gėlųjų vandenų didžuvės išspjautas į krantą. Nuprausę įsitikino, kad tai, be abejo, mergaitė, ir gerokai sutriko: mat jeigu jau ji čia, tai atgal į upę nebeįmesi. Vyrai šiokiu tokiu vystyklu pridengė jai gėdą, įlašino į uždegimo apimtas akutes citrinos sulčių, kad atsimerktų, ir pakrikštijo pirmu į galvą šovusiu moterišku vardu. Paskui augino ją nekvaršindami sau galvos, iš kur

ji atsirado, ir per daug nesijaudindami: girdi, jei jau Dievo apvaizda išsaugojo jai gyvybę iki jiems ją surandant, tai ir toliau rūpinsis jos kūnu bei siela, o blogiausiu atveju pasiims ją į dangų pas kitus teisiuosius. Konsuela augo neturėdama aiškios vietos griežtoje misijos hierarchijoje. Nebuvo ji nei tikra tarnaitė, nebuvo prilyginta nei mokinukams indėnams, o kas tik paklausdavo, kuris gi kunigėlis – jos tėtė, tuoj gaudavo ausin. Girdėjau, kad ji buvusi palikta laive, kurį upeivis olandas paleido pasroviui, bet tikriausiai tai tik legenda, sugalvota vėliau, kad neįkyrėčiau klausimais. Manau, kad iš tiesų niekas nežinojo, nei kas jos gimdytojai, nei kaip ji čia atsirado.

Misija buvo maža oazė, apsupta vešlios susiraizgiusios augalijos, kuri driekėsi nuo upės krantų iki pat didingų geologinių bokštų, pasistiebusių dangun tarsi Dievo klaidų vaisius. Laiko tėkmė ten iškrypusi, o nuotoliai klaidina žmonių akis ir verčia keleivį sukti ratu. Oras, drėgnas ir sunkus, dvelkia tai gėlėmis ir žolėmis, tai žmonių prakaitu ir žvėrių kvapu. Joks vėjelis nesklaido slogios kaitros, dega ir kojos, ir kraujas gyslose. Sutemus dangus prisipildo švytinčių vabalėlių, kurių sugeltą žmogų kankina nepabaigiami košmarai; naktimis aiškiausiai girdėti, kaip šnara paukščiai, rėkauja beždžionės, o tolumoj griaudėja kriokliai, užgimę aukštai kalnuose ir garmantys žemyn su pragarišku triukšmu. Kuklus pastatas, drėbtas iš molio su šiaudais, pasipuošęs sukryžiuotų stulpų varpine, kviečiančia mišių, laikėsi, kaip ir visos trobelės, ant polių, sukaltų į upės dumblą. Atrodė, kad namukai plaukia pasroviui žaižaruojančia upe, kurios apybraižos išnyksta tolumoj tarp šviesos atspindžių, kartu su tyliomis valtimis, šiukšlėmis, šunų ir žiurkių maitomis, nežinia kokiomis baltomis gėlėmis.

Net ir iš tolo galėjai pažinti Konsuelą iš ilgų rusvų plaukų, tarsi liepsnos besiplaikstančių amžinoje gamtos žalumoje. Jos žaidimų draugai buvo indėnų vaikai išsipūtusiais pilvais, akiplėša papūga, čiauškanti poterius pramaišiui su blevyzgomis,

ir beždžionė, grandine prirakinta prie stalo kojos; ją mergaitė kai kada paleisdavo į mišką poros ieškoti, bet žvėrelis visada grįždavo į savo vietą blusinėtis. Tais laikais ten jau bastėsi protestantai, dalijo Biblijas, burnojo prieš Vatikaną ir visur ant ratukų vežiojosi fisharmonijas, nepaisydami nei kaitros, nei lietaus, kad galėtų giedoti atsivertėliams per pamaldas. Katalikų dvasininkai priešinosi jiems visomis išgalėmis, užtat mažai tesirūpino Konsuela; ši augo saulės kepinama, šiaip taip misdama manijokais ir džiovinta žuvimi, parazitų apnikta, uodų sugelta, laisva kaip paukštė. Tiesa, jai tekdavo ir namuose apsiruošti, ir mišių klausyti, ir į mokyklą pavaikščioti, ten ją mokė skaityti, aritmetikos ir katekizmo, bet tai ir visos jos pareigos; šiaip jau ji klajojo po girią, uostinėjo augalus ir sekiojo žvėris, jos galva buvo pilna vaizdinių, kvapų, spalvų ir skonių, pasakojimų, atkeliavusių iš pasienio, ir mitų, atplaukusių upe.

Sulaukusi dvylikos Konsuela susipažino su paukštininku, darganų nugairintu portugalu, kieto ir sauso kūno, bet be galo sąmojingo būdo. Jo vištos stvėrė ir gurkė visa, kas blizga, o paskui šeimininkas prapjaudavo joms gūžį ir ištraukdavo aukso grūdelių, ne tiek, kad pralobtų, bet pakankamai, kad susisvajotų. Vieną rytą portugalas išvydo tą baltaodę mergaitę liepsnojančiais plaukais, pakaišyta suknute ir dumblinomis kojomis, ir pasijuto tarsi maliarijos priepuolio krečiamas. Vyras iš netikėtumo net sušvilpė, lyg ragintų žirgą. Jo šauksmas nuaidėjo ore, ji pakėlė akis, jų žvilgsniai susitiko ir abu kaip vienas nusišypsojo. Nuo tos dienos juodu ir susitikinėjo: jis ateidavo pasigėrėti mergaite, ji – pasimokyti portugališkų dainų.

– Eime aukso ieškoti, – tarė vyriškis vieną gražią dieną.

Juodu patraukė gilyn į mišką, kol pametė iš akių misijos varpinę, skverbdamiesi į tankmę takais, kuriuos jis vienas ir tematė. Ištisa diena praėjo ieškant vištų: paukštininkas viliojo jas gaidžio balsu ir pagaudavo skrendančias, kai tik įžiūrėda-

vo jas per lapiją. Mergaitė suspausdavo paukštę tarp kelių, o vyras tiksliu pjūviu atverdavo gūžį ir sukišęs pirštus ištraukdavo aukso grūdelius. Jei višta likdavo gyva, žaizdą paprastai užsiūdavo siūlu su adata, kad ir toliau duotų naudos šeimininkui; paukštė būdavo įkišama į maišą ir parduodama kaime arba papjaunama mėsai, o plunksnos sukūrenamos laužе, kad neužtrauktų piktos lemties ir neužkrėstų piepučiu. Vakare Konsuela parėjo suveltais plaukais, laiminga ir išsitepusi krauju. Atsisveikinusi su draugu, virvinėmis kopėčiomis iš valties užkopė į terasą ir vos neįsirėmė nosim į keturis nešvarius sandalus: čia jau stovėjo du vienuoliai iš Estremadūros, sukryžiavę rankas ant krūtinės, ir rūsčiais žvilgsniais smerkė paklydėlę.

– Tau metas keliauti į miestą, – kalbėjo jie.

Maldauk nemaldavusi – kitaip jau nebus. Vienuoliai net neleido pasiimti beždžionėlės arba papūgos – kaipgi jos prisitaikytų prie naujo gyvenimo, kuris ten laukia mergaitės? Ir išsiuntė ją kartu su penkiomis jaunomis indėnėmis, visoms supančioję kojas, kad nebandytų šokti iš valties į upę. Portugalas atsisveikino su Konsuela vien įdėmiu žvilgsniu, nė nepalietė jos, tik padavė atminimui aukso gabalėlį, tokį kaip dantis, pervertą virvute. Tą auksinį dantį ji taip ir nešios ant kaklo kone visą gyvenimą, kol sutiks žmogų, kuriam galės įteikti jį kaip meilės įrodymą. Paskutinį kartą vyriškis mato savo draugę su išblukusia perkeline prikyšte ir šiaudine skrybėle, užmauta lig ausų, basą ir liūdną, mojuojančią tam, kurį palieka.

Iš pradžių ji plaukė valtimi upės intakais per nuostabų kraštą, paskui jojo mulu per aukštus plokščiakalnius, kuriuose naktimis net mintys užšąla, pagaliau važiavo sunkvežimiu per drėgnas lygumas, laukinių platanų ir kalninių pušaičių miškus, per smėlynus ir druskožemius, bet niekuo nesistebėjo, nes kai akys mergaitei atsivėrė įstabiausiame pasaulio kampelyje, jos jau niekas nebegalėjo apstulbinti. Per tą ilgą

kelionę ji išverkė visas ašaras, kiek tik turėjo, ir nė trupučio nepasiliko ateičiai. Išsiraudojusi Konsuela kietai užsičiaupė ir pasiryžo nuo šiol atverti burną tik tada, kai bus būtina atsakyti. Po kelių dienų keliautojų būrelis pasiekė sostinę ir vienuoliai nuvedė įsibauginusias mergaites į Gailestingųjų seserų vienuolyną; tenai vienuolė atrakino geležines duris kalėjimo raktu ir palydėjo atvykėles į erdvų ūksmingą kiemą, kurį supo galerijos. Kiemo vidury tryško kokliais papuoštas fontanėlis, iš kurio gėrė balandžiai, strazdai ir kolibriai. Kelios merginos vienodomis pilkomis suknelėmis, rateliu susėdusios pavėsyje, lenktomis adatomis siuvo čiužinių apvalkalus arba iš vytelių pynė krepšius.

– Maldomis ir pasiaukojimu palengvinsite savo nuodėmių naštą. Ne sveikiesiems reikia gydytojo, bet ligoniams. Piemuo labiau džiaugiasi paklydusia avele, kurią atrado, negu visa kaimene. Tokiais žodžiais bylojo Dievas, tebūnie pagarbintas šventas jo vardas, amen, – taip ar panašiai kalbėjo vienuolė, paslėpusi rankas abito klostėse.

Konsuela nesuprato, ką tas pamokslas reiškia, nelabai jo ir klausėsi, nes buvo pavargusi ir uždaros erdvės prislėgta. Jai niekada nebuvo tekę atsidurti tarp aklinų sienų ir dangaus kvadratinį lopinėlį tematyti; rodėsi, kad tuoj uždus ir numirs. Kai ją atskyrė nuo kelionės draugių ir nuvedė pas vienuolyno vyresniąją, mergaitė nenutuokė, kad priežastis – šviesios jos akys ir oda. Jau kiek metų gailestingosios seserys nebuvo sulaukusios tokio vaikelio; čionai atkeliaudavo tik metisiukės iš skurdžiausių priemiesčių arba indėnės, kurias misionieriai išnaudojo kaip darbo jėgą.

– Kas tavo tėvai?

– Nežinau.

– Kada tu gimei?

– Kometos metais.

Jau ir tada Konsuelai metaforos atstodavo trūkstamas žinias. Pirmąsyk išgirdusi minint kometą, ji nusprendė, kad

tai ir būsianti jos gimimo data. Kažkas jai dar vaikystėje paaiškino, jog išvydę kometą žmonės su baime laukdavo stebuklo iš dangaus. Buvo manoma, kad kai tas ugninis slibinas užkliudys Žemės atmosferą, jo uodega apgaubsianti planetą nuodingomis dujomis ir skystos lavos kaitra sunaikinsianti visa, kas gyva. Kai kurie net žudėsi, kad gyvi nesudegtų, kiti, laukdami paskutinės valandos, be saiko kimšo, girtavo ir paleistuvavo. Net ir Geradarys sakėsi matęs, kaip dangus pažaliuoja, ir sužinojęs, kad nuo kometos poveikio mulatų garbanos išsitiesia, o kinų plaukai susiraito; jis net liepė išleisti kai kuriuos priešgynas, laikytus kalėjime taip ilgai, kad jie jau buvo pamiršę dienos šviesą, nors dar dažnas puoselėjo gyvybingus maišto daigus ir buvo pasirengęs perduoti juos būsimoms kartoms. Konsuelai buvo labai patrauklu manyti, kad ji gimė per patį tą siaubą, nors ir girdėjo šnekant, kad visi tų dienų naujagimiai buvę bjaurūs ir likę tokie net po daugelio metų, kai kometa, tasai ledo ir kosminių dulkių kamuolys, jau seniai buvo dingusi iš akių.

– Pirmučiausia reikia atsikratyti tąja šėtono uodega, – nusprendė vyresnioji, abiem rankomis prilaikydama variu žvilgančią kasą, nusvirusią vienuolyno naujokei ant nugaros. Taip tarusi liepė pasitrumpinti karčius, išsitrinkti galvą šarmo ir auksaspalvio aliejaus oniremo mišiniu, kad neliktų utėlių ir nebadytų akių ta ryški ševeliūra; dėl to pusė plaukų išslinko, o likusieji nusidažė molio spalva, labiau derančia religinės įstaigos prigimčiai ir paskirčiai negu natūralių karčių ugnis.

Toj vietoj Konsuela išbuvo trejus metus, stingdama kūnu ir siela, užsidariusi ir vieniša, netikėdama, kad apgailėtina saulė, apšviečianti kiemą, yra ta pati, kuri svilino girią – jos prarastus namus. Ten nesiekė nei liaudies pasipiktinimas, nei tautos gerovė, pradėjusi kilti, kai kažkas iškasė šulinį ir iš jo vietoj vandens ištryško juodo, tiršto, dvokiančio skysčio čiurkšlė, tarsi dinozauro išmatos. Tėvynę užliejo naftos jūra. Dėl to šiek tiek sukruto prisnūdusi diktatūra, nes tironas ir jo arti-

mieji tiek pralobo, jog kai kas nubyrėjo ir kitiems. Miestuose atsirado naujovių, naftos verslovėse, į kurias priplūdo augalotų vadovų iš šiaurės, išklibo senieji papročiai ir modernizmo vėjai kilstelėjo moterų sijonus, tik Gailestingųjų seserų vienuolyne niekas nesikeitė. Gyvenimas čia prasidėdavo ketvirtą valandą ryto ankstyvosiomis pamaldomis; diena praeidavo pagal nekintamą tvarką ir baigdavosi šeštos valandos varpais, skelbiančiais, kad atėjo metas atgailauti, apvalyti sielą ir pasirengti galimai mirčiai, jeigu tektų jau šiąnakt iškeliauti ten, iš kur negrįžtama. Ilgos bežadės valandos, koridoriai vaškuotomis plytelių grindimis, smilkalų ir lelijų kvapas, pusbalsiu murmamos maldos, tamsūs mediniai suolai, baltos sienos be jokių puošmenų. Dievas, visur Dievas. Be vienuolių ir poros tarnų, erdviame nedegtų plytų pastate čerpių stogu tegyveno šešiolika mergaičių, daugiausia našlaičių arba pamestinukių; jos čia mokėsi vaikščioti apsiavusios, valgyti šakute ir dirbti paprasčiausius namų apyvokos darbus, kad vėliau galėtų parsisamdyti tarnaitėmis, nes buvo manoma, jog nieko kito ir nesugebėtų. Konsuela išvaizda skyrėsi iš visų, ir vienuolės, tikėdamos, jog tai ne atsitiktinumas, o veikiau Dievo geros valios ženklas, visomis išgalėmis stengėsi skiepyti jai tikėjimą, mat vylėsi, kad ji ryšis apsivilkti abitą ir tarnauti Bažnyčiai, bet visas jų pastangas žlugdė instinktyvus mergaitės pasipriešinimas. Kad ir kaip ji stengėsi, niekaip negalėjo pamilti to despotiško dievo, kurį garbino pamaldžiosios moterys; labiau jai būtų tikusi kitokia dievybė – linksmesnė, linkusi globoti ir atjausti.

– Tai Švenčiausioji Mergelė Marija, – aiškino jai vienuolės.

– Ar ji – Dievas?

– Ne, ji Dievo motina.

– O tai kas turi daugiau valdžios danguje – Dievas ar jo mama?

– Nutilk, begėde, tylėk ir melskis. Prašyk Viešpatį, kad apšviestų tau protą, – buvo jai liepta.

Konsuela atsisėdo koplyčioje, žvelgė į altorių, į šiurpiai tikrovišką Kristaus atvaizdą virš jo, ir bandė kalbėti rožinį, bet labai greit jos mintys nuklydo į begalinius nuotykius, kuriuose maišėsi džiunglių prisiminimai ir Šventojo Rašto personažai, jų aistros ir kerštas, kančios ir stebuklai. Viską ji ėmė į galvą ir širdį: apeiginius mišių žodžius, sekmadienio pamokslus, dievobaimingus skaitymus, nakties garsus, vėją tarp galerijos kolonų, šventuosius ir atsiskyrėlius, bukai žvelgiančius iš bažnyčios nišų. Išmoko tylėti ir slėpti neišsemiamą pasakojimų lobyną, kol aš leidau prapliupti žodžiams, kuriuos ji visąlaik nešiojosi.

Konsuela taip ilgai rymodavo koplyčioje, pamaldžiai sudėjusi rankutes ir romi kaip veršelis, kad vienuolyne pasklido gandas, neva ji esanti palaiminta ir reginti dangiškas vizijas; tačiau vyresnioji sesuo, praktiška katalonė, mažiau nei kitos to ordino vienuolės linkusi tikėti stebuklais, suprato, jog veikiausiai ne šventumas taip reiškiasi, o nepagydomas išsiblaškymas. Kadangi mergaitė nerodė jokio noro nei čiužinius siūti, nei ostijas kepti ar krepšius pinti, vyresnioji nusprendė, kad jau gana to auklėjimo, ir pasiuntė ją tarnauti pas svetimšalį mediką, profesorių Džonsą. Pati nuvedė ją už rankutės į namą, jau kiek aptriušusį, bet vis dar įspūdingą prancūziško stiliaus pastatą miesto pakrašty, kalvos papėdėje; dabar ta kalva valdžios paversta nacionaliniu parku. Profesorius padarė Konsuelai tokį stiprų įspūdį, kad ji tik po keleto mėnesių liovėsi bijoti. Į kambarį įėjo vyras, pasirišęs mėsininko prikyštę, rankoje laikydamas keistą metalinį instrumentą; nė nepasisveikinęs mestelėjo vienuolei keletą nesuprantamų sakinių, ir viskas, o mergaitei puse lūpų liepė keliauti virtuvėn ir net nesiteikė į ją pažvelgti: jam galvoj buvo tik jo projektai. Ji, priešingai, stebėjo jį kuo atidžiausiai, nes dar niekada nebu-

vo mačiusi tokio rūstaus žmogaus, bet negalėjo nepripažinti, kad jis gražus tarsi Jėzaus atvaizdas: tokia pat auksinė barzda, tokios pat nenusakomos spalvos akys.

Vienintelis per visą gyvenimą Konsuelos šeimininkas metų metus tobulino numirėlių konservavimo būdą ir galiausiai, žmonijos laimei, tą paslaptį nusinešė į kapus. Be to, jis bandė savotiškai gydyti vėžį, mat buvo pastebėjęs, jog piktybiniai navikai retesni tuose kraštuose, kur siaučia maliarija, ir nusprendė, kad vėžininkų sveikata pagerėtų, jeigu juos sugeltų atogrąžų pelkių uodai. Tokia pat logika vadovaudamasis, profesorius eksperimentavo su silpnapročiais iš prigimties ar dėl kokios ligos – bandė įkrėsti jiems proto smūgiais per galvą, nes „Galeno žurnale“ buvo skaitęs, kad vienas ligonis nuo smegenų sukrėtimo tapo genijum. Džonsas buvo įsitikinęs antisocialistas. Jis suskaičiavo, kad jei visi pasaulio turtai būtų išdalyti žmonėms, tai kiekvienam Žemės gyventojui tektų mažiau kaip po trisdešimt penkis sentavus, todėl visos revoliucijos beprasmės. Iš pažiūros jis atrodė sveikas ir tvirtas, nuolat buvo prastai nusiteikęs, žinių turėjo kaip išminčius, o elgėsi it koks zakristijonas. Jo balzamavimo metodas buvo nuostabiai paprastas, kaip ir bemaž visi didieji išradimai. Nereikia nei vidurių šalinti, nei kaukolės gremžti, nei nardinti kūno į formaliną ir įtrėkšti dervų ar prikimšti pakulų; numirėlis net nesusiraukšlėja kaip džiovinta slyva ir nespokso sutrikęs spalvoto stiklo akimis. Paprasčiausiai iš lavono išsiurbiamas kraujas, kol dar nesukrešėjęs, ir pakeičiamas skysčiu, kuris užkonservuoja kūną tarsi gyvą. Oda, nors blyški ir šalta, negenda, plaukai nesikeičia, kartais net nagai ne tik lieka kur buvę, bet dar ir toliau auga. Vienintelė kliauda – savotiškas kvapas, aštrus ir skvarbus, bet ilgainiui šeimyna priprato ir prie jo. Tais laikais tik nedaugelis pacientų savo noru leisdavosi gydomi vabzdžių įgėlimais arba sutikdavo būti daužomi per galvą, kad taptų protingesni, bet balzamuotojo Džonso šlovė pasklido net už vandenyno, tad profesorių suska-

to lankyti mokslininkai iš Europos ir verslininkai iš Šiaurės Amerikos, geidžiantys išgauti jo formulę. Visi grįždavo nieko nepešę. Labiausiai pasaulyje jį išgarsino atsitikimas su žinomu miesto advokatu, kuris neslėpė liberalių pažiūrų ir už tai buvo Geradario įsakymu nušautas miesto teatre per sarsuelos „La Paloma" premjerą, spektakliui jau baigiantis. Profesoriui Džonsui buvo atneštas dar šiltas jo kūnas, daugybės kulkų suvarpytas, bet nesužalotu veidu. Nors ir laikydamas advokatą ideologiniu priešininku, nes pats buvo autoritarinio režimo šalininkas ir nepasitikėjo demokratija, kurią laikė vulgaria ir pernelyg artima socializmui, profesorius ėmėsi darbo ir taip puikiai išbalzamavo kūną, kad velionis, aprengtas geriausia eilute, buvo artimųjų pasodintas bibliotekoj su plunksnakočiu dešinėj rankoj. Taip jis ir sėdėjo ištisus dešimtmečius, prižiūrimas, kad neapdulkėtų ir kandys nesugraužtų, neleisdamas pamiršti, koks žiaurus tasai diktatorius, o šis nedrįso kištis, nes viena yra kivirčytis su gyvaisiais ir visai kas kita – kariauti su numirėliais.

Kai Konsuela įveikė baimę, kuri kaustė ją iš pradžių, ir suprato, jog kraujuota šeimininko prikyštė ir kapo tvaikas tėra nereikšmingos detalės, nes iš tiesų tasai žmogus yra neblogo būdo, jautrus, o kai kada ir visai mielas, jai tapo jauku tuose namuose, kurie atrodė jai tikras rojus, palyginti su vienuolynu. Čia niekas nesikėlė auštant, kad sukalbėtų rožinį už visą žmoniją, niekas neliepė klauptis ant pabertų žirnių, kad savo kančiomis atpirktų svetimas kaltes. Kaip ir senoviniame Gailestingųjų seserų vienuolyne, šiame name klaidžiojo tylūs vaiduokliai; jų buvimą juto net ir profesorius Džonsas, nors atkakliai jį neigė kaip moksliškai nepagrįstą. Net nelengvais darbais apkrauta mergaitė ištaikydavo laiko ir pasvajoti, juoba niekas jai netrukdė ir tylaus jos susimąstymo nelaikė stebuklinga dorybe. Konsuela buvo stipri, niekad nedejavo ir darė kas liepta neklausinėdama, kaip vienuolės buvo išmokiusios. Ji ne tik šlavė, skalbė ir lygino drabužius, valė išvietes,

kasdien krovė į šaldytuvus ledą, kurį apkrautą rupia druska atnešdavo asilas ant kupros, bet ir padėjo profesoriui Džonsui didelėse kolbose gaminti jo išrastą preparatą, prižiūrėjo balzamuotus kūnus, šluostė nuo jų dulkes ir lankstė sąnarius, rengė juos, šukavo ir rausvino skruostus. Mokslininkas buvo patenkintas tokia tarnaite. Kol jos čia nebuvo, profesorius darbavosi pats vienas, užsidaręs nuo visų, bet ilgainiui apsipratęs su Konsuela leido jai talkinti laboratorijoje: ta tylenė nekėlė jam jokio pavojaus. Tikrai žinodamas, kad ji visada, kai tik reikia, yra čia pat, jis, būdavo, nusivelka švarką, nusiima skrybėlę ir nesidairydamas paleidžia iš rankų, nes ji pagauna tuos daiktus ore, nespėjusius nukristi; o kadangi ji niekada nesuklysdavo, šeimininkas ėmė ja aklai pasitikėti. Taigi Konsuela tapo vieninteliu, be paties išradėjo, žmogumi, žinančiu stebuklingąją formulę, bet kas iš to žinojimo: juk jai niekada nė į galvą nebūtų šovę išduoti šeimininką ir pasipelnyti iš jo paslapties. Ji bjaurėjosi lavonais ir nesuprato, kam reikia juos balzamuoti. Jeigu tai būtų naudinga, manė ji, pati gamta būtų tuo pasirūpinusi ir neleidusi mirusiesiems supūti. Vis dėlto gyvenimo pabaigoje ji tarėsi supratusi, kodėl žmonės visais laikais taip rūpinosi išsaugoti artimųjų palaikus: juk kai velionis yra čia pat, ranka pasiekiamas, lengviau jį prisiminti.

Taip Konsuela daug metų išgyveno be kokių sukrėtimų. Ji nežinojo, kas naujo vyksta aplinkui, nes iš uždaro vienuolyno pateko į tokius pat uždarus profesoriaus Džonso namus. Tiesa, čia stovėjo radijas, pranešantis žinias, bet jis retai tebūdavo įjungiamas; šiaip jau vis skambėdavo operos iš plokštelių, kurias šeimininkas uždėdavo ant puikaus gramofono. Neateidavo ir laikraščių, tik moksliniai žurnalai, nes profesorius buvo abejingas šalies ir pasaulio įvykiams; jį kur kas labiau domino teoriniai dalykai, istorijos faktai ir ateities prognozės negu dienos sensacijos. Namas buvo ištisas bekraštis knygų labirintas. Visas sienas nuo grindų iki pat lubų užėmė knygos: tamsios, atsiduodančios odiniais aptaisais, glotnios,

gurgždančios, paauksuotais kraštais ir auksinėmis raidėmis nugarėlėje, o plonyčiai lapai užpildyti dailiu šriftu. Viso pasaulio išminties lobiai išsiteko tose lentynose, sudėlioti tarsi be jokios tvarkos, bet profesorius tiksliai prisiminė, kur stovi kiekviena knyga. Šekspyro veikalai rymojo greta „Kapitalo", Konfucijaus filosofijai netrukdė „Ruonių gyvenimo" kaimynystė, senovės jūrininkų žemėlapiai atsidūrė greta Šiaurės sakmių ir Indijos poezijos. Konsuela šluostė tas knygas po kelias valandas per dieną. Kol užbaigi paskutinę lentyną, žiūrėk, jau metas vėl imtis pirmosios, bet tas darbas buvo jai mieliausias. Ima, būdavo, atsargiai knygas vieną po kitos, meilingai nukrato dulkes ir pavarto lapus, kad minutę kitą pasinertų į uždarą kiekvienos knygos pasaulėlį. Taip ji išmoko jas pažinti ir įsidėmėjo kiekvienos knygos vietą spintoje. Niekada neišdrįso paprašyti, kad kurią nors jai paskolintų, tik paslapčiomis nusinešdavo į savo kambarėlį, per naktį paskaitydavo ir rytojaus dieną padėdavo į vietą.

Konsuela nebuvo girdėjusi apie daugybę to meto perversmų, katastrofų ir naujovių, bet apie studentų bruzdėjimą šalyje žinojo viską, nes per patį jų maištą profesorius Džonsas vaikštinėjo po miesto centrą ir vos nebuvo raitosios gvardijos nukautas. Jai teko aptvarstyti šeimininkui žaizdas ir maitinti jį sultiniu bei alumi per žinduką, kol sustiprėjo išmalti dantys. Tądien mokslininkas išėjo pirkti chemikalų, reikalingų jo eksperimentams, visai pamiršęs, jog vyksta karnavalas – palaidumo šventė, per kurią kasmet būna ir sužeistųjų, ir žuvusiųjų; bet šį sykį girtuoklių peštynės netikėtai virto kitokiais susidūrimais, šiurpinančiais apsnūdusią kai kurių žmonių sąžinę. Džonsas kaip tik ėjo per gatvę, kai ūmai kilo maišatis. Iš tiesų viskas prasidėjo prieš dvi dienas, kai universiteto studentai išsirinko grožio karalienę – tai buvo pirmieji demokratiški rinkimai tame krašte. Apvainikavęs gražuolę ir išliaupsinęs ją kalbomis, kuriose vienas kitas karštakošis užsiminė apie laisvę ir nepriklausomybę, jaunimas nutarė surengti demonst-

raciją. Niekas iki tol nebuvo matęs nieko panašaus, policija delsė keturiasdešimt aštuonias valandas ir susigriebė kaip tik tada, kai profesorius Džonsas ėjo iš parduotuvės, buteliukais ir paketėliais nešinas. Jis matė atšuoliuojančius gvardiečius su nuogais kardais, bet nepasitraukė į šalį ir net žingsnio nepaspartino, kadangi visas mintis buvo nukreipęs į cheminę formulę ir visas tas triukšmas jam mažiausiai rūpėjo. Jis atgavo sąmonę tik boginamas ant neštuvų į vargšų ligoninę ir švebeldžiuodamas privertė sanitarus pasukti kitu keliu – nešti jį namo, o pats delnu prilaikė dantis, kad nepabirtų gatvėje. Jam jau ilsintis ant minkštų pagalvių, policija gaudė maištautojų vadeivas ir grūdo į belangę, bet nemušė, nes kai kurių tėvai buvo labai įtakingi. Dėl jų sulaikymo kilo solidarumo banga, ir rytojaus dieną dešimtys jaunuolių užplūdo areštines bei kalėjimus, reikalaudami suimti ir juos. Taip ir buvo padaryta, bet po poros dienų teko juos paleisti, nes kamerose pritrūko vietos, be to, nuo motinų dejonių Geradariui ėmė trikti virškinimas.

Po kelių mėnesių, kai profesoriaus Džonso dantys sustiprėjo ir jis kiek atsigavo nuo moralinio sukrėtimo, studentai vėl ėmė maištauti, tik šįsyk prie jų prisidėjo ir kai kurie jauni karininkai. Karo ministras per septynias valandas nuslopino riaušes, o tie, kurie išvengė bausmės, pasitraukė į užsienį ir išbuvo ten septynetą metų, kol pasimirė Tautos Vadas, patogiai ištiesęs kojas savo lovoje, užuot buvęs pakartas už kiaušių ant gatvės žibinto, kaip ketino jo priešai ir baiminosi Jungtinių Valstijų ambasadorius.

Mirus senajam tironui ir pasibaigus ilgai jo diktatūrai, profesorius Džonsas jau ketino grįžti į Europą: buvo įsitikinęs, kaip ir daugelis, kad šalį apims begalinė suirutė. Tuo tarpu vyriausybės ministrai, bijodami, kad liaudis nesukiltų, kuo skubiausiai susirinko ir vienam iš jų pasiūlius nutarė kreiptis į profesorių: girdi, jeigu jau Sido Kampeadoro lavonas, pririštas prie žirgo, įstengė kautis su maurais, tai kodėl ir Preziden-

tas Iki Gyvos Galvos negalėtų toliau valdyti, užbalzamuotas ir pasodintas į tirono sostą? Profesorius prisistatė lydimas Konsuelos, kuri nešė jo lagaminėlį ir abejingai dairėsi į namus raudonais stogais, tramvajus, vyrus šiaudinėmis skrybėlėmis ir dvispalviais batais, į prabangius, bet prišiukšlintus Vyriausybės rūmus. Kelis mėnesius, kol Vadas merdėjo, apsaugos priemonės buvo susilpnintos, o pirmomis valandomis po jo mirties viešpatavo visiškas sąmyšis, tad niekas nesustabdė lankytojo ir jo palydovės. Juodu žingsniavo koridoriais, perėjo ne vieną salę ir pagaliau įžengė į kambarį, kuriame tysojo tas valdingasis žmogus – kokių šimto pavainikių tėvas, savo valdinių gyvybės ir mirties viešpats ir nesuskaičiuojamų turtų savininkas – su naktiniais marškiniais, odinėmis pirštinėmis ir visas apsišlapinęs. Už durų kinkas drebino jo palyda ir kelios sugulovės, o ministrai dvejojo, ar sprukti į užsienį, ar likti, viliantis, kad Labdario mumija ir toliau lems tėvynės likimą. Profesorius Džonsas priėjo prie lavono ir ėmė jį apžiūrinėti nelyginant entomologas retą drugelį.

– Ar tiesa, kad jūs mokate konservuoti mirusiuosius, profesoriau? – pasiteiravo storas vyriškis su ūsais, panašiais kaip diktatoriaus.

– Chmm...

– Jeigu taip, patarčiau to nedaryti, nes dabar valdžia priklauso man: esu jo brolis, to paties rango ir kraujo, – perspėjo kitas, rodydamas įspūdingą pistoletą, užkištą už diržo.

Tuo tarpu pasirodė karo ministras ir pasivedėjo mokslininką už parankės nuošaliau pasišnekėti kitiems negirdint.

– Tikiuosi, neketinate balzamuoti mūsų prezidento...

– Chmm...

– Verčiau nesikiškit į tuos reikalus, nes dabar įsakinėju aš: mano rankose – kariuomenė.

Profesorius sutrikęs išėjo iš rūmų, paskui jį – ir Konsuela. Jis taip ir nesužinojo, nei kas jį kvietė, nei kam. Kas besupaisys tuos pietiečius, murmėjo jis sau. Kaip būtų gera dabar grįžti į

tokį mielą širdžiai gimtąjį miestą, kur galioja logikos dėsniai ir žmonės moka bendrauti. Be reikalo jis iš ten išvažiavo!

Karo ministras užsikrovė vadovavimo naštą dorai neišmanydamas, ką reikia daryti, nes visuomet buvo po Geradario padu ir net neprisiminė, kad per visą savo karjerą būtų kada nors ėmęsis iniciatyvos. O dabar toks netikrumo metas, nes tauta negali patikėti, kad Prezidentas Iki Gyvos Galvos iš tiesų miręs, ir mano, jog tas senis, gulintis faraono karste, yra tik akių dūmimas, dar vienas burtininko triukas piktiems liežuviams užčiaupti. Žmonės užsidarė namie, nedrįsdami kišti nosies į lauką, tad gvardiečiams teko brautis į butus ir guminėmis lazdomis rikiuoti gyventojus į eilę, kad šie atiduotų paskutinę pagarbą Šeimininkui, jau pradėjusiam dvokti tarp tikro vaško žvakių ir lelijų, atskraidintų iš Floridos. Pamačiusi pompastišką laidotuvių procesiją, kurios priekyje žingsniavo iškilmingais apdarais pasipuošę Bažnyčios dignitoriai, liaudis galiausiai patikėjo, kad tirono nemirtingumas subliūško, ir puolė švęsti. Kraštas, pabudęs iš ilgo miego, per kelias valandas išsivadavo iš slegiančio liūdesio ir nuovargio. Žmonės ėmė svajoti apie šiokią tokią laisvę. Jie rėkavo, šoko, svaidė akmenis, daužė vitrinas, pagaliau puolė plėšti režimo šulų pilaičių ir padegė ilgąjį juodą „Packardą", tą patį, kuriuo važinėjo Geradarys, nepakartojamo tono signalu gąsdindamas aplinkinius. Tuo tarpu karo ministras atsipeikėjo, sėdo į prezidento krėslą, liepė šūviais numalšinti aistras, paskui per radiją kreipėsi į tautą ir paskelbė naują tvarką. Pamažėle viskas aprimo. Iš kalėjimų buvo išleisti politiniai kaliniai, kad atsirastų vietos kitiems, ir paskirta pažangesnė vyriausybė, kuri pažadėjo nuvesti tautą į dvidešimtą amžių; tai buvo visai nekvaila mintis, nes jau ir taip pavėluota daugiau nei trisdešimčia metų. Politinėje dykumoje ėmė dygti pirmosios partijos, atsirado parlamentas, imta kelti idėjas ir siūlyti projektus.

Tą dieną, kai buvo laidojamas advokatas, mėgstamiausia profesoriaus mumija, jos savininkui užėjo siuto priepuolis,

kuris baigėsi insultu. Mat valdžiai akis badė ankstesniojo režimo garsenybės ir jos įsakymu įžymiojo tironijos kankinio šeima surengė jam iškilmingas laidotuves, nors sunku buvo atsikratyti įspūdžio, kad jis gula į kapą gyvas – taip gerai buvo išsilaikęs jo kūnas. Džonsas kaip įmanydamas priešinosi ketinimui įkišti jo kūrinį į mauzoliejų, bet viskas veltui. Jis atsistojo išskėtęs rankas kapinių tarpuvartėje, bandydamas užtverti kelią juodajam katafalkui, kuris vežė raudonmedžio karstą, užkaltą sidabro vinimis, bet vairuotojas nė neketino stabdyti, ir jei profesorius nebūtų pasitraukęs, būtų buvęs be atodairos pargriautas. Uždarant kriptą balzamuotojas iš pasipiktinimo krito kaip perkūno trenktas: pusę kūno sukaustė paralyžius, o kitą pusę ėmė tąsyti traukuliai. Per tas iškilmingas laidotuves marmuro antkapis paslėpė patį įtikinamiausią įrodymą, kad pagal mokslininko receptą galima neribotam laikui sustabdyti kūno irimą.

Tai tiek ir tebuvo reikšmingų įvykių per tuos keletą metų, kai Konsuela tarnavo profesoriaus Džonso namuose. Demokratija nuo diktatūros jai skyrėsi tik tuo, kad dabar ji galėjo retkarčiais nueiti į kiną pažiūrėti anksčiau panelėms draustų filmų, kuriuose vaidina Karlosas Gardelis, ir dar tuo, kad po įsiūčio priepuolio jos šeimininkas tapo invalidu, kuriam reikėjo priežiūros kaip kūdikėliui. Taip ji ir stūmė dieną po dienos iki pat to liepos rytmečio, kai sodininkui įkando gyvatė. Sodininkas buvo aukštas tvirtas indėnas, švelnių veido bruožų, bet uždaras ir nešnekus; per visą laiką Konsuela buvo su juo persimetusi gal kokia dešimčia sakinių, nors jis jai padėdavo tvarkytis su lavonais, vėžininkais ir idiotais. Jis pakeldavo pacientą kaip kokią plunksnelę, užsimesdavo ant kupros ir žirgliodavo laboratorijos laiptais nerodydamas jokios nuostabos.

– Sodininkui įkando surukuku, – išpyškino Konsuela profesoriui Džonsui.

– Kai mirs, atnešk jį man, – persikreipusiomis lūpomis liepė mokslininkas; kaipmat sumetė padarysiąs indėno sodininko mumiją ir pastatysiąs ją sode tokia poza, tarsi genėtų šakas. Profesorius buvo jau ganėtinai susenęs ir jam kartais užeidavo menininko kliedesiai: jis svajojo paversti mumijomis po visų profesijų atstovą ir įkurti jų muziejų.

Pirmąsyk gyvenime tylioji Konsuela nepakluso ir ėmėsi veikti savaip. Virėjos padedama nutempė indėną į jo kambarėlį tolimiausiame kiemo kampe ir paguldė ant čiužinio, nusprendusi sodininką išgelbėti, nes jai būtų buvę gaila matyti jį paverstą dekoracija dėl šeimininko užgaidos, ir dar todėl, kad ji ne sykį jautė nesuvokiamą nerimą matydama šio žmogaus rankas, dideles, rudas, stiprias, kuriomis jis be galo švelniai puoselėjo augalus. Mergina nuplovė jam žaizdas vandeniu su muilu, padarė du gilius pjūvius virtuviniu peiliu, ilgokai čiulpė užnuodytą kraują ir spjaudė į dubenį, o po kiekvieno pačiulpimo skalavo burną actu, kad pati nenumirtų. Paskui apvyniojo ligonį palomis, sumirkytomis terpentinu, girdė žolelėmis, kad išsivalytų viduriai, apdėjo žaizdas voratinkliais ir leido virėjai uždegti žvakes šventųjų malonei išmelsti, nors pati netikėjo, kad tai pagelbėtų. Kai ligonis pradėjo šlapintis krauju, neatsiklaususi atsinešė iš profesoriaus kabineto santalo tinktūros – nepamainomo vaisto šlapimo takams gydyti, bet kad ir kaip ji stengėsi, į blauzdą įsimetė gangrena ir vyras ėmė merdėti būdamas visai sąmoningas, bet tylomis, nė karto taip ir nesudejavo. Konsuela pastebėjo, kad sodininkas, nesibaimindamas gresiančios mirties, nors ir duso, ir skausmus kentė, džiaugsmingai pagyvėdavo, kai ji trindavo jam kūną arba dėjo kompresus. Subrendusiai merginai širdį suvirpino netikėta jo erekcija, ir kai jis paėmė ją už rankos ir maldaujamai pažvelgė, ji suprato, kad atėjo metas pateisinti savo

vardą* ir paguosti nelaimingąjį. Kita vertus, jai juk jau per trisdešimt, o ji dar nėra patyrusi pasitenkinimo ir niekada jo nesiekė, nes manė, kad tie dalykai skirti tik kino filmų herojams. Ir ji ryžosi atsiduoti tam malonumui, kartu suteikdama jį ir ligoniui, kad jis smagesnis keliautų į aną pasaulį.

Aš taip gerai pažinojau savo motiną, kad galiu įsivaizduoti, kas įvyko vėliau, nors ji man viso to smulkiai ir nepasakojo. Ji nerodė apsimestinio drovumo ir mano klausiama visuomet atvirai atsakinėjo, bet prabilus apie tą indėną ūmai nutildavo ir nugrimzdavo į malonius prisiminimus. Ji nusivilko medvilninį chalatėlį, apatinuką, nusimovė drobines kelnaites ir išleido kasą, sumegztą ant pakaušio, kaip šeimininko liepta. Prisidengusi kūną ilgais plaukais, kaip didžiausia savo puošmena, ji užsilipo ant mirštančiojo kuo švelniausiai, kad nesudrumstų jo agonijos. Nelabai žinojo, ką reikia daryti, nes tuose reikaluose visai neturėjo patirties, bet išmanymo stoką atstojo instinktas ir geri norai. Raumenys tik įsitempė po tamsia vyriškio oda, ir mergina pasijuto tarsi jotų ant didelio nenustygstančio gyvulio. Šnibždėdama žodžius, šaunančius į galvą, ir skepeta šluostydama jam prakaitą, ji nuslinko ten, kur reikia, ir ėmė sumaniai judėti lyg įgudusi žmona, pratusi mylėtis su savo vyru. Staiga jis pasisuko ir apkabino ją, skubėdamas, kol dar mirtis neaplankė, ir trumpa jųdviejų laimė išsklaidė pakampių šešėlius. Taip ji ir pastojo mano tėvo mirties patale.

Vis dėlto sodininkas nemirė, kaip buvo tikėjęsis profesorius Džonsas ir gyvačių tyrinėtojai prancūzai, kuriems rūpėjo gauti numirėlį moksliniams eksperimentams. Visai netikėtai jis ėmė taisytis, atslūgo karštis, dingo dusulys ir ligonis paprašė valgyti. Konsuela suprato netyčia atradusi priešnuodį nuo gyvačių įkandimo ir noriai gydė ligonį tuo vaistu kiekvieną sykį, kai tik jis užsigeisdavo, kol pacientas pakilo iš patalo.

* Ispaniškai *consuelo* – paguoda (vert.).

Netrukus indėnas iškeliavo, o ji nebandė jo sulaikyti. Juodu minutę kitą pastovėjo susiėmę rankomis, nelinksmai pasibučiavo, tada Konsuela nusiėmė aukso gurvuolėlį su nudilusiu per ilgą laiką raišteliu ir užkabino ant kaklo vieninteliam savo meilužiui, kad prisimintų kartu praleistas valandėles. Indėnas iškeliavo dėkingas ir bemaž visai sveikas. Mama man sakė, kad jis ėjo šypsodamasis.

Konsuela nerodė jokių jausmų. Ji ir toliau dirbo kaip visada, nekreipdama dėmesio į galvos svaigimą, sunkumą strėnose ir spalvotus taškelius, temdančius žvilgsnį, nebegalvojo ji ir apie nepaprastą vaistą, kuriuo išgydė mirštantįjį. Niekam nieko nesakė nei kai ėmė pūstis pilvas, nei kai ją pasišaukė profesorius Džonsas, ketindamas duoti laisvinamųjų, nes buvo įsitikinęs, kad jo tarnaitė tinsta dėl sutrikusio virškinimo, tylėjo net ir tada, kai atėjo metas gimdyti. Kentė skausmus trylika valandų nesiliaudama dirbti, o kai nebeįstengė, užsidarė savo kambarėlyje, pasiryžusi kaip dera išgyventi tą valandėlę, svarbiausią savo gyvenime. Ji susišukavo šepečiu, standžiai susipynė plaukus ir susirišo juos nauju kaspinu, nusivilko drabužius ir nusiprausė nuo galvos ligi kojų, paskui patiesė ant grindų švarią paklodę ir atsitūpė ant jos taip, kaip buvo mačiusi knygoje apie eskimų papročius. Visa suprakaitavusi, užsikimšusi burną skuduru, kad nesigirdėtų dejonių, stūmė iš savęs į pasaulį tą padarėlį, kuris taip atkakliai į ją kabinosi. Nebejaunai moteriai nebuvo tai lengvas darbas, bet tiek metų keturpėsčiai mazgojant grindis, nešiojant laiptais sunkumus ir iki išnaktų skalbiant drabužius sustiprėjo raumenys, jie ir padėjo galiausiai pagimdyti. Pirmiausia šviesą išvydo dvi mažutėlės kojytės, vos judančios, lyg pasirengusios žengti pirmą žingsnį sunkiu keliu. Gimdyvė giliai įkvėpė ir sulig paskutine aimana pajuto, kaip kažkas svetima ištrūksta iš kūno gelmių ir praslysta tarp raumenų. Didžiulis palengvėjimas nuslinko jai nuo širdies. Tai buvau aš, apsivijusi melsva virvele, kurią ji atsargiai nuėmė man nuo kaklo, kad galėčiau gyventi. Štai tada

atsidarė durys ir įėjo virėja: pasigedusi Konsuelos ji nutuokė, kas atsitiko, ir atskubėjo padėti. Rado ją nuogą, priglaudusią mane prie pilvo; mus vis dar jungė tvinksintis kaspinas.

– Prasti reikalai: mergaitė, – tarė nekviesta pribuvėja, perrišusi ir nukirpusi virkštelę ir paėmusi mane ant rankų.

– Ji gimė kojytėmis į priekį, tai geros lemties ženklas, – šyptelėjo mano mama, dar sunkiai beiškalbanti.

– Atrodo stipri ir balsinga. Jei nori, galiu būti krikštamotė.

– Neketinau jos krikštyti, – atsakė Konsuela, bet, matydama, kad virėja pasipiktinusi žegnojasi, nutarė jos neįžeisti. – Tiek jau to, truputis šventinto vandens jai nepakenks, ko gero, gal dar kada ir pravers. Ji bus vardu Eva, nes kabinasi į gyvenimą.

– O pavardė?

– Nėra. Pavardė neturi reikšmės.

– Žmogui pavardė būtina. Tik šunys gali lakstyti šaukiami vien vardu.

– Jos tėvas priklausė Mėnulio vaikų genčiai. Tad tebūnie Eva Luna*. Duokš man ją, krikštamote: noriu pažiūrėti, ar viskas kaip reikiant.

Sėdėdama gimdymo išskyrų klane, suglebusiais sąnariais, visa prakaituota, Konsuela ieškojo ant mano kūno kokio nors nuodų palikto ženklo, bet nieko įtartino neradusi atsiduso su palengvėjimu.

Aš neturiu nei aštrių ilčių, nei roplio žvynų, bent jau įžiūrimų. Neįprastos aplinkybės, kuriomis užsimezgė mano gyvybė, davė man ir naudos – įgimtą geležinę sveikatą ir polinkį maištauti; pastarasis, tiesa, ilgokai nesireiškė, bet galiausiai

* Ispaniškai *luna* – mėnulis (vert.).

išgelbėjo nuo pažeminimų, kurie neabejotinai buvo man likimo skirti. Iš tėvo paveldėjau sveiką kraują, dėl kurio tas indėnas buvo toks tvirtas, jog daug dienų nepasidavė gyvatės nuodams ir net merdėdamas patenkino moterį. O motinai esu dėkinga už visa kita. Būdama ketverių metukų persirgau ta liga, kuri išmargina kūną rauplėmis, bet mama gydė mane surišusi rankas, kad nesikasyčiau, tepė avies lajumi ir šimtą aštuoniasdešimt dienų slėpė mane nuo dienos šviesos. Veltui laiko tą pusmetį ji neleido: moliūgo sultimis išvarė amebas, papar̃čio šaknimis – kaspinuotį; nuo tada tebesu švari ir sveika. Mano oda neraupléta, tik keliose vietose prideginta cigaretėmis, ir tikiuosi be raukšlių sulaukti senatvės, nes lajaus poveikis išlieka visą gyvenimą.

Mano motina prie pašalinių buvo tylenė, gebėjo tapti nepastebima tarp baldų, susilieti su kilimo raštais ir nė nesubruzdėti, tarsi jos ir nebūtų; tik mūsų kambarėlyje tapdavo kitokia. Čia ji šnekėdavo apie praeitį arba pasakodavo istorijas, ir patalpą užliedavo šviesa, išnykdavo namo sienos ir atsiverdavo pasakiški vaizdai, rūmai, pilni neregėtų daiktų, tolimi kraštai, kuriuos pati išgalvodavo arba atsinešdavo iš šeimininko bibliotekos; klojo man po kojų visus Rytų lobius, mėnulį ir visa kita, sumažindavo mane iki skruzdėlytės, kad pamatyčiau, kaip atrodo pasaulis jos akimis, įtaisydavo man sparnus, kad pažvelgčiau į žemę iš dangaus, arba duodavo man žuvies uodegą, kad pažinčiau jūros dugną. Jai pasakojant pasaulis prisipildydavo personažų; su kai kuriais taip susigyvenau, jog dar ir šiandien, po tiek metų, atsiminčiau ir jų drabužius, ir jų balsą. Ji išsaugojo prisiminimus iš gyvenimo pas misionierius, nepamiršo nei anekdotų, girdėtų probėgomis, nei to, ką buvo skaičiusi knygose, ir iš viso to, įpynusi dar savo sapnus ir godas, kūrė man nuostabų pasaulį. Žodžiai nieko nekainuoja, sakydavo ji, ir jeigu juos pasisavinai, jie yra tavo. Ji kalė man į galvą, kad tikrovė yra ne vien tai, ką matome paviršiuje: ji turinti dar ir magišką matmenį, ir jei man

kyla noras, aš turinti teisę tai išplėtoti ir nuspalvinti, kad gyvenimas nebūtų toks nuobodus. Jos istorijų veikėjai, burtais pašaukti gyventi, yra vieninteliai ryškūs mano prisiminimai, likę iš kūdikystės; visa kita menu kaip per miglą – tarnus, senąjį mokslininką, pasodintą krėsle su dviračio ratais, voreles pacientų ir lavonų, kuriais šeimininkas rūpinosi net ir sirgdamas. Vaikai trikdė profesorių Džonsą, bet kadangi jis buvo labai išsiblaškęs, tai susidūręs su manimi kur nors namuose galėdavo ir nepastebėti. Aš jo šiek tiek bijojau, nes nežinojau, ar senis balzamavo tuos kūnus, ar jie patys jį išperėjo, – juk ir jis, ir jie atrodė tokie pat pergamentiniai; bet jo buvimas manęs netrikdė – mes gyvenom skirtinguose pasauliuose. Aš vaikščiojau po virtuvę, po kiemą, po tarnų kambarius, o kai sekiojau paskui mamą po kitas namo patalpas, stengiausi pasislėpti, kad profesorius mane palaikytų jos šešėliu. Name tvyrojo tiek skirtingiausių kvapų, kad būčiau galėjusi vaikščioti užsimerkusi ir visada būčiau atspėjusi, kur esu; valgių, drabužių, anglių, vaistų, knygų ir drėgmės kvapai man siejosi su pasakojimų personažais ir turtino vaizduotę.

Nuo pat vaikystės man buvo kalama į galvą, kad visos ydos – iš dykinėjimo; tą mintį man įskiepijo gailestingosios seserys, o toliau despotiška drausme įtvirtino daktaras. Aš neturėjau savų žaislų, nors iš tiesų visa, kas buvo namuose, tiko mano žaidimams. Ištisą dieną neturėdavome poilsio valandėlių; sėdėti rankas susidėjus buvo laikoma gėda. Kartu su mama šveičiau medines grindis, džiausčiau skalbinius, pjausčiau daržoves, o per pokaitį bandydavau megzti ir siuvinėti, bet nepamenu, kad tie darbai būtų mane varginę. Rodos, ne dirbau, o žaidžiau. Nejutau nerimo ir dėl grasių mokslininko eksperimentų, nes mama man aiškino, kad šeimininkas ir galvą daužo, ir uodais užleidžia – laimei, labai retai – ne iš žiaurumo: tai esantys naujausi moksliniai gydymo metodai. Natūraliai elgdamasi su mumijomis, tarsi tai būtų netekę jėgų artimieji, mama išrovė su šaknimis bet kokias mano baimės

užuomazgas ir draudė kitiems namiškiams gąsdinti mane visokiais baubais. Manau, ji stengėsi laikyti mane kuo atokiau nuo laboratorijos, tad aš iš tiesų beveik niekada ir nemačiau tų mumijų, tik žinojau, kad jos yra ten, už durų. Tie vargšai žmogeliai labai trapūs, Eva, sakydavo ji man, todėl verčiau nė neik į tą kambarį: dar netyčia pastūmusi sulaužysi kuriam nors kokį kaulą ir profesorius labai supyks. Dėl mano ramybės ji davė vardą kiekvienam numirėliui ir sugalvojo jiems biografijas, taip paversdama juos gerosiomis dvasiomis, tarsi kaukais ir fėjomis.

Į gatvę išeidavom retai. Vienas iš nedaugelio kartų buvo tada, kai surengė procesiją per ilgametę sausrą: tąsyk net ir bedieviai meldėsi, nes tai buvo jau ne tiek religinė ceremonija, kiek viešas įvykis. Girdėjau, kad visame krašte trejus metus neiškrito nė lašo lietaus, suskeldėjo perdžiūvusi žemė, sunyko augalija, išdvėsė gyvuliai, subedę snukius į dulkes, o lygumų gyventojai traukė į pajūrį parsiduoti į vergiją už vandens gurkšnį. Dėl tokios stichinės nelaimės vyskupas liepė išnešti į gatvę Nazariečio atvaizdą ir maldauti, kad baigtųsi ta Dievo bausmė; tai paskutinė mūsų viltis, kalbėjo jis, todėl eikime visi, turtingi ir vargšai, seni ir jauni, tikintieji ir laisvamaniai. *Barbarai, indėnai, laukiniai juodukai!* – piktinosi tai sužinojęs profesorius Džonsas, bet negalėjo sutrukdyti tarnams apsivilkti geriausius drabužius ir prisidėti prie procesijos. Minia su Nazariečiu priekyje išėjo iš katedros, bet Geriamojo vandens bendrovės būstinės taip ir nepasiekė, nes pusiaukelėje prapliupo tikra liūtis. Per keturiasdešimt aštuonias valandas miestas pavirto ežeru, užsikimšo kanalizacija, patvino gatvės, vanduo sėmė namus, srautai šlavė lūšnas, o viename pajūrio miestelių palijo žuvimis. *Stebuklas, stebuklas,* šaukė vyskupas. Mes jam pritarėme nežinodami, jog procesija buvo surengta išgirdus Meteorologijos tarnybos pranešimą, kad visame Karibų regione laukiama uraganų ir smarkių liūčių; tai mums pasakė Džonsas, sėdėdamas savajame invalido krėsle. *Prieta-*

rų vergai! Neišmanėliai! Beraščiai! – staugė vargšas žmogelis, bet kas jo klausys! Šis stebuklas padarė tai, ko neįstengė jokie vienuoliai – nei misionieriai, nei gailestingosios seserys: mano motina priartėjo prie Dievo, nes savo akimis regėjo jį sėdintį dangiškajame soste ir atlaidžiai besišaipantį iš žmonijos. Pasirodė jis jai nė kiek nepanašus į rūstų patriarchą, kokį vaizduoja religinės knygos. Gal jo humoro jausmas reiškėsi tuo, kad mes taip niekada ir nesuprastume, ką jis iš tiesų yra sumanęs? Kaskart prisiminusios stebuklingąjį potvynį mudvi nesitvėrėme juokais.

Mums pasaulis baigėsi sulig sodo pinučiais. Jame laikas bėgo savaip: per pusę valandos galėjau šešis kartus apibėgti Žemės rutulį, o apie mėnulį, šviečiantį kieme, galvodavau visą savaitę. Kartu su šviesa ir tamsa iš pagrindų keitėsi daiktų prigimtis: knygos, per dieną ramiai gulėjusios, naktį atsiskleisdavo ir išleisdavo personažus vaikštinėti po butą ir patirti naujų nuotykių; balzamuotieji, taip kukliai ir nuolankiai tūnoję rytmečio saulei pažvelgus pro langą, vakaro prieblandoje virsdavo akmenimis ir tamsoje išaugdavo iki milžiniško dydžio. Erdvė išsiplėsdavo ir susitraukdavo pagal mano pageidavimą; po laiptais sutilpdavo visa planetų sistema, o dangus, matomas pro stoglangį, buvo viso labo blyškus stiklo skritulys. Vienas mano žodis – tik pykšt, ir tikrovė jau visai kita.

Tame kotedže kalno pašlaitėje augau laisva ir saugi. Nesusitikdavau su kitais vaikais ir nebuvau pratusi bendrauti su nepažįstamais, nes niekas mūsų ir nelankė, išskyrus juodai vilkintį ir juoda skrybėle pasipuošusį žmogų – protestantų pamokslininką su Biblija po pažastim, apkartinusį profesoriui Džonsui paskutinius gyvenimo metus. Aš jo bijojau kur kas labiau negu šeimininko.

2

Aštuoneri metai prieš man gimstant, tą pačią dieną, kai Geradarys mirė savo lovoj tarsi koks nekaltas senučiukas, viename Šiaurės Austrijos miestelyje dienos šviesą išvydo kūdikis, vardu Rolfas: jaunėlio sūnaus susilaukė Lukas Karlė, gimnazijos mokytojas, kurio mokiniai labiausiai bijojo. Kūno bausmės buvo mokyklinio ugdymo dalis; ne tik pedagogikos teorija, bet ir liaudies išmintis skelbė, kad rykštė – geriausia mokytoja, tad nė vienas tėvas, turintis sveiko proto, dėl jų ir neprieštaravo. Tačiau kai Karlė sulaužė rankas vienam berniukui, mokymo įstaigos vadovybė uždraudė jam švaistytis liniuote, nes buvo akivaizdu, kad pradėjęs mušti jis nebesuvaldo įniršio. Mokiniai iš keršto persekiojo Karlės sūnų Jocheną ir kur nors pričiupę gerai prikuldavo. Vaikas vengė bendraamžių draugijos, nesisakė pavardės, slapstėsi, lyg jo tėvas būtų budelis.

Namie Lukas Karlė buvo įvedęs tą patį baimės įstatymą, kuriuo vadovavosi gimnazijoje. Su žmona jį siejo vedybos iš išskaičiavimo. Meilė neįėjo į jokius jo planus: ji esanti pakenčiama nebent literatūros ir meno kūriniuose, bet kasdienybei nederanti. Jie susituokė kaip reikiant nepažinodami vienas kito, ir žmona ėmė bjaurėtis vyru jau nuo pat pirmosios nakties. Lukas Karlė žmoną laikė žemesne būtybe, artimesne gyvuliams negu vyrui – vieninteliam protingam Dievo kūriniui.

Nors teoriškai moteris buvo padaras, vertas užuojautos, iš tikrųjų jo išrinktoji varė jį iš proto. Kai jis, Pirmojo pasaulinio karo išvytas iš gimtinės ir ilgai klajojęs, atsibeldė į šį miestelį, buvo maždaug dvidešimt penkerių metų, turėjo mokytojo diplomą ir pinigų kokiai savaitei pragyventi. Pirmiausia jis susirado darbą, o paskui – žmoną: pasirinko ją todėl, kad jam patiko baimės išraiška, ūmai pasirodžiusi jos akyse, ir plačios strėnos, jo nuomone, būtinos berniukams gimdyti ir sunkiausiems darbams namie dirbti. Turėjo įtakos jo sprendimui ir du hektarai žemės, pustuzinis galvijų ir šiokia tokia renta, merginos paveldėta iš tėvo: visa tai atiteko jam, kaip teisėtam bendro sutuoktinių turto valdytojui.

Lukui Karlei patiko moterų bateliai labai aukštais kulnais, geriausia – iš raudonos lakinės odos. Nuvažiavęs į miestą, jis sumokėdavo prostitutei, kad pavaikščiotų prieš jį nuoga, vien su tuo nepatogiu apavu, o jis, apsirengęs nuo galvos ligi kojų, su paltu ir skrybėle, sėdėdavo ant kėdės kaip koks aukštas valdininkas ir jausdavo neapsakomą pasitenkinimą žiūrėdamas į jos sėdynę – pageidautina putlią, baltą, su duobutėmis, – siūbuojančią sulig kiekvienu žingsniu. Žinoma, niekuomet jos neliesdavo, nes labai paisė higienos. Nebeištekęs pinigų gauti tam malonumui kada tik užsimano, Lukas nupirko žaismingus prancūziškus batukus ir laikė juos paslėptus neprieinamiausioje spintos vietoje. Kartais jis užsirakindavo nuo vaikų, paleisdavo gramofoną visu garsumu ir pasišaukdavo žmoną. Ji buvo išmokusi pažinti sutuoktinio nuotaikas ir atspėdavo jas, dar jam pačiam nepajutus troškimo ją pakankinti. Moteriškė jau iš anksto imdavo drebėti, indai krisdavo jai iš rankų ir duždavo.

Karlė nepakentė triukšmo namie: pakankamai sakėsi prisiklausantis jo gimnazijoje, kai mokiniai įsidūksta. Jo vaikai buvo mokomi neverkti ir nesijuokti tėvo akivaizdoje, judėti kaip šešėliai ir kalbėti pašnabždomis, kol tiek įgudo, kad galėjo vaikščioti nepastebimi; kartais net motina tarėsi matanti

kiaurai per juos ir baiminosi, kad jie netaptų visai perregimi. Mokytojas buvo įsitikinęs, kad genetikos dėsniai žiauriai iš jo pasityčiojo. Jo vaikai augo tikri nevykėliai. Jochenas buvo lėtas ir negabus, blogiausias klasės mokinys, per pamokas užmigdavo, šlapinosi į lovą ir griovė visus tėvo planus. Apie Katariną jis apskritai vengė kalbėti. Mažoji buvo silpnaprotė. Vienas dalykas nekėlė abejonių: jo giminėj neturėta įgimtų ydų, vadinasi, jis neatsakingas už tą vargšę ligoniukę, ir dar kažin ar ji tikrai jo duktė; jis neguldytų galvos už niekieno ištikimybę, juo labiau – už žmonos; laimei, Katarinos širdis nuo gimimo buvo silpna, ir gydytojas pranašavo, kad ji ilgai netrauks. Juo geriau!

Pirmiesiems dviem vaikams taip nenusisekus, Lukas Karlė nedžiūgavo, kad jo žmona vėl nėščia, bet kai gimė stambus kūdikis, rausvas, plačiai atmerktomis pilkomis akimis ir tvirtomis rankutėmis, tėvas džiaugėsi. Gal tai bus toks įpėdinis, kokio jis visada troško, tikras Karlė. Svarbu neleisti motinai jo išpaikinti: nieko nesą pavojingesnio už moterį, kuri gali sugadinti geriausią patino sėklą. Nerengti jo vilnoniais marškiniais, kad priprastų prie šalčio ir užsigrūdintų; palaikyti tamsoje, kad niekada nebijotų; nenešioti ant rankų, nekreipti dėmesio į verksmą iki pamėlynavimo – tai naudinga plaučiams, jie geriau vystosi; bet vyrui nematant motina ir apmuturiuodavo sūnelį, ir palepindavo dvigubu pieno daviniu, čiūčiuodavo ir dainuodavo jam lopšines. Toks auklėjimas, kai vaikas čia aprengiamas, čia vėl nurengiamas, be aiškios priežasties mušamas ir glostomas, uždaromas į tamsią spintą ir paskui guodžiamas bučiniais, kiekvieną išvestų iš proto, bet Rolfui Karlei stačiai pasisekė: jis ne tik gimė tvirtas, atsparus tam, kas kitą sugniuždytų, – namie nebeliko tėvo: įsiliepsnojus Antrajam pasauliniam karui jis buvo paimtas į kariuomenę. Karas buvo laimingiausias Rolfo gyvenimo tarpsnis.

Tuo metu, kai Pietų Amerikoje, profesoriaus Džonso namuose, vis daugėjo balzamuotų kūnų, o gyvatės įkirstas vy-

riškis pradėjo mergaitę, kurią motina pakrikštijo Eva, kad paskatintų gyventi, Europoje reikalai buvo prasti. Karas sujaukė pasaulio tvarką ir pažadino baimę. Kai mergytė dar strapaliojo laikydamasi mamos sijono, kitapus Atlanto stojusi taika aptiko žemyną, virtusį griuvėsiais. Tiesa, šiapus vandenyno mažai kam skaudėjo galvą dėl tų tolimų baisybių. Užteko savųjų.

Rolfas Karlė augo pastabus, išdidus ir atkaklus, šiek tiek linkęs į romantiką, bet to polinkio gėdijosi, atseit tai – silpnumo ženklas. Tais karingais laikais jis žaidė su kitais berniukais apkasus ir numušinėjo lėktuvus, bet slapčia džiaugėsi kiekvieno pavasario pumpurais, vasaros žiedais, auksiniu rudeniu ir balta sniego skraiste žiemą. Visais metų laikais jis klajojo po miškus, rinko lapus ir vabzdžius, o paskui tyrinėjo pro didinamąjį stiklą. Išplėštuose sąsiuvinio lapuose rašė eilėraščius, paskui juos išslapstydavo medžių drevėse arba po akmenimis, svajodamas, jog kas nors aptiks. Nekalbėdavo apie tai su niekuo.

Vaikinui buvo dešimt metų, kai vieną vakarą jis buvo nuvarytas negyvėlių laidoti. Ta diena buvo jam džiaugsminga, mat jo brolis Jochenas sugavo kiškį, ir lėtai troškinama mėsytė, pagardinta actu ir rozmarinu, skleidė gardų kvapą visame name. Jau seniai jis nebuvo uostęs tokio skanėsto, ir būsimas malonumas jį taip dirgino, kad tik griežtas auklėjimas neleido pakelti puodo dangčio ir kyštelėti šaukšto. Tai buvo dar ir duonos kepimo diena. Rolfas mėgo žiūrėti, kaip jo mama palinksta virš didžiulio virtuvės stalo, sukiša rankas į tešlą ir ritmiškai ją minko, paskui iš tos tešlos jau su visais priedais kočioja ilgas dešras, pjausto ir iš kiekvieno gabalo nulipdo apskritą duonos kepalą. Kitados, pertekliaus laikais, ji atskirdavo gerą kąsnį tešlos, įpildavo dar pieno, įmušdavo kiaušinių, įberdavo cinamono ir prignaibydavo mažų ban-

delių, o iškepusi sudėdavo į skardinę – po vieną kiekvienam vaikui kiekvienai savaitės dienai. Dabar ji maišydavo miltus su sėlenomis, todėl duona išeidavo juoda ir rupi, sakytum iš pjuvenų.

Tądien iš pat ryto gatvėje viešpatavo sambrūzdis, zujo okupantų kariuomenė, aidėjo komandos, bet gyventojų tai per daug nestebino: kur kas daugiau baimės buvo įsivarę tada, kai saviškiai netvarkingai traukėsi, ir dabar nekiek jos teliko, kad blogą nuojautą sustiprintų. Pasirašius paliaubas miestelyje įsikūrė rusai. Pirmiau už pačius Raudonosios armijos kareivius atkeliavo gandai apie jų žiaurumus, ir gyventojai su siaubu laukė kruvinos pirties. Buvo kalbama, kad jie tikri žvėrys, skrodžia pilvus nėščioms moterims ir gemalus numeta šunims, senius subado durtuvais, vyrams prigrūda dinamito į užpakalį ir ištaršo juos gabalais, prievartauja, padeginėja, griauna. Tačiau buvo ne taip. Burmistras svarstė kodėl ir priėjo išvadą, kad tikriausiai jiems pasisekė, nes tie, kurie okupavo miestelį, yra kilę iš mažai karo nuniokotų Tarybų Sąjungos kraštų, todėl neturi tiek pagiežos ir noro keršyti už patirtas skriaudas. Jie įžygiavo tempdami sunkius vežimus su manta ir ginkluote, komanduojami jauno karininko azijiečio veidu, rekvizavo visus maisto produktus, grūdo į savo kuprines kiekvieną vertingesnį daiktą, kurį tik pavyko nutverti, ir sušaudė šešis po ranka pakliuvusius miestelio tarybos narius, įtariamus kolaboravus su vokiečiais. Kareiviai įsirengė stovyklą užmiestyje ir elgėsi ramiai. Tą dieną rusai šaukė žmones per garsiakalbius, pas neskubančius paklusti ėjo į namus ir grasinimais varė juos laukan. Motina apvilko Katariną palaidine ir, nelaukdama, kol į namus įsibrovę kareiviai atims pietums troškinamą kiškį ir visos savaitės duoną, patraukė su visais trimis vaikais, Jochenu, Katarina ir Rolfu, aikštės link. Miestelis per karą buvo nukentėjęs mažiau už kitus, nors vieną sekmadienio vakarą ant mokyklos nukrito bomba, sugriovė ją iki pamatų ir suolų bei klasės lentų skeveldras išsvaidė

aplinkui. Dalį viduramžius menančio grindinio kariniai daliniai buvo išardę ir akmenis panaudoję barikadoms; rotušės laikrodis, bažnyčios vargonai ir paskutinis vynuogių derlius – kuklus miestelio turtas – atsidūrė priešo rankose; meniškai ištapytuose pastatų fasaduose kur ne kur buvo matyti šūvių žymės, bet apskritai miestelis tebebuvo išlaikęs žavesį, kurtą per šimtmečius.

Miestelėnai jau buvo susirinkę aikštėje, apsuptoje priešo kareivių, ir sovietų komendantas sudriskusia uniforma ir nutremptais batais, kelias dienas nesiskutęs, praėjo pro visą būrį, kiekvieną nužvelgdamas. Visi stovėjo nudelbę akis, nusiminę, įbauginti, įsitempę laukdami, tiktai Katarina romiai žvelgė tiesiai į kariškį ir pirštu rakinėjo nosį.

– Ji nenormali? – paklausė karininkas, rodydamas į mergaitę.

– Nuo pat gimimo, – atsakė ponia Karlė.

– Tada nesiveskit jos, palikit čionai.

– Ji negali pasilikti viena, būkit toks geras, leiskit jai eiti su mumis...

– Kaip norite.

Švelnios pavasario saulės atokaitoje žmonės ilgiau kaip dvi valandas stovėjo prieš automatų vamzdžius, – seniai atsišlieję į stipresnius, vaikai užsnūdę ant žemės, mažiukai ant tėvų rankų, – kol pagaliau išgirdo komandą žygiuoti, ir visi patraukė paskui komendanto visureigį, kareivių raginami, ilga vorele; jos priekyje žingsniavo burmistras ir mokyklos direktorius – vienintelė valdžia, dar pripažįstama po pastarojo meto katastrofos. Ėjo tylėdami, neramūs, vis gręžiodamiesi pažvelgti į savo namų stogus, raudonuojančius tarp kalvų, klausinėdami, kurgi juos veda, kol tapo aišku, kad į belaisvių stovyklą, ir sunkus akmuo užgulė jiems širdį.

Rolfui tas kelias buvo pažįstamas: jis ten dažnai vaikščiodavo su Jochenu gyvačių gaudyti, lapėms spąstų statyti arba malkų pasirinkti. Kartais broliai susėsdavo po medžiais prieš

spygliuotų vielų užtvarą, pasislėpę lapijoje. Iš tolo sunku būdavo ką nors įžiūrėti; vaikinai tegirdėdavo sirenas ir uostydavo orą. Vėjui pučiant keistas dvokas iš ten skverbėsi ir į namus, bet jo niekas tarsi ir nejusdavo, bent jau niekada apie jį nekalbėdavo. Dabar pirmą sykį ir Rolfas Karlė, ir kiti miestelėnai suėjo pro metalinius vartus. Jų dėmesį atkreipė plika žemė be jokios augalijos, tarsi bergždžias dykumos smėlis, tokia skirtinga nuo kitų to krašto laukų, tuo metų laiku jau švelnios žalumos dengiamų. Kolona žengė ilgu taku, įveikė kelias vielų užtvaras, ėjo pro sargybos bokštelius bei buvusius kulkosvaidžių lizdus ir galiausiai pasiekė didelę kvadratinę aikštę. Vienoje jos pusėje stūksojo belangiai barakai, kitoje – plytų statiniai su kaminais, o tolimajame gale buvo matyti išvietės ir kartuvės. Pavasaris taip ir neįžengė į tą kalėjimą: viskas jame atrodė pilka, aptraukta žiemos rūku, tarsi įsitvirtinusiu čia visam laikui. Miestelėnai būriavosi prie barakų, laikėsi krūvoj, kad būtų drąsiau, prislėgti tos rimties, tos požemių tylos, tos pelenų skraistės, niaukiančios dangų. Vadui sukomandavus, kareiviai nuginė žmones kaip galvijų bandą prie pagrindinio pastato. Tada jau visi juos pamatė. Buvo jų čia dešimtys, suverstų ant žemės vienas ant kito kaip kokių malkų, sudaužytų, pabalusių. Iš pradžių rodėsi neįtikima, jog tai žmonių kūnai, greičiau kažkokio kraupaus teatro marionetės, bet rusai baksnojo vietinius šautuvais, kūlė buožėmis ir ragino eiti artyn, uostyti, žiūrėti, kad tie kaulėti veidai, tos stiklinės akys neišdildomai įsirėžtų į atmintį. Kiekvienas juto savo širdies dūžius, bet niekas netarė nė žodžio, nes nebuvo ko sakyti. Ilgai visi stovėjo nejudėdami, kol pagaliau komendantas paėmė kastuvą ir padavė burmistrui. Kitiems įrankius išdalijo kareiviai.

– Kaskite, – tarė karininkas nekeldamas balso, kone pašnibždom.

Katarina ir mažiukai buvo susodinti po kartuvėmis, o kiti ėmėsi darbo. Rolfas liko su Jochenu. Žemė buvo kieta, ak-

menys žeidė pirštus ir lindo į panages, bet jis darbavosi nesustodamas, panarinęs galvą, užkritusiais ant akių plaukais, smaugiamas gėdos, kurios negalės užmiršti, kuri jį persekios visą gyvenimą kaip įkyrus slogutis. Vaikinas taip nė karto ir nepakėlė akių. Aplinkui tebuvo girdėti, kaip geležis džeržgia į akmenis, sunkiai alsuoja kasėjai, rauda jautresnės moterys.

Kai baigė kasti duobes, buvo jau naktis. Rolfas apsižiūrėjo, kad sargybos bokšteliuose šviečia prožektoriai, todėl ir šviesu. Rusui karininkui sukomandavus, miestelio gyventojai po du suskato nešti lavonus. Vaikinas nusišluostė rankas į kelnes, nusibraukė nuo veido prakaitą ir kartu su broliu Jochenu patraukė tenai, kur jų jau laukė. Motina bandė sulaikyti juos kimiu šūktelėjimu, bet vaikinai nesustojo, pasilenkė ir čiupo už riešų ir kulkšnių lavoną, nuogą, pliką, šaltą, išdžiūvusį, lengvutį – vien oda ir kaulai. Be vargo pakėlę tą sustingusį kūną, nužingsniavo prie kapo duobių, iškastų aikštėje. Jų nešulys kiek siūbavo galvą atkraginęs. Rolfas atsigręžė pažvelgti į motiną, pamatė ją, nors jam akyse dvejinosi, ir norėjo mostu nuraminti, bet rankos buvo užimtos.

Žmonės sunešė belaisvius jau po vidurnakčio. Prikrovė kapo duobes ir užpylė žemėmis, bet paaiškėjo, kad dar ne viskas. Kareiviai liepė pereiti per barakus, palandžioti po mirties kameras, apžiūrėti krosnis ir pastovėti po kartuvėmis. Niekas nesiryžo pasimelsti už aukas. Sielos gilumoje jie troško kuo greičiau iš čia ištrūkti ir viską pamiršti, išrauti tą siaubą iš atminties ir niekada jo nebeminėti: galgi laikas viską užglaistys. Pagaliau visi vos pavilkdami kojas, iš lėto, visai be jėgų, išsiskirstė po namus. Paskutinis slinko Rolfas Karlė, slinko tarp dviem eilėmis suguldytų griaučių, kuriuos visus be gailesčio sulygino mirtis.

Po savaitės parsirado Lukas Karlė, bet sūnus Rolfas jo nepažino, nes tėvui išeinant į frontą buvo dar mažiukas, o

žmogus, tą vakarą netikėtai pasirodęs virtuvėje, atrodė visai kitaip negu fotografijoje, kabančioje virš židinio. Per tuos keletą metų, kuriuos gyveno be tėvo, Rolfas susikūrė didvyrio įvaizdį: mintyse apvilko jį lakūno uniforma, krūtinę nukabinėjo medaliais ir pavertė Luką išdidžiu narsiu kariu, avinčiu blizgančiais batais, kuriuose galėjai matyti savo atspindį kaip veidrodyje. Visiškai ne taip atrodė žmogus, ūmai įsibrovęs į jo gyvenimą, todėl jo ir nepasveikino – palaikė elgeta. Tas nuotraukoje turėjo išpuoselėtus ūsus, jo akys buvo švininės kaip žiemos debesys, valdingos ir šaltos. Vyriškis, įsiveržęs virtuvėn, mūvėjo per plačias kelnes, sujuostas virve, vilkėjo apdriskusį mundurą, kaklą buvo apsirišęs purvina skepeta, o veidrodiniai batai – viso labo audeklo skivytai. Jis buvo mažo ūgio, nesiskutęs, jo plaukai buvo pasišiaušę ir iškarpyti kuokštais. Ne, tokio žmogaus Rolfas nepažinojo. Užtat kiti šeimos nariai jį puikiausiai prisiminė. Motina, jį pamačiusi, užsiėmė burną abiem rankomis, Jochenas pašoko ir sprukdamas parvertė kėdę, o Katarina puolė slėptis po stalu; taip ji seniai bebuvo dariusi, bet instinktas išliko.

Lukas Karlė parėjo ne tėviškės ilgesio genamas, nes niekada nesijautė esąs to krašto sūnus, beje, ir jokio kito, – buvo jis vienišius, žmogus be tėvynės, – paprasčiausiai privertė alkis ir neturėjo kitos išeities, todėl nutarė verčiau rizikuoti pakliūti į nagus nugalėtojams, negu ir toliau bastytis po karo lauką. Nebegalima ilgiau šitaip! Juk jis – dezertyras, ir kad liktų gyvas, turėjo dienomis slapstytis, o eiti naktimis. Jis pasisavino žuvusio kareivio dokumentus, ketindamas pasikeisti vardą ir išbraukti praeitį, bet greitai suprato, kad šiame plačiame nuniokotame žemyne neturi kur eiti. Prisiminimai apie šį miestelį, jaukius jo namukus, sodus, vynuogynus ir mokyklą, kurioje dirbo tiek metų, jo visai netraukė, bet jis neturėjo pasirinkimo. Kare jis pelnė vieną kitą antsiuvą, ne už narsius žygius, bet už žiaurumą. Jis tapo kitu žmogumi, nes pasiekė purviną savo sielos dugną ir sužinojo, kaip toli gali nueiti.

Nuėjus iki galo, peržengus blogio ir malonumo ribą, jam atrodė niekinga grįžti į praeitį ir susitaikyti su tuo, kad vėl teks mokyti būrį mažamečių išdykėlių, sėdinčių klasėje. Jis buvo įsitikinęs, kad vyras yra sukurtas karui: istorija liudija, kad pažanga iškovojama tik prievarta, todėl reikia sukąsti dantis ir ištverti, užsimerkti ir pulti, jeigu jau esi kareivis. Patirtos kančios nė trupučio neskatino jo ilgėtis taikos, tik dar labiau sutvirtino įsitikinimą, jog tik parakas ir kraujas gali subrandinti vyrus, kurie sugebės nuplukdyti skęstantį žmonijos laivą į saugų uostą, palikę bangų malonei silpnuosius ir nevykėlius, kaip kad liepia nepermaldaujamas gamtos dėsnis.

– Kas yra? Ar nesidžiaugiat mane matydami? – tarė jis ir uždarė duris iš vidaus.

Nors ir ilgai nebuvęs namie, jis nepamiršo, kaip laikyti namiškius baimėje. Jochenas buvo benorįs kažką sakyti, bet žodžiai įstrigo jam gerklėj, ir vaikinas, kažką išstenėjęs, atsistojo priešais brolį, tartum gintų jį nuo neaiškaus pavojaus. Vos spėjusi susivokti, ponia Karlė puolė prie komodos, ištraukė ilgą baltą staltiesę ir užtiesė ant stalo, kad tėvas nepamatytų Katarinos ir galbūt pamirštų ją išvis esant. Vienu žvilgsniu Lukas Karlė užvaldė namus ir vėl pajungė šeimą savo valiai. Žmona jam pasirodė tokia pat kvaila kaip kitados, laimė, išlaikiusi ir tą pačią baimės išraišką akyse, ir tvirtas strėnas; Jochenas išsistiebęs į tokį augalotą jaunikaitį, kad reikia tik stebėtis, kaip jo nepaėmė į mažamečių dalinius; Rolfo jis veik neprisiminė, bet labai greit sumojo, kad tas vaikigalis augęs po motinos sijonu ir reikės jam gerai pavelėti kailį, idant išdulkėtų lepūnėlio būdas. Tėvas jį jau pavers tikru vyru.

– Užkaisk vandens man nusiprausti, Jochenai. Ar yra ko valgyti šiuose namuose? O tu, kaip supratau, Rolfas... Prieik ir paduok tėčiui ranką. Negirdėjai? Eik šen!

Po to vakaro Rolfo gyvenimas pasikeitė iš pagrindų. Nors išgyvenęs karą ir tiek visko praradęs, jis iš tiesų dar nepažino

baimės. Lukas Karlė pasirūpino, kad pažintų. Vaikinas atgavo ramų miegą tik po keleto metų, kai tėvas buvo aptiktas miške tabaluojantis ant medžio šakos.

Rusų kareiviai, užėmę miestelį, buvo vargšai prasčiokėliai, bet jausmingi. Vakarais jie susėsdavo apie laužą, pasidėdavo kario ginkluotę ir traukdavo dainas, atsineštas iš tėvynės, ir ore nuaidėjus žodžiams švelnia gimtąja tarme ne vienas apsiašarodavo iš ilgesio. Kartais jie pasigerdavo ir imdavo peštis arba šokti ligi nukritimo. Miestelėnai jų vengė, bet kai kurios merginos slampinėdavo prie jų stovyklos ir akis nudelbusios paslapčiom siūlydavosi už duonos kąsnį. Ir visada šio to gaudavo, nors nugalėtojai buvo tokie pat alkani kaip pralaimėjusieji. Ateidavo ir vaikų; šie smalsiai žiūrėdavo į kareivius, stebėjosi jų kalba, jų pabūklais, keistais jų papročiais, ir būriuodavosi apie seržantą gilių randų išvagotu veidu, nes jis rodė fokusus su keturiais peiliais. Rolfas prislinko arčiau negu jo draugai, nors motina buvo griežtai uždraudusi, ir netrukus jau sėdėjo greta seržanto, bandė suprasti, ką jis sako, ir taip pat žongliruoti peiliais. Per kelias dienas rusai demaskavo kolaborantus, surado besislapstančius dezertyrus ir surengė karo lauko teismą, labai trumpą, nes neturėjo laiko formalumams, ir beveik be publikos, nes žmonės buvo pavargę ir nebenorėjo klausytis kaltinimų. Vis dėlto kai atėjo Luko Karlės eilė, Jochenas ir Rolfas įsmuko į teismo salę ir įsitaisė jos gale. Kaltinamasis neatrodė linkęs atgailauti dėl to, ką padarė, tik teisinosi vykdęs viršininkų įsakymus, nes ėjęs į karą ne svarstyti, o laimėti. Seržantas žonglierius, pastebėjęs Rolfą sėdint teisme, iš užuojautos ketino jį išprašyti, bet vaikinas nepajudėjo iš vietos, pasiryžęs išklausyti viską iki galo. Argi paaiškinsi tam žmogui, jog esi toks išblyškęs ne iš užuojautos tėvui, bet dėl slapto troškimo, kad pakaktų įrodymų pastatyti jį prieš šautuvų vamzdžius? Kai Lukas buvo nuteistas šešiems mėnesiams priverčiamųjų darbų Ukrainos kasyklose, Joche-

nas ir Rolfas buvo įsitikinę, jog tai per lengva bausmė, ir slapčia meldėsi, kad Lukas Karlė numirtų toli nuo čia ir niekada nebegrįžtų.

Stojus taikai nepritekliai nesibaigė; dar daug metų didžiausias rūpestis buvo prasimanyti maisto. Jochenui nelabai sekėsi skaityti, bet jis buvo stiprus ir atkaklus, todėl kai tėvas buvo išvežtas, o laukai karo nusiaubti, pats ėmėsi aprūpinti šeimą – kirto medžius, pardavinėjo miško uogas ir grybus, medžiojo kiškius, kurapkas ir lapes. Rolfas labai greitai perėmė brolio patirtį ir išmoko kartu su juo vagiliauti gretimuose kaimuose, visada be motinos žinios, nes mama net ir blogiausiais laikais elgėsi taip, tarsi karas būtų tolimas ir svetimas košmaras, su kuriuo ji neturinti nieko bendro, ir visada be jokio svyravimo kalė vaikams į galvą savas doro elgesio taisykles. Vaikinas tiek įprato jausti tuščią pilvą, kad ir po ilgo laiko, kai turguje buvo jau pilna visokiausių žemės vaisių ir ant kiekvieno kampo galėjai nusipirkti bulvių traškučių, saldainių ir dešrelių, vis dar sapnuodavo sudžiūvusią duonos riekę, paslėptą lentų plyšyje po lova.

Ponia Karlė įstengė išlaikyti sielos ramybę ir nenustojo tikėjusi Dievą iki tos dienos, kai jos vyras grįžo iš Ukrainos, kad jau niekad nebekeltų kojos iš namų. Va tada ji ir sugniužo. Įlindo į savo kiautą ir įniko mintyse įnirtingai ginčytis su savimi. Baimė, visada tūnojusi jos širdyje, dabar ją galutinai sukaustė: ji buvo priversta slėpti neapykantą ir palūžo. Moteriškė vis taip pat stropiai darbavosi nuo aušros iki nakties, slaugė Katariną ir aptarnavo kitus šeimos narius, bet liovėsi kalbėti, šypsotis ir nebelankė bažnyčios, nes nebenorėjo klauptis prieš tą negailestingą dievą, kuris neišklausė teisėto jos maldavimo pasiųsti Luką Karlę pragaran. Neberūpėjo jai ginti ir Jocheną su Rolfu nuo tėvo smurto. Ji jau apsiprato su kivirčais, riksmais, smūgiais ir nebekreipė į juos dėmesio. Atsisėsdavo prie lango ir žvelgdavo pro jį buku žvilgsniu, taip

pasitraukdama į tuos laikus, kai dar neturėjo vyro, kai dar buvo mergina, nepažinusi vargo.

Karlė vadovavosi teorija, kad žmonės skirstomi į priekalus ir kūjus: vieni gimstantys, kad daužytų, o kiti – kad būtų daužomi. Žinoma, jis norėjo, kad jo sūnūs būtų kūjai. Jis neleido jiems rodyti jokio silpnumo, ypač Jochenui, kurį bandė mokyti pagal savo sistemą. Tėvas įsiusdavo, kai berniokas, užuot atsakęs, tik mikčiojo ir kramtė nagus. Iš nevilties Jochenas naktimis kūrė visokius planus, kaip visiems laikams išsivaduoti iš tų kančių, bet saulei patekėjus grįždavo į tikrovę, nulenkdavo galvą ir paklusdavo tėvui, nedrįsdamas prieštarauti, nors buvo dvidešimčia centimetrų už jį aukštesnis ir stiprus kaip darbinis arklys. Baigėsi jo nuolankumas tą žiemos vakarą, kai Lukas Karlė susiruošė pasinaudoti raudonaisiais bateliais. Vaikinai buvo jau nebemaži ir numanė, kas dabar bus, ką reiškia ta slogi įtampa, tie skvarbūs žvilgsniai, toji tyla prieš audrą. Kaip ir kitais kartais, Karlė paliepė sūnums palikti jį vieną su motina, pasiimti Katariną, užsidaryti savo kambaryje ir jokia dingstimi iš jo nekišti nosies. Prieš išeidami Jochenas ir Rolfas spėjo įžvelgti siaubą motinos akyse ir pajusti, kaip ji dreba. Netrukus, jau susirangę lovose, jie išgirdo muziką, leidžiamą visu garsumu.

– Einu pažiūrėti, ką jis daro mamai, – nusprendė Rolfas, nebegalėdamas atsispirti įsitikinimui, kad kitapus koridoriaus kartojasi košmaras, nuo seno neapleidžiantis šių namų.

– Niekur neik. Aš eisiu, aš didesnis, – atsakė Jochenas.

Ir užuot palindęs po antklode, kaip visą gyvenimą, jis ryžtingai atsikėlė, apsimovė kelnes, apsivilko striukę, užsidėjo vilnonę kepuraitę ir apsiavė žieminiais batais. Tiksliais judesiais baigęs rengtis, išėjo, kirto koridorių ir pabandė atidaryti svetainės duris, bet jos buvo užsklęstos. Taip pat neskubiai ir apgalvotai, kaip statydamas spąstus arba skaldydamas malkas, jis pakėlė koją ir vienu taikliu spyriu išlaužė duris. Rolfas, su pižama ir basas, atsekė paskui brolį ir pro išvirtusias duris

pamatė savo motiną nuogutėlę, įsispyrusią į kvailus raudonus aukštakulnius. Lukas Karlė riktelėjo, kad vaikinai tučtuojau dingtų, bet Jochenas žengė į priekį, atsistojo priešais stalą, nustūmė moteriškę, bandančią jį sulaikyti, ir artinosi prie tėvo taip ryžtingai, kad šis sudvejojęs pasitraukė. Jochenas vožė kumščiu tėvui į veidą kaip kūju ir nusviedė jį oru ant gramofono; šis nukrito ir triukšmingai išsilakstė šipuliais, o iš plokštelių beliko šukės. Rolfas metė žvilgsnį į bežadį kūną ant grindų, giliai įkvėpė, nubėgo į savo kambarį, čiupo antklodę ir grįžęs apsiautė motiną.

– Sudie, mama, – tarė Jochenas nuo laukujų durų slenksčio, nesiryždamas atsigręžti.

– Sudie, sūneli, – sumurmėjo ji džiaugdamasi, kad bent vienas jos vaikas bus saugus.

Rytojaus dieną Rolfas apsimovė ilgas brolio kelnes, palenkęs jų kiškas, ir nuvežė tėvą į ligoninę; ten jam įstatė žandikaulį į vietą. Kelias savaites vyras negalėjo kalbėti ir buvo maitinamas tik skysčiais iš pipetės. Ponia Karlė, išėjus vyresniajam sūnui, galutinai užsidarė neapykantos kiaute, ir Rolfui teko vienam bendrauti su tuo žmogumi, kuriuo bjaurėjosi ir kurio bijojo.

Katarina žvelgė voveraitės akimis, jos sielos netemdė jokie prisiminimai. Ji galėjo pati valgyti, reikalui prispyrus pasisakyti, pamačiusi tėvą pasislėpti po stalu, bet nieko daugiau taip ir neišmoko. Rolfas stengėsi ją pradžiuginti mažomis dovanėlėmis – vabalu, blizgančiu akmenėliu, riešutu, kurį čia pat išgliaudydavo ir parodydavo branduolį. Užtat mergaitė buvo jam be galo atsidavusi. Laukdavo jo per dienų dienas, o išgirdusi žingsnius ir pro kėdžių kojas pamačiusi jo veidą, suklykdavo žuvėdros balsu. Ištisas valandas ji nejudėdama praleisdavo po dideliu neobliuoto medžio stalu, kur jautėsi saugi, laukdama, kol tėvas išeis arba užmigs ir tada kas nors ją iš ten išvaduos. Katarina įprato gyventi savo slėptuvėje, klausydamasi artėjančių arba nutolstančių žingsnių. Kartais ji nenorė-

davo išlįsti, nors ir negrėsdavo jokio pavojaus, tada motina jai pakišdavo dubenėlį, o Rolfas pasiimdavo antklodę ir susirangęs po stalu praleisdavo visą naktį su sesute. Dažnai, Lukui Karlei atsisėdus valgyti, jo kojos paliesdavo vaikus, tupinčius po stalu, tylinčius, nekrebždančius, susiėmusius už rankų, užsisklendusius tame prieglobstyje, kurį garsai, kvapai ir kitų žmonių artumas pasiekdavo prislopinti, tarsi panirusius po vandeniu. Brolis su seserimi praleido ten tiek daug laiko, kad Rolfui Karlei visam gyvenimui įstrigo balzgana prieblanda po apklotu, ir net prabėgus daugeliui metų, kitame pasaulio pakrašty, sykį jis verkdamas pabudo po baltu tinkleliu nuo uodų šalia miegančios mylimos moters.

3

Vieną Kūčių vakarą, kai man buvo jau šešeri, mama paspringo viščiuko kaulu. Profesorius, kupinas nepasotinamo troškimo kuo daugiau sužinoti, negaišo laiko nei per Kalėdas, nei per jokią kitą šventę, bet jo tarnai kasmet švęsdavo Kūčias. Virtuvėje pastatydavo prakartėlę su negrabiai iš molio nulipdytomis figūrėlėmis, giedodavo Kalėdų giesmes, ir kiekvienas padovanodavo man kokį mažmožį. Iš anksto, prieš kelias dienas, būdavo gaminamas kreoliškas patiekalas, kitados vergų išrastas. Kai tas kraštas dar buvo kolonija, pasiturinčios šeimos gruodžio 24 dieną susėsdavo prie didelio stalo. Šeimininkų puotos likučiai atitekdavo tarnams, o šie viską susmulkindavo, įvyniodavo į kukurūzų tešlą, apsukdavo platano lapais ir virdavo dideliuose katiluose; išeidavo toks gardumynas, kad jo receptas ištvėrė šimtmečius ir vis dar naudojamas, nors niekas nebesimaitina tuo, ko nesuvalgė turčiai, ir kiekvienas produktas ruošiamas atskirai – darbo tikrai į valias. Profesoriaus Džonso namo toliausiame kieme tarnai augino vištas, povus ir kiaulę; ji būdavo penima ištisus metus ta vienintele proga kaip reikiant pasivaišinti. Prieš savaitę pradėdavo kišti paukščiams į gūžį riešutus ir romą, o kiaulę versdavo litrais sriaubti pieną, pagardintą ruduoju cukrumi ir prieskoniais, kad jos mėsa, atėjus laikui virti, būtų švelni. Kol moterys smilkydavo lapus,

šveisdavo puodus ir taisydavo ugniakurą, vyrai pjaudavo jų augintinius; tikšdavo kraujas, lakstydavo plunksnos, žviegdavo meitėlis, kol visi apsvaigdavo nuo gėrimo bei mirties ir nebenorėdavo nei tos mėsos ragauti, nei gerti tiršto sultinio, išvirto iš visų tų skanėstų, nei ligi užkimimo giedoti šventinių giesmių, šlovinančių kūdikėlį Jėzų; tuo tarpu kitame namo gale profesorius dirbdavo kaip kiekvieną šiokiadienį, nekvaršindamas sau galvos, kad štai šiandien Kalėdos.

Taigi nelemtasis kaulelis praslydo kartu su tešla, ir mano motina pajuto jį tik tada, kai jis įstrigo gerklėj. Po kelių valandų ji ėmė spjaudyti kraujais, o po trijų dienų užgeso tyliai, kaip ir gyveno. Aš buvau šalia jos ir nepamiršau tos akimirkos, nes nuo tada labai lavinau vaizduotę, kad mama nedingtų toje tamsoje, iš kurios nebegrįžta sielos.

Ji mirė be baimės, kad manęs neišgąsdintų. Galbūt kauliuko atplaiša pradrėskė ką nors labai svarbaus ir sukėlė vidinį kraujavimą – nežinau. Supratusi, kad gęsta, mama užsidarė su manim mūsų kambarėlyje, kad būtume kartu iki galo. Pamažu, kad neskubintų mirties, ji visa nusiprausė vandeniu ir muilu, nes jai įkyrėjo muskuso kvapas, susišukavo ilgus plaukus, apsivilko baltą apatinuką, kurį buvo pasisiuvusi pokaičio valandomis, ir atsigulė ant to paties čiužinio, ant kurio mane buvo pradėjęs gyvatės įkąstasis indėnas. Nors tuo metu nesupratau, ką reiškia visa ta ruoša, stebėjau ją taip įdėmiai, kad vis dar prisimenu kiekvieną jos judesį.

– Mirties nėra, dukrele. Žmonės miršta tik tada, kai juos užmiršta, – paaiškino man mama prieš pat išeidama. – Jei galėsi mane prisiminti, visada būsiu su tavim.

– Aš tavęs nepamiršiu, – pažadėjau.

– O dabar eik ir pašauk savo krikštamotę.

Nuėjau ieškoti virėjos, tos stambios mulatės, kuri padėjo man gimti ir reikiamu laiku nunešė mane krikštyti.

– Pasirūpink mano mergyte, kūma. Pavedu ją tau, – paprašė mama, nežymiai šluostydamasi kraują, srovenantį per

smakrą. Paskui paėmė mane už rankos ir akimis kalbėjo, kaip mane myli, kol susidrumstė jos žvilgsnis ir be garso užgeso gyvybė. Trumpą valandėlę rodėsi, tarsi kažkas permatoma plevena nejudančiame kambario ore, nušviesdamas jį melsvu spindesiu ir padvelkdamas muskusu, bet po akimirkos viskas tapo kasdieniška: vėl oras – kaip oras, šviesa – geltona, o kvapas – kaip visada. Suėmiau jos veidą delnais, purčiau ir šaukiau *mama, mama*, prislėgta tos naujos tylos, kuri stojo tarp mūsų.

– Pasaulyje visi miršta, nieko čia nepaprasto, – kalbėjo man krikštamotė ir trimis žirklių čekštelėjimais nukirpo velionei plaukus, ketindama vėliau parduoti juos supirkėjui. – Tempkim ją iš čia, kol šeimininkas nesužinojo ir neliepė man nešti lavono į laboratoriją.

Griebiau ilgąją mamos kasą, apsivyniojau apie kaklą ir susigūžiau kampe, panarinusi galvą tarp kelių, bet neverkiau, nes dar nesuvokiau, koks didis mano praradimas. Taip praėjo kelios valandos, gal net visa naktis, o paskui įėjo du vyrai, įsupo kūną į vienintelį lovos apklotą ir netarę nė žodžio išnešė. Štai tada negailestinga tuštuma užpildė visą erdvę aplink mane.

Išvažiavus kukliam katafalkui, krikštamotė puolė manęs ieškoti. Jai teko įžiebti degtuką, kad mane pamatytų, nes kambaryje buvo tamsu, lemputė perdegė, ir atrodė, kad aušra sustojo anapus slenksčio. Mane ji išvydo vis dar susigūžusią ant grindų ir dusyk pavadino vardu bei pavarde, kad atgaučiau nuovoką: *Eva Luna, Eva Luna!* Mirgančioje šviesoje mačiau dideles jos pėdas, apautas šlepetėmis, ir medvilninio apatinuko apvadus, pakėliau akis ir susidūriau su drėgnu jos žvilgsniu. Ji man šypsojosi, kol užgeso geibi degtuko liepsnelė; paskui jutau, kaip ji tamsoj palinko prie manęs, suėmė mane stambiomis plaštakomis, prisitraukė į sterblę ir ėmė čiūčiuoti, migdyti švelnia afrikietiška rauda.

* * *

– Jei būtum berniukas, eitum į mokyklą, o paskui studijuotum, taptum advokatu ir užtikrintum man duoną senatvėje. Tie suktaliežuviai uždirba daugiausia, jie moka savaip pakreipti kiekvieną bylą. Jiems kad tik žvejoti drumstam vandeny, – kalbėjo man krikštamotė.

Ji manė, kad vyru būti geriau, kadangi net ir prasčiausias vyras turi moterį, kuriai gali įsakinėti. Aš po daugelio metų priėjau išvadą, kad gal tai ir tiesa, bet vis tiek negalėjau įsivaizduoti savęs vyro kūnu, plaukuotu veidu, linkusią įsakinėti ir su kažkokiu nesuvaldomu daiktu žemiau bambos, kurio, jei jau atvirai, nelabai žinočiau kur ir dėti. Krikštamotė savaip mane mylėjo, bet nerodė tos meilės, nes manė, kad auklėti mane reikia griežtai, ir dar todėl, kad anksti išprotėjo. Tada ji dar neatrodė tokia sugriuvėlė kaip dabar: tai buvo stotinga negrė putliomis krūtimis, liaunu liemeniu ir įspūdingomis kulšimis – tikras stalas po sijonu. Kai išeidavo į gatvę, vyrai į ją gręžiojosi, laidė stačiokiškus komplimentus, taikydavosi įgnybti, o ji nepatraukdavo sėdmenų, tik nepiktai atšaudavo: *ką tu sau leidi, įžūlus negre,* ir nusikvatodavo, kad apžilpintų auksiniais dantimis. Ji kas vakarą maudydavosi: įsistodavo į dubenį, užsipildavo vandens iš ąsočio ir nusitrindavo muilinu skuduru; palaidines keisdavo dusyk per dieną; šlakstėsi rožių vandeniu; plaukus trinkdavo kiaušinio tryniu, o dantis, kad blizgėtų, šveisdavo druska. Ji skleidė stiprų salsvą aromatą, kurio negalėjo nustelbti nei rožių vanduo, nei muilas, – kvapą, kurį labai mėgau, nes jis man priminė šutintą pieną. Atėjus laikui maudytis, aš jai padėdavau, pildavau vandenį ant nugaros ir gėrėdavausi tuo tamsiu kūnu, violetiniais speneliais, garbanomis apžėlusia gakta, sėdmenimis, tokiais glotniais kaip nuzulintas odinis krėslas, kuriame sėdėjo bejėgis profesorius Džonsas. Ji glamonėdavo kūną mazgote ir šypsodavosi, didžiuodamasi savo apkūnumu. Vaikščiojo pabrėžtinai grakščiai, labai tiesi, ritmingai judėdama pagal muziką, kurią girdėjo tik ji pati. Visa kita jos buvo šiurkštu,

net juokas ir verksmas. Ji suirzdavo be jokios priežasties ir mostaguodavo rankomis, mikliai skaldė antausius, o kai jau man kliūdavo, rodėsi, kad šauta iš patrankos. Taip ji ne iš piktos valios man ir ausies būgnelį susprogdino. Nepaisydama mumijų, kurioms niekada nejautė jokios simpatijos, ji daug metų tarnavo daktarui virėja už menką algelę, kurios didumą išleisdavo tabakui ir romui. Ji mane globojo, nes buvo prisiėmusi pareigą, šventesnę už kraujo ryšius: juk nesirūpinti krikšto dukra būtų nedovanotina, blogiau nei pamesti savo vaiką, taip ji man sakė; aš privalanti augti gera, švari ir darbšti, nes turėsianti duoti ataskaitą per Paskutinį teismą. Mano motina netikėjo prigimtine nuodėme ir todėl nematė reikalo mane krikštyti, bet profesoriaus virėja užsispyrė mirtinai. *Tiek jau to, jeigu tau taip norisi, kūma, daryk kaip žinai, tik nekeisk vardo, kurį jai išrinkau,* sutiko galiausiai Konsuela. Mulatė tris mėnesius nerūkė ir negėrė, vis taupė pinigėlius ir tą atmintiną dieną nupirko man šilkinę žemuogių spalvos suknytę, surišo kaspinu kelis varganus plaukelius mano viršugalvyje, apšlakstė mane rožių vandeniu ir ant rankų nunešė bažnyčion. Tebeturiu savo krikštynų nuotrauką: atrodau kaip dailiai supakuota gimtadienio dovana. Pristigusi pinigų, krikštamotė pasisiūlė atsilyginti už apeigas išvalydama visą šventovę – ne tik grindis išplovė, bet ir gipsinius ornamentus nušluostė, ir vašką nuo medinių suolų nugrandė. Užtat ir buvau pakrikštyta su visa iškilme, lyg kokia turtuolio duktė.

– Jei ne aš, taip ir būtum likusi nekrikštyta. Nekalti kūdikiai, kurie miršta be sakramento, patenka į skaistyklą ir niekada iš ten nebeišeina, – vis primindavo man krikštamotė. – Kita manim dėta būtų tave pardavusi. Šviesiaakes mergaites nesunku įsiūlyti, girdėjau, kad amerikiečiai jas perka ir išsiveža į savo kraštą, bet aš daviau žodį tavo motinai ir jei pažado netesėsiu, spirgėsiu pragaro katile.

Ji kuo aiškiausiai skyrė, kas gerai, kas blogai, ir buvo pasiryžusi sulaikyti mane nuo ydų smūgiais, vieninteliu jai ži-

nomu būdu, nes taip ir pati buvo auklėjama. Kad vaikams reikia ir žaidimų, ir švelnumo, susivokta tik dabar, o jai tokie dalykai nė į galvą nešovė. Ji pratino mane darbuotis sparčiai, negaištant laiko svajonėms; ją erzino išsiblaškymas ir lėtumas, ji norėjo, kad aš, gavusi paliepimą, bėgčiau tekina. *Tavo galvoje vėjai švilpia, o kojos švino pripiltos,* kartodavo ji ir trindavo man blauzdas Skoto emulsija, labai pigia, bet plačiai išreklamuota, sutaisyta su menkės kepenų taukais, kurie, pasak reklamos, nuostabiai padeda atgauti jėgas – tai stebuklingas vaistas, lygintinas su filosofiniu akmeniu.

Krikštamotės smegenis buvo bent kiek išklibinęs romas. Ji tikėjo ir katalikų šventuosius, ir afrikiečių, ir dar kai kuriuos pačios susigalvotus. Savo kambaryje ji buvo pasistačiusi altorėlį, kuriame šalia šventinto vandens puikavosi ir vudu fetišai, ir jos velionio tėvo nuotrauka, ir biustas, kaip ji buvo įsitikinusi, šventojo Kristupo; tik vėliau sužinojau, kad iš tiesų – Bethoveno, bet niekada jai to nesakiau, nes tai buvo didžiausias jos altorėlio stebukladarys. Ji nuolat šnekėdavosi su savo šventaisiais, kartais kasdieniškai, kartais iškilmingai, ir kvaršindavo jiems galvas dėl menkniekių, o vėliau, įjunkusi į telefoną, skambindavo jiems į dangų ir aparato dūzgimą laikė užšifruotu dieviškųjų pašnekovų atsakymu. Taip ji gaudavo nurodymus iš dangaus karalystės net dėl kasdieniškiausių reikalų. Mulatė garbino šventąjį Benitą, žavų šviesiaplaukį padaužą, dėl kurio moterys iš proto kraustėsi; jis žengė į laužo dūmus, kad apsviltų kaip pliauska, nes tik tada galėjo garbinti Dievą ir ramiai daryti stebuklus be gašlių savo abito puošmenų. Jam ji meldėsi atgailaudama už girtavimą. Krikštamotė gerai nusimanė apie kankinimus ir baisius žudymo būdus, žinojo, kaip mirė kiekvienas kankinys ir mergelė, įrašyti į katalikų šventuosius, ir visada buvo pasirengusi man apie tai pasakoti. Aš jos klausydavausi liguistos baimės apimta ir kaskart kaulydavau naujų smulkmenų. Labiausiai mane traukė šventosios Liucijos kankinimai, kaskart norėdavau išgirsti jos

istoriją su visomis detalėmis: kodėl Liucija atstūmė imperatorių, kuris buvo ją įsimylėjęs, kaip jai išlupo akis, ar tiesa, kad tų akių vyzdžiai skleidė šviesą nuo sidabrinio padėklo, ant kurio jos gulėjo kaip du kiaušiniai, ir ta šviesa apakino imperatorių, o jai pačiai atsivėrė dvi nuostabios mėlynos akys, daug gražesnės už buvusias.

Vargšės mano krikštamotės tikėjimas buvo tvirtas ir nepajudinamas, jo negalėjo išklibinti jokia nelaimė. Ne taip seniai, kai čia lankėsi popiežius, gavau leidimą išsivežti ją iš sanatorijos, nes jai būtų buvusi baisi netektis neišvysti pontifiko su baltu abitu ir aukso kryžiumi, neišgirsti jo pamokslo, kai jis taip įtikinamai kalba puikia ispanų kalba arba indėnų tarme, nelygu kas jo klausytojai. Pamačiusi jį artinantis tame neperšaunamo stiklo akvariume tarp naujai nudažytų namų, sveikinamą gėlėmis, šūksniais ir vėliavėlėmis, asmens sargybinių apsuptą, mano krikštamotė, jau labai sena, puolė ant kelių tikėdama, kad tai pranašas Elijas, susiruošęs pakeliauti turistų maršrutu. Pabijojau, kad minia jos nesutryptų, ir norėjau ją patraukti, bet ji nepajudėjo iš vietos, kol nupirkau jai relikviją – popiežiaus plauką. Tomis dienomis daugelis tapo geresni, kai kas pažadėjo dovanoti skolas ir nebeminėti nei klasių kovos, nei kontraceptikų, kad nenuliūdintų Šventojo Tėvo, bet aš, teisybę sakant, pasitikau įžymųjį svečią be entuziazmo, nes religija kėlė man nekokius prisiminimus. Kai dar buvau maža, vieną sekmadienį krikštamotė nusivedė mane į bažnyčią ir paklupdė prie medinės būdelės su grotomis, bet pirštai man nutirpo ir neįstengiau jų susidėti taip, kaip mane mokė. Pro grotuotą langelį į mane padvelkė stiprus tvaikas, balsas iš tenai man liepė išvardyti nuodėmes, ir aš kaipmat pamiršau visa, ką buvau pasirengusi, nebežinojau, ką atsakyti, karštligiškai mėginau ką nors sugalvoti, kad ir kokią lengvą nuodėmę, bet negalėjau prisiminti nė menkiausios.

– Ar tu lieti kūną rankomis?

– Taip...

– Ar dažnai, dukrele?

– Kasdien.

– Kasdien! Ir kiek kartų?

– Neskaičiavau... daug kartų...

– Tai labai sunkus nusikaltimas Dievui!

– Aš nežinojau, tėve. O jei užsimaučiau pirštines, ar vis tiek būtų nuodėmė?

– Pirštines! Ką tu čia paistai, begėde! Gal tyčiojies iš manęs?

– Ne, ne... – murmėjau persigandusi ir galvojau, kad būtų labai sunku praustis, valytis dantis arba kasytis su pirštinėmis.

– Prižadėk man, jog daugiau taip nebedarysi. Skaistybė ir nekaltybė – didžiausias mergaitės turtas. Už atgailą penkis šimtus kartų sukalbėsi „Sveika, Marija", kad Dievas tau atleistų.

– Negaliu, tėve, – atsakiau, nes mokėjau skaičiuoti tik iki dvidešimties.

– Kaip tai – negali! – sustaugė kunigas, ir seilių lietus iš klausyklos aptaškė man veidą.

Sprukau iš ten bėgte, bet krikštamotė mane sugavo ir nutvėrė už ausies: tuo metu ji kalbėjo su klebonu – gal pravartu būtų įtaisyti mane į darbą, kol dar ne visai sugedęs mano charakteris ir galutinai nesutepta mano siela.

Mirus mano motinai, išmušė ir profesoriaus Džonso valanda. Mirė jis nuo senatvės, nusivylęs pasauliu ir savo paties išmintimi, bet galėčiau prisiekti, kad išėjo ramus. Kadangi negalėjo pats balzamuotis ir oriai pasilikti tarp savo angliškų baldų ir knygų, testamentu pareiškė pageidavimą, kad jo palaikai būtų nugabenti į tolimą gimtąjį miestą, nes nenorėjo visam laikui atgulti vietos kapinėse po svetima žeme, negailestingos saulės atokaitoje, kartu su nežinia kokiais prasčiokėliais, kaip jis juos vadino. Jis merdėjo savo miegamajame po ventiliatorium, prakaito išpiltas, paralyžiuotas, ir nieko šalia jo nebuvo, tik dvasininkas su Biblija ir aš. Iki tol visada

jo bijojau, bet paskutiniai tos baimės likučiai išgaravo, kai supratau, kad jis nebepajuda be pašalinės pagalbos, ir išgirdau, kaip griausmingas jo balsas virsta pratisu mirštančiojo šnopavimu.

Po tą užsidariusį nuo pasaulio namą, kuriame mirtis apsigyveno jau tada, kai profesorius pradėjo eksperimentuoti, aš basčiausi niekieno neprižiūrima. Kai šeimininkas jau neįstengė išeiti iš savo kambario, pabarti tarnų iš ratuotosios kėdės ir duoti prieštaringų nurodymų, jų drausmė pašlijo. Mačiau, kaip kaskart išeidami iš namų tarnai išsineša po sidabrinį šaukštą, kokį kilimėlį, paveikslą arba krištolinę ropinę, vieną iš tų, kuriose mokslininkas laikė savo preparatus. Jau niekas ant šeimininko stalo nebeužtiesdavo krakmolytų staltiesių ir nebedėdavo spindinčių indų, niekas nebeuždegdavo sietynų ir nepaduodavo žmogui pypkės. Mano krikštamotė liovėsi rūpinusis virtuve ir valgyti patiekdavo tik skrudintų bananų, ryžių ir keptos žuvies. Apsileido ir tie, kurie rūpinosi švara, todėl ant sienų ir medinių grindų kaupėsi purvas ir drėgmė. Sodo niekas nebeprižiūrėjo keletą metų, nuo pat surukuku įkandimo; per tą aplaidumą mažai betrūko, kad netramdoma augalija pasiglemžtų namą ir užkariautų šaligatvį. Tarnai per siestą miegodavo, kada panorėję išeidavo pasivaikščioti, be saiko plempė romą ir kiauras dienas klausėsi per radiją transliuojamos šokių muzikos – bolero, kumbijų ir rančerų. Vargšas profesorius, kuris sveikas būdamas klausydavosi tik klasikinės muzikos plokštelių, neapsakomai kankinosi dėl to triukšmo ir veltui bandė varpeliu prisišaukti tarnus – niekas pas jį nesiskubino. Tik mano krikštamotė įeidavo į šeimininko kambarį jam miegant ir pašlakstydavo šventintu vandeniu, parsineštu iš bažnyčios, nes manė, kad būtų didžiausia piktadarybė leisti jam numirti be sakramentų kaip kokiam elgetai.

Tą rytą, kai tarnaitė įleido į namus protestantų pastorių vilkėdama tik liemenėle ir kelnaitėmis, nes kaitra darėsi nebe-

pakenčiama, pamaniau, kad tai jau apsileidimo viršūnė ir nebėra prasmės laikytis pagarbiu atstumu nuo šeimininko. Nuo to karto ėmiau dažnai pas jį lankytis, iš pradžių tik atsargiai žvilgčiodavau nuo slenksčio, o paskui vis toliau broviausi į kambarį ir galiausiai įsidrąsinau žaisti ant jo lovos. Praleisdavau su senuku ištisas valandas, bandydama su juo susikalbėti, kol pagaliau išmokau suprasti, ką murma tas pusiau paralyžiuotas užsienietis. Būnant pas profesorių man rodėsi, kad jis tarpais pamiršta beviltišką savo būklę ir nejudrumo kančias. Aš traukiau knygas iš neliečiamų jo lentynų ir laikydavau jam prieš akis, kad galėtų skaityti. Kai kurios buvo lotyniškos, ir jis man jas versdavo, aiškiai džiaugdamasis mokine ir garsiai apgailestaudamas, kodėl anksčiau neapsižiūrėjo, kad aš gyvenu jo namuose. Ko gero, jam niekada nebuvo tekę bendrauti su vaiku, ir jis per vėlai įsitikino beturįs senelio pašaukimą...

– Iš kur atsirado tas vaikas? – svarstė jis balsu. – Ar tu mano duktė, mano vaikaitė, ar tai tik nesveikų mano smegenų kliedesys? Tavo oda tamsi, bet akys panašios į mano... Eik šen, mažute, noriu pažiūrėti į tave iš arti.

Jam nešovė į galvą susieti mane su Konsuela, nors gerai prisiminė moterį, kuri jam tarnavo daugiau kaip dvidešimt metų ir sykį dėl sutrikusio virškinimo išsipūtė kaip balionas. Dažnai man apie ją kalbėdavo, sakėsi esąs įsitikinęs, kad kitokios būtų paskutinės jo valandos, jeigu ji budėtų prie jo patalo. Ji nebūtų jo išdavusi.

Aš jam į ausis įkišdavau vatos, kad jo nevarytų iš proto dainos ir naujienos, transliuojamos per radiją, prausiau ir dėjau po nugara dvigubą rankšluostį, kad matracas neprisigertų šlapimo, vėdinau kambarį ir penėjau ligonį vaikiška tyrele. Tas senučiukas sidabrine barzda buvo mano lėlė. Vienąsyk išgirdau jį sakant pastoriui, kad aš jam svarbesnė už visus mokslinius atradimus, jo iki šiol padarytus. Prišnekėjo jam visokių nesąmonių: kad tėvynėje jo laukianti gausi šeima, kad esąs keleto vaikaičių senelis ir kad turįs sodą, pilną gėlių. Bib-

liotekoje stovėjo balzamuota puma, vienas pirmųjų mokslinių jo eksperimentų su stebuklinguoju skysčiu. Aš atvilkau tą mumiją į jo kambarį, padėjau lovos kojūgalyje ir pareiškiau, kad tai jo šuniukas, negi jis neprisimenąs? Vargšui gyvulėliui liūdna.

– Įrašykit į mano testamentą, pastoriau. Noriu, kad ta mergaitė paveldėtų visą mano turtą. Po mano mirties viskas bus jos, – sunkiai apversdamas liežuvį tarė jis dvasininkui, kuris jį lankė beveik kasdien ir apkartino būsimą susitikimą su mirtimi rūsčiais priminimais apie amžinybę.

Krikštamotė pataisė man gultą šalia ligonio lovos. Vieną rytą jis pabudo labiau nei paprastai išblyškęs ir pavargęs, atsisakė balintos kavos, kurią bandžiau jam sugirdyti, ir vietoj pusryčių paprašė, kad jį nuprausčiau, nuskusčiau, pakeisčiau jam naktinius marškinius ir nupurkščiau odekolonu. Iki pat vidurdienio jis išgulėjo atsišliejęs į pagalves, nekalbus, įsmeigęs akis į langą. Atsisakė ir priešpiečių košelės, o kai pataisiau jam patalą pokaičiui, paprašė, kad tyliai pagulėčiau šalia jo. Taip mudviem ramiai bemiegant ir užgeso jo gyvybė.

Vakarop atėjo pastorius ir ėmėsi tvarkyti visus reikalus. Jam pasirodė, kad siųsti kūną į velionio tėvynę kažin ar verta, juoba kad ten nebuvo norinčiųjų jį priimti, todėl nutarė nepaisyti profesoriaus valios ir palaidoti jį be didelių iškilmių. Gedulingoje procesijoje dalyvavo tik tarnai, nes profesoriaus Džonso šlovę užtemdė nauji mokslo laimėjimai, tad niekas ir nepasivargino palydėti jo į kapus, nors spaudoje buvo paskelbta apie laidotuves. Mažai kas ir beprisiminė mokslininką, kuris tiek metų gyveno užsidaręs, o jei koks studentas medikas jį ir paminėdavo, tai nebent norėdamas pasišaipyti iš jo smūgių per galvą protui įkrėsti, vėžio profilaktikos užleidžiant vabzdžiais ir skystimo lavonams konservuoti.

Nebelikus šeimininko sugriuvo visas pasaulėlis, kuriame gyvenau. Pastorius surašė visą turtą ir tvarkė jį savaip, remdamasis tuo, kad mokslininkas pastaruoju metu buvo prara-

dęs sveiką nuovoką ir nebegalėjęs priiminėti sprendimų. Viskas atiteko jo bažnyčiai, net ir puma, su kuria taip nenorėjau skirtis, nes ja jodinėjau nuo pat kūdikystės ir tiek kalbėjau ligoniui, kad tai šuo, jog pagaliau ir pati tuo patikėjau. Kai nešikai ketino ją įkelti į sunkvežimį, suvaidinau, kad mane trauko mėšlungis, klykiau ir spjaudžiausi, kol kunigas nusileido. Manau, kad tas žvėris niekam nebuvo reikalingas, tik todėl jį ir išsaugojau. Namo parduoti nepavyko – neatsirado norinčiųjų jį pirkti: žmones gąsdino jame daryti profesoriaus Džonso eksperimentai. Jis buvo paliktas likimo valiai, stovi dar ir šiandien. Ilgainiui jis virto siaubo pilimi, kurioje berniukai pratinosi nieko nebijoti: naktimis varstė girgždančias duris, landžiojo po kambarius nepaisydami šmirinėjančių žiurkių ir dejuojančių vaiduoklių. Mumijos iš laboratorijos buvo išgabentos į Medicinos fakultetą ir ten ilgai dūlėjo rūsyje, kol staiga smalsuoliams vėl parūpo atskleisti profesoriaus formulės paslaptį; trys studentų kartos draskė jas į gabalus ir leido per visokius aparatus, kol iš lavonų teliko niekingi mėsgaliai.

Pastorius atleido tarnus, o namą užrakino. Taip ir man teko apleisti vietą, kurioje gimiau; nešiausi pumą įsitvėrusi užpakalinių kojų, o krikštamotė laikė priekines.

– Tu jau didelė ir nebegaliu tavęs maitinti. Eisi dirbti, kad turėtum iš ko pragyventi ir kaip reikiant sustiprėtum, – kalbėjo krikštamotė.

Man buvo septyneri metai.

Krikštamotė laukė virtuvėje sėdėdama tiesi ant pintinės kėdės; sterblėje laikė plastikinį kapšą, apkraštuotą karoliukais, pro palaidinukės iškirptę buvo matyti krūtų krašteliai, šlaunys neišsiteko ant sėdynės. Stovėdama šalia jos, aš akies kampeliu stebėjau geležinius įrankius, surūdijusį šaldytuvą, kates, įsitaisiusias po stalu, indaują su grotelėmis, į kurias pla-

kėsi musės. Vos prieš dvi dienas buvau išėjusi iš profesoriaus Džonso namų ir dar nespėjusi atsitokėti. Per kelias valandas tapau atžari. Su niekuo nenorėjau kalbėtis. Sėdėjau kamputyje, paslėpusi veidą tarp delnų, ir tada, lygiai kaip dabar, man pasirodė mama, tesėdama pažadą būti gyva tol, kol ją prisiminsiu. Tarp šios svetimos virtuvės puodų triūsė liesa šiurkšti negrė ir nepatikliai žvelgė į mudvi.

– Ar ši mergaitė – tavo duktė? – paklausė ji.

– Kaip ji gali būti mano, argi nematot, kokios spalvos jos oda? – atšovė mano krikštamotė.

– Tai kieno ji yra?

– Ji mano krikšto duktė. Atvedžiau ją dirbti.

Atsivėrė durys ir įėjo šeimininkė, smulki moterėlė įmantria šukuosena, su kasų vainiku ir standžiomis garbanėlėmis, vilkinti kukliu gedulo drabužiu; ant kaklo jai kabojo didelis paauksuotas medalionas, kaip kokio ambasadoriaus.

– Prieik arčiau, noriu tave apžiūrėti, – liepė ji man, bet aš stovėjau kaip įbesta, neįstengiau pajudėti, ir krikštamotei teko mane stumtelėti į priekį, kad šeimininkė galėtų viską patikrinti: ar galvoj nėra utėlių, ar naguose nematyti skersinių linijų, rodančių polinkį į epilepsiją, ar sveiki dantys, ausys, oda, ar tvirtos rankos ir kojos.

– Ar turi kirmėlių?

– Ne, ponia, ji švari tiek iš vidaus, tiek iš išorės.

– Liesutė.

– Pastaruoju metu ji neturi apetito, bet prašom nesirūpinti, ji darbšti. Ir nuovoki, greitai viską perpranta.

– Ar dažnai verkia?

– Ji neverkė net laidojant jos motiną, amžiną jai atilsį.

– Priimu ją mėnesio bandomajam laikui, – pareiškė šeimininkė ir nuėjo sau neatsisveikinusi.

Krikštamotė davė man paskutinius nurodymus: nebūk akiplėša, stenkis nieko nesudaužyti, vakare negerk vandens, kad neprišlapintum lovos, elkis gražiai ir būk paklusni.

Ji pakilo eiti manęs nepabučiavusi, bet apsigalvojo ir nerangiai paglostė man galvelę, paskui apsisuko ir žengė pro duris tvirtu žingsniu, bet aš mačiau, kad jai liūdna. Visada mudvi būdavom kartu, o dabar pirmąsyk atsiskyrėm. Taip ir likau stovėti, akis įbedus į sieną. Virėja baigė kepti banano griežinėlius, apkabino mane per pečius ir pasodino į krėslą, o pati atsisėdo šalia ir nusišypsojo.

– Vadinasi, tu būsi naujoji tarnaitė... Gerai, paukšteli, valgyk, – ir pakišo man lėkštę. – Aš vardu Elvyra, gimiau pajūryje, sekmadienį, gegužės 29 dieną, o metų neatsimenu. Visą gyvenimą tiktai dirbau, kaip matau, tas pats laukia ir tavęs. Turiu ir įgeidžių, ir įpročių, bet jei nebūsi atžari, sugyvensim gerai, nes aš visada troškau anūkų, tačiau Dievas paleido mane į pasaulį tokią vargšę, kad net šeimos nedavė.

Taip man prasidėjo naujas gyvenimas. Namas, kuriame stojau tarnauti, buvo pilnas baldų, paveikslų, statulų ir marmurinių kolonų, bet tos puošmenos negalėjo paslėpti apgliaumijusių vamzdžių, drėgmės dėmių sienose, dulkių, kurios metų metais kaupėsi palovėse ir už spintų; viskas man rodėsi nešvaru, toli gražu ne taip kaip pas profesorių Džonsą, kuris iki insulto rėpliodavo grindimis ir pirštu tikrindavo visus užkampius. Oras viduje pradvisęs pūvančiais melionais, troškus ir karštas, nors saulę užstoja nuleistos žaliuzės. Savininkai pasirodė besą brolis ir sesuo, abu nevedę, – toji ponia su medalionu ir storas šešiasdešimtmetis didele mėsinga nosimi, nusėta poromis ir išmarginta melsvomis gyslelėmis. Elvyra man papasakojo, kad šeimininkė yra daug metų dirbusi pas notarą; ten ji tylomis tik rašydavo ir negaudavo išsirėkti, tai dabar, išėjusi į pensiją, gali duoti sau valią. Ji per ištisą dieną vis ką nors įsakinėjo spigiu balsu, valdingai baksnodama smiliumi, nepavargdama gainioti tarnų, įniršusi ant viso pasaulio ir ant savęs pačios. Jos brolis tiek teveikė, kad skaitė laikraštį ir žirgų lenktynių kroniką, gėrė, snaudė supamojoje kėdėje balkone ir slampinėjo su pižama, šlepsėdamas per plyteles ir

kasydamasis tarpukojį. Vakarais jis pabusdavo iš dienos miego, apsirengdavo ir eidavo į kavinę pažaisti dominò; taip būdavo kasdien, išskyrus sekmadienius, mat tada jis skubėdavo į hipodromą pralošti to, ką laimėjęs per savaitę. Be jų, name dar gyveno tarnaitė stambiais kaulais, bet kanarėlės smegenimis, – ji dirbo nuo aušros lig sutemų, o per siestą smukdavo į senbernio kambarį, – virėja, keletas kačių ir papūga, nešneki ir pusiau nusišėrusi.

Šeimininkė liepė Elvyrai išmaudyti mane su dezinfekuojamuoju muilu ir sudeginti visus mano drabužėlius. Bet nenukirpo man galvos plikai, kaip visoms tarnaitėms, kad neliktų utėlių: sutrukdė šeimininkės brolis. Vyras, turintis nosį kaip braškė, kalbėjo švelniai, dažnai šypsojosi ir man patiko net būdamas išgėręs. Sužinojęs, kad negaliu pakęsti žirklių, jis mane užtarė ir išsaugojo mano karčius, kuriuos mama taip rūpestingai šukuodavo. Net keista, kad neprisimenu jo vardo... Tuose namuose juosėjau prikyštę, pačios šeimininkės mašina pasiūtą, ir vaikščiojau basa. Po bandomojo mėnesio man buvo liepta dirbti daugiau, nes nuo šiol aš gausianti algą. Niekada jos taip ir nemačiau: ją kas penkiolika dienų pasiimdavo mano krikštamotė. Iš pradžių nekantriai laukdavau jos ateinant ir vos pamačiusi kibdavau jai į sijoną, maldaudama mane pasiimti, bet paskui apsipratau: susigyvenau su Elvyra, susidraugavau su katėmis ir paukščiu. Kai šeimininkė išplovė man burną su soda, kad atpratintų murmėti pro dantis, lioviausi balsu šnekėtis su mama, bet ir toliau su ja kalbėjausi mintimis. Turėjau daug darbo: man atrodė, kad tie namai – tarsi koks užkeiktas laivas, nes kad ir kiek būčiau šlavusi ir šveitusi, niekaip nesisekė išnaikinti tos bjaurasties, kuri atkakliai kerojo ant sienų. Maistas nebuvo nei įvairus, nei gausus, bet Elvyra paslėpdavo likučius nuo šeimininkų stalo ir duodavo man pusryčiams, nes buvo

girdėjusi per radiją, jog darbo dieną geriau pradėti pilnu skrandžiu: *tai naudinga tavo smegenims ir kurią nors dieną tapsi mokyta, paukšteli,* sakydavo ji man. Senmergei neprasprūs pro akis joks mažmožis: *šiandien plausi kiemą kreolinu, nepamiršk išlyginti servetėlių ir, žiūrėk, nenudek, dar turi laikraščiais ir actu nuvalyti langų stiklus, o kai baigsi, ateik – mokysiu tave blizginti šeimininko batus.* Aš paklusdavau, bet neskubėdavau, nes greit įsitikinau, kad jei su protu dykinėsiu, galėsiu prastumti dieną bemaž nieko neveikdama. Šeimininkė pradėdavo įsakinėti vos atsikėlusi su aušra, nuo pat ankstumės švytėdama juodąja neva gedulinga suknele, medalionu ir įmantria šukuosena, bet susipainiodavo tarp savo pačios įsakymų ir lengva būdavo ją apmulkinti. Šeimininkas mažiausiai rūpinosi namų ūkiu: jis ir be to turėjo ką veikti – domėjosi žirgų lenktynėmis, nagrinėjo ristūnų genealogiją, skaičiavo tikimybę laimėti ir svaigalais malšino širdgėlą dėl prakištų lažybų. Kartais jo nosis tapdavo panaši į baklažaną; tada jis pasikviesdavo mane, kad padėčiau jam įsiropšti į lovą ir paslėpčiau tuščius butelius. O jau tarnaitė nėmaž nesistengė su kuo nors bendrauti, juo labiau su manim. Viena tik Elvyra manim rūpinosi, ragino valgyti, mokė mane namų apyvokos, padėdavo atlikti sunkiausius darbus. Ištisas valandas mudvi plepėdavom ir pasakodavomės visokius nutikimus. Tada ir ėmė ryškėti kai kurios jos keistenybės, kaip antai sunkiai suprantama neapykanta šviesiaplaukiams užsieniečiams ir tarakonams; su pastaraisiais ji kovojo visomis turimomis priemonėmis, nuo negesintų kalkių ligi kūlimo šluotkočiu. Kita vertus, ji nieko nesakydavo pamačiusi mane šeriant peles ir saugant jų jauniklius nuo kačių. Ji bijojo mirti netikėtai arba būti palaidota bendrame kape; kad išvengtų tokio išniekinimo po mirties, nusipirko išsimokėtinai karstą ir pasistatė savo kambary, o kad nestovėtų dykas, laikė jame savo daiktelius. Tai buvo prasto medžio dėžė, atsiduodanti stalių klijais, aptraukta baltu satinu su žydrais

kaspinais; viduje gulėjo maža pagalvėlė. Retkarčiais Elvyra man leisdavo atsigulti tenai ir užsivožti dangtį; tada apsimesdavo gailiai raudanti ir tarp pakūkčiojimų progiesmiu vardydavo tariamas mano dorybes: *vai, Dieve šventas, kodėl pasiėmei iš manęs paukštužėlį, tokį gerutį, tokį švarutį ir tvarkingą, aš ją mylėjau labiau, negu kad tai būtų mano pačios anūkėlė, padaryk stebuklą, sugrąžink ją man, Viešpatie!* Tas žaidimas trukdavo tol, kol virėja nesusivaldžiusi įsižliumbdavo nebe juokais.

Visos dienos man buvo vienodos, išskyrus ketvirtadienį. Kada ateis ta diena, apskaičiuodavau iš kalendoriaus, kabančio virtuvėje. Visą savaitę laukdavau tos valandėlės, kai išeisiu pro vartelius ir patrauksiu į turgų. Elvyra apaudavo mane guminiais batukais, parišdavo švarią prikyštę, sušukuodavo man plaukus į uodegėlę ant sprando ir duodavo sentavą, kad nusipirkčiau saldainį – ilgą margą lazdelę, žmogaus dantims sunkiai įkandamą, ją galėjai čiulpti ištisas valandas ir ji beveik nemažėdavo. Tuo cukrinuku mėgaudavasi šešias septynias naktis ir dar likdavo daug sykių priešokiais palaižyti tarp sunkių darbų. Ponia eidavo priekyje, suspaudusi piniginę: *žiūrėkit atidžiai, nežiopsokit, nesitraukit nuo manęs, čia pilna vagių,* perspėdavo mus. Pati žengdavo tvirtai, dairydavosi, čiupinėdavo, derėdavosi: *kur tai matyta šitiek prašyti, į kalėjimą reikėtų kišti tokius spekuliantus!* Aš eidavau paskui tarnaitę, nešdavau po krepšį abiejose rankose, o saldainiuką – savo krepšelyje. Stebėdama žmones bandžiau atspėti, kas jie per vieni, ką yra patyrę, kokių turi paslapčių, koks jų būdas. Grįždavau namo žibančiomis akimis, džiūgaudama, bėgdavau į virtuvę ir padėdama Elvyrai iškraustyti pirkinius išūždavau jai ausis pasakojimais apie užburtas morkas ir pipirus, kurie įmesti sriubon virsta princais bei princesėmis ir iššokę lauk straksi tarp puodų, pasipuošę karūnas petražolėmis ir taškydami sultinį nuo karališkų apdarų.

– Cit... šeimininkė ateina! Čiupk šluotą, paukšteli.

Per pokaitį, kai namuose įsiviešpataudavo tyla ir ramybė, mesdavau visus darbus ir eidavau į valgomąjį, kur kabojo didelis paveikslas auksiniais rėmais: pro atvirą langą matyti jūros platybė, bangos, uolos, debesuotas dangus ir žuvėdros. Stovėdavau ten susidėjusi rankas už nugaros ir įsmeigusi akis į tuos viliojančius vandenis, o galvoj sukdavosi mintys apie tolimiausias keliones, apie sirenas, delfinus ir ryklius, kurie vis išnirdavo iš mamos fantazijų arba profesoriaus Džonso knygų. Iš visų jos pasakojimų man labiausiai patikdavo tie, kuriuose buvo jūra, nes jie skatino mane svajoti apie tolimas salas, didžiulius paskendusius miestus, žuvų kelius per vandenyną. Tikriausiai tarp mūsų protėvių buvo jūrininkas, kaskart sakydavo man mama, kai prašydavau papasakoti dar ką nors tokio; taip galiausiai ir gimė legenda apie senelį olandą. Priešais tą paveikslą man atgydavo seni jausmai iš tų laikų, kai susirangydavau šalia mamos ir klausydavausi arba kai padėdavau jai eiti namų apyvoką, nesitraukdama nė per žingsnį, kad vis jusčiau, kaip švelniai nuo jos dvelkia skalbiniais, šarmu ir krakmolu.

– Ką tu čia veiki! – purtydavo mane šeimininkė, netikėtai užklupusi. – Ar darbo neturi? Tas paveikslas – ne tau!

Turbūt, maniau sau, paveikslai dyla, spalvos pereina į žiūrovų akis ir blunka, kol visai išnyksta.

– Ne, vaikeli, kaip tau ir šovė į galvą tokie niekai! Visai jie nedyla. Eik šen, pabučiuok man į nosį ir gali sau grožėtis jūra. Pabučiuok dar sykį ir gausi pinigėlį, tik nepasakok mano seseriai, ji nesupras. Ar tu bjauriesi mano nosim? – ir šeimininkas lįsdavo su manim už paparčių paslapčia pasimyluoti.

Man skirtas hamakas naktį kabojo virtuvėj, bet visiems sugulus nutipendavau į tarnų kambarį ir įsmukdavau į lovą, kurioj miegodavo tarnaitė ir virėja, galvomis į priešingas puses. Aš įsitaisydavau šalia Elvyros ir pažadėdavau ką nors papasakoti, jeigu leisianti man pasilikti su ja.

– Na, gerai, pasek man apie tą vyrą, kuris pametė galvą iš meilės.

– Tą pasaką aš jau pamiršau, bet prisiminiau kitą, apie žvėris.

– Tikriausiai tavo motina turėjo nepaprastas įsčias, kad pagimdė tave tokią išradingą pasakotoją, paukšteli.

Labai gerai menu tą lietingą dieną, kai oras taip ypatingai kvepėjo pūvančiais melionais, kačių šlapimu ir karšta migla, plūstančia iš gatvės; visas namas buvo pilnas to tvaiko, tokio tiršto, kad galėjai jį užčiuopti. Aš buvau valgomajame ir keliavau per jūrą. Neišgirdau šeimininkės žingsnių ir netikėtai pajutusi jos nagus ant savo kaklo kaipmat sugrįžau iš tolybės, bet ne iš karto susivokiau kur esanti.

– Ir vėl tu čia? Marš prie darbo! Už ką, tu manai, aš tau moku?

– Aš jau baigiau, šeimininkėle...

Ponia ištraukė iš indaujos ąsotį, apvertė ir išliejo ant grindų pašvinkusį vandenį sykiu su nuvytusiomis gėlėmis.

– Išvalyk, – liepė man.

Išnyko jūra, miglos apgaubtos uolos, šviesių plaukų kasa, kurios taip gailėjau, ir bemačiau tas gėles ant keraminių plytelių; jos skleidėsi, judėjo, atgijo. Ir dar mačiau tą moterį su garbanų kupeta ir medalionu ant kaklo. Galingas Ne sukilo manyje ir smaugte smaugė; jaučiau, kaip iš gilumos veržiasi riksmas, ir išvydau, kaip jis žiebia šeimininkei į pudruotą veidą. Gavau antausį, bet man nesuskaudo, nes jau gerokai anksčiau mane užvaldė siutas ir nesuvaldomas noras šokti ant jos, pargriauti žemėn, griebti už plaukų ir patampyti iš visų jėgų. Ir štai atsiskyrė plaukų vainikas, iširo garbanos, išsileido kuodas ir visa ta bjaurių plaukų masė liko mano rankose kaip dvesianti žiurkė. Pašiurpau pamaniusi, kad nuplėšiau moteriškei skalpą. Lėkiau kaip kulka per visą namą, perbėgau sodą

nesuvokdama, kur mane kojos neša, ir atsidūriau gatvėje. Kaipmat mane permerkė drungnas vasariškas lietus, ir apsižiūrėjusi, kad esu visa šlapia, sustojau. Rankas man degino plaukuotasis trofėjus; nusviedžiau jį palei šaligatvį, ten jį pagriebė nuotėkų srautas ir nuplukdė tolyn kartu su šiukšlėmis. Porą minučių stovėjau ir žiūrėjau, kaip liūdnai tolsta į nebūtį plaukuotas gniužulas, įsitikinusi, jog dabar jau man galas: niekur nebepasislėpsiu padariusi tokį nusikaltimą. Skubėjau kuo toliau nuo tos vietos, kirtau turgavietę, kurioj lankiausi ketvirtadieniais, perėjau turtingų vilų rajoną, užsidangsčiusį langus šią siestos valandą, ir traukiau vis tolyn. Lietus liovėsi, ketvirtos valandos saulė išdžiovino asfaltą ir viską apgaubė lipnus rūkas. Žmonės, automobiliai, triukšmas, daug triukšmo, statybos, kuriose riaumoja milžiniškos geltonos mašinos, poliakalių smūgiai, stabdžių cypimas, klaksonų pypsėjimas, gatvės prekeivių šūkalojimas. Iš kavinių sklindantis vos juntamas kepsnių kvapas priminė man, kad jau pavakarių metas, pasijutau alkana, bet neturėjau pinigų, net ir savaitinio saldainio likučio nepasiėmiau per tą skubą. Basčiausi jau gal porą valandų. Viskas man atrodė grėsmingai. Tais laikais miestas dar nebuvo toks beviltiškai pagedęs kaip dabar, bet jau plėtėsi be jokios tvarkos tarsi piktybinis auglys, bjaurojamas beprotiškos architektūros, kurioje sumišę visi stiliai: itališko marmuro pilaitės, Teksaso rančos, Tiudorų rūmai, plieniniai dangoraižiai, kotedžai, mėgdžiojantys laivą, mauzoliejų, japonišką arbatos gėrimo paviljoną, Alpių trobelę arba jaunosios tortą su gipsinėmis puošmenomis. Jaučiausi apdujusi.

Temstant priėjau aikštę, aplinkui apsodintą didingais kapokmedžiais – tikrais milžinais, saugančiais šią vietą nuo pat Nepriklausomybės karo; ji papuošta bronzine statula, kuri vaizduoja Tautos Tėvą raitą, su vėliava vienoj rankoj ir pavadžiu kitoj, bet pernelyg jau suteršta tiek balandžių išmatų, tiek istorinių nusivylimų. Viename aikštės kampe pamačiau kaimietį baltais drabužiais, su šiaudine skrybėle ir sandalais,

smalsuolių apsuptą. Priėjau pasižiūrėti. Jis kalbėjo dainingai ir gavęs porą pinigėlių iš karto improvizuodavo eiles kliento pasiūlyta tema. Pabandžiau tylom jį pamėgdžioti ir įsitikinau, kad surimuotus pasakojimus lengviau įsiminti, nes jie lyg ir šoka pagal eilių muziką. Stovėjau ir klausiausi, kol žmogus susirinko aukas ir pakilo eiti. Kurį laiką ieškojau panašiai skambančių žodžių: tai geras būdas įsidėmėti mintis, taip lengviau galėčiau pakartoti pasakojimus Elvyrai. Pagalvojusi apie ją prisiminiau keptų svogūnų kvapą; tik tada suvokiau, kokia mano būklė, ir šiurpas perėjo per nugarą. Vėl tarsi pamačiau šeimininkės kuodą, plaukiantį lataku kaip kokį pastipusį šunį, ir ausyse man suskambo krikštamotės pranašystė, kurią ne kartą buvau iš jos girdėjusi: *tu niekam tikusi, bloga mergaitė, tavo kelias baigsis kalėjime, kad jau dabar neklausai ir negerbi vyresnių, tupėsi už grotų, prisimink mano žodį, štai koks galas tavęs laukia.* Atsipeikėjau tik prie fontano, užsižiūrėjusi į spalvotas žuveles ir vandens lelijas, išvargintas kaitros.

– Kas tau yra? – išgirdau. Greta stovėjo tamsiaakis vaikinas, vilkintis kiltinėmis kelnėmis ir per dideliais marškiniais.

– Mane įmes į kalėjimą.

– Kiek tau metų?

– Devyni. Maždaug.

– Tada niekas neturi teisės sodinti tave į belangę. Esi dar mažametė.

– Aš nuroviau šeimininkei plaukus su visu skalpu.

– Kaip?

– Truktelėjau, ir viskas.

Jis atsisėdo šalia, vogčiom mane stebėjo ir krapštėsi panages kišeniniu peiliuku.

– Aš Hubertas Naranchas, o tu?

– Eva Luna. Ar norėtum būti mano draugas?

– Aš su moterimis nevaikštau. – Bet šalin nenuėjo, ir mudu iki vėlumos rodėme vienas kitam randus, keitėmės paslapti-

mis, pasakojom apie save – taip užsimezgė ilgalaikiai mūsų santykiai, išaugsiantys į draugystę ir meilę.

Nuo pat to laiko, kai išmoko vaikščioti, Hubertas Naranchas gyveno gatvėje, iš pradžių blizgino batus ir pardavinėjo laikraščius, paskui vertėsi smulkiais bizniukais ir vagiliavo. Jis turėjo įgimtą gabumą mulkinti lengvatikius – tuo gavau įsitikinti čia pat aikštėje prie fontano. Vaikinas kvietė praeivius šūksniais, kol susirinko gerokas būrys tarnautojų, pensininkų, poetų, net ir keletas policininkų, pastatytų čia budėti, kad niekas nedrįstų įžūliai vaikščioti be marškinių priešais raitelio statulą. Jis siūlė lažintis, kas baseine sugaus žuvį iki pusės paniręs į vandenį, grabinėdamas tarp vandens augalų šaknų ir aklai naršydamas klampiame dugne. Hubertas buvo vienai žuviai nupjovęs uodegą, ir vargšė tegalėjo suktis ratu kaip vilkelis arba nejudėdama tūnoti po vandens lelija; ten jis ją ir sučiupo plika ranka. Vaikinas džiūgaudamas iškėlė laimikį, o kitiems, kurie bandė, beliko graužtis, kad sušlapo rankoves ir liko kvailio vietoj. Kitas būdas prasimanyti pinigų: patiesęs ant žemės gabalą brezento, jis mikliai stumdo ant jo tris kamštelius ir siūlo atspėti, kuris jų pažymėtas. Arba greičiau kaip per dvi sekundes nušvilpia iš praeivio laikrodį, o per kitas dvi jo nebelikę nė padujų. Dar po poros metų, persirengęs lyg kaubojum, lyg prasčioku meksikiečiu, jis pardavinės viską iš eilės – nuo pavogtų atsuktuvų iki fabrike išbrokuotų marškinių. Sulaukęs šešiolikos jis taps gaujos vadu, jo bijos ir jį gerbs, jis kontroliuos skrudintų žemės riešutų, kiaulienos dešrelių ir cukranendrių sulčių išvežiotojus, jis bus kekšių kvartalo didvyris ir gvardijos galvos skausmas, kol kiti siekiai nuves jį į kalnus. Bet visa tai daug vėliau. Kai susitikau jį pirmą kartą, jis buvo dar vaikas, bet atidžiau jį stebėdamas galėjai įžvelgti vyrą, kuriuo jis žada tapti, nes jau ir tada turėjo kietą kumštį ir karštą širdį. Turiu būti tikras vyras, kalbėjo Naranchas. Tai buvo jo maldelė, tikro vyro požymiai jam buvo aiškūs, kaip ir visiems berniukams, bet jam rūpėjo tuo įsitikinti, todėl jis

matuodavo varpą staliaus metru arba rodydavo, kaip toli gali nušvirkšti šlapimo čiurkšlę; apie tai sužinojau kur kas vėliau, kai jis pats šaipėsi iš tokių dalykų. Iki tol jam niekas nebuvo paaiškinęs, kad ne to daikto dydis nepaneigiamai įrodo, koks tu šaunus vyras. Šiaip ar taip, tokia vyriškumo samprata buvo įsišaknijusi jo sąmonėje nuo pat vaikystės, ir niekas iš to, ką jis patyrė ateityje, – nei kovos ir aistros, nei susidūrimai ir ginčai, nei pergalės ir pralaimėjimai, – neįstengė pakeisti jo įsitikinimo.

Sutemus patraukėme į aplinkinius restoranus ieškoti ko nors valgomo. Sėdėdami siaurame skersgatvyje priešais atviras virtuvės duris, pasidalijome garuojančią picą, Huberto gautą iš padavėjo mainais už atviruką, iš kurio šypsojosi blondinė su pūpsančiomis krūtimis. Paskui klaidžiojom po kiemus ir laipiojom per tvoras, trypdami privačią nuosavybę, kol pasiekėm požeminę automobilių stovėjimo aikštelę. Įsmukom į ją pro ventiliacijos angą, kad neįkliūtume storuliui, budinčiam prie įėjimo, ir nusigavom iki apatinio aukšto. Tamsiam užkampyje tarp dviejų kolonų Hubertas buvo įsitaisęs gūžtą iš senų laikraščių, kad turėtų kur dingti neradęs svetingesnio prieglobsčio. Tenai ketinom praleisti naktį šalia vienas kito, kvėpuodami alyvos tvaiku ir anglies monoksidu tarsi garlaivio mašinų skyriuje. Susirangiau tarp popierių ir pasisiūliau ką nors papasakoti – bent taip atsimokėsiu už paslaugumą.

– Nagi, varyk, – sutiko jis kiek sumišęs: manau, kad jam dar niekada gyvenime nebuvo tekę klausytis ko nors panašaus į pasakojimą.

– O apie ką tu norėtum?

– Apie plėšikus, – tarė jis, kad tik netylėtų.

Pabandžiau prisiminti, ką buvau girdėjusi per radiją arba iš virėjų, pridėjau kai ką nuo savęs ir bemat sukurpiau isto-

riją apie mergelę, kuri pamilo banditą, tikrą galvažudį; jis net menkiausią ginčą spręsdavo šūviais, tad ten, kur jis siautėdavo, likdavo vien našlės ir našlaičiai. Mergaitė vis dar vylėsi meile ir švelnumu pakeisti jo būdą, todėl priglausdavo vaikus, likusius našlaičiais per begalinį piktadario žiaurumą. Jis įžengdavo į žmogaus namus kaip koks pragaro pasiuntinys, išspirdamas duris ir šaudydamas į orą. Mylimoji atsiklaupusi maldaudavo jį atgailauti dėl savo žiaurybių, bet jis tik tyčiodavosi, kvatodamas taip baisiai, kad sienos drebėjo ir kraujas stingo gyslose. *Kas yra, gražuole?* – šaukdavo jis, o persigandę vaikučiai slėpdavosi spintose. *Kur vaikigaliai?* – ir atplėšęs duris ištempdavo juos už ausų, o ištempęs žiūrėdavo, ar dideli. *Aha, matau, kad jau labai išaugę, bet tu nesirūpink, nespėsi persižegnoti, o aš jau eisiu į kaimą ir parūpinsiu naujų našlaičių tavo kolekcijai.* Taip bėgo metai po metų, vis daugiau burnų reikėjo išmaitinti, kol pagaliau vieną gražią dieną jaunoji, pavargusi taip kankintis, nusprendė, kad tuščias reikalas tikėtis plėšiko atgailos, ir nusviedė šalin gerumą. Ji pasidarė pusmetinę šukuoseną, nusipirko raudoną suknią, o savo namus pavertė švenčių ir pramogų vieta, kur galima ragauti gardžiausių ledų ir puikiausio šutinto pieno, žaisti visokiausius žaidimus, šokti ir dainuoti. Vaikai linksmai aptarnaudavo lankytojus, nebeliko vargo nei skurdo, ir moteris taip džiaugėsi, kad pamiršo visas ankstesnes nuoskaudas. Viskas ėjosi kaip iš pypkės; bet šnekos apie tai pasiekė plėšiko ausis, ir sykį vakare jis atėjo, kaip buvo pratęs, išspyrė duris, šaudė į lubas ir teiravosi, kur vaikai. Bet štai – staigmena. Niekas nesudrebėjo jį pamatęs, niekas nespruko į spintą ir jaunoji moteris nepuolė jam į kojas, prašydama pasigailėti. Visi toliau sau linksminosi, vieni mėgavosi ledais, kiti daužė būgną ir lėkštes, o šeimininkė, užsidėjusi prašmatnią atogrąžų vaisiais papuoštą skrybėlę, ant stalo šoko mambą. Tada banditas, įniršęs ir pažemintas, išsinešdino su visais pistoletais ieškoti kitos mergelės, kuri jo bijotų, ir, tikrà ar netikra, mano pasaka baigta.

Hubertas Naranchas klausėsi iki galo.

– Nei šis, nei tas... Tiek jau to, būsiu tavo draugas, – tarė jis.

Porą dienų klajojome po miestą. Vaikinas mane pamokė, kaip naudotis galimybėmis, kurias teikia gatvė, ir neįkliūti: *bėk nuo pareigūnų*, sakė jis, *nes jei tave pačiups, prapulsi; kai vagiliauji autobuse, atsistok žmogui už nugaros ir, kai durys atsidarys, griebusi piniginę šok laukan; geriausio valgio gali rasti prieš vidurdienį Centrinės turgavietės šiukšlyne, o vakarop – tarp viešbučių ir restoranų atliekų.* Vaikščiodama su Hubertu pirmąsyk patyriau laisvės svaigulį, kai ir džiaugiesi, ir bijai; tas jausmas nuo tada taip ryškiai atgyja mano sapnuose, tarsi jį išgyvenčiau atviromis akimis. Tačiau trečią naktį mane, miegančią po atviru dangum, pavargusią ir nesipraususią, užplūdo ilgesys. Pirmiausia pagalvojau apie Elvyrą, gailėdamasi, kad nebegaliu grįžti į nusikaltimo vietą, paskui apie mamą, panorau atgauti jos kasą ir dar sykį pamatyti balzamuotą pumą. Ir paprašiau Hubertą Naranchą, kad padėtų man susitikti su krikštamote.

– O kam? Argi mums čia negera? Kvailute tu!

Nebandžiau aiškinti jam savo motyvų – užsispyriau, ir tiek. Pagaliau jis sutiko man padėti, bet prieš tai įspėjo, kad gailėsiuos visą gyvenimą. Vaikinas gerai pažinojo miestą, keliaudavo ant autobusų laiptelių arba buferių ir, vadovaudamasis ne tiek miglotais mano nurodymais, kiek gera savo orientacija, nusigavo į kalvos pašlaitę, kur viena per kitą grūdosi lūšnos, suremtos iš visokių atliekų: kartono, cinkuotos skardos, plytų, išmestų padangų. Tas lūšnynas niekuo nesiskyrė nuo kitų, bet aš jį kaipmat pažinau iš ilgo ir plataus sąvartyno, kūpsančio griovoje. Čia išversdavo savo krovinį savivaldybės šiukšliavežiai, ir iš viršaus žiūrint ta vieta ištisai mirguliavo nuo melsvai žalių musių.

– Štai mano krikštamotės namas! – sušukau, iš tolo pamačiusi tamsiai mėlynai nudažytas lentas; nors ten buvau lan-

kiusis vos porą kartų, labai gerai prisiminiau, nes tas būstas labiau nei kiti panėšėjo į tikrus namus.

Durys buvo užrakintos, bet kaimynė iš kitapus gatvės šūktelėjo mums palaukti: krikštamotė išėjusi apsipirkti ir greitai grįšianti. Laikas atsisveikinti, ir Hubertas Naranchas, raudonio išmuštas, padavė man ranką. Puoliau jam ant kaklo, bet gavau gerą niuksą ir vos nepargriuvau. Iš visų jėgų timptelėjau jį už marškinių ir pabučiavau; nors taikiau į lūpas, bet bučinys kliuvo į nosies galiuką. Hubertas neatsigręždamas pasileido šlaitu žemyn, o aš atsisėdau ant slenksčio ir uždainavau.

Krikštamotė parėjo netrukus. Pamačiau ją sunkiai kopiant aukštyn vingiuota gatvele, su ryšuliu rankoj, suprakaitavusią, didelę ir storą, pasipuošusią citrinos spalvos chalatu. Šūktelėjau jai ir nubėgau pasitikti, bet taip ir negavau paaiškinti, kas atsitiko: ji jau viską žinojo, šeimininkė buvo jai papasakojusi ir apie mano dingimą, ir apie nedovanotiną mano akibrokštą. Pakilau ir įėjau į trobelę. Iš skaisčios dienos pakliuvusi į prietemą nelabai ką įžiūrėjau, bet dar nespėjusi apsiprasti su tamsa gavau tokį antausį, kad nuskriejau oru ir dribau ant grindų. Krikštamotė lupo mane tol, kol subėgo kaimynai ir puolė gydyti mane druska.

Po keturių dienų buvau sugrąžinta į tarnystę. Vyriškis su nosimi kaip braškė švelniai plekštelėjo man per žandą ir kitiems negirdint pasakė, jog džiaugiasi mane matydamas – jis manęs pasigedęs. Ponia su medalionu priėmė mane svetainėje, sėdėdama krėsle, rūsti kaip teisėja, bet man pasirodė, kad ji dabar perpus mažesnė, panaši į seną skudurinę lėlę gedulo drabužiais. Jos galva nebuvo plika, aprišta kruvinais vyturais, kaip buvau maniusi: viršugalvyje pūpsojo garbanų kupeta ir standus plaukų vainikas, tiesa, kitos spalvos, bet sveikas. Apstulbusi bandžiau ieškoti paaiškinimo, kaip įvyko toks neregėtas stebuklas, nekreipdama dėmesio nei į šeimininkės prakalbą, nei į krikštamotės gnaibymą. Iš visų priekaištų supratau

tik tiek, jog nuo šios dienos turėsiu dirbti dvigubai daugiau, kad man neliktų laiko žiopsoti į meno kūrinius, o sodo varteliai bus visą laiką užrakinti, kad negalėčiau pabėgti vėl.

– Aš jau sutramdysiu laukinį jos būdą, – užtikrino šeimininkė.

– Smūgiai kiekvienam proto įkrečia, – pritarė mano krikštamotė.

– Žiūrėk į žemę, kai su tavim kalbu, snargle. Tavo akyse velniukai šokinėja, o aš neketinu leistis užgauliojama, supratai? – perspėjo mane ponia.

Žiūrėjau į ją nenuleisdama akių ir nemirksėdama, paskui galvą iškėlusi pasisukau ir nuėjau į virtuvę, kur manęs jau laukė Elvyra: ji anapus durų paslapčiom klausėsi mūsų pokalbio.

– Vargšas paukšteli... Eikš, uždėsiu kompresą ant mėlynių. Ar kaulų tau nesugurino?

Senmergė manęs daugiau nebeskriaudė ir niekuomet neužsiminė apie prarastą skalpą, todėl galiausiai nutariau, jog tai būta tik slogučio, įsibrovusio į namą pro kokį nors plyšį. Nebedraudė man ir žiūrėti į paveikslą, nes turbūt numanė, kad, jei kokios, galiu pasipriešinti jai ir dantimis. Man tas putotų jūros bangų ir sustingusių žuvėdrų vaizdas buvo be galo svarbus, kaip atlygis už dienos vargus, kaip durys į laisvę. Pokaičio valandą, kai kiti ilsėjosi, aš vis kartojau tą pačią ceremoniją, bet nei leidimo prašiau, nei kam nors aiškinausi, pasiryžusi žūtbūt ginti tą savo teisę. Būdavo, nusiprausiu, nusimazgoju rankas, pasiimu šukas, išsilyginu prijuostę, apsiaunu išeiginiais bateliais ir einu į valgomąjį. Pasistatau kėdę priešais langą į pasakas, atsisėdu tiesiai, suglaudžiu kojas, susidedu rankas į sterblę kaip per mišias ir leidžiuosi į kelionę. Kartais pajusdavau, kad šeimininkė žiūri į mane nuo slenksčio, bet niekada man nieko nesakydavo – bijodavo.

– Taip geriau, paukšteli, – drąsindavo mane Elvyra. – Nebijok ir pakariauti. Prie pasiutusio šuns niekas nelenda, o romųjį visi spardo. Visada reikia kovoti.

Tai buvo geriausias patarimas iš visų, kuriuos kada nors esu girdėjusi. Elvyra pakepindavo citrinų ant žarijų, perpjaudavo kryžmai, išvirdavo ir tą nuovirą duodavo man gerti, kad būčiau tvirtesnė.

Per keletą metų, kol dirbau viengungių name, šalyje įvyko daug permainų. Apie jas man pasakojo Elvyra. Po trumpo pilietinių laisvių laikotarpio vėl sulaukėm diktatoriaus. Tai buvo kariškis, iš pažiūros toks angelėlis, kad nė neįtartum, koks jo godumas; tačiau galingiausias valdžios žmogus buvo ne Generolas, o Žmogus su gardenija, Politinės policijos vadas, pasižymintis rafinuotomis manieromis, visada glotniai susišukavęs, lakuotais nagais, vilkintis baltos drobės drabužiais be jokios dėmelės, su gėlyte atlape, dvelkiantis prancūziškais kvepalais. Niekas niekada nebūtų galėjęs prikišti jam storžieviško elgesio. Nebuvo jis ir gėjus, kaip kad pliauškė gausūs jo priešai. Pats vadovaudavo kankinimams, vis taip pat elegantiškai ir mandagiai. Tais laikais buvo atnaujintas Šventosios Marijos kalėjimas, niauri bausmės vieta saloje vidury upės, kurioje knibžda kaimanai ir piranijos, džiunglių pakrašty; ten per nelaimę atsidūrę politiniai kaliniai ir nusikaltėliai, visi vienodai pažeminti, nusigaluodavo iš bado, nuo mušimo arba nuo atogrąžų ligų. Elvyra dažnai minėdavo tuos įvykius, išgirdusi apie juos iš gandų, kai laisvą dieną išeidavo į miestą, nors apie tai niekada nei per radiją buvo kalbama, nei laikraščiuose rašoma. Aš ją labai pamilau, vadinau močiute, *mudvi niekuomet nesiskirsime, paukšteli,* žadėdavo ji, bet aš nebuvau tuo įsitikinusi, nes jau tada nujaučiau, kad mano gyvenimas bus ištisa virtinė išsiskyrimų. Elvyra, kaip ir aš, dirbo nuo pat vaikystės; per tuos ilgus metus nuovargis persmelkė jai kaulus ir prislėgė sielą. Nesibaigiantys darbai ir skurdas be prošvaistės atėmė jai norą ko nors siekti, ir ji vis dažniau šnekėdavosi su mirtimi. Naktimis miegodavo savo karste, iš

dalies tam, kad bent kiek įprastų ir nebebijotų, antra vertus – ir tam, kad paerzintų šeimininkę, kuri niekaip negalėjo susitaikyti su tokiu mirties pranašu savo namuose. Tarnaitei tas vaizdas įkyriai priminė mano senelę, gulinčią mirties patale jųdviejų bendrame kambaryje, ir ji paspruko net neįspėjusi šeimininko, lūkuriuojančio jos per pokaitį. Prieš išeidama ji visas namo duris kreida paženklino kryželiais, kurių reikšmės niekas iš mūsų nesuprato, todėl ir nedrįsom jų nutrinti. Elvyra buvo man kaip tikra močiutė. Iš jos išmokau mainyti žodžius į kitas gėrybes ir man tai labai pravertė, nes visada atsirasdavo norinčiųjų sudaryti tokį sandorį.

Per tą laiką nedaug tepasikeičiau, vis dar buvau liesa mergaičiukė plačiai atmerktomis akimis, kad paerzinčiau šeimininkę. Mano kūnas brendo lėtai, bet sieloje tvenkėsi kažkas įžūlaus, lyg kokia nematoma upė. Jaučiausi esanti moteris, o lango stikle miglotai atsispindėjo mergytė. Paūgėjau nedaug, betgi pakankamai, kad rūpėčiau šeimininkui. *Turiu išmokyti tave skaityti, vaike,* sakydavo man, bet niekaip nerasdavo laiko. Jau ne tik prašydavo pabučiuoti jam į nosį, bet ir duodavo sentavų, kad padėčiau jam nusimaudyti, ištrinčiau kempine visą kūną. Paskui krisdavo į lovą, o aš jį šluostydavau, pudruodavau ir apvilkdavau apatiniais kaip kokį naujagimį. Kai kada jis ištisas valandas pliuškendavosi vonioje ir žaisdavo su manim jūrų mūšį, o kitąsyk ir po keletą dienų nekreipdavo į mane dėmesio, įnikęs į savo lažybas arba apsvaigęs, – tada jo nosis būdavo baklažano spalvos. Elvyra buvo mane kuo aiškiausiai įspėjusi, kad vyrai tarp kojų turintys tokią šlykštynę, panašią į jukos šaknį; iš jos išlendantys mažyčiai vaikeliukai, sulendantys moterims į pilvą ir ten augantys. Jokiu būdu nevalia esą to daikto liesti, nes tas miegantis žvėris pakelsiąs baisiąją galvą, užšoksiantis ant manęs ir ištiksianti didelė bėda; bet aš netikėjau, visa tai man atrodė juokingi svaičiojimai. Šeimininkas turėjo tik menką riebią kirmėlę, visada liūdnai nulinkusią, ir iš jos niekada neišlindo nieko panašaus į kūdi-

kį, bent jau man matant. Ji buvo panaši į išplerusią jo nosį; tada supratau – ir vėliau turėjau progos tuo įsitikinti, – kad varpą ir nosį sieja glaudus ryšys. Pakanka man pažiūrėti į vyro veidą, ir jau žinau, kaip jis atrodytų nuogas. Ilgos nosys ir trumpos, laibos ir drūtos, išdidžios ir nusižeminusios, godžios, smalsios, įžūlios nosys ir abejingos, gebančios tik šnopuoti, – kokių tik jų nėra! Senstant beveik visos nosys sustorėja, suglemba, tampa gumbuotos ir nė kiek nebepanašios į šaunią varpą.

Išėjusi į balkoną pamanydavau, kad gal verčiau būtų buvę likti anapus. Gatvė man rodėsi patrauklesnė už tuos namus, kuriuose taip kokčiai slenka būtis, slegia vis ta pati įkyrėjusi rutina, po bespalvės dienos ateina kita lygiai tokia pat, tarsi kokioj ligoninėj. Naktimis žiūrėdavau į dangų ir svajodavau, kaip gera būtų virsti dūmu ir išsmukti pro tvoros virbus. Vaizduodavausi, kad kai mėnulis šviečia man į nugarą, ant jos išauga paukščio sparnai, du dideli plunksnoti sparnai, kuriais galiu pakilti ir skristi. Kartais taip įsijausdavau, kad, rodos, jau ir skrendu virš miesto stogų; bet – *mesk iš galvos tas nesąmones, paukšteli, naktimis skraido tik raganos ir lėktuvai!* Ilgai nieko nežinojau apie Hubertą Naranchą, bet dažnai apie jį pagalvodavau, ir rusvą jo veidą mano vaizduotėje turėjo visi pasakų princai. Anksti pajutau meilę ir įkūnijau ją pasakojimuose, sapnavau ją, gyvenau su ja. Tyrinėjau nuotraukas, spausdinamas policijos pranešimuose, bandžiau įminti, kokios aistrų ir mirties dramos slypi už laikraščio puslapių, visada ištempusi ausis klausiausi, ką šneka suaugusieji, tykodavau už durų šeimininkei kalbantis telefonu ir įkyrėdavau Elvyrai klausimais, *nekvaršink man galvos, paukšteli.* Įkvėpimo šaltinis man buvo radijas. Virtuvėje nuo pat ryto ligi vakaro netilo imtuvas, vienintelis ryšys su išoriniu pasauliu, nepaliaujantis skelbti, koksai nuostabus šis kraštas, Dievo apdovanotas visokiausiomis gėrybėmis, nuo padėties Žemės rutulio centre ir valdovų išmintingumo ligi naftos ežero, kuriame plūduriuo-

jame. Iš to aparato išmokau dainuoti bolerus ir kitas liaudies dainas, atmintinai mokėjau visus reklaminius skelbimus ir *this pencil is red, is this pencil blue? no, that pencil is not blue, that pencil is red,* anglų kalbos pamokas pradedantiesiems, po pusę valandos kasdien, žinojau kiekvienos programos laiką, mėgdžiojau diktorių balsus. Sekiau visus romanų skaitymus, neapsakomai kankinausi dėl tų žmonių, blaškomų likimo, ir kaskart stebėdavausi, kad herojei viskas taip gerai baigėsi, nors per šešiasdešimt dalių ji elgėsi kaip pusprotė.

– Juk sakiau, kad Montedonikas galiausiai pripažins ją savo dukterim. Jeigu jis duos jai savo pavardę, ji galės tekėti už Rochelijo de Salvatjeros, – dūsavo Elvyra, prisikišusi ausį prie radijo.

– Ji turi motinos medalioną. Tai tikras įrodymas. Kodėl gi ji neapsiskelbia visiems esanti Montedoniko dukra?

– Kaipgi ji gali taip pasielgti su savo gimdytoju, paukšteli!

– O kodėl negali, juk jis aštuoniolika metų laikė ją uždaręs našlaičių prieglaudoj!

– Matai, jis labai žiaurus, kaip sakoma, sadistas...

– Bet žiūrėk, senele, jeigu ji nepasikeis, tai amžinai bus mulkinama.

– Nesirūpink, viskas baigsis gerai. Argi nematai, kokia ji gera?

Teisybę sakė Elvyra. Visada triumfuodavo tie, kurie kentėjo, o niekšai sulaukdavo atpildo. Montedoniką pakirto mirtina liga; gulėdamas mirties patale jis maldavo atleidimo, o ji slaugė tėvą iki paskutinės valandos ir paveldėjusi jo turtą susituokė su Rocheliju de Salvatjera, tuo žygiu duodama peno mano pačios apsakymams, nors aš retai laikiausi taisyklės: svarbiausia – laiminga pabaiga. *O sakyk, paukšteli, kodėl tavo pasakojimuose niekas nesituokia?* Dažnai pakakdavo vieno kito žodelio, kad galvoje iškiltų visa virtinė vaizdinių. Sykį išgirdau švelnų nepažįstamą žodį ir nuskuodžiau pas Elvyrą: *močiute, kas yra sniegas?* Iš jos aiškinimo padariau išvadą, kad

tai sušaldytas plakto baltymo pyragaitis. Nuo tos valandos tapau poliarinių pasakojimų heroje, bjauria sniegynų moterim, tapau gauruota ir plėšri, kovojanti su mokslininkais, kurie norėjo mane sugauti eksperimentams. Koks iš tiesų yra sniegas, pamačiau tą dieną, kai viena Generolo dukterėčia šventė penkioliktąjį gimtadienį, ir ta šventė buvo taip išgarsinta per radiją, jog Elvyrai nebeliko nieko kito, tik pasiimti ir mane, kad viską pamatyčiau bent iš tolo. Tą vakarą tūkstantis kviestinių svečių atskubėjo į geriausią miesto viešbutį, kuris ta proga buvo paverstas Pelenės žiemos rūmais. Buvo nugenėtos monsteros ir atogrąžų paparčiai, nupjautos palmės ir į jų vietą įsodintos Kalėdų eglutės, atgabentos iš Aliaskos, papuoštos stiklo vata ir dirbtinio ledo kristalais. Įrengta ir balto plastiko čiuožykla, imituojanti Arkties kraštovaizdį. Langų stiklai mirgėjo piešiniais, vaizduojančiais šerkšną, o dirbtinio sniego visur buvo pridrabstyta tiek, kad dar ir po savaitės galėjai rasti jo kuokštų Karo ligoninės operacinėje, esančioje už pusės kilometro. Nepavykus užšaldyti baseino, kadangi mašinos, atgabentos iš šiaurės, sugedo ir, užuot gaminusios ledą, purškė kažkokius drebutiškus vėmalus, – nuspręsta paleisti plūduriuoti dvi rausvai nuspalvintas gulbes; jos vargais negalais tempė kaspiną, kuriame aukso raidėmis buvo išrašytas penkiolikmetės vardas. Kad šventė būtų dar įspūdingesnė, lėktuvu buvo paskraidinti du aristokratai europiečiai ir viena kino žvaigždė. Dvyliktą valandą nakties sukaktuvininkė nusileido į pokylio salę nuo lubų, sėdėdama rogių pavidalo sūpuoklėse, aprengta sabalų kailiniais, ji siūbavo keturių metrų aukštyje viršum svečių galvų, apsvaigusi nuo kaitros ir supimo. Mes, smalsuoliai, įsitaisę aplinkui, nieko nematėme, bet tų grožybių nuotraukas išspausdino visi žurnalai, ir niekas nenustebo išvydęs sostinės viešbutį Arkties ledynų apsuptyje, nes dar ne tokių keistenybių buvom prisižiūrėję savo krašte. Niekas manęs nesudomino, tik didžiulės tikro sniego pilnos geldos, sustatytos prie pokylio salės durų, kad išsipuošę sve-

čiai galėtų pasimėtyti sniego gniūžtėmis ir lipdyti senius besmegenius, kaip buvo girdėję darant kitų kraštų gyventojus, kai ten šąla. Man pavyko pasprukti nuo Elvyros, prasibrauti pro durininkus bei sargybinius ir pasisemti pilnas rieškučias tos brangenybės. Iš pradžių pajutau, kad man svyla rankos, ir išsigandusi šūktelėjau, paskui nė už ką nebenorėjau paleisti tos šaltos, purios medžiagos, kurios viduje taip gražiai mainėsi šviesos atspindžiai. Policininkas manęs vos nepagavo, bet aš tik susigūžiau ir pralindau jam tarp kojų, spausdama sniegą prie krūtinės. O paskui sniego nebeliko, tik truputis vandens nusruveno pro pirštus, ir mane suėmė apmaudas. Po kelių dienų Elvyra padovanojo man skaidrų pusrutulį, kurio viduje buvo matyti trobelė ir pušis, o jį papurčius skraidė baltos snaigės. *Dabar, paukšteli, turėsi nuosavą žiemą,* kalbėjo ji.

Aš buvau dar per maža domėtis politika, bet Elvyra kvaršino man galvą maištingomis idėjomis, kad tik nuteiktų mane prieš šeimininkus.

– Viskas šioje šalyje supuvę, paukšteli. Daugybė šviesiaplaukių užsieniečių, kad tu žinotum, kurią nors dieną išgabens mūsų žemę už jūrų marių, o mus paliks ant vandens, pamatysi.

Ponia su medalionu tvirtino visai priešingai.

– Mums tiesiog nepasisekė, kad mus atrado Kristupas Kolumbas, o ne koks nors anglas; būtų atvedęs čionai veiklių geros rasės žmonių, jie būtų nutiesę kelią į džiungles, apsėję lygumas, sukūrę pramonę. Argi ne taip suklestėjo Jungtinės Valstijos? O pažiūrėkit, kur atsidūrė mūsų šalis!

Ji pritarė Generolui, kuris atidarė sienas europiečiams, norintiems pabėgti nuo pokario negandų. Imigrantai plūdo būriais kartu su žmonomis, vaikais, seneliais, su pusbroliais ir pusseserėmis, atsinešdami savo kalbą, savo valgymo įpročius, savo legendas ir bažnytines šventes, savo tėvynės ilgesį. Visus juos prarydavo platusis mūsų kraštas, visiems užteko vietos. Buvo leista įvažiuoti ir vienam kitam azijiečiui, bet jie

vos čia atsidūrę imdavo stebėtinai greitai daugintis. Po dvidešimties metų mieste ant kiekvieno kampo jau matei restoraną su grėsmingais slibinais, popieriniais žibintais ir pagodoms būdingais stogais. Spauda rašė apie kiną padavėją, kuris valgykloje paliko lankytojus likimo valiai, nuėjo į kontorą ir virtuviniu peiliu nupjovė šeimininkui galvą ir rankas už tai, kad šis pažeidė religinę nuostatą – drakono ir tigro atvaizdus sukabino greta. Tiriant tą nusikaltimą paaiškėjo, kad visi tragedijos veikėjai buvo nelegalūs imigrantai. Kiekvienas pasas buvo naudojamas daugybę kartų, nes valdininkai tik vargais negalais atskirdavo rytietį vyrą nuo moters, juo labiau iš nuotraukos dokumente negalėjo pažinti, ar tai tas pats žmogus. Svetimšaliai atvykdavo ketindami prasigyventi ir sugrįžti į tėviškę, bet taip ir likdavo čia. Jų atžalos pamiršdavo gimtąją kalbą, juos pakerėdavo kavos aromatas ir vietos žmonės, linksmi ir mieli, dar neišmokę pavydėti. Tik labai nedaugelis ryžosi ūkininkauti valdžios dovanotoje žemėje, nes tenai nebuvo kelių, mokyklų ir ligoninių, užtat netrūko infekcijų, uodų ir nuodingų gyvačių. Krašto gilumoje viešpatavo banditai, kontrabandininkai ir kareiviai. Imigrantai likdavo miestuose, nevengė darbo ir spaudė sentavą prie sentavo; už tai iš jų šaipėsi vietiniai, išlaidumą ir dosnumą laikantys didžiausiomis kiekvieno gerbtino žmogaus dorybėmis.

– Nemėgstu aš visų tų mašinų. Mėgdžioti amerikiečius pragaištinga sielai, – tvirtino Elvyra, piktindamasi naujaisiais turčiais švaistūnais, užsimojusiais gyventi kaip filmuose.

Viengungiai šeimininkai neturėjo lengvai uždirbtų pinigų, gyveno kiekvienas iš savo pensijos, todėl per daug neišlaidavo, bet matė, kaip plačiai gyvena aplinkiniai. Kiekvienas pilietis veržėsi turėti prabangų automobilį, todėl vis sunkiau buvo prasibrauti gatvėmis, prigrūstomis mašinų. Mainais už naftą į šalį plūdo patrankų, jūros kriauklių, odaliskų pavidalo telefonai; buvo importuojama tiek plastiko, kad visose pakelėse pūpsojo krūvos nesuyrančių šiukšlių; lėktuvais kasdien atke-

liaudavo kiaušiniai tautos pusryčiams, o apvirtus kuriai nors iškraunamai dėžei ant įkaitusio aerodromo asfalto iškepdavo milžiniškas omletas.

– Generolas teisus: čia niekas nemirs badu, tik ranką ištiesk ir nusiskinsi vaisių, todėl ir nėra pažangos. Šaltieji kraštai civilizuotesni, nes klimatas verčia žmones dirbti, – kalbėjo šeimininkas, sėdėdamas pavėsyje, vėduodamasis laikraščiu ir kasydamasis pilvą, ir parašė jis Plėtros ministerijai laišką, kuriame siūlė iš Arkties atvilkti ledkalnį, čia jį sutrupinti ir paberti iš oro: gal nuo to pasikeistų klimatas ir žmonės imtų mažiau tinginiauti.

Valdžios vyrai vogė nėmaž nesivaržydami, o profesionalūs sukčiai arba žmonės, vargo prispirti vagiliauti, vertėsi labai sunkiai, nes policija matė visus kiaurai. Tad buvo kalama į galvą, kad tik diktatūra galinti užtikrinti tvarką. Paprasti žmonės, kuriems nepasiekiami įmantrūs telefonai, vienkartinės plastiko kelnaitės arba importiniai kiaušiniai, skurdo kaip skurdę. Politiniai lyderiai gyveno tremtyje, bet Elvyra man sakė, kad tyliai, nematomai bręsta liaudies įsiūtis, skatinantis priešintis režimui. Abu šeimininkai buvo besąlygiški Generolo šalininkai, ir kai policininkai ėjo per visus namus siūlydami pirkti jo nuotrauką, juodu didžiuodamiesi parodė, kad tokia pat jau kabo garbingiausioje svetainės vietoje. Elvyra be galo nekentė to uniformuoto dručkio, nė girdėti apie jį nenorėjo, šluostydama dulkes nuo jo portreto kaskart keikė jį kaip įmanydama.

4

Tą dieną, kai laiškininkas aptiko Luko Karlės kūną, ką tik nupraustas miškas žėrėjo ir alsavo drėgme, nuo žemės kilo stiprus pūvančių lapų tvaikas ir viską gaubė nežemiška migla. Jau keturias dešimtis metų vyriškis kasdien mynė dviratį vis tuo pačiu taku. Taip pelnydamas duoną jis ištvėrė du karus, okupaciją, badmetį ir daugybę kitų negandų. Per tokią ilgą tarnystę jis pažino visus apylinkės gyventojus, žinojo kiekvieno vardą ir pavardę, būtų galėjęs pasakyti, kaip vadinasi kiekvienas miško medis ir kiek jam metų. Iš pirmo žvilgsnio tas rytas niekuo nesiskyrė nuo kitų: tie patys ąžuolai, bukai, kaštonai ir beržai, tos pačios purios samanėlės ir grybai storų kamienų papėdėje, tas pats vėsus kvapus vėjelis, tie patys šešėliai ir prošvaistės. Diena kaip visos, ir žmogus, mažiau gamtą pažįstantis, gal nė nebūtų atkreipęs dėmesio, bet laiškininkas jautė nerimą, tokį keistą šiurpuliuką, nes įžvelgė ženklus, kuriuos kitas vargu ar būtų pastebėjęs. Miškas jam buvo tarsi milžiniškas gyvūnas, kurio gyslomis tyliai srovena kraujas, ir štai šiandien tas romus gyvulys kažko sudirgęs. Vyras nulipo nuo geležinio žirgo ir šniukštinėjo rytmečio orą: ko gi čia jam taip neramu? Tyla buvo tokia gūdi, kad galėjai manytis apkurtęs. Paguldęs dviratį ant žemės, laiškininkas žengė porą žingsnių į šalį nuo tako ir apsidairė. Ilgai ieškoti neprireikė: rodos, jo tik ir laukė tasai, pakibęs ant šakos, su stora virve

ant kaklo. Kas jis toks, paštininkui buvo aišku net nepažvelgus pakaruokliui į veidą. Luką Karlę jis pažinojo nuo tada, kai šis prieš daugelį metų atsibeldė į miestelį nežinia iš kur, bene iš Prancūzijos, su knygų ryšuliais, pusrutulių žemėlapiu ir diplomu, čia vedė gražiausią merginą ir per kelis mėnesius tą jos grožį nualino. Laiškininkas atpažino jį iš batų ir lietpalčio, ir jam dingojosi, kad tą vaizdą jau yra matęs, tarsi būtų metų metais laukęs tokios atomazgos. Iš pradžių jis net neišsigando, tik mintyse pasišaipė: *sakiau, kad tokio galo susilauksi, nenaudėli.* Tik po valandėlės suvokė, kokia nelaimė atsitiko, ir kaip tik tada medis sugirgždėjo, pakaruoklis pasisuko ir užgesusiomis akimis pažvelgė į gyvąjį. Šis tarytum sustingo. Taip juodu ir žiūrėjo vienas į kitą, laiškininkas ir Rolfo Karlės tėvas, nebeturėdami ko vienas kitam pasakyti. Pagaliau senis atsipeikėjo. Grįžęs susirado dviratį, pasilenkė jo paimti ir ūmai pajuto dieglį krūtinėje, ilgą ir karštą kaip meilės kančia. Apžergė plieno žirgą ir nudūmė iš paskutiniųjų, palinkęs ant vairo, nors aimana veržėsi jam iš gerklės.

Senasis tarnautojas parmynė į miestelį su tokiu įniršiu, kad širdis vos nesprogo, ir vos spėjęs paskelbti aliarmą nugriuvo priešais kepyklą – jo galvoje bimbė vapsvos, o vyzdžiuose atsispindėjo siaubas. Kepėjai jį iš ten pakėlė ir paguldė ant stalo pyragėliams lipdyti; čia jis ir gulėjo visas miltuotas, sunkiai šnopuodamas, smiliumi rodydamas miško link ir vis kartodamas, kad pagaliau Lukas Karlė atsidūrė kilpoje, nors turėjo būti pakartas daug anksčiau, tas nenaudėlis, išgama prakeiktas. Taip miestelis sužinojo naujieną. Ji pasklido po namus, priblokšdama jų gyventojus, kurie nebuvo patyrę tokio sukrėtimo nuo pat karo pabaigos. Visi išgarmėjo į gatvę aptarti to, kas įvyko, išskyrus penkis gimnazijos baigiamosios klasės mokinius: jie sukišo nosis į pagalves ir apsimetė kietai miegantys.

Netrukus policininkai išvertė iš lovos gydytoją ir teisėją, ir visi kartu, keleto kaimynų lydimi, nužingsniavo į tą pusę, kur

link drebančiu pirštu rodė pašto tarnautojas. Jie rado Luką Karlę tabaluojantį tartum kaliausę visai arti kelio ir tik tada susivokė, kad niekas nebuvo jo matęs nuo pat penktadienio. Prireikė keturių vyrų jam nukabinti, nes nuo miško vėsos ir mirties sunkumo lavonas buvo kaip suakmenėjęs. Gydytojui pakako vieno žvilgsnio nustatyti, kad velionis prieš mirtinai uždusdamas buvo gavęs labai stiprų smūgį per sprandą, o policininkas metęs antrą žvilgsnį suprato, kad vieninteliai, galintys ką nors paaiškinti, būtų paties nelaimėlio mokiniai, su kuriais jis buvo išsirengęs į metinę gimnazijos iškylą.

– Atveskit vaikinus, – įsakė nuovados viršininkas.

– O kam? Toks reginys – ne vaikams, – paprieštaravo teisėjas: jo vaikaitis buvo aukos mokinys.

Tačiau niekur nedingsi: per trumpą tyrimą vietos teisme, pradėtą veikiau iš pareigos, o ne dėl nuoširdaus noro sužinoti tiesą, mokiniams teko liudyti. Jie sakėsi nieko nežinantys. Nuėję į mišką, kaip ir kasmet šiuo laiku, žaidę kamuoliu, ėję ristynių, suvalgę užkandžius, o paskui pasklidę su pintinėmis į visas puses grybauti. Kaip ir liepta, temstant susirinkę prie kelio, nors mokytojas ir nepašaukęs jų švilpuku. Ėmę jo ieškoti, bet neradę, tada susėdę laukti, o visai sutemus nutarę grįžti į miestelį. Jiems nešovę į galvą pranešti policijai, nes pamanę, kad Lukas Karlė grįžo namo arba į gimnaziją. Štai ir viskas. Jie visai nenutuokiantys, kodėl jis atsisveikino su gyvenimu ant šito medžio šakos.

Rolfas Karlė, apsivilkęs gimnazisto uniformą, išsiblizginęs batus ir užsismaukęs kepurę ligi pat ausų, vaikštinėjo su motina prefektūros koridoriumi. Vaikinas atrodė, kaip ir daugelis jo bendraamžių, nerangus ir sykiu įsitempęs; jis buvo lieknas, strazdanotas, įdėmaus žvilgsnio ir švelnių rankų. Juodu buvo nuvesti į tuščią ir šaltą salę, kurios sienos išklotos glazūruotomis plytelėmis; salės centre blausiai apšviestas ant neštuvų tysojo lavonas. Motina išsitraukė iš rankovės skepetaitę ir stropiai šluostėsi akinius. Teismo gydytojui pakėlus drobulę,

ji pasilenkė ir kankinamai ilgą valandėlę žiūrėjo į tą iškreiptą veidą. Paskui mostelėjo sūnui, šis taip pat priėjo pažiūrėti, o ji nuleido akis ir rankomis užsidengė veidą, kad paslėptų džiaugsmą.

– Tai mano vyras, – tarė ji pagaliau.

– Tai mano tėvas, – pridūrė Rolfas Karlė, stengdamasis kalbėti ramiai.

– Labai užjaučiu. Jums tai didelė nelaimė... – sumurmėjo gydytojas ir kažkodėl išraudo. Jis vėl užklojo kūną, ir visi trys toliau stovėjo tylomis, sutrikę ir įsmeigę žvilgsnius į siluetą po drobule. – Dar nedariau skrodimo, bet atrodo, jog tai savižudybė. Iš tiesų apgailėtina.

– Ką gi, turbūt tai jau ir viskas, – tarė motina.

Rolfas paėmė ją už parankės ir neskubėdamas išsivedė. Tą palengvėjimą ir ramybę, kurią pajuto kaukšint mamos kulniukams betono grindimis, jis prisimins visada.

– Tai ne savižudybė. Tavo tėvą nužudė tavo draugai gimnazistai, – parėjusi namo pareiškė ponia Karlė.

– Iš kur žinai, mama?

– Neabejoju tuo ir džiaugiuosi, kad jie išdrįso, nes kitaip būtume turėję anksčiau ar vėliau patys tai padaryti.

– Susimildama, nekalbėk taip, – išsigando Rolfas: juk jis visada matė motiną pasidavusią likimui ir nė nenutuokė, kad jos širdyje susikaupė tiek pykčio tam žmogui. Manė, kad tik jis nekenčia tėvo. – Viskas jau praėjo, pamirškime tai.

– Priešingai, sūnau, turim prisiminti tai visada, – tarė ji, ir jos veidas nušvito dar nematyta šypsena.

Miestelio gyventojai taip stengėsi ištrinti mokytojo Karlės mirtį iš kolektyvinės atminties, kad jeigu ne patys žudikai, gal būtų ir pamiršę tą įvykį. Tačiau penki vaikinai, daug metų kaupę ryžtą šitaip nusikalsti, neketino tylėti, nes tikėjo, kad tas žygis buvo svarbiausias jų gyvenime. Jie nenorėjo, kad jų nuopelną apgaubtų nutylėjimų migla. Per mokytojo laidotuves jie šventiškai išsipustę giedojo gedulingas giesmes, gim-

nazijos vardu padėjo gyvų gėlių vainiką ir stovėjo įbedę akis į žemę, kad niekas nepastebėtų, kaip jie slapčiomis susižvalgo. Pirmas dvi savaites jie nešnekėjo, vis laukdami, jog vieną gražų rytą miestelis pabus turėdamas pakankamai įrodymų pasiųsti juos į kalėjimą. Baimė, persmelkianti visą kūną, tol neatlėgo, kol jie ryžosi išreikšti ją žodžiais ir taip padaryti apčiuopiamą. Tinkama proga pasitaikė po futbolo rungtynių, stadiono drabužinėje, kur susirinkę prakaituoti žaidėjai, vis dar negalėdami nurimti, juokavo ir kumščiavosi. O tie penki nesitarę užsibuvo duše, kol kiti išėjo, tada, vis dar nuogi, sustojo prieš veidrodį ir apžiūrėję vienas kitą įsitikino, kad jų kūne nelikę matomų ano įvykio pėdsakų. Pakako vienam iš jų nusišypsoti – ir išsisklaidė šešėliai, trukdę jiems būti kartu, jie vėl tapo tokie kaip pirma, susidaužė delnais, apsikabino ir siautė kaip dideli vaikai, nes iš tiesų tokie ir buvo. Karlė gavo ko nusipelnęs, tai buvo žvėris, psichopatas, kalbėjo jie. Vėl prisiminė, kaip viskas buvo, ir pasibaisėjo palikę tiek įkalčių, kad tik stebėtis reikia, kodėl jų dar nesuėmė: vadinasi, jie taip ir liks nenubausti, nes niekas nesiryš jų apkaltinti. Visiems tyrimams vadovauja nuovados viršininkas, vieno iš tų penkių tėvas, kito senelis yra teisėjas, o prisiekusiųjų teismas sudarytas iš giminaičių ir kaimynų. Visi čia vieni kitus pažįsta, visi susigiminiavę ir niekas nenori terliotis dėl tos žmogžudystės, net ir Luko Karlės šeima. Žmonės neklydo, manydami, kad jo žmona ir sūnus jau daug metų troško juo nusikratyti ir kad po jo mirties kilęs palengvėjimas visų pirma išlaisvins jo paties namus, gaiviu vėju perpūs juos nuo viršaus ligi apačios, tenai taps taip švaru ir lengva kvėpuoti kaip dar niekada iki tol.

Vaikinai pasiryžo nepamiršti ką nuveikę, ir jiems taip gerai sekėsi, kad ta istorija ėjo iš lūpų į lūpas, vis labiau padailinama, kol virto didvyrišku žygiu. Jie susibūrė į klubą ir savo brolybę sutvirtino slapta priesaika. Kartais jie susitikdavo naktį pamiškėje, kad paminėtų tą nepakartojamą penktadie-

nį, prisimindavo, kaip akmeniu apsvaigino nenaudėlį, kaip iš anksto parengė kilpą, kaip įlipo į medį ir užnėrė virvę ant kaklo vis dar neatitokusiam mokytojui, kaip jis atsimerkė keliamas į viršų ir kaip mėšlungio tampomas sukinėjosi ore. Jie paženklino save apskritu baltu lopiniu, prisiūtu ant kairės švarko rankovės, ir greitai visas miestelis žinojo, ką tas ženklas reiškia. Žinojo tai ir Rolfas Karlė: jis buvo dėkingas tiems, kurie jį išvadavo nuo kankintojo, bet jautėsi pažemintas, kad turi pakaruoklio pavardę, ir gėdijosi, kad pats pristigo drąsos ir jėgų jam atkeršyti.

Rolfas Karlė ėmė blogti. Būdavo, kelia šaukštą prie burnos ir jam vaidenasi, jog tai tėvo liežuvis; iš lėkštės dugno kiaurai viralą į jį žvelgia siaubo apimtos numirėlio akys; duonos spalva jam primindavo lavono odą. Naktimis jį krėsdavo drebulys, o dienomis vaikinas ieškodavo dingsties neiti iš namų, atseit labai skauda galvą, bet motina vertė jį valgyti ir lankyti mokyklą. Taip tęsėsi dvidešimt šešias dienas, o dvidešimt septintos dienos rytą, mokykloje per pertrauką susitikęs penketą klasės draugų su ženklais ant rankovių, jis ėmė taip nesulaikomai vemti, kad mokyklos direktorius išsigando ir iškvietęs greitąją liepė vežti mokinį į gretimo miesto ligoninę; ten vargšas ir lupo ožius iki pat savaitės pabaigos. Pamačiusi, kaip jis atrodo, ponia Karlė nutuokė, kad jos sūnui ne šiaip sau sutrikęs virškinimas. Miestelio gydytojas, tas pats, kuris matė jį gimstant ir surašė jo tėvo mirties liudijimą, kruopščiai ištyrė ligonį, paskyrė visokių vaistų ir patarė motinai per daug nesijaudinti: vaikinas esąs sveikas ir stiprus, nervinė krizė praeisianti, netrukus jis jau sportuosiąs ir lakstysiąs paskui merginas. Ponia Karlė rūpestingai girdė sūnų daktaro prirašytais vaistais, bet nematydama jokio pagerėjimo savo nuožiūra padvigubino dozę. Viskas veltui: nerimo kankinamas vaikinas ir toliau negalėjo valgyti. Jam vaidenosi ne tik pa-

karuoklis tėvas, bet ir karo belaisvių stovykla, kurioje kitados teko užkasinėti lavonus. Katarina vis žiūrėjo į jį romiomis akimis, sekiojo iš paskos, pagaliau paėmė už rankos ir bandė kartu su juo palįsti po virtuvės stalu, bet abudu buvo jau per dideli. Tada ji susirangė šalia brolio ir ėmė gailiai rypuoti kaip kadaise vaikystėje.

Ketvirtadienio rytą motina įėjo žadinti Rolfo, kad skubėtų į pamokas, ir rado jį nusisukusį į sieną, blyškų ir išsekusį; jis neslėpė pasiryžęs mirti, nes nebegalįs ištverti to įkyraus slogučio. Ji suprato, jog sūnus kremtasi, kodėl pats neatkeršijo tėvui už pažeminimus. Netarusi nė žodžio, ponia Karlė nuėjo prie spintos ir ėmė joje raustis. Rado čia daiktų, užmestų jau kažin kada, vaikų žaislų, Katarinos smegenų rentgenogramų, Jocheno medžioklinį šautuvą. Aptiko ir raudonus lakinius aukštakulnius ir pati nustebo, kad jie beveik nekelia jai pasišlykštėjimo ar noro sviesti į šiukšlyną; pastatė juos ant židinio šalia velionio vyro portreto, po vieną iš abiejų pusių, kaip ant altoriaus. Pagaliau jos akis užkliuvo už brezentinio maišo, kurį per karą nešiojosi Lukas Karlė, žalsvo maišo su tvirtais odiniais diržais, ir moteris taip pat kruopščiai, kaip atlikdavo visas savo pareigas namie ir lauke, sudėjo į tą maišą jaunesniojo sūnaus drabužius, savo vestuvių nuotrauką, šilku išmuštą kartoninę dėžutę, kurioje laikė Katarinos garbaną, ir vakar keptų avižinių sausainių pakelį.

– Renkis, sūnau, keliausi į Pietų Ameriką, – pareiškė ji ryžtingai.

Taip Rolfas Karlė atsidūrė norvegų laive ir nuplaukė į kitą pasaulio kraštą, toli nuo savo slogučių. Mama važiavo su juo traukiniu iki artimiausio uosto, nupirko jam trečios klasės bilietą, likusius pinigus kartu su dėdės Ruperto adresu suvyniojo į skepetaitę, įsiuvo iš vidaus į kelnes ir prisakė nieku gyvu jų nenusimauti. Visa tai ji darė nerodydama jokių jausmų ir tik atsisveikindama pakštelėjo į kaktą trumpą bučinį, kaip kas rytą išleisdama į mokyklą.

– Kaip ilgai turėsiu būti toli nuo tavęs, mama?

– Nežinau, Rolfai.

– Neturėčiau iškeliauti, juk dabar aš šeimoje vienintelis vyras, privalau tavim rūpintis.

– Aš neprapulsiu. Rašysiu tau laiškus.

– Katarina ligota, kaip aš ją tokią paliksiu...

– Tavo sesutė nebeilgai gyvens, mes visada tai žinojom, sielokis nesisielojęs. Kas yra? Tu verki? Mano sūnui tai netinka, Rolfai, tavo metuose nebedera taip vaikiškai elgtis. Nusišluostyk nosį ir lipk į laivą, kol dar žmonės į mus nesužiuro.

– Mane pykina, mama, tuoj vemsiu.

– Draudžiu! Nepadaryk man gėdos. Eikš, užlipk šituo trapu, drožk į laivo priekį ir būk tenai. Nežiūrėk atgal. Sudie, Rolfai.

Tačiau berniukas pasislėpė laivagalyje, kad matytų krantinę, ir įsitikino, kad mama nepajudėjo iš vietos, kol laivas dingo už horizonto. Niekada jis nepamirš to vaizdo: stovi jo motina juodais drabužiais, su fetrine skrybėlaite ir dirbtinės krokodilo odos rankinuku, pati viena, atsigręžusi į jūrą.

Rolfas Karlė kone mėnesį plaukė apatiniame laivo denyje, tarp pabėgėlių, emigrantų ir beturčių, netardamas niekam nė žodžio, nes ir varžėsi, ir išdidumas neleido, tik žiūrėjo ir žiūrėjo į vandenyną, kol išseko visas jo sielvartas. Nuo tada jis nebejautė to nerimo, kuris jo vos nepastūmėjo pulti į jūrą. Dvylika dienų pakvėpavęs druskingu oru vaikinas atgavo apetitą, jo ir nebepykino, ir blogi sapnai nebevargino, užtat ėmė dominti šypsantys delfinai, kurie ilgai lydėdavo laivą. Kai pagaliau pasiekė Pietų Amerikos krantus, jau ir jo skruostai buvo rausvi kaip kitados. Žiūrėdamas į veidrodėlį bendroje dušinėje, kuria naudojosi visi jo klasės keleiviai, Rolfas matė nebe išsikankinusį paauglį, o tikrą vyrą. Jam patiko jo išvaizda, jis giliai atsiduso ir pirmąsyk po ilgo laiko nusišypsojo.

Priplaukus prie krantinės sustojo laivo mašinos ir keleiviai trapu lipo žemyn. Jausdamasis kaip koks piratas iš nuotykių

romano, mėgaudamasis drungnu vėjeliu, kuris glostė jam veidą ir apžilpusias akis, Rolfas Karlė vienas pirmųjų žengė ant žemės. Pasakiškas uostamiestis plytėjo jam prieš akis rytmečio šviesoje. Kalvų šlaitai, aplipę įvairiaspalviais namais, vingiuotos gatvės, išdžiaustyti skalbiniai, vešli augalija, mirganti visais žalumos atspalviais. Ore aidi prekeivių šūksniai, moterų dainos, vaikų juokas ir papūgų balsai, plevena kvapai, smagus goslumas ir drėgna virtuvės kaitra. Triukšmingoje nešikų, jūrininkų ir keleivių minioje, tarp lagaminų ir ryšulių, smalsuolių ir skanėstų pardavėjų Rolfo laukė dėdė Rupertas su žmona Burgele ir dviem dukterimis, apkūniomis rausvaskruostėmis mergelėmis, kurias vaikinas kaipmat ir įsimylėjo. Rupertas buvo tolimas jo motinos giminaitis, iš profesijos dailidė, labai mėgstantis alų ir šunis. Jis atvyko su šeima į šį pasaulio pakraštį bėgdamas nuo karo, nes nejautė pašaukimo būti kareiviu ir manė, kad kvaila žūti už vėliavą, kuri juk yra ne kas kita kaip skuduras, pririštas prie lazdos. Žmogus neturėjo nė truputėlio patriotizmo, ir kai įsitikino, jog karas nebeišvengiamas, prisiminė tolimus prosenelius, kurie prieš daugybę metų sėdo į laivą, plaukiantį Amerikos link, kad ten įsikurtų, ir nusprendė pasekti jų pėdomis. Jis ir nusivežė Rolfą Karlę tiesiai iš laivo į pasakų kaimelį, užkonservuotą po stiklo gaubtu, kuriame laikas sustojęs, o geografija išmušta iš vėžių. Ten gyvenimas plaukė kaip Alpėse devynioliktame amžiuje. Vaikinas jautėsi lyg į kino filmą pakliuvęs. Krašto jis taip ir neišvydo, todėl ištisus mėnesius nematė didelio skirtumo tarp Karibų ir Dunojaus krantų.

Devynioliktо amžiaus viduryje vienas žymus Pietų Amerikos veikėjas, turintis daug derlingos žemės tarp kalnų arti jūros ir ne per toliausiai nuo civilizuotų šalių, užsimanė įkurdinti joje geros rasės kolonistų. Jis nukeliavo į Europą, išsinuomojo laivą ir paleido gandą tarp karo ir maro nustekentų kaimiečių, kad anapus Atlanto jų laukianti utopija. Ten jie sudarysią bendruomenę, kurioje viešpatausianti taika ir ge-

rovė; ji būsianti grindžiama tvirtais krikščionybės principais, atsikračiusi ydų, geismų ir paslapčių, kurios kamuoja žmoniją nuo pat civilizacijos atsiradimo. Buvo atrinkta aštuoniasdešimt šeimų, atsižvelgiant į jų nuopelnus ir padorumą; keliauti susirengė įvairių specialybių amatininkai, mokytojas, gydytojas ir kunigas, visi su savo darbo įrankiais, savais papročiais ir žiniomis. Įkėlę koją į atogrąžų žemę, kai kurie pabūgo niekada negalėsią apsiprasti tokioje vietoje, bet nurimo perkopę kalnus ir atsidūrę žadėtajame rojuje, vėsaus ir švelnaus klimato krašte, kur galima auginti ir europietiškus javus bei daržoves, ir amerikietiškus vaisius. Čia jie pasistatė kaimą, visai tokį kaip tėvynėje: namai su fachverko sienomis, gotiško šrifto užrašai iškabose, gėlės vazonuose ant palangių ir maža bažnytėlė su bronziniu varpu, atplukdytu iš namų. Ateiviai uždarė įėjimą į Koloniją ir užtvėrė kelią, kad niekas negalėtų nei įeiti, nei išeiti, ir šimtą metų gyveno pagal Dievo įsakymus, kaip norėjo žmogus, atvedęs juos čionai. Bet utopijos paslapties nebuvo galima slėpti visą amžinybę, ir kai ją atskleidė spauda, kilo skandalas. Vyriausybė, nenorinti, kad jos valdomoje teritorijoje gyvuotų svetimšalių bendruomenė su savais įstatymais ir papročiais, įsakė atkelti vartus ir įsileisti valstybės pareigūnus, turistus bei verslininkus. Kai jie ten įėjo, rado kaimą, kuriame niekas nekalba ispaniškai, visi gyventojai šviesiaplaukiai ir mėlynakiai, o dažnas vaikas turi apsigimimų, nes tuokiasi artimi giminaičiai. Buvo nutiestas plentas iš sostinės, ir Kolonijoje pamėgo lankytis automobilį turinčios šeimos: jos čia atvažiuodavo nusipirkti šiaurietiškų vaisių, medaus, dešrų, naminės duonos ir siuvinėtų staltiesių. Kolonistai vertė savo namus restoranais ir svečių namais, o kai kurie viešbučiai įsileisdavo ir meilužių poras, nors tai ir ne visai derėjo su bendruomenės įkūrėjo idėjomis, bet juk dabar nebe tie laikai ir nevalia atsilikti nuo gyvenimo. Rupertas atvyko tenai, kai Kolonijos teritorija tebebuvo uždara, bet buvo nutarta jį priimti, nes jis įrodė esąs tikras europietis ir doras

žmogus. O kai kolonistai pradėjo bendrauti su išoriniu pasauliu, jis vienas pirmųjų suvokė naujosios situacijos pranašumus. Jis liovėsi dirbęs baldus, nes jau buvo galima sostinėje įsigyti geresnių ir įvairesnių, ir ėmė meistrauti laikrodžius su gegute ir senoviškus rankomis margintus žaislus, kuriuos mielai pirko turistai. Be to, jis ėmė auginti grynaveislius šunis ir įkūrė jų dresavimo mokyklą; iki tol niekam tuose kraštuose tai nebuvo šovę į galvą – šunys dauginosi ir gyveno kaip Dievas davė, be sertifikatų, klubų, konkursų, kirpėjų ir ypatingos dresūros. Netrukus jis sužinojo, kad kažkurioje šalyje įėjo į madą aviganiai šunys ir turtuoliai mielai juos pirktų, bet tik su kilmės dokumentais. Kas turėjo pinigų, įsigijo tokį gyvulį ir atidavė į Ruperto mokyklą, o po kiek laiko atsiėmė išmokytą vaikščioti dviem kojomis, pasisveikinti paduodant leteną, dantyse atnešti šeimininkui laikraštį arba šlepetes ir apsimesti negyvam išgirdus komandą svetima kalba.

Dėdei Rupertui priklausė nemažas sklypas žemės ir didelis tamsaus medžio namas, paverstas pensionu, kuriame buvo daugybė kambarių; šeimininkas savo rankomis jį pastatė ir pats padirbo visus baldus Heidelbergo stiliumi, nors niekada tame mieste nesilankė. Viską nukopijavo iš žurnalo. Jo žmona augino braškes ir gėles, be to, turėjo vištidę, iš kurios aprūpindavo kiaušiniais visą kaimą. Sutuoktiniai pragyveno iš šunų veisimo, laikrodžių pardavimo ir turistų smalsumo.

Rolfo Karlės gyvenimas pasikeitė iš pagrindų. Jis baigė gimnaziją, bet studijuoti Kolonijoje negalėjo, kita vertus, dėdė stengėsi išmokyti jį savo amato, kad sulauktų pagalbininko, o gal ir paveldėtojo, nes neprarado vilties išleisti už jo kurią nors dukterį. Vaikinas jam patiko iš pirmo žvilgsnio. Rupertas visada troško turėti vyriškos lyties įpėdinį, o šis berniukas buvo kaip tik toks, apie kokį jis svajojo: stiprus, tauraus būdo, darbštus, šviesiaplaukis, kaip visi jo giminės vyrai. Rolfas

greit išmoko darbuotis dailidės įrankiais, surinkti laikrodžio mechanizmą, skinti braškes ir aptarnauti pensiono klientus. Dėdė ir dėdienė matė, kad vaikinas padarys jiems viską, jei tik jį įtikins, jog tai jo paties sumanymas, ir naudojosi jo sentimentais.

– Ką daryti su vištidės stogu, Rolfai? – bejėgiškai atsidususi klausė Burgelė.

– Išdervuoti.

– Išgaiš vargšės mano vištelės, kai tik ims lyti.

– Palik tai man, teta, viens du ir bus padaryta. – Ir jaunikaitis triūsė tris dienas: maišė dervą katile, lipo ant stogo ir visiems praeiviams dėstė savąją neperšlampamumo teoriją. Pusseserės juo žavėjosi, o Burgelė slapčia šypsojosi.

Rolfas panoro išmokti to krašto kalbą ir tol nenurimo, kol surado mokytoją, išmanantį dėstymo metodiką. Turėjo įgimtą muzikinę klausą, todėl buvo pristatytas vargonauti bažnyčioje, griežti svečiams akordeonu, be to, prisiklausė daug ispaniškų keiksmažodžių ir nors retai juos tevartojo, manė, kad verta juos mokėti dėl bendro išprusimo. Laisvomis valandėlėmis lavinosi, ėmė knygas iš kaimo bibliotekos, visada laiku jas grąžindavo ir greičiau nei per metus perskaitė visas iki vienos. Turėjo gerą atmintį, todėl įsidėmėdavo informaciją, bemaž visada nenaudingą ir nepatikrinamą, ir ja stulbino saviškius bei kaimynus. Galėjo nė kiek nesusimąstęs išpyškinti Mauritanijos gyventojų skaičių arba Lamanšo plotį jūrmylėmis, dažniausiai iš atminties, o kartais ir čia pat prasimanęs, bet tokiu tvirtu balsu, kad niekas nedrįsdavo suabejoti. Išmoko keletą lotyniškų posakių, jais paįvairindavo savo šnekas ir taip pelnė mažosios bendruomenės narių pagarbą, nors kai kada tuos posakius pavartodavo ir ne vietoj. Iš motinos buvo perėmęs mandagų, šiek tiek senamadišką elgesį, kuriuo žavėjo visus žmones, juoba moteris, nes aplinkinė prastuomenė retai jas lepino dailiomis manieromis. Ypač galantiškai jis elgėsi su teta Burgele, ir ne apsimestinai, o todėl, kad iš tiesų ją mylėjo.

Ji mokėjo išsklaidyti jo egzistencines baimes taip paprastai, kad jis paskui stebėdavosi, kodėl jam pačiam tai nebuvo atėję į galvą. Kai Rolfą apimdavo tėvynės ilgesys arba kai jis piktindavosi žmonijos ydomis, dėdienė jį numaldydavo savo pagamintais skanėstais ir sąmojingomis pastabomis. Ji vienintelė po Katarinos leisdavo sau apkabinti sūnėną be jokios dingsties ir neatsiklaususi. Kas rytą pasveikindavo jį skambiu bučiniu, o prieš miegą apklostydavo, nors šitaip elgtis gėdijosi net jo tikra motina. Iš pirmo žvilgsnio Rolfas atrodė baikštus, vis droviai šypsojo ir kalbėjo pusbalsiu, bet iš tiesų buvo tuščiagarbis ir dar neišaugęs iš tų metų, kai tariesi galįs šokdinti visą pasaulį. Puikiai žinojo esąs kur kas sumanesnis už daugelį, bet jam pakako proto apsimesti kuklesniam nei yra.

Sekmadienio rytais iš miesto privažiuodavo žmonių pažiūrėti spektaklio dėdės Ruperto mokykloje. Rolfas nuvesdavo juos į aikštę su bėgimo takais ir kliūtimis – ten šunys rodė ko išmokę, o žiūrovai plojo. Tądien pavyko keletą šunų parduoti, ir jaunuolis skyrėsi su jais sunkia širdimi, nes buvo auginęs juos nuo pat gimimo ir prisirišęs prie tų gyvulėlių kaip prie nieko kito. Jis griūdavo ant šunų čiužinio ir leisdavo jaunikliams laižyti veidą, kramtyti ausis ir miegoti jam ant rankų, žinojo kiekvieno šunyčio vardą ir šnekėdavosi su jais kaip lygus su lygiais. Jam stigo švelnumo, bet kadangi vaikystėje nebuvo lepinamas, tai tik su gyvulėliais išdrįso atsiimti ko negavęs ir turėjo ilgai mokytis, kol įprato bendrauti su žmonėmis, iš pradžių su Burgele, paskui ir su kitais. Švelnius jausmus jam žadino tik prisiminimai apie Katariną, bet to niekas neturėjo žinoti; tik kartais, užsidaręs tamsiame kambarėlyje, vaikinas pakišdavo galvą po antklode ir verkdavo mąstydamas apie sesutę.

Rolfas nekalbėjo apie savo praeitį, kad nesulauktų užuojautos, be to, ir pats nemokėjo surikiuoti jos mintyse. Nelaimingi metai, nugyventi su tėvu, jo atmintyje buvo kaip sudužęs veidrodis. Jis didžiavosi abejingumu ir pragmatizmu,

dviem pagrindinėmis, jo nuomone, vyriško charakterio savybėmis, bet iš tiesų buvo nepataisomas svajotojas, kuris džiaugiasi kiekvienu meilesniu žodeliu ir nuoširdžiai piktinasi neteisybe; toks tyras idealistas, negalintis susitaikyti su šiurkščia tikrove, jis buvo nuo pat mažumės. Nepritekliai ir baimės, patirtos vaikystėje, ugdė aiškiaregystę, leidžiančią įžvelgti slepiamą daiktų ir žmonių pusę, ir nuojautą, kuri tvyksteli kaip žaibas, bet pastangos būti racionaliam trukdė įsiklausyti į tuos slėpiningus ženklus ir elgtis taip, kaip širdis liepia. Jis neigė savo emocijas ir todėl užsimiršęs vis joms pasiduodavo. Slėpė jausmus ir stengėsi užgniaužti tą savo prigimties dalį, kuri linksta į švelnumą ir džiaugsmą. Iš pat pradžių jis suprato, kad Kolonija – tai naivi svajonė, kurion jis nugrimzdo per atsitiktinumą, o tikroji būtis yra šiurkšti ir akmenuota, tad verčiau pasislėpti kiaute, jei nori išgyventi. Vis dėlto tie, kurie jį pažino, matė, jog tas kiautas – tik dūmų uždanga, ir menkiausias vėjelis gali ją išsklaidyti. Vaikinas ėjo per gyvenimą atvirais jausmais, klupinėdamas dėl savo išdidumo ir vėl keldamasis.

Ruperto šeimoje visi buvo nuoširdūs, ryžtingi ir mėgo atsakančiai užkirsti. Valgis jiems buvo svarbiausias dalykas, visas jų gyvenimas sukosi apie virtuvę ir susėdimą prie stalo. Visi buvo apkūnūs ir tolydžio krimtosi, kad brolėnas toks liesas, nors jie taip stengiasi jį atpenėti. Teta Burgelė išrado geismą žadinantį patiekalą, kuriuo masino turistus, rodydama kaip pavyzdį nenuilstantį savo vyrą: jūs tik pažiūrėkit, jis tikras traktorius, sakydavo ji užkrečiamai kvatodama patenkintos matronos juoku. Receptas paprastas: didžiuliame puode pakepinti gausiai svogūnų, lašinių ir pomidorų, pagardintų druska, juodaisiais pipirais, česnakais ir kalendromis. Paskui sluoksniais pridėti kiaulienos ir jautienos gabaliukų, vištienos be kaulų, pupų, kukurūzų, kopūstų, maltų raudonųjų pipirų, žuvies, valgomųjų moliuskų ir krevečių, ant viršaus užberti truputį cukraus pudros ir supilti keturis ąsočius alaus. Prieš

uždengiant ir troškinant ant mažos ugnies, įberti saują žolelių, kurias Burgelė augina virtuvėje ant palangės. Čia ir yra visa esmė, nes niekas nežino to paskutinio pagardo sudėties, o šeimininkė pasiryžusi jo paslaptį nusinešti į kapą. Taip pagaminamas tamsus troškinys; jis išverčiamas ir patiekiamas valgytojams atvirkščia tvarka, negu produktai buvo dedami į puodą. Pavalgius dėdienė dar pasiūlydavo po puodelį sultinio. Nuo tokių vaišių kūną užplūsdavo karštis, o sielą apimdavo geismas. Šeimininkai kasmet paskersdavo po keletą kiaulių ir prikimšdavo skaniausių visame kaime dešrų, išrūkydavo kumpių, prilydydavo didžiausius kubilus taukų; statinaitėmis pirkdavo šviežią pieną ir nugriebdavo grietinę, mušė sviestą ir slėgė sūrius. Nuo aušros iki vėlumos iš virtuvės sklido gardūs kvapai. Kieme būdavo sukuriami laužai, o ant jų vario katiliukuose kunkuliuodavo slyvų, abrikosų ir braškių kompotai svečiams per pusryčius pavaišinti. Nuolat sukiodamosi tarp aromatingų puodų, abi pusseserės ir pačios kvepėjo cinamonu, gvazdikėliais, vanile ir citrinomis. Naktimis Rolfas paslapčia nusliūkindavo į merginų kambarį, kišdavo nosį į jų drabužius ir traukdavo į save tą saldų kvapą, nuo kurio galvą užplūsta nuodėmingos mintys.

Į savaitės pabaigą dienotvarkė keitėsi. Ketvirtadieniais buvo vėdinami kambariai, puošiami gyvomis gėlėmis ir ruošiamos malkos židiniams, nes naktimis pūsdavo šaltas vėjas ir svečiai mėgo sėdėti priešais ugnį, vaizduodamiesi esantys Alpėse. Nuo penktadienio iki sekmadienio namas būdavo pilnas lankytojų, ir šeimyna sukosi nuo pat apyaušrio, kad jiems įtiktų; teta Burgelė nesitraukdavo iš virtuvės, o mergaitės dengdavo stalus ir pasipuošdavo siuvinėtomis liemenėmis, baltomis kojinėmis, krakmolytomis prikyštėmis, į kasas įsipindavo spalvotų kaspinų, kad atrodytų kaip kaimietės iš vokiškų pasakų.

Ponios Karlės laiškai vėluodavo keturis mėnesius; jie būdavo labai trumpi ir bemaž visada vienodi: *mielas sūnau, aš*

jaučiuosi gerai, Katarina ligoninėje, žiūrėk savęs ir nepamiršk, ko tave mokiau, kad užaugtum geras žmogus, bučiuoju tave, tavo mama. O Rolfas rašė jai dažnai ir prirašydavo po keletą lapų per abi puses – pasakojo apie savo pamokas, nes aprašęs kaimą ir dėdės šeimyną nebeturėjo ko pridurti; jam rodėsi, kad neatsitinka nieko, ką vertėtų paminėti laiške, ir mieliau stebino motiną ilgais filosofiniais išvedžiojimais, dėstė jai mintis, kilusias beskaitant knygas. Nusiųsdavo ir nuotraukų, kurias darė senu dėdės aparatu: fotografavo gamtos permainas, žmonių veidus, kasdieniškus įvykius, smulkmenas, kurių šiaip gal ir nepastebėtum. Tas susirašinėjimas jam daug reiškė: vaikinas ne tik gyvai jautė mamos buvimą, bet ir patyrė, kaip įdomu stebėti pasaulį ir įamžinti įspūdžius atvaizdais.

Rolfo Karlės pusseseres mergino du jaunikiai, tiesioginiai Kolonijos įkūrėjo palikuonys, turintys meniškų žvakių dirbtuvę, kurios gaminiai buvo pardavinėjami visoje šalyje ir toli už jos ribų, nes kitos tokios įmonės nebuvo. Tas fabrikas vis dar gyvuoja ir turi tokį gerą vardą, kad kai popiežiaus apsilankymo proga vyriausybė užsakė pagaminti septynių metrų aukščio ir dviejų metrų skersmens vaškinę žvakę, skirtą žibinti katedroje, dirbtuvė sugebėjo ne tik ją tobulai nulieti, papuošti Kryžiaus kelio scenomis ir iškvepinti pušų ekstraktu, bet ir nugabenti sunkvežimiu iš kalnų į sostinę per pragarišką karštį taip, kad toji žvakė neprarado nei obelisko pavidalo, nei Kalėdų eglutės aromato, nei taurios dramblio kaulo spalvos. Abu jaunikaičiai išvien kalbėjo apie žvakių liejimo formas, spalvas ir kvapus. Kartais ir pabosdavo tos jų šnekos, bet abudu buvo išvaizdūs, gerokai prakutę ir kiaurai persisunkę bičių vaško bei esencijų aromatais. Tai buvo geidžiamiausi jaunikiai visoje Kolonijoje, ir visos merginos ieškojo dingsties nueiti pas juos žvakių, vilkėdamos kuo lengviausiais drabužėliais, bet Rupertas įteigė dukroms abejonę: visi

tie žmonės, per kelias kartas kilę iš tų pačių šeimų, esantys sugadinto kraujo ir galintys susilaukti apsigimusių palikuonių. Aiškiai nesutikdamas su rasės grynumo teorijomis, jis tikėjo, kad iš skirtingos rasės tėvų gimsta geresni palikuonys, o kad tai įrodytų, kryžmino grynaveislius savo šunis su gatvės mišrūnais. Iš to gimdavo apgailėtini nenuspėjamo plauko ir dydžio gyvulėliai, kurių niekas nenorėjo pirkti, bet jie būdavo daug protingesni už kilminguosius gentainius, lengviau išmokdavo vaikščioti lynu ir šokti valsą užpakalinėmis kojomis. *Geriau paieškokim žento iš šalies,* sakydavo jis, ir dėl to kirsdavosi su savo mieląja Burgele, nenorinčia nė girdėti apie tokią galimybę; ji manė, jog būtų be galo nelaiminga išleidusi savo mergaites už juodbruvų vyrų, kraipančių šlaunis rumbos ritmu. *Nekvailiok, Burgele. Tu pats kvailioji,* sakydavo ji; *negi nori vaikaičių mulatų? Tegul šio krašto gyventojai ne šviesiaplaukiai, moteriške, bet ne visi ir negrai.* Visi ginčai baigdavosi tuo, kad abu atsidusdavo pagalvoję apie Rolfą Karlę: kaip gaila, kad nėra dviejų brolvaikių, tokių kaip jis, po vieną abiem dukroms, nors jis ir turi giminės kraujo, ir toji Katarina gal iš savų paveldėjusi silpnaprotybę, neatrodo, kad Rolfas turėtų ydingų genų. Juk tai stačiai tobulas žentas: darbštus, mokytas, gerai išauklėtas, mandagus – ko dar norėti? Šiuo metu vienintelis jo trūkumas – kad dar labai jaunas, bet nuo to išsigydo kiekvienas.

Rolfo pusseserės ilgai nesidomėjo tėvų lūkesčiais, nes tebebuvo skaisčios mergelės, bet kai jau įsidrąsino, visai pamiršo drovumo ir santūrumo priesakus, skiepytus joms nuo pat vaikystės. Jos matė, kaip dega Rolfo Karlės akys, kaip jis tartum šešėlis įslenka į jų kambarį ir paslapčiom kedena jų drabužius, ir laikė tai meilės ženklais. Jiedvi šnekėdavosi apie tuos dalykus ir svarstė galimybę platoniškai mylėtis visiems trims, bet regėdamos nuogą jo liemenį, vėjo taršomus vario spalvos plaukus, jį patį prakaituojantį su ūkio padargais arba dailidės įrankiais, apsigalvodavo ir prieidavo malonią išvadą,

jog Dievas išrado dvi lytis turėdamas aiškų tikslą. Merginos buvo linksmo būdo, pratusios dalytis kambariu, vonia, drabužiais ir visu kitu, tai kas čia bloga, jei dalytųsi ir meilužiu? Antra vertus, buvo akivaizdu, kad vaikinas sveikas kaip ridikas: jo jėgų ir ūpo užteko sunkiems darbams, kuriuos jam užkraudavo dėdė Rupertas, be abejo, pakankamai liktų dar ir pašėlti su jomis. Vis dėlto dalykas nebuvo toks jau paprastas. Kaimo gyventojai nebuvo tokie pakantūs, kad pateisintų tokius trilypius santykius, ir net merginų tėvas, vis pabrėžiantis, koks jis šiuolaikiškas, niekada su tuo nebūtų taikstęsis. Apie motiną nėr ko nė kalbėti: ji, ko gero, būtų pagriebusi peilį ir bedusi brolvaikiui į jautriausią vietą.

Neilgai trukus Rolfui Karlei krito į akis pasikeitęs merginų elgesys. Jos grūdo vaikinui didžiausius kepsnius, desertui sukraudavo ištisą kalną plaktos grietinėlės, kuždėjosi jam už nugaros, sutrikdavo užkluptos, kad jį stebi, prasilenkdamos taikėsi jį paliesti, visada lyg ir atsitiktinai, bet kiekvienas prisilietimas buvo toks erotiškas, kad net ir vienuolis nebūtų galėjęs likti abejingas. Iki tol jis apie jas sukosi apdairiai ir per daug neišsiduodamas, kad nepažeistų padoraus elgesio ribų ir nerizikuotų gauti per nosį, nes tai būtų buvęs mirtinas smūgis jo savigarbai, bet pamažėle vis labiau įsidrąsino žiūrėti į jas, mat nenorėjo skubotai spręsti, katrą išsirinkti. Abidvi jį žavėjo tvirtomis kojomis, standžiomis krūtimis, žydromis akimis ir švelnia kaip kūdikio oda. Vyresnioji buvo linksmesnė, bet viliojo jį ir švelnus jaunesniosios koketavimas. Vargšelį Rolfą tol kankino abejonės, kol merginoms pabodo laukti jo iniciatyvos ir jos pačios metėsi į puolimą kaktomuša. Patykojusios jį braškyne, pakišo koją, parvertė žemėn ir užgriuvo ant viršaus, kad kutendamos palaužtų jo ryžtą elgtis rimtai ir sužadintų aistrą. Atsagstė jam kelnes, numovė batus, perplėšė marškinius ir sukišo padaužiškas rankas tenai, kur jis net mintyse nebūtų leidęs raustis niekam ir niekada. Nuo tos dienos Rolfas Karlė užmetė knygas, apleido šuny-

čius, pamiršo laikrodžius su gegute, liovėsi rašyti motinai ir net savo vardo nebeprisiminė. Vaikščiojo kaip sapnuodamas, instinktų deginamas, aptemusiu protu. Nuo pirmadienio ligi ketvirtadienio, nesant lankytojų, namie darbų sumažėdavo, tad trims jaunuoliams išpuldavo nemažai laisvų valandėlių, ir jie nepraleisdavo progos įsmukti į svečių kambarius, kurie tomis savaitės dienomis būdavo tušti. Dingsčių netrūko: išvėdinti patalus, išblizginti langus, išrūkyti tarakonus, išvaškuoti baldus, pakeisti paklodes. Merginos buvo paveldėjusios iš tėvų teisingumo jausmą ir mokėjimą planuoti darbus: kol viena, būdavo, užsidariusi kambaryje smaginasi su Rolfu, kita stovi koridoriuje, kad kam nors artinantis anuodu perspėtų. Jos griežtai paisė eilės, bet vaikinas, laimei, nesigilino į tokias smulkmenas. Ką jie veikė likę vienu du? Nieko naujo, žaidė vis tuos pačius pusbrolio ir pusseserės žaidimus, kuriuos žmonija moka jau tūkstančius metų. Visas įdomumas prasidėjo tada, kai jaunuoliai sutarė nakčiai sugulti visi trys į vieną lovą: juk Rupertas ir Burgelė gretimam kambary knarkia ir nieko negirdi. Tėvai miegojo atsidarę duris, atseit prižiūrėjo dukteris, bet dėl to ir dukterys galėjo stebėti tėvus. Rolfas Karlė buvo toks pat nepritytręs kaip ir abi jo bičiulės, bet nuo pat pirmos sueities rūpinosi, kad jos nepastotų, o per lovos žaidimus rodė tiek entuziazmo ir išradingumo, kad visai atsvėrė savo neišprusimą meilės reikaluose. Jo energiją be paliovos kurstė didžiulis malonumas, kurį jam teikė pusseserės – tokios atlapos, šiltos, derlios, jukios ir visada pasirengusios. Be to, būtinybė viską daryti kuo tyliausiai, kad tik lova nesugirgždėtų, palindus po antklode, jaučiant vienas kito karštį ir kvapą, dirgino juos ir vertė liepsnoti jų širdis. Pats tas amžius mylėtis nepailstant! Abi merginos prasiskleidusios žydėte žydėjo, akys jų darėsi vis mėlynesnės, oda vis skaistesnė ir šypsena vis laimingesnė, o Rolfas užleido savo mokslus, vaikščiojo apsnūdęs, kliūdamas už baldų, turistams patarnaudavo išsiblaškęs, pusiaumiegiu, drebančiomis kojomis. *Vaikinas per daug*

dirba, Burgele, pažiūrėk, koks jis išblyškęs, jam reikia pagerti vitaminų, kalbėjo Rupertas nė neįtardamas, jog brolvaikis paslapčiomis ryte ryja garsųjį tetos troškinį geismui žadinti, kad laikui atėjus nepristigtų jėgų. Trys meilužiai bendromis pastangomis išsiaiškino, ką daryti, kad gerai įsiaudrintų, ir kai kada jiems pavykdavo net labai aukštai pakilti. Vaikinui teko pripažinti, kad jo bičiulės turi daugiau galios smagintis ir įstengia patirti aistrą kelissyk per vieną sugulimą, o jam, kad nepasidarytų sarmatos ir nenuviltų pusseserių, reikia taupyti jėgas ir tenkintis paties susigalvotais būdais. Tik po daugelio metų jis sužinojo, kad tais pačiais metodais buvo naudojamasi Kinijoje dar nuo Konfucijaus laikų, ir priėjo išvadą, kad nėra nieko naujo po saule, kaip sakydavo ir dėdė Rupertas kiekvieną kartą skaitydamas laikraštį. Kai kuriomis naktimis trys meilužiai pajusdavo tiek palaimos, kad pamiršdavo pabusti ir miegodavo susipynę kojomis, vaikinas – užkritęs ant minkšto kvapaus kalnelio, liūliuojamas pusseserių sapnų. Juos prižadindavo pirmoji gaidžio giesmė, kaip tik pačiu laiku, kad smuktų kiekvienas į savo lovą, kol tėvai jų neužklupo tokio malonaus nusikaltimo vietoje. Iš pradžių seserys buvo ketinusios varžytynes dėl nenuilstamojo Rolfo Karlės spręsti burtais, metant pinigą, bet per tas nepamirštamas grumtynes įsitikino, kad jas su juo sieja žaismingas ir džiugus jausmas, visiškai netinkamas būti gerbtinos santuokos pamatu. Jos, kaip praktiškos moterys, nusprendė, kad verčiau būsią ištekėti už kvapiųjų žvakių gamintojų, o pusbrolį pasilikti kaip meilužį ir, jei pavyktų, susilaukti nuo jo vaikų; taip joms negrėstų nusivylimas, ir ne vien dėl to, kad jų sūnūs gali gimti ne visai sveiki. Tokios mintys niekada nešovė į galvą Rolfui Karlei, prisiskaičiusiam romantinės literatūros, apsakymų apie riterius ir dar iš vaikystės mokytam griežtų padoraus elgesio taisyklių. Kol merginos rezgė įžūlius planus, jis graužėsi, kad myli jas abi, ir guodėsi tik tuo, jog tai laikinas ryšys, padedantis geriau pažinti vienam kitą prieš pasirenkant porą;

bet toks ilgalaikis sandėris jam būtų koktus, nedoras. Jį draskė nesutaikomas konfliktas tarp geismo, kurį nuolat kurstė tuodu viliojantys putlūs kūnai, ir griežtų jo pažiūrų, kurios vertė monogaminę santuoką laikyti vienintele išeitimi, priimtina padoriam vyrui. *Nebūk kvailas, Rolfai, argi nematai, jog mums tai nesvarbu? Nei aš reikalauju, kad tu būtum vien mano, nei to reikia mano sesei, taigi ir toliau taip elkimės, kol esam netekėjusios, tą patį darysim ir po vestuvių.* Toks pasiūlymas šiurkščiai smogė vaikino savigarbai. Jis piktinosi ištisas trisdešimt valandų, o joms baigiantis goslumas paėmė viršų. Susiglobė jaunikaitis pamintą savigarbą ir sugrįžo į lovą pas sesutes. Ir mielosios pusseserės, viena iš kairės, kita iš dešinės, abi džiugios, nuogos, vėl apgaubė jį stebuklinga migla, kvepiančia cinamonu, gvazdikėliais, vanile ir citrinomis, kol susimaišė visi jo pojūčiai ir kažkur prasmego sausos krikščioniškos dorybės.

Taip praslinko treji metai – pakankamas laikas, kad Rolfui Karlei išdiltų iš sąmonės patirti slogučiai ir juos pakeistų malonūs sapnai. Gal merginos būtų laimėjusios kovą su jo abejonėmis ir jis būtų likęs su jomis visam gyvenimui, kukliai tenkindamasis dviem meilužio etatais, jeigu jo likimas nebūtų pasukęs kita kryptimi. O tą kryptį jam parodė ponas Aravena, žurnalistas iš profesijos ir kinematografininkas iš pašaukimo.

Aravenos straipsnius spausdino svarbiausias šalies dienraštis. Tasai ponas buvo geriausias pensiono klientas, beveik visus savaitgalius praleisdavo Ruperto ir Burgelės name, kuriame turėjo nuolatinį kambarį. Aštria savo plunksna jis buvo išsikovojęs tokį autoritetą, kad netgi diktatūra negalėjo visai jo užčiaupti; per ilgus profesinio darbo metus jis išgarsėjo kaip itin sąžiningas žurnalistas ir todėl leido sau rašyti tokius dalykus, apie kuriuos jo kolegos nedrįsdavo nė išsižioti. Jį gerbė net Generolas ir Žmogus su gardenija, stengdamiesi išlaikyti pusiausvyrą, todėl jis jautėsi turįs tam tikrą veiksmų laisvę

ir nebuvo trukdomas, kol neperžengdavo jam skirtos erdvės ribų: vyriausybė gerino savo įvaizdį leisdama spausdinti jo straipsnius, kartais gan įžūlius. Aravena nespjovė į gyvenimo malonumus, rūkė storus cigarus, buvo didelis rajūnas ir stiprus gėrovas, vienintelis, gebantis sekmadieniais nurungti dėdę Rupertą prie alaus bokalo. Tik jis vienas galėjo sau leisti pagnaibyti Rolfo pusseserėms putlius sėdmenis, nes darė tai elegantiškai, anaiptol neketindamas jų įžeisti, veikiau parodydamas, kaip jas vertina. *Eikit šen, puikiosios mano valkirijos, leiskit vargšui žurnalistui paliesti jūsų užpakaliukus,* ir net pati teta Burgelė juokdavosi matydama, kaip jos dukrelės apsigręžia, leisdamos jam iškilmingai pakelti siuvinėto sijono kraštą ir pasigėrėti tais pusrutuliais, slypinčiais po mergaitiškomis kelnaitėmis. Ponas Aravena turėjo filmavimo kamerą ir portatyvinę rašomąją mašinėlę, triukšmingą, su išdilusiais nuo ilgo vartojimo klavišais; prie jos praleisdavo visą šeštadienį ir pusę sekmadienio – pasistatęs ją terasoje rašydavo dviem pirštais straipsnius, nepamiršdamas vis užkrimsti dešros ir gurkštelti alaus. *Mane taip gaivina tyras kalnų oras,* sakydavo jis užsitraukdamas juodą cigaro dūmą. Kartais atvažiuodavo su panele, kaskart vis kita, pristatydavo ją kaip dukterėčią, ir Burgelė apsimesdavo tuo tikinti: *mūsų namai – ne koks nors nepadorus viešbutis, ką jūs sau manot, aš tik jam leidžiu atvykti ne vienam, nes tai labai žinomas džentelmenas, argi niekad nematėt jo pavardės laikraštyje?* Aravenos susižavėjimas eiline dama trukdavo vieną naktį, paskui jam būdavo gana ir jis išsiųsdavo ją atgal į sostinę pirmu sunkvežimiu, gabenančiu daržoves. O su Rolfu Karle jis galėjo šnekučiuoti per dienų dienas vaikštinėdamas po kaimo apylinkes. Sakydavo, ką mano apie pasaulio įvykius, aiškino šalies politikos vingrybes, patarė, kokias knygas skaityti, mokė naudotis filmavimo kamera ir stenografuoti. *Vis tiek negyvensi visą amžių toj Kolonijoj,* kalbėjo jis, *joje gera tokiam neurotikui kaip aš, kuris atvažiuoja čionai kūno sustiprinti ir nuodų atsikratyti, bet*

normaliam jaunuoliui gyventi tarp tų scenos dekoracijų nedera. Rolfas Karlė buvo skaitęs Šekspyro, Moljero ir Kalderono de la Barkos veikalus, tik niekada nebuvo lankęsis teatre ir neįsivaizdavo, kuo jis panašus į šį kaimą, bet nedrįso apie tai diskutuoti su mokytoju, kuriuo be galo žavėjosi.

– Aš tavim patenkintas, brolvaiki. Dar pora metų – ir galėsi pats vienas meistrauti laikrodžius, tai pelningas amatas, – pažadėjo dėdė Rupertas vaikinui tą dieną, kai jam sukako dvidešimt.

– Teisybę sakant, nenoriu aš būti laikrodininkas, dėde. Manau, kad kinas būtų man tinkamesnė profesija.

– Kinas? O kokia tau iš jo būtų nauda?

– Režisuočiau filmus. Ypač dokumentinius. Noriu žinoti, kas pasaulyje dedasi, dėde.

– Kuo mažiau apie tai žinosi, tuo geriau, bet jeigu tau taip patinka, daryk kaip nori.

Burgelė kone susirgo, kai sužinojo, kad Rolfas ketina pats vienas apsigyventi sostinėje, toje pavojų, narkotikų, politikos, ligų duobėje, *kur visos moterys, atsiprašant, kekšės, kaip ir tos turistės, kurios atvažiavusios į Koloniją kraipo užpakalį ir atstato priekį.* Pusseserės iš nevilties bandė pakeisti jo nusistatymą piktuoju, neprisileisdamos artyn, bet kai įsitikino, jog ta bausmė joms tokia pat skaudi kaip ir jam, pakeitė taktiką ir puolė mylėtis su tokiu įkarščiu, kad Rolfui pavojingai nukrito svoris. O labiausiai priblokšti buvo šunys: nujausdami pasirengimus prarado apetitą, maklinėjo nuleidę uodegą, suglaudę ausis ir žvelgdami taip maldaujamai, kad širdį spaudė tai matant.

Rolfas Karlė atsispyrė visiems sentimentams ir po dviejų mėnesių iškeliavo į universitetą, pažadėjęs dėdei Rupertui praleisti savaitgalius su jo šeima, tetai Burgelei – suvalgyti visus sausainius, kumpius ir uogienes, įdėtus į jo bagažą, o pusseserėms – laikytis visiškos skaistybės, kad grįžtų kupinas jėgų toliau žaisti su jomis po patalais.

5

Tuo metu, kai Rolfo gyvenime vyko visos tos permainos, aš, būdama visai netoliese, išaugau iš vaikystės amžiaus. Kaip tik tada prasidėjo mano krikštamotės nelaimės. Išgirdau apie tai per radiją ir pamačiau jos atvaizdą paskviliuose, kuriuos Elvyra pirko be šeimininkės žinios, ir taip sužinojau, kad ji pagimdė pabaisą. Autoritetingi mokslininkai skelbė, kad naujagimis priklauso III tribai, vadinasi, turi du krūvon suaugusius kūnus ir dvi galvas; ksifodimų genčiai, nes turi tik vieną bendrą stuburą; monofalianų rūšiai, nes abiejų kūnų bamba irgi viena, bendra. Ir štai kas keisčiausia: viena galva – baltosios rasės, kita – juodosios.

– Vargšelis turėjo du tėvus, aišku kaip dieną, – tarė Elvyra ir išsiviepė bjaurėdamasi. – Mano supratimu, tokios negandos ištinka tada, kai moteris miega su dviem vyrais tą pačią dieną. Man jau per penkiasdešimt, bet šitaip nesielgiau niekuomet. Aš bent jau niekada neleidau dviejų vyrų syvams susimaišyti mano pilve, nes dėl tokios nuodėmės ir gimsta pabaisos, rodomos cirkuose.

Krikštamotė užsidirbdavo pragyvenimui, naktimis valydama biurų patalpas. Jai bandant pašalinti dėmes iš kilimo vienuoliktame aukšte, prasidėjo sąrėmiai, bet ji dirbo toliau, kadangi nemokėjo apskaičiuoti gimdymo laiko, be to, siuto ant savęs, kam pasidavė pagundai ir taip gėdingai pastojo.

Pusę nakties ji juto, kaip iš tarpukojo srovena karštas skystis, ir ketino eiti į ligoninę, bet pavėlavo, jai pakirto kojas ir nebeliko jėgų atsikelti. Moteriškė šaukė iš visų plaučių, bet visame pastate nebuvo nė gyvos dvasios jai pagelbėti. Krimsdamasi, kad apteršė tai, ką vos prieš valandą buvo išvaliusi, parvirto ant grindų ir sukandusi dantis stanginosi, kol išstūmė vaikelį. Išvydusi neregėtą dvigalvį padarą, kurį ką tik pagimdė, ji baisiausiai išsigando, ir pirmiausia jai šovė į galvą kuo greičiau jo atsikratyti. Vos beįstengdama išstovėti griebė naujagimį, gulintį koridoriuje, ir sviedė į šiukšlių šachtą, paskui sunkiai atgaudama kvapą vėl ėmėsi valyti kilimą. Rytojaus dieną įėjęs į rūsį durininkas aptiko lavonėlį tarp šlamšto, išmesto iš įstaigų: jis buvo bemaž visai sveikas, nes nukritęs ant popiergalių. Į jo šūksnius subėgo kavinės padavėjos; po kelių minučių žinia išlėkė į gatvę ir pasklido po miestą. Iki vidurdienio apie skandalą žinojo jau visas kraštas, net ir užsienio korespondentai subėgo fotografuoti kūdikio, nes apie tokį rasių mišinį medicinos žurnalai dar nebuvo rašę. Dar savaitę visi tik apie tai ir šnekėjo; tas įvykis nustelbė net žūtį dviejų studentų, kuriuos gvardiečiai nušovė prie universiteto durų už tai, kad jie mosavo raudonomis vėliavomis ir giedojo „Internacionalą". Kūdikio motiną žmonės vadino išsigimėle, žudike ir mokslo priešu, kam neatidavė vaikelio Anatomijos institutui ištirti, o išreikalavo, kad jis būtų palaidotas kapinėse pagal katalikų papročius.

– Iš pradžių nužudo ir išmeta į šiukšlyną kaip kokią pašvinkusią žuvį, o paskui reikalauja krikščioniškų laidotuvių. Tokių nusikaltimų Dievas nedovanoja, paukšteli.

– Betgi, močiute, niekas neįrodė, kad jį nužudė mano krikštamotė...

– O kas gi dar?

Policija laikė gimdyvę uždarytą kameroje kelias savaites, kol pagaliau buvo išgirstas teismo mediko balsas. Jis visą laiką tvirtino (tik niekas nenorėjo klausyti), kad ne kritimas

šiukšlių šachtoje buvo mirties priežastis, esą kūdikis jau gimė negyvas. Pagaliau teisybė nugalėjo, vargšė moteris buvo paleista, bet vis tiek liko su gėdos žyme, nes laikraščių antraštės ją persekiojo ne vieną mėnesį ir oficialiąja versija niekas netikėjo. Negailestinga visuomenės simpatija teko vaikeliui, o krikštamotę imta vadinti „pabaisiuko žudike". Tas klaikus įvykis palaužė jai nervus. Ji negalėjo sau dovanoti, kad paleido į pasaulį išsigimėlį, ir išėjo iš kameros jau sugniuždyta, įsitikinusi, kad tasai gimdymas buvo Dievo bausmė už kažkokią baisingą nuodėmę, nors pati nebeprisiminė už kokią. Ji gėdijosi pasirodyti gatvėje, vis giliau grimzdo į skurdą ir vienatvę. Pagaliau, nebežinodama ko griebtis, nuėjo pas žiniuones. Šios gaubstė moterį drobule, guldė ant žemės, apstatė degančiomis žvakėmis ir dusino dūmais, talku bei kamparu, kol iš pacientės kūno gelmių išsiveržė šiurpus klyksmas – tai neva reiškė, kad pasisekė išvaryti piktąsias dvasias. Tada jai užkabino šventintą vėrinį, kad blogis nebegalėtų grįžti ir vėl įlįsti į nelaimingąją. Kai nuėjau su Elvyra jos aplankyti, radau ją toj pačioj lūšnoj, nudažytoj tamsiai mėlynai. Vargšė buvo sumenkusi, pamiršusi valiūkišką įžūlumą, kuris kitados teikė tiek žavesio jos eisenai, apsistačiusi šventais katalikų paveikslėliais ir čiabuvių dievukais, o vienintelė jos draugė buvo balzamuotoji puma.

Matydama, kad nei maldos, nei žiniuonės, nei žolininkų receptai nepadeda išbristi iš negandų, krikštamotė prieš Mergelės Marijos altorių prisiekė niekada nebeturėti lytinių santykių su jokiu vyriškiu, o kad nesulaužytų tos priesaikos, paprašė pribuvėją užsiūti jai makštį. Dėl to įsimetusi infekcija vos nenuvarė jos į kapus. Vargšė taip ir nesužinojo, ar ją išgelbėjo antibiotikų injekcijos ligoninėje, ar žvakės, uždegtos prie šventosios Ritos altoriaus, ar be saiko geriamas žolelių nuoviras. Nuo to karto ji nebegalėjo ištverti be romo ir be maldų, nebežinojo nei ką jai daryti, nei kaip gyventi, vis dažniau neatpažindavo artimo žmogaus ir klajojo gatvėmis

murmėdama nesąmones apie velnio sėklą, apie dviejų rasių pabaisą, užaugusią jos įsčiose. Jai susidrumstė protelis ir ji negalėjo pelnytis duonos, nes tokios pakvaišėlės, juoba kad jos nuotrauką policijos kronikoje buvo matęs visas miestas, niekas nenorėjo samdyti. Kartais ji ilgam dingdavo ir aš net baimindavausi, ar tik nemirė, bet vieną gražią dieną nei iš šio, nei iš to vėl parsirasdavo, kaskart vis liūdnesnė ir labiau prislėgta, paraudusiomis akimis, su septynių mazgų virvute galvos apimčiai matuoti – tai iš kažkur ištrauktas būdas nustatyti, ar mergina tebėra nekalta. *Tai vienintelis tavo turtas,* kalbėjo jinai; *kol dar turi skaistybę, esi šio to verta, o kai ją prarasi, būsi niekas.* Aš taip ir nesupratau, kodėl kaip tik ta mano kūno dalis, nuodėminga ir slepiama, yra tuo pat metu ir tokia vertinga.

Kadangi aš po kelis mėnesius neatgaudavau savo uždarbio, netrukus krikštamotė įjunko prašinėti pinigų, kuriuos šeimininkai man skolingi, – ir maldavo, ir grasino: *jūs skriaudžiat mano mažytę, ji visai nebeauga, labai sulyso, pikti liežuviai mala, kad šeimininkas ją glamžo, man tai visai nepatinka, tai yra mažamečių tvirkinimas.* Jai grįžtant namo aš bėgdavau slėptis į karstą. Bet senmergė buvo nepalenkiama, nesutiko pridėti man algos ir grasino krikštamotei, kad kitąsyk, jeigu ji dar įkyrės, bus iškviesta policija: *jie tave jau pažįsta, puikiai žino, kas tu tokia, turėtum būti dėkinga, kad aš dar rūpinuosi tavo mergaite, jei ne aš, ji būtų jau mirusi kaip tas tavo dvigalvis kūdikis.* Situacija darėsi nepakenčiama; pagaliau vieną gražią dieną šeimininkei trūko kantrybė ir ji mane atleido.

Labai buvo liūdna skirtis su Elvyra. Daugiau kaip trejus metus buvome kartu: aš iš jos patyriau daug švelnumo, o pati jai išūžiau ausis neįtikimiausiomis istorijomis; mudvi padėdavom viena kitai, bendrai gynėmės ir kartu juokėmės. Miegodamos vienoj lovoj ir žaisdamos budynes tame pačiame karste, padėjome pamatus tvirtai draugystei, kuri saugojo mus nuo vienatvės ir švelnino tarnaitės darbo sunkumus. Elvyra

manęs nepamiršo ir nuo tos dienos lankė mane, kad ir kur būčiau. Ji visuomet sugebėdavo mane kur nors įtaisyti. Pasirodydavo kaip geroji močiutė kiekvienoj vietoj, kur dirbau, nešina indeliu gvajavų uogienės arba keliomis čiulpynėmis, pirktomis mugėje. Susėsdavom ir žiūrėdavom viena į kitą su santūria simpatija, kaip buvom įpratusios, o prieš išeidama Elvyra paprašydavo mane papasakoti ilgesnę istoriją, kurios užtektų ligi kito apsilankymo. Taip mudvi matydavomės kurį laiką, kol per nelemtą atsitiktinumą pasimetėm.

Prasidėjo mano klajonės iš vienų namų į kitus. Mano krikštamotė vis ieškojo man didesnio atlyginimo, bet niekas nebuvo linkęs dosniai mokėti mažametei tarnaitei: girdi, daugelis mano amžiaus mergaičių dirba negaudamos jokios algos, tik už maistą. Tuo metu aš jau nebesuskaičiavau, kelintoj vietoj tarnauju, ir dabar negaliu prisiminti visų savo šeimininkų, nors kai kurių niekada nepamiršiu, kaip antai ponios su šaltuoju porcelianu, kurios menas man vėliau pravertė gan keistomis aplinkybėmis.

Tai buvo našlė, gimusi Jugoslavijoje, kalbanti darkyta ispanų kalba ir gaminanti įmantrius patiekalus. Ji buvo išradusi universaliąją medžiagą: taip kukliai ji vadino masę, gaunamą sumaišius šlapią laikraštinį popierių, rupius miltus ir dantų cementą. Toji pilka tešla, kol drėgna, yra plastiška, o išdžiūvusi sukietėja kaip akmuo. Iš jos galima nulipdyti ką tik nori, imituoti kiekvieną medžiagą, išskyrus skaidrų stiklą ir akies stiklakūnį. Našlė ją suminkydavo, suvyniodavo į drėgną skudurą ir laikydavo šaldytuve, kol prireiks. Iš tos tešlos galima lipdyti kaip iš molio, galima ją ir iškočioti ligi šilko plonumo, pjaustyti, išgauti norimą paviršiaus raštą ir lankstyti visomis kryptimis. Išdžiūvusi ir sukietėjusi, ji gruntuojama, o paskui nudažoma, kad atrodytų kaip medis, metalas, audeklas, vaisius, marmuras, žmogaus oda ar dar kas nors. Jugoslavės

butas buvo tikra paroda, atskleidžianti tos stebuklingos medžiagos galimybes: prieškambaryje stovėjo bengališka širma; svetainėje sėdėjo keturi muškietininkai nėriniuotais aksomo drabužiais, išsitraukę špagas; dramblys, išpuoštas kaip Indijoje, atstojo telefono stalelį; lovos galvūgalį puošė romėniškas frizas. Vienas kambarys buvo paverstas faraono kapu: duryse – laidotuves vaizduojantys bareljefai, šviestuvai – juodosios panteros su lemputėmis akių vietoj, stalas – poliruotas sarkofagas su netikro lazurito inkrustacijomis, o peleninės – amžinai romūs sfinksai su įdubimu nugaroje nuorūkoms gesinti. Aš vaikštinėjau po tą muziejų baimindamasi, kad plunksnų šluotele valydama dulkes ko nors nenumesčiau ir nesudaužyčiau, kad muškietininkas nepersmeigtų manęs špaga; mane gąsdino ir dramblio straublys, ir panteros nagai. Ten susižavėjau senovės Egipto kultūra ir imdavau drebėti vos pamačiusi duonos tešlą. Jugoslavė įdiegė man neįveikiamą nepasitikėjimą negyvais daiktais, ir nuo tada būtinai turiu kiekvieną paliesti, kad įsitikinčiau, ar jie tikri, ar padaryti iš universaliosios medžiagos. Per tuos kelis mėnesius, kol tarnavau tuose namuose, išmokau to meno, bet per daug juo nesusižavėjau. Šaltasis porcelianas – pavojinga pagunda, nes menininkui, perpratusiam jo paslaptis, niekas nebetrukdo kopijuoti ką tik panorėjus, kol pagaliau jis susikurs melagingą pasaulį ir jame pasiklys.

Per karą šeimininkei pakriko nervai. Įsikalusi į galvą, jog nematomi priešai ją šnipinėjantys, kad jai pakenktų, moteriškė apsitvėrė savo valdą aukšta mūrine tvora, pasišiaušusia stiklo šukėmis, o naktiniame staliuke laikė du pistoletus. *Šiame mieste pilna plėšikų,* tvirtino ji; *vargšė našlė turi mokėti apsiginti,* ir ji šausianti kakton pirmam, kuris įsibraus į jos namą. Kulkos skirtos ne vien banditams: *tą dieną, kai šį kraštą užvaldys komunistai, aš tave nušausiu, Evute, kad tau nereikėtų kentėti, o paskui kulka suskaldys ir mano galvą,* sakė ji. Su manim ji elgėsi žmoniškai ir net, sakyčiau, švelniai, rūpinosi,

kad sočiai valgyčiau, nupirko man gražią lovą ir kas vakarą kvietėsi mane į svetainę kartu pasiklausyti naujienų per radiją. „Atverčiame skambius eterio puslapius, kad jūs, mielieji, naujame skirsnyje rastumėt gerų emocijų ir šio to įdomaus..." Susėdusios greta, tarp muškietininkų ir dramblio, ir krimsdamos tešlainius klausydavomės trijų pasakojimų – dviejų apie meilę ir vieno detektyvo. Su šia šeimininke man būdavo jauku lyg savo namuose. Bene vienintelis nepatogumas buvo tas, kad namas stovėjo nuošalioje miesto dalyje ir Elvyrai sunku buvo mane lankyti, bet vis tiek mano močiutė leisdavosi į kelią kaskart, kai ištaikydavo laisvą popietę; *pavargau, kol atėjau čionai, paukšteli, bet dar labiau pavargstu tavęs nematydama; kasdien prašau Dievulį, kad tau suteiktų pagrindą po kojomis, o man – sveikatos tave mylėti,* kalbėdavo ji man.

Ilgai būčiau užsibuvusi šioje vietoje, juoba kad ir mano krikštamotė nesiskundė, nes algą jai mokėjo visada laiku ir nešykštėdami, tačiau vienas keistas nuotykis nutraukė mano tarnystę. Vieną vėjuotą vakarą, apie dešimtą valandą, išgirdom pratisą dundesį, tartum kas būgną muštų. Našlė, pamiršusi savo pistoletus, drebėdama nuleido žaliuzes ir nedrįso nė pažiūrėti, kas čia darosi. Rytojaus dieną sode radom tris negyvus katinus, pasmaugtus, be galvos arba perrėžtu pilvu, o ant sienos – krauju parašytus nešvankius žodžius. Prisiminiau girdėjusi per radiją apie panašius išpuolius, priskiriamus vaikinų gaujoms, pamėgusioms tokias žiaurias pramogas, ir bandžiau įtikinti ponią, kad nėra ko nerimauti, bet viskas veltui. Jugoslavė, pametusi galvą iš baimės, nutarė bėgti iš šalies, kol dar bolševikai nepasielgė su ja taip pat kaip su katinais.

– Tau pasisekė, įtaisysiu tave dirbti pas ministrą, – pranešė man krikštamotė.

Naujasis mano šeimininkas pasirodė besąs pilka asmenybė, kaip dauguma visuomenės veikėjų tuo metu, kai politi-

nis gyvenimas buvo apmiręs ir už kiekvieną originalią mintį galėjai pakliūti į požemį, kur tavęs jau tykojo žmogėnas, pasipurškęs prancūziškais kvepalais ir su gėlyte atlape. Ministras, sprendžiant iš pavardės ir turto, buvo senųjų aristokratų palikuonis, todėl į kai kuriuos jo akibrokštus valdžia žiūrėjo pro pirštus, bet kai jis peržengė leistinas ribas, net ir šeima nuo jo nusigręžė. Jis prarado postą Valstybės kanceliarijoje, kai buvo užkluptas besišlapinantis už žaliojo brokato užuolaidos Herbų salėje, ir dėl tos pačios priežasties atšauktas iš vienos ambasados, bet tas blogas įprotis, nesuderinamas su diplomatiniu protokolu, nesutrukdė jam tapti ministerijos vadovu. Didžiausias jo pranašumas buvo sugebėjimas meilikauti Generolui ir menas prasmukti nepastebėtam. Jo vardas plačiai nuskambėjo ir po keleto metų, kai jis spruko iš šalies privačiu lėktuvėliu ir labai skubėdamas prieš kelionę pamiršo aerodrome lagaminą, prikimštą aukso, nors to gero nepristigo jam ir tremtyje. O iki tol jis gyveno kolonijinio stiliaus rūmuose, kuriuos supo ūksmingas parkas, prižėlęs milžiniškų paparčių, didumo sulig aštuonkoju, ir laukinių orchidėjų, apsivijusių medžius. Naktimis sodo lapijoje žėrėjo raudoni taškeliai, gnomų ir kitų gerųjų miško būtybių akys, o gal tik paprasčiausių šikšnosparnių, kurie mikliai nusklęsdavo nuo stogo. Ministras, išsiskyręs su žmona, neturintis nei vaikų, nei draugų, pats vienas gyveno toj slėpiningoj vietoj. Namas, paveldėtas iš senelių, buvo per didelis jam ir jo tarnams, daugelis kambarių stovėjo tušti, užrakinti. Aš bandžiau įsivaizduoti, kas ten, už tų durų, išrikiuotų ilgomis eilėmis koridoriuose; tarsi girdėjau šnabždesį, dejones, juoką, sklindančius iš anapus. Iš pradžių glausdavau ausį prie durų arba žiūrėdavau pro rakto skylutę, bet netrukus jau ir be tokių gudrybių tariausi mokanti atspėti, kokie pasaulėliai glūdi tuose kambariuose, kiekvienas su savais įstatymais, savu laiku, savais gyventojais, apsaugoti nuo kasdienybės – nei sudils, nei užsiterš. Kiekvienai patalpai daviau po skambų vardą iš mamos pasa-

kojimų – Katmandu, Lokių rūmai, Merlino urvas, – o mano vaizduotė visai nesunkiai pramušdavo medį ir įsiskverbdavo į nepaprastas istorijas, kurios rutuliojosi anapus sienų.

Be vairuotojų ir asmens sargybinių, teršiančių parketą ir vagiančių gėrimus, rūmuose dirbo tik virėja, senas sodininkas, liokajus ir aš. Niekada taip ir nesužinojau, nei kodėl šeimininkas mane pasamdė, nei už kiek susiderėjo su mano krikštamote; vos ne kasdien slampinėjau dyka, basčiausi po sodą, klausiausi radijo, fantazavau apie užrakintus kambarius arba pasakodavau kitiems šeimynykščiams istorijas apie vaiduoklius, o už tai gaudavau skanėstų. Tvirtai žinojau tik dvi savo pareigas: blizginti šeimininko batus ir išpilti jo naktipuodį.

Tą pačią dieną, kai atėjau į šiuos namus, čia buvo iškelta vakarienė ambasadoriams ir politikams. Niekada nebuvau mačiusi tokio pasirengimo puotai. Atvažiavo pilnas sunkvežimis apskritų stalų ir paauksuotų krėslų, iš oficinos skrynių buvo ištrauktos siuvinėtos staltiesės, o iš valgomojo indaujų – banketiniai indai ir įrankiai, ant kurių buvo išgraviruota ir paauksuota šeimos monograma. Liokajus davė man skepetaitę krištolo indams blizginti, ir aš stebėjausi, kaip tobulai skamba taurės, kai susiliečia, ir kaip kiekvienoje jų vaivorykšte virsta lempų šviesos atspindys. Rožes nešė glėbiais ir merkė į porceliano vazas, kurių buvo pristatyta visuose salonuose. Iš spintų buvo traukiamos poliruoto sidabro lėkštės ir grafinai, virtuvėje rikiuojamos žuvys ir mėsos, vynai ir šveicariški sūriai, cukruoti vaisiai ir vienuolių pagaminti tortai. Dešimt patarnautojų baltomis pirštinėmis šokinėjo apie svečius, o aš žiūrėjau pro užuolaidų plyšį ir gėrėjausi visa ta prašmatnybe, duosiančia tiek peno būsimiems mano pasakojimams. Dabar galėsiu vaizduoti karalių pokylius, minėti visas jų smulkmenas, kurių nieku gyvu nebūčiau pati sugalvojusi, pasakoti apie frakuotus muzikantus, kurie terasoje griežia šokiams, apie fazanus, kimštus kaštainiais ir papuoštus plunksnų vai-

nikais, mėsos kepsnius, kurie tiekiami į stalą apšlakstyti romu ir degantys mėlyna liepsna. Nėjau gulti, kol išėjo paskutinis svečias. Rytojaus diena praėjo viską valant, skaičiuojant peilius ir šakutes, mėtant laukan nuvytusias puokštes ir dėliojant į vietą kiekvieną daiktelį. Grįžau į šių namų kasdienybę.

Trečiame aukšte buvo ministro miegamasis – erdvi salė su raižytine lova, išpuošta pūstažandžiais angeliukais; lubos kesoninės, gal šimto metų senumo; kilimai iš Rytų; sienas puošė šventųjų atvaizdai iš Kito bei Limos ir daugybė paties šeimininko nuotraukų, kuriose jis pozavo su svarbiais asmenimis. Prie rašomojo stalo iš žakarandos stūksojo senovinis krėslas, aptrauktas violetiniu pliušu, su paauksuotais porankiais ir kojomis, su skyle sėdynėje. Į tą krėslą sėsdavosi šeimininkas gamtinių reikalų atlikti; jo išskyros patekdavo į fajanso indą, pastatytą apačioje. Tame senoviniame soste ministras sėdėdavo ištisas valandas – rašė laiškus ir straipsnius, skaitė laikraštį, gėrė viskį. Padaręs po savim jis patraukdavo varpelio virvutę, ir po visą namą nuaidėdavo skambutis, skelbiantis įvykus bėdą; tuomet aš įsiutusi lipdavau į viršų paimti naktipuodžio. Niekaip negalėjau suprasti, kodėl jis nevaikšto į tualetą kaip visi normalūs žmonės. *Mūsų ponas visada turėjo tą nikį, o tu mažiau klausinėk, vaikeli,* tepaaiškino man senasis liokajus. Po keleto dienų pajutau, kad mane dusina, negaliu atsikvėpti, visą laiką trūksta oro, niežti rankas ir kojas, pila šaltas prakaitas. Nei viltis pamatyti dar vieną tokį pokylį, nei slėpiningi nuotykiai užrakintuose kambariuose negalėjo nustelbti mano mintyse pliušinio krėslo ir šeimininko veido išraiškos, kai jis man gestu primena pareigą ir pirštu rodo, kur išnešti tą daiktą. Penktą dieną nuskambėjus varpeliui apsimečiau neišgirdusi, kad galėčiau dar kiek pabūti virtuvėje, bet po poros minučių šūksnis pervėrė man smegenis. Ką darysi, ėmiau kopti laiptais aukštyn, žingsnis po žingsnio, sulig kiekviena pakopa vis labiau niršdama. Įžengiau į tą puošnią patalpą, atsiduodančią tvartu, pasilenkiau po krėslu ir ištrau-

kiau naktipuodį. Visiškai ramiai, tarsi taip elgčiausi kasdien, pakėliau indą, pakreipiau ministro linkui ir vienu riešo judesiu nusikračiau pažeminimo. Valandėlę jis sėdėjo nė nekrustelėdamas, tik akys iššoko ant kaktos.

– Sudie, pone. – Pasisukau ant kulno, paskubom išlėkiau iš kambario, atsisveikinau su pasakų veikėjais, snaudžiančiais anapus antspauduotųjų durų, nusileidau laiptais, prasmukau tarp vairuotojų ir asmens sargybinių, perbėgau parką ir dingau, dar nespėjus nukentėjusiajam atsipeikėti.

Nedrįsau ieškoti savo krikštamotės, mat bijojau jos nuo tada, kai ji protui pasimaišius pagrasino užsiūsianti ir mane. Vienoj kavinėj gavau pasinaudoti telefonu ir paskambinau viengungių porai – norėjau pakalbėti su Elvyra, bet šeimininkai man pasakė, kad vieną rytą ji išėjo; karstą išsivežusi išsinuomotu vežimėliu ir dirbti nebegrįžusi; kur ji dabar, jie nežinantys, dingo nė neatsiprašiusi, net savo mantą paliko. Pasijutau visų apleista, kaip jau yra man buvę, šaukiausi mamos, kad mane padrąsintų, ir tvirtu žingsniu, tarsi skubėdama į pasimatymą, instinktyviai patraukiau į miesto centrą. Tautos Tėvo aikštėje vos bepažinau raitelio statulą, taip ji buvo išblizginta; kitados balandžių apdergta ir nuo laiko pažaliavusi, dabar spindėjo visa didybe. Prisiminiau Hubertą Naranchą, vienintelį kaip ir draugą, kurį kadaise turėjau, negalvodama apie tai, kad gal jis mane pamiršo arba kad sunku būtų jį surasti, nes dar nebuvau gyvenusi taip ilgai, kad tapčiau pesimiste. Sėdėjau ant baseino aptvaro, prie kurio jis anuomet lažinosi dėl beuodegės žuvies, ir žiūrėjau į paukščius, juodas voveres ir tinginius, drybsančius ant medžių šakų. Temstant pamaniau, kad jau per ilgai laukiu, palikau savo postą ir pasukau į šonines gatves, išlaikiusias kolonijinės architektūros žavesį, kurio dar nespėjo pagadinti italų architektų ekskavatoriai. Klausinėjau apie Naranchą priemiesčio krautuvėlėse, kioskuose ir restoranuose, kuriuose daug kas jį pažinojo, nes tai buvo jo veikimo zona nuo pat mažumės. Visur su manim

buvo maloniai kalbama, bet niekas nenorėjo įkliūti atsakydamas: ko gero, diktatūra išmokė žmones laikyti liežuvį už dantų, juk niekada nežinai – įtartina gali būti net mažametė su tarnaitės prikyšte ir pašluoste prie juosmens. Pagaliau vienas manęs pasigailėjo ir šnipštelėjo: *eik į Respublikos gatvę, ten jis naktimis bastosi.* Tais laikais raudonųjų žibintų zona apėmė tik porą menkai apšviestų kvartalų – mažmožis, palyginti su ištisu miesto rajonu, ligi kurio vėliau išaugo, bet jau buvo paneles reklamuojančių afišų su juodu cenzūros reikalaujamu brūkšniu ant nuogų krūtų, buvo ir žibintų, rodančių, kur yra valandiniai viešbučiai, slapti viešnamiai, lošimo namai. Prisiminiau, kad iki šiol esu nieko nevalgiusi, bet išmaldos prašyti nedrįsau: *verčiau mirti nei elgetauti, paukšteli,* kalė man į galvą Elvyra. Atsidūrusi aklagatvyje, susirangiau už kartono dėžių ir akimirksniu užmigau. Pabudau tik po kelių valandų, kai petį man sugniaužė tvirti pirštai.

– Sakė, kad tu manęs ieškai. Ko tu, po velnių, nori?

Iš pradžių nei aš jį pažinau, nei jis mane. Hubertas Naranchas nebebuvo tas vaikelis kaip anąsyk. Jis man pasirodė labai prašmatnus – juodos žandenos, briliantinu išteptas kuodas, aptemptos kelnės, aukštakulniai batai ir odinis diržas su metalinėmis kniedėmis. Iš veido išraiškos galėjai palaikyti jį pasipūtėliu, bet akyse švietė žaismingos kibirkštėlės, kurių nepajėgė užgesinti net ir sunkios nuoskaudos, patirtos per neilgą jo gyvenimą. Jam tik neseniai buvo sukakę penkiolika, bet dėl įpročio linguoti per vos sulenktus kelius, praskėtus kojas, dėl atloštos galvos ir cigaretės, prilipusios prie apatinės lūpos, atrodė vyresnis. Labiausiai iš tos banditiškos laikysenos jį ir pažinau, nes taip jis vaikščiojo dar būdamas trumpakelnis vaikigalis.

– Aš Eva.

– Kas?

– Eva Luna.

Hubertas Naranchas pasitaisė plaukus, užsikišo nykščius už juosmens, išspjovė cigaretę ir pažvelgė į mane iš viršaus. Tamsoje sunku buvo ką nors įžiūrėti, bet ir balsas tas pats, ir tos pačios akys žibėjo šešėlyje.

– Tai tu ta, kuri pasakoja istorijas?

– Taip.

Dabar vaikinas pamiršo vaidinti chuliganą ir atvirto į berniuką, kuris kitados nukaito, kai atsisveikindama pabučiavau jam į nosį. Jis priklaupė ant vieno kelio, palinko prie manęs ir nusišypsojo taip džiaugsmingai, lyg būtų atgavęs prarastą šunytį. Nusišypsojau ir aš, vis dar mieguista. Droviai ištiesėm vienas kitam ranką, suglaudėm prakaituotus delnus, tiriamai žvelgėm vienas į kitą kaip seni pažįstami, raudom ir balom, *ak tu, išdykėli!* Dar kiek – ir jau nesusivaldžiau, puoliau jam ant kaklo, prisispaudžiau prie krūtinės, tryniau veidą į dabitiškus jo marškinius ir į kaklą, išterliotą kvapiu briliantinu, o jis draugiškai kumščiavo man į nugarą ir tik seilę rijo.

– Truputį praalkau, – tiek tesugalvojau pasakyti, kad nepulčiau į ašaras.

– Nusišluostyk nosį ir eime valgyti, – atsakė jis, išsitraukė šukas ir apgraibomis pasitvarkė kuodą.

Naranchas nusivedė mane tuščiomis tyliomis gatvėmis į vienintelę vis dar atidarytą užeigą, įėjo vidun pastumdamas duris tarsi koks kaubojus, ir mudu atsidūrėme prietamsėj patalpoj, kurios sienas vargiai galėjai įžiūrėti per cigarečių dūmus. Plokštelių automatas griežė jausmingas melodijas, o lankytojai stoviniavo palei biliardo stalus arba svaiginosi prie baro. Hubertas tempė mane už rankos per visą salę, paskui koridorium į virtuvę, kur ūsuotas tamsiaveidis vaikinas pjaustė mėsą į gabalus, darbuodamasis peiliu kaip kardu.

– Iškepk žlėgtainį šitai mergaitei, Negre, tik kad būtų didelis, girdi? Su dviem kiaušiniais, ryžiais ir keptom bulvytėm. Moku aš.

– Kaip įsakysi, Naranchai. Ar čia ne toji pati, kuri vis vaikščiojo ir teiravosi tavęs? Ji buvo čia vakare. Gal tai tavo pana? – šyptelėjo tamsiaveidis ir pamerkė akį.

– Nekalbėk nesąmonių, Negre, tai mano sesutė.

Man buvo padėta tiek maisto, kiek ir per dvi dienas nesuvalgyčiau. Kol kramčiau, Hubertas Naranchas tylomis mane stebėjo, žinovo akimis vertino matomus mano kūno pokyčius, beje, nežymius, nes brendau labai iš lėto. Vis dėlto bedygstančios krūtys jau ryškėjo po medvilnine mano palaidinuke tartum dvi citrinos, o Naranchas irgi jau permatė moteris ne prasčiau kaip dabar, numanė, kaip po kurio laiko atrodys jų šlaunys, kiti apvalumai, ir darė išvadas.

– Esi man sakęs, kad turėčiau likti su tavim, – tariau.

– Tai buvo prieš keletą metų.

– Dabar ir atėjau, kad mane pasiliktum.

– Apie tai pakalbėsim paskui, o dabar valgyk Negro desertą, jis labai neblogas, – atsakė vaikinas, ir jo veidas apsiniaukė.

– Tu negalėsi būti su manim. Moteriai nedera gyventi gatvėje, – pareiškė Hubertas Naranchas apie šeštą valandą, kai užeigoje nebeliko nė gyvos dvasios, net ir plokštelių automatas pavargo dainuoti meilės dainas. Lauke budo eilinė diena, jau zujo mašinos ir kažkur skubėjo žmonės.

– Bet juk anksčiau pats man siūlei!

– Taip, bet tada buvai dar maža mergaitė.

Aš neįžvelgiau čia nė trupučio logikos. Maniau, jog dabar, kai jau kiek paūgėjau, esu atsparesnė likimo išbandymams ir turiu daugiau gyvenimo patirties, bet jis man aiškino, kad yra priešingai: kuo labiau tu augi, tuo labiau tau reikia vyriškio globos, bent kol esi jauna; paskui jau vis tiek, nes niekam nebebūsi įdomi. *Neprašau, kad mane gintum,* prieštaravau, *niekas manęs nepuola, noriu tik vaikščioti su tavim,* bet jis buvo nepalenkiamas ir nenorėdamas veltui gaišti išsprendė ginčą

kumščio smūgiu į stalą: *užteks jau, mergužėle, niekus paistai, man nusišvilpt ant tavo norų, užsičiaupk.* Miestui dar tik bundant, Hubertas Naranchas čiupo mane už rankos ir nusitempė pas Ponią, į jos butą Respublikos gatvėje, pastato, valyvesnio už aplinkinius, septintame aukšte. Duris mums atidarė pusamžė moteris, užsimetusi chalatą ir įsispyrusi į šlepetes su bumbulais, vis dar užsimiegojusi ir bandanti prasiblaivyti.

– Kas yra, Naranchai?

– Atvedžiau tau draugužę.

– Kas tau šovė į galvą versti mane iš lovos taip anksti!

Vis dėlto ji pakvietė mus užeiti, pasiūlė sėstis ir atsiprašė turinti kiek apsitvarkyti. Laukti teko ilgokai. Pagaliau pasirodė moteriškė, pakeliui degiojanti šviesas ir plasnojanti nailoninio chalato skvernais; į nosį mušė siaubingi jos kvepalai. Ne iš karto suvokėm, jog tai tas pats žmogus: jai užaugo ilgos blakstienos, oda švytėjo tartum porcelianas, šviesios matinės garbanos rodėsi suakmenėjusios, vokai – lyg du melsvi žiedlapiai, o burna – tikra persprogusi vyšnia; tiesa, nuo tų stebėtinų permainų neišbluko nei maloni jos veido išraiška, nei šypsenos žavesys. Ponia – visi tik taip ją vadino – juokėsi dėl menkiausio nieko; tada jos veidas susiraukšlėdavo, o akys prisimerkdavo. Man iš karto patiko ir tas užkrečiamas juokas, ir tos mielos raukšlelęs.

– Čia Eva Luna, ji gyvens su tavim, – pareiškė Naranchas.

– Išprotėjai, vaikeli.

– Aš tau mokėsiu.

– Nagi, mergužėle, pasisuk, noriu tave apžiūrėti. Neapsimoka man tas biznis, bet...

– Ji ne dirbti atėjo! – pertraukė ją vaikinas.

– Aš ir neketinu įdarbinti jos dabar, niekas jos neimtų net už dyką, tačiau galiu pradėti ją mokyti.

– Nereikia. Sakau, kad ji – mano sesuo.

– O kam man ta tavo sesuo reikalinga?

– Dėl kompanijos. Ji moka pasakoti istorijas.

– Ką?

– Pasakoti visokias istorijas.

– Apie ką?

– Apie meilę, apie karą, apie siaubą, apie ką tik nori.

– Ką tu sakai! – šūktelėjo Ponia ir palankiai nužvelgė mane. – Šiaip ar taip, Hubertai, reikia jai bent kiek pasitaisyti: tu tik pažiūrėk į jos alkūnes, į kelius, vieni kaulai ir skūra. Turėsi pramokti gerų manierų, mergužėle, kad nesėdėtum susikūprinusi kaip ant dviračio.

– Pamiršk visas tas nesąmones ir išmokyk ją skaityti.

– Skaityti? Kuriam galui tau inteligentė?

Hubertas spręsdavo nedelsdamas ir jau tada buvo įsitikinęs, kad jo žodis – įstatymas, tad įspraudė moteriškei į saują kelis banknotus, pažadėjo dažnai lankytis ir pažėrė krūvą nurodymų, vis treptelėdamas kulnu dėl tvirtumo: *tik nesugalvok dažyti jai plaukų, nes turėsi reikalų su manim, neišleisk jos vakarais iš namų, dabar, kai nužudė tuos studentus, labai neramu, kiekvieną rytą randama po keletą lavonų, nepainiok jos į savo reikalus, nepamiršk, kad ji – kaip ir iš mano šeimos, nupirk jai drabužių, kaip dera panelei, aš sumokėsiu už viską, duok jai pieno, sako, jog nuo jo tunka, o jei prireiks manęs, palik man žinutę Negro užeigoj ir aš tuoj atlėksiu, na... ir ačiū tau, juk žinai, kad gali manim pasikliauti.* Vos jam išėjus, Ponia kreipėsi į mane žaviai šypsodama, šokčiojo aplinkui ir vis apžiūrinėjo, o aš tik stovėjau nudelbusi akis, degančiais iš gėdos skruostais, nes iki tos dienos nebuvau turėjusi progos patirti, kokia esu menka.

– Kiek tau metų?

– Trylika. Maždaug.

– Tik nesikrimsk, niekas negimė gražus, tam reikia kantrybės ir pastangų, bet stengtis verta, nes jei tau pasiseks, susitvarkysi gyvenimą. Pirmiausia pakelk galvą ir nusišypsok.

– Kaip norėčiau išmokti skaityti...

– Tai tik kvailas Narancho prasimanymas. Neimk į galvą. Tie vyrai tokie išdidūs, visada turi būti jų viršus. Geriausia dėl visko pritarti, o paskui daryti, kaip tau patinka.

Ponia turėjo nakvišos polinkių ir butą nuo dienos šviesos dangstė storomis užuolaidomis, užtat visur žibėjo tiek spalvotų lempučių, kad vos įėjęs pasijusdavai lyg cirke. Jinai aprodė man vešlius plastikinius paparčius, kurių dėl gražumo buvo pristatyta kertėse, barą, pilną butelių ir visokiausių taurių, švarutėlę virtuvę, kurioje nebuvo matyti nė vieno puodo, savo miegamąjį su apskrita lova, ant kurios tysojo ispaniška lėlė taškuota suknele. Vonios kambaryje, prigrūstame kosmetikos, kabojo dideli rausvi rankšluosčiai.

– Nusirenk.

– Ką?

– Nusivilk drabužius. Nebijok, tenoriu tave išmaudyti, – nusijuokė Ponia.

Šeimininkė prileido vonią vandens ir įbėrė saują muilo drožlių, vanduo tik suputojo, ir aš panirau į tas kvapias putas, iš pradžių nedrąsiai, o paskui atsidusau – kaip malonu! Jau buvau beužmieganti, jazminų aromato ir muilo putų liūliuojama, bet štai vėl pasirodė Ponia su ašutine pirštine kūnui šveisti. Nupraususi padėjo man nusišluostyti, papudravo pažastis talko milteliais, o ant kaklo užlašino kvepalų.

– Apsirenk. Ko nors užkąsim, o paskui eisim į kirpyklą, – paaiškino ji.

Pakeliui praeiviai dairėsi į Ponią, stebėdamiesi įžūlia jos eigastim ir toreadoriška apranga, pernelyg rėžiančia akį net ir tame ryškių spalvų bei karingų moterų krašte. Aptemptas jos drabužis išryškino visus iškilumus ir įdubimus, mirguliavo stikliniai karoliukai ant kaklo ir riešų, oda švytėjo kreidos baltumu, vis dar labai vertinamu šioje miesto dalyje, nors turtuoliai jau stengėsi madingai įdegti paplūdimyje. Pavalgiusios mudvi pasukome į grožio saloną; čia Ponia nustelbė visus skardžiais sveikinimų žodžiais, švytinčia šypsena ir pri-

bloškiančiu didingos heteros įvaizdžiu. Kirpėjos aptarnavo mus pagarbiai, kaip išskirtines klientes. Pakiliai nusiteikusios patraukėme per miesto centro pasažus, aš – su trubadūro karčiais, ji – su vėžlenos peteliške, nutūpusia ant garbanų; mus lydėjo kvapus debesėlis, kurį skleidė pačiulio aliejus ir plaukų lakas. Bet štai jau metas apsipirkti, ir Ponia liepia man matuotis viską iš eilės, išskyrus kelnes, mat, jos nuomone, moteris vyriškais drabužiais tokia pat juokinga kaip vyras su sijonu. Pagaliau ji išrinko man balerinos batelius, porą plačių suknelių ir elastiko diržų, tokių, kaip rodo filmuose. Brangiausiu pirkiniu tapo maža liemenėlė, kurioje vos užsimezgusios mano krūtys tabalavo kaip dvi slyvutės. Galop penktą valandą vakaro baigėsi mano puošyba; tapau kitu žmogum, ilgai ieškojau savęs veidrodyje, bet taip ir neradau – blizgantis stiklas rodė man tik sutrikusią pelytę.

Vėlai vakare atėjo Melesijas, geriausias Ponios bičiulis.

– O čia kas? – paklausė jis nustebęs, kai pamatė mane.

– Per daug nesigilindami tarkime, kad tai Huberto Narancho sesutė.

– Tik gal jau neketini?..

– Ne, man ją paliko dėl kompanijos...

– Tik to tau ir tetrūko!

Bet vos po kelių minučių mudu jau susidraugavom, žaidėm su lėle ir klausėmės rokenrolo plokštelių; man tai buvo didžiulė naujiena, nes iki tol per virtuvės radiją girdėdavau tik salsą, bolero ir rančeras. Tą vakarą gavau paragauti degtinės su ananasų sultimis ir pyragaičių su kremu – pagrindinio maisto šiuose namuose. Paskui Ponia ir Melesijas išėjo kiekvienas į savo darbą, o aš likau ant apskritosios lovos, apsikabinusi lėlę ispanę, pašėliško roko ritmo liūliuojama, įsitikinusi, kad ši diena buvo viena iš laimingiausių mano gyvenime.

Melesijas pincetu išsipešiodavo barzdą ir ūsus, paskui suvilgydavo eteriu vatos gabalėlį ir juo apsišluostydavo veidą, kad jis taptų švelnus kaip šilkas; rūpestingai prisižiūrėjo rankas, ilgus, grakščius pirštus ir kas vakarą šimtą kartų šukuodavosi. Jis buvo aukštas ir stambių kaulų, bet judėjo taip atsargiai, lyg bijotų sudužti. Niekada nekalbėjo apie savo šeimą, ir tik po keleto metų, kai Melesijas pakliuvo į Šventosios Marijos kalėjimą, Ponia sužinojo, iš kur jis kilęs. Jo tėvas buvo toks meškinas, atsikėlęs iš Sicilijos; užklupęs sūnų žaidžiant su sesers žaislais, parversdavo jį ant žemės, duodavo pylos ir šaukdavo: *Ricchione! Pederasta! Mascalzone!* Motina ištikimai gamino tradicinius makaronus ir piestu stodavo prieš vyrą, kai šis versdavo sūnų spardyti kamuolį, boksuotis, o vėliau – ir lankytis viešnamyje. Likusi viena su vaiku, ji bandydavo iškamantinėti apie jo jausmus, bet Melesijas visuomet aiškino tą patį: sieloje jis esą jaučiasi moterimi ir negalįs priprasti prie vyriško kūno, kuriame esąs įkalintas, tarsi tramdomaisiais marškiniais supančiotas. Jis niekada nekalbėjo kitaip, ir net vėliau, kai psichiatrai draskė jam smegenis klausimais, jo atsakymas būdavo vis tas pats: aš ne gėjus, aš moteris, o tas kūnas – klaida. Nei daugiau, nei mažiau. Melesijas išėjo iš namų, kai tik įtikino mamą, kad būtų kur kas blogiau likti ir žūti nuo tėvo rankos. Išbandė visokius darbus ir galiausiai ėmė kalbų mokykloje dėstyti italų kalbą; jo algelė buvo nedidelė, užtat paskaitų tvarkaraštis patogus. Kartą per mėnesį jis susitikdavo su motina parke, įteikdavo jai voką su dvidešimčia procentų savo pajamų, kad ir kiek jų būtų gavęs, ir guodė ją melagingomis šnekomis apie architektūros studijas. Apie tėvą juodu nekalbėjo, bet po metų moteris ėmė vilkėti našlės drabužį – nors meškinas buvo sveikas kaip ridikas, jos širdyje jis buvo miręs. Kurį laiką Melesijas šiaip taip vertėsi, bet su pinigais vis būdavo striuka, ir kai kuriomis dienomis visą dienos valgį jam atstodavo puodelis kavos. Tuo metu jis susipažino su Ponia, ir nuo tada jam prasidėjo geresni laikai.

Žmogui, užaugusiam tragiškos operos atmosferoje, operetiškas naujosios bičiulės tonas kaip balzamas gydė žaizdas, gautas dar namie ir paskui kasdien gatvėje už švelnias manieras. Juodu nebuvo meilužiai. Jai seksas rūpėjo tik kaip verslo pamatas, ir jos metai buvo nebe tie, kad švaistytų jėgas pasilakstymams, o Melesijui intymūs santykiai su moterimi rodėsi atgrasūs. Draugai iš pat pradžių kuo blaiviausiai sutarė nepavyduliauti, neprimesti vienas kitam savo valios, elgtis mandagiai ir vengti kitų negerovių, būdingų kūniškai meilei. Jinai buvo dvidešimčia metų vyresnė, bet tai nė kiek nekliudė – o gal net padėjo – jiedviem kuo gražiausiai draugauti.

– Radau tau gerą darbą. Ar nenorėtum dainuoti bare? – vieną gražią dieną paklausė Ponia.

– Nežinau... niekada nesu to daręs.

– Niekas tavęs neatpažins. Persirengsi moterim. Tai transvestitų kabaretas, bet tu nebijok, jie padorūs žmonės ir gerai moka, darbas lengvas, pamatysi...

– Ką, negi manai, kad ir aš toks!

– Tik nepurkštauk. Ten dainuoti dar nieko nereiškia. Darbas kaip darbas, – atšovė Ponia: jos blaivi praktiška mąstysena leido į viską žiūrėti paprastai.

Jai pavyko, kad ir nelengvai, įveikti Melesijo priešiškumą ir įtikinti, jog tai labai geras pasiūlymas. Iš pradžių aplinka jį pribloškė, bet vos pasirodžius scenoje paaiškėjo, kad jo sieloje slypi ne tik moteris, bet ir aktorė. Atsiskleidė jo sceninis ir muzikinis talentas, apie kurį jis ligi tol nė pats nežinojo, ir jo atliekamas numeris, sumanytas tik pertraukai užpildyti, tapo visos programos pažiba. Prasidėjo dvilypis jo gyvenimas: dieną – sausas italų kalbos dėstytojas, vakare – pasakiška būtybė, išpuošta plunksnomis ir netikrais briliantais. Jo piniginėje nebešvilpavo vėjai, jau jis ir motiną galėjo šiokia tokia dovanėle pamaloninti, ir į padoresnį butą persikraustyti, užteko ir geresniam maistui, ir naujiems drabužiams. Būtų žmogus buvęs visai laimingas, jeigu ne pasibjaurėjimas vien pagalvo-

jus apie savo lyties organus. Melesijas kankinosi matydamas save nuogą veidrodyje arba pajutęs, kad jo kūnas, nelaimei, reaguoja kaip normalaus vyriškio. Jam nedavė ramybės įkyri mintis – jis vaizdavosi, kaip pats išsiromija sodininko žirklėmis: tik vienas rankos truktelėjimas, čekšt, ir toji prakeikta atauga nudrimba žemėn kaip koks kruvinas šliužas.

Jis išsinuomojo butą žydų kvartale, kitam gale miesto, bet kas vakarą prieš eidamas į darbą ištaikydavo valandėlę Ponios aplankyti. Ateidavo temstant, kai gatvėje viena po kitos įsižiebdavo raudonos, žalios bei mėlynos šviesos, o prostitutės pasirodydavo languose ar imdavo šlifuoti šaligatvius, atakuodamos vyrus savo grožybėmis. Dar neišgirdusi skambučio, aš jau žinodavau, kad čia jis, ir bėgdavau jo pasitikti. O jis, būdavo, pakelia mane nuo grindų ir sako: *nuo vakar nepriaugai nė gramo, gal tau valgyti neduoda?* Toks buvo įprastinis jo pasisveikinimas. Ir tuo metu, žiūrėk, tarp jo pirštų atsiranda koks skanėstas man – tai bent fokusas! Jis labiau vertino šiuolaikinę muziką, bet jo publika pageidavo romantiškų dainų – angliškų arba prancūziškų. Melesijas repetuodavo jas ištisomis valandomis, vis atnaujindamas repertuarą, kartu ir mane pamokydavo. Aš jas įsidėmėdavau nesuprasdama nė žodžio, nes jose neskambėjo nei *this pencil is red, is this pencil blue?*, nei joks kitas sakinys iš anglų kalbos pamokėlių pradedantiesiems, kurias buvau girdėjusi per radiją. Mudu žaisdavom kiemo žaidimus, kuriais nė vienam iš mūsų nebuvo tekę džiaugtis vaikystėje, statėme namus lėlei ispanei, gaudėm vienas kitą, šokom ratelį ir dainavom itališkai. Man patiko stebėti, kaip jis dažosi, ir siuvinėti karoliukais puošnų jo kabaretinį kostiumą.

Jaunystėje Ponia svarstė savo galimybes ir priėjo išvadą, kad jai trūksta kantrybės pelnytis duoną garbingais būdais. Tada ji apsiskelbė daranti moksliškai pagrįstą masažą. Iš pradžių

jai sekėsi neblogai, nes šiose platumose tai buvo dar neregėta naujovė, bet didelis natūralusis gyventojų prieaugis ir nevaržoma imigracija skatino nesąžiningą konkurenciją. Azijietės atsinešė tūkstantmečiais ištobulintą techniką, kurios neįmanoma pranokti, o portugalės beprotiškai numušė kainas. Tai ir atbaidė Ponią nuo to subtilaus amato, nes ji neketino nei akrobatinių triukų rodyti, nei ką nors masažuoti pusvelčiui, net ir savo vyrą, jei tik būtų jį turėjusi. Kita būtų numojusi ranka į tradicinius verslus, bet Poniai nestigo originalių sumanymų. Ji išrado keletą neregėtų žaislų ir tikėjosi užtvindyti jais rinką, bet nerado norinčiųjų finansuoti jų gamybą. Trūko šioje šalyje komercinės įžvalgos, todėl tą idėją, kaip ir daugelį kitų, pasisavino amerikiečiai; dabar jie turi patentus ir prekiauja savo modeliais visame pasaulyje. Sustumiama varpa su rankenėle, baterijomis varomas pirštas ir nebliūkštančios krūtys su karameliniais speneliais – visa tai jos išradimai, ir jeigu ji gautų procentus, priklausančius jai pagal teisybę, būtų milijonierė. Tačiau ji bent dešimtmečiu pralenkė laiką, nė vienas tada nemanė, kad tokie patobulinimai galėtų turėti didelę paklausą, o gaminti juos mažais kiekiais, tik žinovams, rodėsi būsią nerentabilu. Nepavyko jai gauti ir banko paskolos nuosavam fabrikui pasistatyti. Vyriausybė, naftos išteklių gausos apakinta, niekino netradicinę pramonę. Ta nesėkmė Ponios nepalaužė. Ji parengė savo mergaičių katalogą, įrišo į rožinio aksomo viršelius ir patyliukais išsiuntinėjo aukščiausiems pareigūnams. Po kelių dienų sulaukė kvietimo į pokylį La Sirenoje, privačioje saloje, kuri nepažymėta nė viename jūrlapyje; nuo neprašytų svečių ją saugo koralų rifai ir rykliai, todėl į ją galima tik nuskristi. Iš pradžių labai apsidžiaugusi, Ponia suvokė, kokia atsakomybė jai tenka, ir susimąstė, kaip geriausiai patenkinti tokius rinktinius klientus. Ir štai tada, kaip po daugelio metų man pasakojo Melesijas, jos akys nukrypo į mudu: tąsyk buvome patupdę kampe lėlę ispanę ir iš kito kambario galo svaidėme monetas, taikydami jai į taškuotosios suknelės

sterblę. Į mus bežiūrint, išradingoje jos smegeninėje kirbėjo visokios galimybės, kol pagaliau jai kilo mintis pakeisti lėlę viena iš savo merginų. Ji prisiminė kitus vaikystės metų žaidimus ir kiekvieną iš jų papildė kokiu nešvankiu bruožu – kūrė pokylio svečiams dar negirdėtas pramogas. Nuo to karto jai nebestigo užsakymų iš bankininkų, turtuolių ir aukštų vyriausybės pareigūnų, galinčių sumokėti valdiškais pinigais. *Kaip puiku, kad šioje šalyje korupcija apėmusi visus,* džiūgavo ji. O savo tarnautojoms buvo griežta. Samdydama nebandė jų mulkinti, kalbėdavo atvirai, kad paskui nekiltų nesusipratimų ir kad jau iš pat pradžių jos nemėgintų išsisukinėti. Jei kuri nebegalėdavo dirbti, kad ir dėl ligos, laidotuvių ar netikėtos nelaimės, būdavo atleidžiama nedelsiant. *Daugiau entuziazmo, mergaitės,* sakydavo Ponia; *mes dirbame kilmingiems ponams, tame amate viskas ne taip paprasta.* Jos įkainiai buvo didesni negu konkurentų, mat ji suprato, kad pigios paslaugos nevertinamos ir čia pat pamirštamos. Sykį vienas gvardijos pulkininkas, praleidęs naktį su moterimi, atėjus metui atsiskaityti išsitraukė tarnybinį revolverį ir pagrasino areštuosiąs Ponią. O ji neišsigando. Nė mėnesiui nepraėjus tas pats kariškis užsisakė tris damas, galinčias deramai aptarnauti užsienio delegatus, bet Ponia kuo maloniausiai jam pasiūlė pasikviesti savo žmoną, motiną ir senelę, jei norįs dulkintis už dyką. Dviem valandoms praslinkus prisistatė pulkininko pasiuntinys su čekiu ir trimis violetinėmis orchidėjomis krištolo vazoje; tokios gėlės, kaip paaiškino Melesijas, simbolizuojančios tris žavingiausias moters grožybes, nors klientas vargu ar tai žinojo – greičiausiai pasirinko jas tik vazai papuošti.

Vogčiom klausydamasi moterų pašnekesių, per kelias savaites sužinojau daugiau negu tūlas per visą gyvenimą. Rūpindamasi pagerinti savo firmos paslaugų kokybę, Ponia pirkinėjo prancūziškas knygas, kurias jai paslapčiom įbrukdavo

aklas kioskininkas; tik vargu ar iš jų turėjo daug naudos, nes merginos skųsdavosi, kad prašmatnieji kavalieriai, atėjus laikui, išmaukia vieną kitą taurelę ir paskui daro kaskart vis tą patį, tai kam čia dar mokytis? Viena likusi visam bute, ropšdavausi ant kėdės ir traukdavau draudžiamąsias knygas iš slaptavietės. Čia tai bent! Nors skaityti ir nemokėjau, vien iš iliustracijų pasisemdavau tokių idėjų, kurios, neabejoju, pranoksta anatomines žmogaus galimybes.

Tai buvo šaunus mano gyvenimo laikotarpis, nors jaučiausi taip, lyg kybočiau melo ir nutylėjimų debesyje. Kartais man rodėsi, kad jau susidūriau su tiesa, bet netrukus ir vėl pasiklysdavau dviprasmybių miške. Šiuose namuose paros metas nieko nereiškė, čia buvo gyvenama naktimis ir miegama dienomis, moterys išsidažiusios tapdavo kitais padarais, mano šeimininkė – tikras paslapčių raizginys, Melesijas – nesuprasi, nei kiek jam metų, nei kokios jis lyties, maistas – vis tarsi gimtadienio skanėstai, o ne duona kasdieninė. Net ir pinigai – kažkokie neapčiuopiami. Ponia laikė storus jų pluoštus batų dėžėse ir iš ten imdavo dienos išlaidoms neskaičiuodama, kiek dar liko. Aš aptikdavau banknotų visuose kampuose ir iš pradžių maniau, kad jie tyčia išmėtomi mano sąžiningumui patikrinti, bet paskui supratau, jog tai – ne spąstai, tik paprasčiausias apsileidimas, kai turi daugiau, nei tau reikia.

Kai kada nugirsdavau Ponią šnekant, kad ji bijanti susipančioti jausmais, bet manau, jog ji pati nelabai suvokė kas esanti ir galiausiai pamilo mane, lygiai kaip Melesiją. *Atverkime langus, įsileiskime triukšmo ir oro,* prašydavau, ir ji paklusdavo; paskui pasiūliau nusipirkti paukštelį, kad mums čiulbėtų, ir vazoną su tikrais paparčiais, kad matytume, kaip jie auga, ir ką gi – taip ji ir padarė; užsigeidžiau mokytis skaityti, ir ji pažadėjo būti mano mokytoja, bet kiti reikalai vis trukdė jai to imtis. Dabar, po šitiek metų, kai jau turiu patirties ir galiu pažvelgti į Ponią iš laiko perspektyvos, suprantu, kad nelengva buvo jos dalia – gyventi tarp padugnių, įklimpus į tamsų

verslą. Kartais jai rodėsi, kad turi gi kur nors rastis saujelė išrinktųjų, kurie galėtų sau leisti būti geradariais, ir nutarė apsaugoti mane nuo Respublikos gatvės purvo: galgi pavyks apgauti mano likimą ir aš gyvensianti ne taip kaip ji. Iš pradžių ji bandė man meluoti apie savo verslą, bet kai įsitikino, kad esu pasirengusi priimti pasaulį su visomis jo ydomis, ėmė kitaip elgtis. Tik vėliau iš Melesijo sužinojau, kad Ponia susitarė su kitomis moterimis ginti mano skaistybę ir darė tai taip uoliai, jog ilgainiui kiekviena persiėmė tuo, ką turėjau geriausia. Jos stengėsi laikyti mane nuošaliai nuo šiurkštumo ir nešvankybių, kartu ir pačios įgavo daugiau savigarbos. Mane jos prašydavo papasakoti, kas bus kitoje radijo vaidinimo dalyje, ir aš prasimanydavau dramatišką finalą, nieko bendro neturintį su tikrąja intrigos atomazga, bet joms tai ir nerūpėjo. Moterys kviesdavosi mane į kiną meksikietiškų filmų žiūrėti; po seanso eidavom į „Auksinę varpą" aptarti to, ką matėm. Draugių prašoma, aš pakeisdavau scenarijų ir vietoj švelnių kuklaus kaimo vaikino jausmų piešdavau tragediją, kur vien kraujas ir baisybės. *Tu pasakoji geriau nei filmuose, nes kur kas labiau suvirpini širdį,* dūsaudavo jos žiaumodamos šokoladinį tortą.

Vien tik Hubertas Naranchas neprašydavo manęs istorijų, nes laikė tai paika pramoga. Jis apsilankydavo pinigų pilnomis kišenėmis ir dalijo kam pakliuvę, neaiškindamas, iš kur jų prasimanė. Man jis dovanodavo suknyčių su rauktinukais ir mezginėliais, vaikiškų kurpaičių ir žaislinių rankinukų; visi tik žavėjosi, nes tebelaikė mane mielu kūdikėliu, o aš įsižeisdavau ir nieko neimdavau.

– Tie daikčiukai per maži net lėlei ispanei. Argi nematai, kad aš jau nebe pienburnė?

– Nenoriu, kad vaikščiotum apsirengusi kaip kokia kekšė. Ar tave moko skaityti? – paklausė jis ir įniršo sužinojęs, jog taip ir nepažinau nė vienos raidės.

Aš labai stengiausi neprasitarti, kad kitais atžvilgiais mano išsilavinimas sparčiai žengia į priekį. Mylėjau jį su tuo paauglės įkarščiu, kuris palieka neišdildomus pėdsakus, bet bergždžiai stengiausi, kad Naranchas pastebėtų karštą mano simpatiją; kai tik, būdavo, pamėginu jam prisimeilinti, vis gaunu atkirtį ir susigėdusi spūdinu šalin.

– Palik mane ramybėje. Tau reikia studijuoti, kad taptum mokytoja arba gailestingąja sesele: tokios profesijos tik ir dera moteriai.

– Ar tu manęs nemyli?

– Aš tavim rūpinuosi, ar to dar maža?

Likusi viena savo lovelėje, apsikabindavau pagalvę geisdama, kad man greičiau užaugtų krūtys ir sustorėtų kojos, bet niekada nesiejau Huberto Narancho nei su Ponios vadovėlių iliustracijomis, nei su tuo, ką nugirsdavau iš moterų šnekų. Neįsivaizdavau, kad ta gimnastika gali turėti ką bendro su meile; laikiau tai vien amatu, pragyvenimo šaltiniu, kaip koksai siuvimas arba mašinraštis. Meilė – tai, apie ką kalbama dainose ir radijo vaidinimuose: atodūsiai, bučiniai, aistringi žodžiai. Troškau tūnoti po viena antklode su Hubertu, prigludusi prie jo peties, miegoti šalia jo, bet mano svajos tebebuvo skaisčios.

Melesijas buvo vienintelis tikras naktinio kabareto artistas, visi kiti – antraeiliai veikėjai: gėjų choras, pavadintas „Žydruoju baletu“, kurio atlikėjai trepsi apgailėtina vorele vienas paskui kitą, neūžauga, rodantis nešvankius numerius su pieno buteliu, ir neaiškaus amžiaus vyriškis, kurio darbas buvo nusimauti kelnes, atgręžti žiūrovams užpakalį ir driokstelėti tris biliardo rutulius. Publika kvatodavo iš viso to maivymosi, bet į sceną įžengus Melesijui, pasipuošusiam plunksnomis, su kurtizanės peruku, ir uždainavus prancūziškai, salėje tapdavo tylu kaip bažnyčioj. Niekas nešvilpdavo, neįžeidinėdavo kvai-

lais šūksniais kaip kitų persirengėlių, nes ir bukiausias lankytojas jausdavo, kad čia jau visai kita klasė. Tomis valandomis kabareto estradoje jis virsdavo žvaigžde, kuria žavimasi, kuri spindi jupiterių šviesoje, į kurią sminga visų žvilgsniai; čia išsipildydavo jo svajonė būti moterim. Baigęs pasirodymą, jis sugrįždavo į skurdų kambarėlį, kuris buvo jam skirtas persirengti, ir nusimesdavo artistės papuošalus. Plunksnos, užmestos ant kablio, tapdavo panašios į merdintį strutį, perukas kėpsodavo ant stalo tarsi nukirsta žmogaus galva, o netikri briliantai – apgauto pirato grobis – atsidurdavo ant žalvarinio padėklo. Melesijas kremu nusivalydavo makiažą ir susigrąžindavo vyro veidą. Apsivilkęs vyriškus drabužius, uždarydavo duris ir vėl nugrimzdavo į gilų liūdesį: juk jau nebelikę to, ką jis turi geriausia. Patraukdavo į Negro smuklę užkąsti, atsisėsdavo vienas prie kampinio staliuko ir prisimindavo laimės valandėlę, išgyventą scenoje. Paskui eidavo į savo pensioną tuščiomis gatvėmis, mėgaudamasis nakties vėsa, nusiprausęs griūdavo į lovą ir spoksodavo į tamsą, kol užmigdavo.

Kai homoseksualumas nustojo buvęs tabu ir iškilo į viešumą, tapo madinga lankytis gėjų sambūriuose. Turtuoliai, tokie elegantiški, triukšmingi margaplunksniai paukščiai, atvažiuodavo automobiliais su šoferiu, prasibraudavo pro senus lankytojus, gerdavo netikrą šampaną, pauostydavo žiupsnelį kokaino ir plodavo artistams. Vaidinimu ypač žavėjosi damos, rafinuotos ponios, kilusios iš pralobusių imigrantų; jos vilkėjo apdarais, parsisiųsdintais iš Paryžiaus, švytėjo seife laikomų brangakmenių imitacijomis ir kviesdavosi aktorius prie savo stalo, kad galėtų su jais susidaužti taurėmis. Rytojaus dieną ir vieni, ir kiti taisydavo sveikatą turkiškoje pirtyje ir lankydavosi grožio salonuose, kad panaikintų prasto gėralo, dūmų ir nemiegotos nakties paliktus pėdsakus, bet vis tiek tų išvykų neatsisakydavo, nes juk Žemvaldžių klube tik apie tai ir kalbama. Garsas apie nuostabiąją Mimi – toks

buvo Melesijo sceninis slapyvardis – tą sezoną ėjo iš lūpų į lūpas, tačiau tik salonuose, o žydų kvartale, kur jis gyveno, arba Respublikos gatvėje nei kas žinojo, nei kam rūpėjo, kad drovusis italų kalbos mokytojas ir yra Mimi.

Raudonųjų žibintų kvartalo gyventojai bendromis jėgomis stengėsi išgyventi. Net ir policija gerbė nerašytą jų garbės kodeksą – nesikišo į peštynes, jei jos kildavo ne viešoje vietoje, – tik retkarčiais patruliuodavo gatvėse ir rinko duoklę tiesiogiai per savo agentus, mat labiau rūpinosi politiškai įtartinais asmenimis negu kuo kitu. Kiekvieną penktadienį Ponios bute apsilankydavo seržantas; jis palikdavo automobilį ant šaligatvio – tegul visi mato, kad jis renka pelno mokestį, ir tenemano, jog valdžia nieko nežino apie šios gerbiamos moteriškės verslą. Jo vizitas trukdavo ne daugiau kaip dešimt penkiolika minučių; per tą laiką jis spėdavo surūkyti cigaretę, papasakoti porą anekdotų ir išeidavo nešinas viskio buteliu po pažastim ir sau priklausančiais procentais piniginėje. Panaši tvarka galiojo visiems ir atrodė pagrįsta, nes leido pareigūnams pasididinti pajamas, o antrajai pusei – ramiai dirbti. Aš jau buvau išgyvenusi pas Ponią kelis mėnesius, kai atsirado kitas seržantas ir per vieną naktį geri santykiai nuėjo velniop. Verslui iškilo pavojus dėl besaikių reikalavimų, kuriuos kėlė naujasis pareigūnas, nepaisantis nusistovėjusių normų. Įžūlios jo pretenzijos, grasinimai ir šantažas sudrumstė mums sielos ramybę, o be jos argi gali gerai sektis? Bandyta su juo susitarti, bet jis pasirodė besąs gobšus ir siaurakaktis. Per jį sugriuvo trapi pusiausvyra Respublikos gatvėje, visur jis sėjo sąmyšį; žmonės piktinosi ir būriavosi užeigose, svarstė, kodėl negalima užsidirbti duonai taip, kaip paties Dievo prisakyta, *ar nereikėtų ko nors griebtis, kol tas nenaudėlis mūsų dar visai nenusmukdė.* Tų dejonių sujaudintas, Melesijas nusprendė įsikišti, nors tai buvo ne jo reikalas. Jis pasiūlė nukentėjusiųjų vardu parašyti laišką ir pasiųsti jį Policijos departamento viršininkui, o kopiją – vidaus reikalų ministrui: juk jiedviem

metų metais irgi šis tas nubyrėdavo, tai dabar jų moralinė pareiga atsižvelgti į skundo autorių problemas. Labai greitai paaiškėjo, kad tai neprotinga užmačia, ją įgyvendinus galima labai nukentėti. Per kelias dienas pavyko surinkti kaimynų parašus, beje, nelengvai, nes kiekvienam atskirai reikėjo viską smulkiai išaiškinti, bet pagaliau buvo parengta svari peticija ir Ponia pati nunešė ją adresatams. Po dvidešimt keturių valandų, auštant, kai visi dar miega, atlėkė Negras, užeigos savininkas, ir pranešė, kad policija braunasi į visus namus iš eilės. Prakeiktasis seržantas važinėjąs furgonu, priklausančiu Kovos su nusikalstamumu komandai, pagarsėjusiai tuo, kad niekuo dėtiems žmonėms kaišioja į kišenes ginklus ir narkotikus, o paskui juos apkaltina. Vos atgaudamas kvapą Negras pasakojo, kad į kabaretą įsiveržė baudėjų būrys, suėmė ir išsivežė visus artistus ir dalį publikos, bet rinktinių lankytojų nelietė. Sučiuptas esą ir Melesijas su visais blizgučiais, su plunksnotu karnavaliniu šleifu; jis kaltinamas pederastija ir spekuliacija – ką reiškia tie žodžiai, tuomet dar nežinojau. Negras išdūmė pranešti blogosios žinios kitiems savo draugams, palikęs Ponią baisiausiai susijaudinusią.

– Renkis, Eva! Krutinkis! Grūsk viską į lagaminą! Ne! Nieko nebespėsim! Reikia bėgti iš čia... Vargšas Melesijas!

Ji pusnuogė blaškėsi po namus, kliuvinėdama už nikeliuotų krėslų, už spindinčių stalų, ir karštligiškai rengėsi. Pagaliau sugriebė batų dėžę su pinigais ir nudundėjo žemyn užpakaliniais laiptais. Aš nuskubėjau iš paskos, vis dar užsimiegojusi, nesuprasdama, kas atsitiko, bet spėjau, kad kažkas labai bloga. Atsidūrėm apačioj kaip tik tą akimirką, kai policija sugužėjo į liftą. Pirmame aukšte susitikom durininkę naktiniais marškiniais, geraširdę ispanę, kuri normaliais laikais sultingus bulvinius blynus su dešra mainydavo į odekolono buteliukus. Pamačiusi mus tokias išsidraikiusias ir girdėdama, kaip šurmuliuoja uniformuotieji, o gatvę skardena patrulių sirenos,

sumetė, jog dabar ne metas klausinėti. Ji pamojo mums eiti paskui ją į rūsį, iš kurio atsarginės durys vėrėsi į gretimą stovėjimo aikštelę; pro ten mudvi ir pasprukom neišeidamos į Respublikos gatvę, kurioje knibždėte knibždėjo policininkų. Po tokio negarbingo pabėgimo Ponia visai be kvapo, vos nealpdama, atsirėmė į viešbučio sieną ir kreipėsi į mane, tarsi tik dabar išvydusi:

– Ką tu čia veiki?

– Aš irgi pabėgau...

– Eik sau! Jei pamatys tave su manim, dar apkaltins, kad tvirkinu mažametes!

– Kur norite, kad eičiau? Aš neturiu kur eiti.

– Nežinau, mažyte. Ieškok Huberto Narancho. Man reikia slėptis ir ieškoti pagalbos Melesijui; neturiu dabar laiko tavim rūpintis.

Ji nuplasnojo gatve žemyn, ir paskutinis dalykas, kurį mačiau, buvo linguojantis jos užpakalis, pridengtas gėlėta suknele: ankstesniojo išdidumo nė ženklo – veikiau visiškas sutrikimas. Taip ir likau užsiglaudusi kamputyje, o pro šalį tik lakstė kaukdami policijos automobiliai, visai greta blaškėsi kekšės, sodomitai ir sąvadautojos. Kažkas man liepė greičiau nešdintis iš čia, nes Melesijo suredaguotas ir visų pasirašytas laiškas pakliuvo į rankas žurnalistams, ir skandalas, kainavęs postą ne vienam ministrui ir keliems aukštiems policijos pareigūnams, dabar užgriūsiąs mus tarsi viesulas. Baudėjai nusiaubė kiekvieną pastatą, kiekvienus namus, kiekvieną viešbutį ir užeigą visame kvartale, suiminėjo visus paeiliui, išsivedė net akląjį kioskininką, ir susprogdino tiek ašarinių dujų bombų, kad apnuodijo tuziną žmonių, o vienas naujagimis net numirė: motina negalėjo vaikelio išsaugoti, nes tuo metu buvo su klientu. Tris dienas ir tris naktis visi tik ir tekalbėjo apie Padugnių karą, kaip jį pavadino spauda. Tačiau liaudies lūpose tas skandalas virto Kekšių maištu ir tuo vardu buvo įamžintas net poezijoje.

Stovėjau be sentavo kišenėje, kaip jau ne kartą buvo man nutikę ir dar nutiks ateity; negalėjau susirasti ir Huberto Narancho, kurį tas sąmyšis užklupo kitam gale miesto. Nežinojau ką daryti, atsisėdau tarp kažkokio pastato kolonų, pasiryžusi nepasiduoti našlaitės nevilčiai, kurią buvau patyrusi kitais atvejais ir kuri brovėsi man į sielą dabar. Panarinau galvą tarp kelių, šaukiausi mamos ir labai greit pajutau lengvą jos aromatą – dvelkė švaria drobe ir krakmolu. Ji pasirodė man sveika gyva, su kasa, surangyta ant pakaušio, ir spindinčiomis dūmų spalvos akimis strazdanotame veide, ir tarė man, kad tos peštynės manęs neliečia ir man nesą ko bijoti: *išmesk iš galvos visą nerimą, dabar eisim abi kartu.* Atsistojau ir paėmiau ją už rankos.

Negalėjau susitikti nė vieno pažįstamo, nedrįsau sugrįžti ir į Respublikos gatvę, nes vos pasukusi jos link kaskart pamatydavau patrulius, tarsi tik ir laukiančius manęs. Jau seniai nieko nebuvau girdėjusi apie Elvyrą, nesiryžau ir krikštamotės ieškoti, nes tuo metu ji buvo jau visai pametusi protą ir domėjosi tik loterija, įsitikinusi, kad šventieji praneš jai telefonu laimingąjį numerį; deja, dangaus karalystės gyventojai tiek pat klydo pranašaudami kaip eilinis mirtingasis.

Garsusis Kekšių maištas apvertė viską aukštyn kojomis. Visuomenė iš pradžių rėmė ryžtingus vyriausybės veiksmus, o vyskupas pats pirmas viešai pritarė, kad kovai su paleistuvyste reikia kietos rankos; bet situacija pasikeitė, kai menininkų ir intelektualų būrelio leidžiamas satyros laikraštis išspausdino „Sodoma ir Gomora“ pavadintą karikatūrų rinkinį, kuriuo pašiepė aukštus valdininkus, įklimpusius į korupciją. Du piešinėliai buvo įtartinai panašūs į Generolą ir Žmogų su gardenija: daugelis žinojo, kad jie užsiima visokiomis machinacijomis, bet iki tol niekas nedrįso parašyti apie tai juodu ant balto. Saugumiečiai nusiaubė dienraščio redakciją, daužė ma-

šinas, degino popierių, suėmė visus tarnautojus, kiek tik pačiupo, ir paskelbė, jog direktorius paspruko, bet rytojaus dieną jo lavonas su kankinimo žymėmis ir perrėžta gerkle buvo aptiktas automobilyje pačiame miesto centre. Niekam nekilo abejonių, kas kaltas dėl jo mirties: tie patys, kurie atsakingi ir už nužudytus studentus, ir už kitus be žinios dingusius, kurių kūnai buvo sumesti į giliausius gręžinius tikintis, kad jeigu kas nors kada nors juos ir ras, gal palaikys žilos senovės iškasenomis. Tas nusikaltimas galutinai išvedė iš kantrybės visuomenę, kuri ilgus metus kentė diktatūros piktnaudžiavimą. Per kelias valandas žmonės sugužėjo į masinę manifestaciją, visai ne tokią kaip žaibiški mitingai, kuriais opozicija bergždžiai paprotestuodavo prieš valdžią. Visas gatves aplink Tautos Tėvo aikštę užplūdo tūkstančiai studentų ir darbininkų; jie kėlė vėliavas, klijavo atsišaukimus, degino padangas. Rodės, jog baimė galiausiai pasitraukė ir užleido vietą maištui. Per patį sambrūzdį iš šoninio prospekto atžygiavo keistos išvaizdos būrelis – Respublikos gatvės gyventojos, kurios nesuvokė politinės maišto esmės ir manė, kad liaudis sukilo jų ginti. Kai kurios prostitutės susigraudinusios kopė į paskubom sukaltą tribūną padėkoti už simbolinę paramą visuomenės atstumtosioms, kaip jos save vadino. *Taip ir turi būti, mielieji, nes argi motinos, sužadėtinės ir žmonos galėtų ramiai miegoti, jeigu mes nedirbtume savo darbo? Kur nusimestų įtampą jūsų sūnūs, jūsų sužadėtiniai ir jūsų vyrai, jei mes apleistume savo pareigas?* Minia kėlė joms ovacijas, kurios jau būtų virtusios karnavalu, bet tam užbėgo už akių Generolas – išvedė į gatves kariuomenę. Šarvuočiai artinosi dundėdami kaip drambliai, bet netoli tenuvažiavo, nes centrinių gatvių grindinys, suklotas dar kolonijos laikais, susmego, ir žmonės ginklavosi rieduliais – turės kuo pasipriešinti valdžiai. Sužeistųjų ir sumuštųjų prisirinko tiek, kad šalyje buvo paskelbta nepaprastoji padėtis ir įvesta komendanto valanda. Tos priemonės tik dar labiau paskatino smurtą, kuris plito nesulaikomai kaip

vasaros gaisrai. Studentai kaišiojo pačių pasigamintas bombas net į bažnyčių sakyklas, prastuomenė laužė portugalų parduotuvių grotas ir grobė prekes, moksleivių šutvė pasigavo policininką ir nuogą varėsi per Nepriklausomybės prospektą. Daug buvo sugriauta, daug aukų teko apraudoti, bet vis tiek tai buvo šaunios grumtynės, proga liaudžiai išsirėkti lig valiai, versti visas užtvaras ir vėl pasijusti laisvai. Iš kažkur išdygo grupelės muzikantų, grojančių tuščiomis degalų statinėmis, ir ilgos virtinės šokėjų, kurios kraipėsi Kubos ir Jamaikos šokių ritmu. Žmonės siautė keturias dienas, kol visai išsikvėpė ir niekas tiksliai nebeprisiminė, nuo ko viskas prasidėjo. Ministras, atsakingas už įvykius, atsistatydino, jo vieton buvo paskirtas mano pažįstamas. Eidama pro kioską išvydau jo portretą pirmame laikraščio puslapyje ir vos pažinau: tasai rūstus vyriškis surauktais antakiais ir pakelta ranka visai nepriminė to, kurį buvau palikusi sugėdintą aksominiame vyskupo sutanos spalvos krėsle.

Savaitei baigiantis vyriausybė vėl sugraibė vadeles, į miestą grįžo tvarka, o Generolas išvyko pailsėti į nuosavą salą, pagulėti pilvą išvertęs prieš Karibų saulę, neabejodamas, kad laiko savo gniaužtuose ne tik pačius tėvynainius, bet kontroliuoja ir jų sapnus. Jis tikėjosi valdyti tol, kol gyvas: ne veltui turįs tą Žmogų su gardenija, kuris akylai žiūri, kad nekiltų joks sąmokslas nei namuose, nei gatvėje, be to, manė, jog demokratijos blyksnis truko ne taip ilgai, kad paliktų ryškesnį pėdsaką liaudies atminty. Siaubingojo sąmyšio rezultatas – keletas žuvusių ir nesuskaitoma daugybė suimtų bei ištremtų. Vėl atvėrė duris lošimo namai ir viešnamiai Respublikos gatvėje, o jų įnamiai grįžo prie įprastinių darbų, tarsi nieko ir nebuvę. Valdžios vyrai toliau ėmė savo procentus, o naujasis ministras jautėsi ramus, nes buvo liepęs policijai nejudinti nusikaltėlių ir persekioti, kaip visada, tik politinius priešininkus, medžioti bepročius ir elgetas, skusti jiems galvas, dezinfekuoti ir paleisti vidury kelio: tegul išnyksta savaime. Dėl paskalų

Generolas nesisielojo, nes manė, kad kaltinimai piktnaudžiavimu ir korupcija tik kelia jo prestižą. Juk Geradarys buvo jį išmokęs, kad istorija palanki drąsiems vadams, nes liaudis padorumo nevertinanti: jis derąs vienuoliams ir moterims, o tikro vyro nepuošiąs. Generolas buvo įsitikinęs, jog mokslininkų paskirtis – šlovinti vadus paminklais, o kokius du tris verta turėti tam, kad būtų apie ką rašyti vadovėliuose; tačiau kai skirstoma valdžia, sėkmės gali tikėtis tik despotiški vadai, kurių žmonės bijotų.

Daug dienų blaškiausi po miestą. Kekšių maište nedalyvavau, nes visada vengiau sąmyšio. Nors ir buvau iš arti regėjusi motiną, iš pradžių jutau lyg ir deginimą kūno viduje, o sausa ir šiurkšti burna buvo tarsi smėlio pripilta, bet paskui apsipratau. Pamiršusi tvirtus švaros įgūdžius, kuriuos buvo man įdiegusios krikštamotė ir Elvyra, nebeidavau praustis į fontanus ar prie hidrantų. Tapau purvina žmogysta, kuri per dieną slampinėja be jokio tikslo ir valgo kas pakliuvę, o vakare slepiasi tamsiame užkampyje, kad ten praleistų komendanto valandą, kai gatvėmis zuja tik saugumiečių mašinos.

Vieną dieną apie šeštą valandą vakaro susipažinau su Riadu Halabi. Stovėjau prie kampinio namo, o jis eidamas pro šalį stabtelėjo ir įsistebeilijo į mane. Aš pakėliau galvą ir pamačiau vidutinio amžiaus vyrą, apkūnų, liūdnomis akimis ir stambiais vokais. Vilkėjo, jei neklystu, šviesiu kostiumu ir ryšėjo kaklaraištį, bet, kiek tik jį prisimenu, jis visada būdavo su baltutėliais batisto marškiniais, kuriuos netrukus jau aš pati jam kruopščiai lyginau.

– Ei, mergužėle... – užkalbino jis mane šniaukrojančiu balsu.

Tada ir atkreipiau dėmesį į jo burnos ydą – gilią spragą tarp viršutinės lūpos ir nosies, kartu ir švarplę, pro kurią švietė liežuvis. Vyriškis laikė rankoj skepetaitę ir vis kėlė ją prie veido, kad paslėptų sudarkytą lūpą, šypsodamasis man akimis kaip alyvuogėmis. Buvau beatsitraukianti, bet ūmai mane apėmė sunkus nuovargis, abejingumas ir neįveikiamas

noras užmigti, kėliai nebelaikė ir aš sėdom susmukau, žvelgdama į nepažįstamąjį kaip per tirštą rūką. O jis pasilenkė, kilstelėjęs mane už pažastų pastatė vėl ant kojų ir privertė žengti žingsnį, paskui kitą ir dar vieną, kol atsidūriau kavinėje prie stalo; ant jo gulėjo didžiulis sumuštinis ir stovėjo stiklinė pieno. Čiupau visa tai drebančiomis rankomis, mėgaudamasi šiltos duonos kvapu. Kramtydama ir gurkšnodama pajutau buką skausmą, aštrų pasitenkinimą, žvėrišką nerimą, kuriuos vėliau tik retkarčiais patirdavau mylimojo glėbyje. Valgiau paskubom ir vis tiek nebaigiau, nes mane supykino; šįsyk nebeįstengiau susivaldyti ir apsivėmiau. Šalimais sėdintieji bjaurėdamiesi traukėsi tolyn, smuklininkas ėmė piktintis, bet vyriškis nutildė jį banknotu ir prilaikydamas mane už juosmens išsivedė laukan.

– Kur tu gyveni, dukrele? Kur tavo šeima?

Susigėdusi tylėjau. Vyras nusivedė mane į gretimą gatvę, kur buvo palikęs išklerusį furgoną, prikrautą dėžių ir maišų. Padėjo man įlipti, apgaubė savo švarku, paleido variklį ir pasuko į rytus.

Važiavome kiaurą naktį per tamsų kraštą, kuriame sušvisdavo tik policijos postai, sunkvežimiai, keliaujantys į naftos versloves, ir Vargšų rūmai, trisdešimčiai sekundžių išnirę šalikelėje tarsi per haliucinaciją. Kitados tai buvo Geradario vasarnamis, kuriame šokdavo dailiausios Karibų mulatės, bet tą pačią dieną, kai tironas mirė, į ten ėmė traukti skurdžiai, iš pradžių nedrąsiai, paskui jau urmu. Jie žengė į sodą, o kad niekas jų nestabdė, lipo aukštyn plačiais laiptais, kurių raižyti turėklai buvo papuošti bronzos kniedėmis, ėjo per prašmatnias menes, apdailintas baltuoju Almerijos marmuru, rausvuoju Valensijos ir pilkuoju Kararos, dairėsi po koridorius, kurių sienos, išklotos rievėtu ir gyslotu marmuru, priminė arabeskas, kaišiojo nosį į vonios kambarius, mirguliuojančius oniksais, jaspiais ir turmalinais, kol pagaliau ir įsikraustė sykiu su vaikais, seneliais, skudurais ir naminiais gyvulėliais.

Kiekviena šeima rado kur įsikurti, erdvias sales susiskirstė nematomomis ežiomis, pasikabino hamakus, skaldė rokoko stiliaus baldus virtuvės ugniakurui, vaikai ardė čiaupus, nulietus iš Romos sidabro, jaunimas mylėjosi tarp sodo skulptūrų, o seniai kratė tabaką į paauksuotas vonias. Kažkas liepė gvardiečiams visus juos iškraustyti ginklu, bet valdžios mašinos paklydo ir niekada tos vietos nepasiekė. Ir kas galėtų iškraustyti įsibrovėlius, jei rūmai ir visa, kas juose buvo, tapo nematoma žmogaus akims, perėjo į kitą matmenį ir jame gyvavo niekieno netrikdomi.

Kai pagaliau pasiekėm kelionės tikslą, saulė jau buvo patekėjusi. Agva Santa buvo viena iš tų mieguistų provincijos gyvenviečių, kurias prausia liūtys ir džiovina kaitriausia atogrąžų saulė. Furgonas pervažiavo išilgai centrinę gatvę, užstatytą kolonijinio stiliaus namais, kiekvienas su mažu darželiu ir vištide, ir sustojo priešais būstą, nubaltintą kalkėmis, pažiūrėti tvirtesnį ir solidesnį už kitus. Tą ankstyvą valandą namo durys buvo dar uždarytos ir aš nesupratau, jog tai krautuvė.

– Štai mes ir namie, – tarė vyriškis.

6

Riadas Halabi buvo vienas iš tų, kuriuos žlugdo gera širdis. Jis taip mylėjo žmones, jog stengėsi nerodyti luošos savo burnos, kad jiems nebūtų šlykštu žiūrėti, todėl visada nešiojosi rankoje skepetaitę lūpoms prisidengti, nevalgė ir negėrė žmonėms matant, vengė šypsotis ir vis stengėsi atsistoti nugara į šviesą, kad sudarkytas veidas būtų šešėlyje ir sunkiau įžiūrimas. Gal žmogus nė nenutuokė, kaip palankiai jį vertina aplinkiniai ir kokią meilę jis kursto mano širdyje. Jis išvyko iš tėvynės būdamas penkiolikos metų, vienas, be pinigų, be draugų, su turistine viza, įspausta padirbtame Turkijos pase, kurį jo tėvas buvo nupirkęs iš vieno konsulo, spekuliuojančio Artimuosiuose Rytuose. Keliavo praturtėti ir grąžinti skolos tėvams, tačiau net ir nepasiekęs pirmo tikslo, antrojo – pareigos nepamiršo niekada. Riadas išmokslino brolius, aprūpino kraičiu visas seseris ir nupirko tėvams alyvmedžių giraitę – tame tremtinių ir elgetų krašte, kuriame jis užaugo, tai reiškė prestižą. Jis kalbėjo ispaniškai perėmęs visus kreolų šnektos ypatumus, bet su aiškiu dykumos vaiko akcentu; iš tos pačios dykumos jis atsinešė ir svetingumą, ir pagarbą vandeniui. Pirmuosius keletą metų svetimame krašte Riadas mito duona, bananais ir kava. Miegodavo ant grindų savo tautiečio tekstilės fabrike, o už gautą pastogę valė pastatą, nešiojo siūlų bei medvilnės pakus ir statė pelėkautus; visos

dienos tam neprireikdavo, tad per likusį laiką spėdavo dar ir pabizniauti. Greit jis sumetė, kur galima geriau pasipelnyti, ir ėmė verstis vien prekyba. Jis vaikštinėjo po įstaigas siūlydamas apatinius drabužius ir laikrodžius, po turčių namus viliodamas jų tarnus kosmetika ir pigiais karoliais, po gimnazijas nešinas žemėlapiais ir pieštukais, po kareivines pardavinėdamas nuogų artisčių nuotraukas ir graviūras, vaizduojančias šventąjį Gabrielių, kareivių globėją. Tačiau konkurentai spaudė negailestingai, o galimybių nurungti varžovus beveik nebuvo, nes Riadas turėjo tik vieną prekeiviui pravartų bruožą – mėgo derėtis; iš to labai nepasipelnysi, bet užtat gali pasišnekėti su pirkėjais ir įsigyti draugų. Jis buvo garbingas, bet ne ambicingas, žinojo neturįs talento iškilti tame versle, juoba sostinėje, todėl jo tautiečiai patarė jam kraustytis į krašto gilumą ir prekiauti mažuose miesteliuose, kur žmonės paprastesni. Riadas Halabi iškeliavo būgštaudamas taip, kaip būgštaudavo ir jo protėviai, rengdamiesi į tolimą kelionę per dykumą. Iš pradžių jis važinėjo autobusu, paskui pajėgė įsigyti išsimokėtinai motociklą ir pritaisė jam didelę dėžę vietoj užpakalinės sėdynės. Apsižergęs tą mašiną jis drąsiai naršė asilų takais ir tarpeklių pakriaušėmis – ne veltui buvo kilęs iš ištvermingų raitelių tautos. Paskui nusipirko seną, bet patvarų automobilį, o galiausiai – krovininį furgoną. Juo Riadas išmaišė visą šalį: kilo į Andų viršukalnes akmeningais keliais, pardavinėjo ką atsivežęs kaimeliuose, kur oras toks grynas, kad saulei leidžiantis gali įžvelgti angelus; beldėsi į visas duris išilgai pakrantės, dusdamas per vidudienio kaitrą, prakaito išpiltas, pašiurpęs nuo drėgno oro, tarpais stabčiodamas, kad pagelbėtų iguanoms, įklimpusioms patežusiame nuo saulės asfalte; karstėsi po kopas be kompaso vėjų pustomame smėlyne nesidairydamas atgal, kad pasidavus prisiminimų pagundai kraujas nevirstų šokoladu. Pagaliau jis nukako į rajoną, kuris kitados klestėjo, upėmis pasroviui plaukė kanojos, prikrautos kvapių kakavos pupelių, bet nafta jį sužlugdė, o

nepaslankūs žmonės leido žemę pasiglemžti giriai. Susižavėjęs jo gamtovaizdžiu, vyras keliavo po tas vietas leisdamas akims stebėtis, o sielai – džiaugtis, ir vis galvojo apie sausą ir kietą savo tėviškės žemę, kurioje apelsinui užauginti reikia skruzdėlės darbštumo, ne taip kaip šiame krašte, kupiname vaisių ir gėlių, tartum rojuje, kuriame nėra vietos blogiui. Čia lengva buvo žmogui įsiūlyti bet kokį niekniekį, net ir tokių kuklių poreikių kaip jis pats, bet jautri širdis neleido Riadui Halabi pelnytis iš pirkėjo neišmanymo. Pamilo jis tuos žmones, išdidžius, nors neturtingus ir visų apleistus. Visur jį sutikdavo kaip draugą; taip ir jo senelis priimdavo savo palapinėje kiekvieną prašalaitį, nes juk svetingumas – šventas dalykas. Kiekvienoje sodyboje jam būdavo siūloma limonado, kvapios juodos kavos ir krėslas pailsėti pavėsyje. Vietiniai buvo linksmi ir garbingi, kalbėjo be klastos, pasitikėjo vienas kito žodžiu labiau už rašytinę sutartį. Atvožia, būdavo, Riadas savo lagaminą ir išdėsto prekes tiesiai ant plūktinės aslos. Šeimininkai apžiūri abejotinos vertės daiktus ir tik mandagiai šypteli, kai ką gal ir pirktų, kad neįžeistų pardavėjo, bet dažnas neišgali sumokėti, nes retai teturi pinigų. Jie vis dar nepasitikėjo banknotais, tais išmargintais popieriukais, kurie šiandien šio to verti, o rytoj gali būti išimti iš apyvartos, jei taip šaus į galvą eiliniam valdovui, arba gali per neapsižiūrėjimą iš viso dingti, kaip kad atsitiko su pinigais, suaukotais raupsuotiesiems padėti: į iždininko kabinetą įsibrovė ožiukas ir sušlamštė visas aukas. Kas kita monetos: jos bent jau sveria kišenę, skamba metamos ant prekystalio ir spindi – tai tikri pinigai. Senoliai vis dar slapstė santaupas molinėse puodynėse arba žibalo skardinėse ir užkasdavo jas kieme, nes apie bankus nebuvo girdėję. Kita vertus, tik labai nedaugelis turėjo rūpesčio dėl pinigų: dauguma tiesiog mainikaudavo. Riadas Halabi prisitaikė prie tokių aplinkybių ir nebebandė praturtėti, kaip tėvo liepta.

Per vieną kelionę jis užklydo į Agva Santą. Pirmą akimirką jam pasirodė, kad kaimas išmiręs, nes gatvėj – nė gyvos

dvasios; tik paskui pastebėjo minią, susibūrusią prie pašto. Tą įsimintiną rytmetį šūviu į galvą buvo nužudytas mokytojos Inesos sūnus. Žudikas gyveno sodyboje, apsuptoje aukštų skardžių; ten augo niekieno neprižiūrimi mangamedžiai. Vaikai lįsdavo tenai nukritusių vaisių rinkti, nors jiems ne kartą grasino šeimininkas, atvykėlis, paveldėjęs nedidelį ūkį ir dar neatsikratęs šykštumo, būdingo kai kuriems miestiečiams. Vaismedžiai derėjo taip gausiai, kad nuo mangų svorio lūžinėjo šakos, bet kam tu juos parduosi, jei nėra pirkėjų. Kam mėtyti pinigus už tai, ką žemė duoda už dyką! Tą dieną mokytojos Inesos sūnelis eidamas į mokyklą pasuko į šalį nukritusio vaisiaus paimti – taip darydavo visi jo draugai. Šautuvo kulka įsmigo jam kakton ir išlėkė per pakaušį; vaikas taip ir nespėjo suvokti, koks čia žaibas su perkūnu trenkė jam į veidą.

Riadas Halabi sustabdė savąjį furgoną Agva Santoje vos akimirka vėliau, negu vaikai atnešė lavoną, paguldytą ant greitosiomis sukurptų neštuvų, ir padėjo priešais pašto duris. Visas kaimas subėgo pažiūrėti. Motina žvelgė į sūnelį niekaip negalėdama patikėti, tuo tarpu keturi policininkai tramdė žmones, kad tie nepultų patys bausti žudiko, bet darė tai nenoromis, mat išmanė įstatymus ir žinojo, kad žmogžudys liks nenuteistas. Riadas Halabi įsimaišė į minią nujausdamas, kad jei jau pats likimas nurodė jam šią vietovę, čia ir baigsis jo klajonės. Vos sužinojęs, kas ir kaip čia įvyko, jis neabejodamas ėmėsi žmonėms vadovauti, ir niekam tai nepasirodė keista, tarytum jie to ir telaukė. Jis prasibrovė pro minią, pakėlė negyvėlį, nunešė ant rankų į mokytojos namus ir paguldė ant valgomojo stalo, kaip ant katafalko. Paskui išvirė kavos ir davė visiems susirinkusiems, taip juos bent kiek nustebindamas, nes nė vienas nebuvo matęs, kad vyriškis darbuotųsi virtuvėj. Riadas Halabi visą naktį budėjo prie velionio kartu su jo motina; tvirtas ir santūrus jo elgesys vertė manyti, jog tai koks nors giminaitis. Kitą rytą jis su-

rengė laidotuves ir padėjo nuleisti karstą į kapo duobę taip nuoširdžiai sielvartaudamas, kad panelė Inesa net pagalvojo: kaip gaila, kad jis nėra jos sūnelio tėvas. Baigus plūkti žemę ant kapo, Riadas Halabi atsigręžė į čia pat susispietusius žmones ir prisidengęs burną skepetaite pasiūlė, kaip išlieti rūstybę. Iš kapinių visi pasuko mangų rinkti – su maišais, pintinėmis, karučiais traukė į žudiko žemę; jos savininkas, matydamas ateinant kaimo gyventojus, buvo begriebiąs šautuvą jiems nubaidyti, bet apsigalvojo ir pasislėpė upėje tarp nendrių. Minia tylomis priartėjo, apsupo namą, iškūlė langus, išlaužė duris ir išvertė savo naštą kambariuose, o paskui grįžo prisirinkti dar. Visą dieną jie tempė mangus, kol ant medžių nebeliko nė vieno vaisiaus, o namas buvo prikimštas ligi pat stogo. Sutraiškytų mangų sultys permerkė sienas ir plūdo grindimis kaip saldus kraujas. Tik sutemus, kai žmonės išsiskirstė po namus, piktadarys drįso išlįsti iš vandens, sėdo į savo mašiną ir paspruko, kad niekad nebegrįžtų. Per kelias dienas saulės įkaitintas namas virto milžinišku katilu, kuriame ant mažos ugnies virė mangai; sienos, lubos ir visa kita nusidažė ochros spalva, suiro ir supuvo, o kaime dar ne vienus metus trenkė marmeladu.

Po tos dienos Riadas Halabi pasijuto tikru Agva Santos gyventoju, vietiniu esant jį pripažino ir žmonės. Čia jis įsikūrė ir atidarė krautuvę. Jo būstas, kaip ir daugelis kaimiečių namų, buvo kvadratinis; kambariai išdėstyti aplink vidinį kiemą, kuriame vešėjo kuplūs aukšti augalai, teikiantys pavėsį, – palmės, paparčiai ir keletas vaismedžių. Tas kiemas buvo viso namo širdis; čia virė gyvenimas, tik pro čia galėjai patekti iš vienos patalpos į kitą. Jo centre Riadas Halabi įtaisė arabišką fontaną, erdvų ir smagų, kad sielą ramintų maloniausias iš visų garsų – vandens čiurlenimas per akmenis. Sodą supo keraminis latakas, kuriuo sruveno krištolinis upelis, o kiekviename kambaryje nuolat stovėjo fajansinis dubuo žiedams pamerkti, kad jų kvapas tvankiomis dienomis gaivintų orą.

Namas turėjo daug durų, kaip turtuolių rūmuose, ir ilgainiui buvo dar plečiamas, kad išsitektų vyno rūsys. Trys didelės patalpos iš gatvės pusės atiteko krautuvei, o už jos buvo gyvenamieji kambariai, virtuvė ir vonia. Pamažėle Riado Halabi parduotuvė suklestėjo ir nurungė visas aplinkines. Joje galėjai nusipirkti visko: maisto produktų, trąšų, beicų, audinių, vaistų, o jei pirkėjas kokios prekės pasigesdavo, šeimininkas atgabendavo ją artimiausiu reisu. Krautuvę jis pavadino „Rytų perlu" – savo žmonos Zulemos garbei.

Agva Santa buvo kuklus kaimas. Jo namai, pastatyti iš nedegtų plytų, medienos ir nendrių, rikiavosi palei plentą; juos tekdavo mačetėmis ginti nuo laukinės augalijos, kuri taip ir taikėsi praryti visą gyvenvietę, jei tik bent kiek apsižiopsosi. Dar nei imigrantų banga nebuvo jos užplūdusi, nei modernizmo vėjai sujaukę, žmonės buvo nuoširdūs, jų džiaugsmai paprasti, ir jei ne Šventosios Marijos kalėjimas, įsikūręs netoliese, Agva Santa būtų taip ir likusi mažu kaimeliu, panašiu į daugelį šios srities gyvenviečių, bet policijos dalinys ir viešnamis priartino jį prie civilizacijos. Penkias dienas per savaitę gyvenimas čia tekėjo įprastine vaga, bet šeštadieniais keisdavosi kalėjimo sargyba ir policininkai skubėdavo linksmintis, išmušdami iš vėžių vietos gyventojus, nors šie stengėsi nekreipti į juos dėmesio, apsimesdami, kad tas triukšmas sklinda iš girios, kur šėlioja beždžionės, bet dėl visa ko užsisklęsdavo duris ir neleisdavo dukterų į lauką. Tą dieną ateidavo ir indėnų prašyti išmaldos: banano, svaigalų gurkšnio, duonos. Jie traukdavo voromis, apdriskę, vaikai nuogi, sẽniai sunykę, moterys amžinai nėščios, žvilgsniai visų kažkokie pašaipūs, o žmonėms įkandin – visa ruja neūžaugų šunų. Klebonas turėdavo jiems parengęs keletą monetų iš dešimtinės, o Riadas Halabi apdovanodavo visus – įbrukdavo vienam cigaretę, kitam saldainį.

Iki atsikraustant arabui tiek tos prekybos ir tebuvo, kad pro šalį važiuojantys šoferiai nusipirkdavo žemės ūkio produktų. Nuo ankstaus ryto berniukai statydavo palapines, jų pavėsyje išdėliodavo ant dėžių daržoves, vaisius bei sūrius ir be paliovos mojavo palmių lapais – baidė muses. Jei pasiseks ką nors parduoti, pareis namo keliais pinigėliais nešini. Riadui Halabi šovė į galvą susitarti su sunkvežimių vairuotojais, kurie gabena krovinius į naftos versloves, o grįžta tuščiomis, kad vežiotų daržoves iš Agva Santos į sostinę. Jis dar pasirūpino, kad tos prekės atsidurtų Centrinėje turgavietėje ant jo tautiečio prekystalio, ir taip kiek padidino savo kaimynų pajamas. Netrukus, matydamas, kad miesto gyventojai domisi meniniais dirbiniais iš medžio, degto molio ir vytelių, paskatino kaimiečius imtis jų gamybos ir siūlyti savo produkciją suvenyrų kioskuose. Kai kurioms šeimoms nė pusmečiui nepraslinkus tai tapo pagrindiniu pajamų šaltiniu. Niekas neabejojo gerais arabo norais ir nesiderėjo dėl kainų, nes tiek laiko gyvendamas šalia jis daugybę kartų įrodė, koks yra sąžiningas. Jo parduotuvėje savaime susitelkė visas Agva Santos prekybinis gyvenimas, per jo rankas ėjo kone kiekvienas apylinkės sandoris. Jis išplėtė parduotuvę, pridūrė priestatą, pripirko virtuvei dailių geležinių ir varinių puodų, patenkintas apsižvalgė ir nusprendė dabar jau turįs viską, ko reikia moteriškei. Tada parašė motinai ir paprašė rasti jam žmoną iš gimtojo krašto.

Zulema sutiko už jo tekėti, nes, kad ir graži, vis dar neturėjo vyro ir tik būdama dvidešimt penkerių sulaukė piršlės, siūlančios jai Riadą Halabi. Jai buvo pasakyta, kad jaunikis turi kiškio lūpą, bet ji nežinojo, ką tai reiškia, o nuotraukoje, kurią gavo pamatyti, įžiūrėjo tik šešėlį tarp burnos ir nosies, panašų veikiau į kreivus ūsiukus negu į ydą, trukdančią tuoktis. Motina įtikinėjo merginą, jog kuriant šeimą išvaizda nesvarbu, argi geriau likti senmergei ir tapti tarnaite vedusių savo brolių namuose? Be to, visada esą galima vyrą pamilti,

jei tik netrūksta noro; pats Alachas sakęs, kad jei du žmonės kartu miega ir leidžia į pasaulį vaikus, ima vienas kitą gerbti. Kita vertus, Zulema žinojo, kad jos jaunikis yra turtingas pirklys, įsikūręs Pietų Amerikoje, ir nors visiškai nenutuokė, kur yra vieta tokiu egzotišku pavadinimu, neabejojo, kad ten bus maloniau negu šitam kaime, kur ji dabar gyvena, kur pilna musių ir žiurkių.

Gavęs teigiamą atsakymą iš motinos, Riadas Halabi atsisveikino su draugais, liekančiais Agva Santoje, užrakino parduotuvę bei namus ir išplaukė į tėvynę, kurios nebuvo matęs jau penkiolika metų. Jis nerimavo, ar bepažins jį namiškiai: Riadas jautėsi tapęs kitu žmogumi, tarsi Amerikos klimatas ir sunkus gyvenimas būtų jį perdirbę, bet iš tiesų pasikeitė ne kažin kiek: nors jau ir nebuvo tas lieknas vaikinas, kurio visas veidas – tik akys ir kumpa nosis, nors virto stambiu vyru, kuriam ir pilvukas auga, ir dvigubas pagurklis, vis dėlto liko toks pat drovus, neryžtingas ir sentimentalus.

Zulemos ir Riado Halabi vestuvės buvo surengtos pagal visus papročius, nes jaunikis galėjo padengti išlaidas. Skurdžiam kaimeliui tai buvo įsimintinas įvykis, nes jo gyventojai buvo beveik pamiršę tikras šventes. Bene vienintelis bloga lemiantis ženklas buvo tas, kad nuo pat savaitės pradžios pūtė dykumų vėjas chamsinas, todėl visur buvo pilna smėlio: jis brovėsi į namus, gadino drabužius, žeidė odą, o vestuvių dieną graužė jauniesiems akis. Bet tas mažmožis iškilmių nesutrukdė. Pirmąją apeigų dieną abiejų šeimų draugės ir moterys susirinko apžiūrėti nuotakos kraičio, apelsinmedžio žiedų, rausvųjų kaspinų, ta proga vaišinosi saldumynais, „gazelės ragais“, migdolais, pistacijomis ir reiškė susižavėjimą garsiais šūksniais *juju*, kurie skambėjo po visą gatvę ir pasiekė net kavinėje susirinkusių vyrų ausis. Kitą dieną visa procesija nulydėjo Zulemą į viešąją pirtį; priekyje žingsniavo senolis ir mušė būgną, kad vyrai nukreiptų žvilgsnius nuo kelio, kuriuo eis nuotaka, pasipuošusi septyniomis lengvomis suknelėmis.

Pirtyje ji buvo nurengta, kad Riado Halabi giminaitės matytų, jog jaunoji gerai įmitusi ir jos kūno nebjauroja jokie apgamai; o jos motina įsiraudojo, kaip liepia paprotys. Nuotakos plaštakos buvo išdažytos chna, vašku ir siera pašalinti plaukai nuo viso kūno, oda išmasažuota su tepalais, šukuosena išpuošta netikrais perlais, paskui visos dainavo, šoko ir vaišinosi saldumynais su mėtų arbata, bet nepamiršo auksinių luidorų, kuriais jaunoji apdovanojo kiekvieną draugę. Trečią dieną vyko neftaho apeigos. Nuotakos močiutė palietė jai kaktą, kad siela atsivertų kilnumui ir ištikimybei, o tada Zulemos motina ir Riado Halabi tėvas apavė ją kurpaitėmis, įtrintomis medumi, kad į santuoką žengtų saldybių taku. Ketvirtą dieną jaunoji, vilkinti paprasta tunika, pasikvietė uošvius, vaišino juos savo pagamintais valgiais ir kukliai nudelbė akis išgirdusi, kad mėsa buvusi kietoka, o kuskusui stigę druskos, tačiau nuotaka graži. Penktą dieną buvo bandomas Zulemos rimtumas: trys dainiai, atsisėdę priešais ją, dainavo nešvankias dainas, o ji abejingai slėpėsi už šydo ir už kiekvieną blevyzgą, atšokusią nuo skaisčios mergelės veido, gaudavo po pinigėlį. Gretimoj menėj šventė vyrai: ten Riadas Halabi atmušinėjo visų kaimynų pašaipas. Šeštą dieną jaunieji susituokė rotušėje, o septintąją stojo priešais kadį. Kviestieji svečiai dėjo dovanas jaunavedžiams po kojomis ir garsiai skelbė, kiek už jas mokėjo, o Zulemos tėvai kartu su dukra paskutinį kartą atsigėrė vištienos sultinio ir labai nenoromis, kaip liepia paprotys, perdavė ją vyrui. Giminaitės nuvedė Zulemą į tam tikslui parengtą kambarį, nuvilko suknelę ir aprengė jaunamartės marškiniais, o paskui išgarmėjo į gatvę ir kartu su vyrais laukė, kol pro langą bus parodyta kruvina paklodė, liudijanti, kad nuotaka buvo skaisti.

Pagaliau Riadas Halabi liko su žmona vienu du. Niekada jie nebuvo matęsi iš arti, nebuvo pasikeitę nei žodeliu, nei šypsniu. Paprotys reikalavo, kad ji būtų įsibaiminusi ir drebė-

tų, bet šįsyk panašiai jautėsi jis. Kol galėjo laikytis atokiau ir nepraverti burnos, vyro kliauda nebuvo tokia pastebima, bet kaip reikės parodyti ją žmonai, kai susieis? Nedrąsiai tiesė jis rankas, norėdamas ją paliesti, susiviliojęs perlamutriniu jos odos spindesiu, kūno putlumu ir plaukų grožiu, bet išvydo pasibjaurėjimą jos veide ir sustojo pusiaukelėj. Čiupo savo skepetaitę ir pakėlęs ją prie burnos laikė viena ranka, o antrąja bandė nutraukti žmonai marškinius ir ją paglamonėti, bet visõs jo kantrybės ir meilumo nepakako Zulemos atžarumui įveikti. Toks susitikimas prislėgė juos abu. Vėliau, kai uošvė balkone purtė paklodę, nudažytą žydrai, kad atbaidytų piktąsias dvasias, o apačioj kaimynai šaudė į orą ir klykė moterys, Riadas Halabi slėpėsi kamputyje. Pažeminimas jam buvo tarsi smūgis į paširdžius. Neapleido jo tas skausmas kaip šauksmas, gerklėj įstrigęs, ir jis niekada apie tai nekalbėjo iki tos dienos, kai gavo apie tai papasakoti pirmam žmogui, kuris jį pabučiavo į lūpas. Jis buvo iš mažens išmokytas tylėti: vyrui esą draudžiama rodyti jausmus arba slaptus norus. Vedęs Zulemą, jis tapo jos šeimininku, ir nederėtų jai žinoti apie jo silpnybes, kad jomis pasinaudojusi neskaudintų vyro ir nebandytų paimti viršų.

Grįžo juodu į Ameriką, ir Zulema ilgai netruko įsitikinti, kad jos vyras nėra turtuolis ir niekada juo netaps. Ji nuo pat pirmos dienos nekentė naujosios tėvynės, to kaimo, to klimato, tų žmonių, to namo; nepanoro mokytis ispanų kalbos ir padėti vyrui parduotuvėje, teisindamasi migrenos priepuoliais; užsidarė savo kambary, per dienų dienas gulinėjo, tik valgė be saiko, tolydžio tuko ir darėsi vis piktesnė. Zulema buvo visiškai priklausoma nuo vyro, net su kaimynais negalėjo susišnekėti be jo, kaip vertėjo, pagalbos. Riadas Halabi manė, kad gal jai reikia laiko apsiprasti. Jis buvo įsitikinęs, kad kai bus vaikų, viskas pasikeis, bet vaikai vis negimė ir gana, nors ir naktimis, ir pogulio valandomis vyras aistringai myluodavo pačią, niekad nepamiršdamas prisidengti veido skepetaite.

Taip praėjo metai, ir antri, ir treti, net ištisas dešimtmetis – iki tol, kol aš atsiradau „Rytų perle“ ir jų gyvenime.

Buvo dar labai anksti ir kaimas tebemiegojo, kai Riadas Halabi pastatė furgoną ir įsivedė mane į savo namą pro užpakalines duris. Perėjom vidinį kiemą, kuriame čiurleno fontanas ir kurkė rupūžės, paskui atsidūriau vonios kambary su muilu ir rankšluosčiu. Ilgai mėgavausi vandeniu, sruvenančiu per kūną, leidau jam nuskalauti naktinės kelionės nuovargį ir pastarųjų savaičių negandas, kol pagaliau mano oda atgavo tikrąją spalvą, kurią buvau jau ir pamiršusi. Nusišluosčiusi susišukavau, susipyniau kasą, apsivilkau vyriškus marškinius, sujuosiamus virvele, ir įsispyriau į audeklines basutes, kurias Riadas Halabi atnešė iš parduotuvės.

– Dabar pavalgyk ramiai, kad pilvelio nesuskaustų, – tarė šeimininkas, pasodinęs mane virtuvėj prie vaišių stalo, apkrauto ryžiais, kvietinės tešlos papločiais su mėsa ir neraugintą duona. – Mane vadina Arabu, o tu kuo vardu?

– Eva Luna.

– Kai aš būnu kelionėje, mano žmona lieka viena ir reikia kam nors būti su ja. Ji niekur nevaikšto, neturi draugių, nekalba ispaniškai.

– Ar norit, kad būčiau jos tarnaitė?

– Ne. Būsi kaip ir dukrelė.

– Aš jau labai seniai nesu kieno nors dukrelė ir nebeprisimenu, kaip ten būna. Ar turėsiu visada paklusti?

– Taip.

– O kas man bus, jei blogai elgsiuos?

– Nežinau. Matysim.

– Įspėju, kad nesileisiu mušama...

– Niekas tavęs nemuš, vaikuti.

– Pabandysiu mėnesį, ir jei man nepatiks – pabėgsiu.

– Sutarta.

Sulig tuo žodžiu virtuvėj pasirodė Zulema, vis dar mieguista. Nužvelgė mane nuo galvos ligi kojų, bet lyg ir nenustebo, kad aš čia: ji jau buvo susitaikiusi su nepagydomu vyro svetingumu, jo noru priglobti kiekvieną, kuriam galbūt reikia pagalbos. Prieš dešimtį dienų jis buvo suteikęs pastogę keliautojui su asilu, ir kol svečias kaupė jėgas būsimai kelionei, gyvulys suėdė padžiautus skalbinius ir geroką dalį parduotuvės prekių. Zulema, aukšta, baltaodė ir juodaplaukė, su dviem apgamėliais prie burnos ir didelėmis tamsiomis akimis, atėjo vilkėdama medvilniniu chalatu iki pat žemės, pasipuošusi auksiniais auskarais ir apyrankėmis, skimbčiojančiomis tarsi varpeliai. Į mane ji žiūrėjo be jokio džiaugsmo, neabejodama, jog esu kažkokia elgeta, kurią ėmėsi globoti jos vyras. Aš pasveikinau ją arabiškai, kaip mane jau buvo spėjęs pamokyti Riadas Halabi. Zulema skambiai nusikvatojo, suėmė delnais man galvą ir pabučiavo į kaktą, berdama žodžius savąja kalba. Susijuokė ir Arabas, prisidengęs burną skepetaite.

To pasveikinimo pakako suminkštinti širdį naujajai mano šeimininkei, ir nuo to ryto jaučiausi taip, lyg būčiau tame name ir užgimusi. Įprotis rytais anksti keltis man labai pravertė. Būdavo, išaušus prabundu, tik strykt iš lovos ir jau visą dieną ant kojų – tik dirbu ir vis dainuoju. Pirmiausia išverdu kavos taip, kaip man liepta: trissyk užvirinu variniame indelyje ir dėl kvapo įberiu kardamonų, paskui supilu į puodelį ir nešu Zulemai; ji neatsimerkdama išgeria ir toliau sau miega iki popietės. O Riadas Halabi pusryčiaudavo virtuvėj. Jis mėgo pats vienas pasigaminti rytmečio valgį, bet pamažu liovėsi gėdytis sudarkytos savo burnos ir leisdavo man būti šalia. Paskui mudu pakeldavom metalines parduotuvės žaliuzes, nušluostydavom prekystalį, tvarkingai išdėliodavom produktus ir susėsdavom laukti pirkėjų, o jie, žiū, jau ir čia.

Pirmąsyk gyvenime galėjau kada panorėjusi išeiti į gatvę ir pareiti: iki tol visuomet buvau laikoma tarp keturių sienų, po raktu arba klaidžiodavau po nesvetingą miestą. Ieškojau

dingsties šnektelti su kaimynais arba vakarop pasivaikščioti po aikštę. Miestelyje buvo bažnyčia, paštas, mokykla ir komendantūra; čia kasmet per Jonines dundėjo būgnai, buvo deginama skudurinė lėlė, simbolizuojanti išdaviką Judą, vainikuojama Agva Santos karalienė, o per kiekvienas Kalėdas mokytoja Inesa mokykloje su savo auklėtiniais kurdavo gyvuosius paveikslus, aprengdavo juos krepiniu popierium ir apibarstydavo blizgučiais; jie vaizduodavo biblines scenas – Apreiškimą, Jėzaus gimimą ir kūdikių žudynes Erodo įsakymu. Aš vaikščiodavau garsiai šnekėdama, linksma ir drąsi, kartu su visais, džiaugdamasi, kad priklausau tai bendruomenei. Agva Santoje langai buvo be stiklų, o durys visada atviros; įprasta buvo lankytis vieniems pas kitus, sveikintis einant pro namą, užeiti išgerti kavos ar sulčių; visi visus pažinojo, niekas nesijautė vienišas ar užmirštas. Čia net ir mirusieji nelikdavo vieni.

Riadas Halabi išmokė mane pardavinėti, sverti, matuoti, skaičiuoti, duoti grąžos ir derėtis, nes prekybininkui tai svarbiausias dalykas. Deramasi ne tam, kad pasipelnytum iš pirkėjo, sakydavo jis; tai tik galimybė užtęsti malonų pašnekesį. Išmokau ir vieną kitą posakį arabiškai, kad galėčiau susikalbėti su Zulema. Netrukus Riadas Halabi nusprendė, kad nemokėdama nei skaityti, nei rašyti aš nieko nepasieksianti nei prekyboje, nei apskritai gyvenime, ir paprašė mokytoją Inesą, kad pamokytų mane atskirai, nes aš jau per didelė eiti į pirmą klasę. Kasdien žingsniavau keturis kvartalus nešdamasi savo knygą, kad visi matytų: žiūrėkit, aš mokinė! Sėdėdavau po porą valandų prie mokytojos Inesos stalo, šalia nušautojo sūnaus portreto, *lėlė, lova, koja, mano mama mane myli, tavo tėtė turi namą*. Raštas buvo didžiausias mano laimėjimas per visą gyvenimą; buvau laiminga, skaičiau balsu, vaikščiojau su sąsiuviniu po pažastim ir vis ką nors įrašydavau – mintis, gėlių pavadinimus, paukščių giesmes, pačios sugalvotus žodžius. Mokėdama rašyti galėjau nebeieškoti rimo, kad ne-

pamirščiau, ir įtraukti į savo pasakojimus daugybę veikėjų ir nuotykių. Pora trumpų sakinių padėdavo man prisiminti visa kita ir papasakoti savo šeimininkei, bet tai jau buvo vėliau, kai ji pramoko ispanų kalbos.

Mano skaitymo įgūdžiams lavinti Riadas Halabi nupirko kalendorių ir kelis žurnalus su aktorių nuotraukomis, kuriomis ypač žavėjosi Zulema. Kai jau išmokau skaityti sklandžiai, gavau meilės romanų ir pamačiau, kad visuose tas pats: pūstalūpė, švelniakrūtė sekretorė tyromis akimis susipažįsta su verslininku bronziniais raumenimis, žilstelėjusiais smilkiniais ir plieniniu žvilgsniu, ji visada tebėra skaisti, net ir tais nedažnais atvejais, kai jau našlauja, o jis – valdingas, visais atžvilgiais už ją pranašesnis; kyla konfliktas iš pavydo arba dėl palikimo, bet viskas susitvarko, jis apkabina ją plieninėmis rankomis, ji dūsaudama jam atsiduoda, abu užvaldo aistra, bet nėra nieko šiurkštaus, jokio sekso. Viskas baigiasi vieninteliu bučiniu, dėl to juos apima palaima, vedanti į rojų, iš kurio nėra kelio atgal, – į santuoką. Po to bučinio nebėra nieko, tik žodis „Pabaiga", įrėmintas gėlėmis arba balandžiais. Greit išmokau jau iš trečio puslapio nuspėti siužetą ir pramogos dėlei jį pakeisdavau – nukreipdavau į tragišką atomazgą, visai ne tokią, kaip autoriaus sumanyta, o labiau derančią su neišgydomu mano polinkiu į kančias ir baisybes: mergina tampa ginklų prekeive, o verslininkas iškeliauja į Indiją raupsuotųjų slaugyti. Į fabulą prikaišiodavau žiaurių epizodų, nugirstų per radiją arba perskaitytų policijos kronikoje; panaudodavau ir žinias, kurių buvau pasisėmusi slapčia vartydama Ponios vadovėlius su pikantiškomis iliustracijomis. Vieną gražią dieną mokytoja Inesa išsišnekėjo su Riadu Halabi apie „Tūkstantį ir vieną naktį", ir iš kitos kelionės jis parvežė man dovanų tą pasakų rinkinį – penkias dideles knygas, įrištas raudona oda; aš taip į jas įnikau, kad visai atitrūkau nuo tikrovės. Erotika ir fantazija viesulu įsiveržė į mano gyvenimą, sugriovė visas įmanomas užtvaras ir apvertė aukštyn kojom tai, ką iki tol ži-

nojau apie pasaulio tvarką. Nebežinau, kiek sykių perskaičiau kiekvieną istoriją. Kai jau mokėjau visas atmintinai, ėmiau vedžioti personažus iš vieno pasakojimo į kitą, kaitalioti nuotykius, vienus išmesdavau, kitus pridėdavau – įsitraukiau į neribotų galimybių žaidimą. Zulema klausydavosi manęs valandų valandas, įtempusi visas jusles, kad suvoktų kiekvieną gestą ir kiekvieną garsą, kol vieną rytą prabilo ispaniškai kuo sklandžiausiai, sakytum visus dešimt metų ta kalba tūnojo jai gerklėj ir laukė, kada gi ji prasižios ir išleis ją laukan.

Aš mylėjau Riadą Halabi kaip tėvą. Mus siejo juokas ir žaismė. Tasai žmogus, kai kada atrodantis rimtas arba liūdnas, iš tiesų buvo linksmas, bet tik namie, pašaliniams nematant, išdrįsdavo nusijuokti ir parodyti burną. Zulema tokiais atvejais visada nusisukdavo, bet aš laikiau jo kliaudą prigimtine dovana, išskiriančia jį iš visų kitų: juk jis vienintelis toks pasaulyje. Mudu žaisdavom domino – lošdavom iš visų „Rytų perlo" prekių, iš nesamų aukso luitų, milžiniškų plantacijų, naftos gręžinių. Susikroviau milijonus, nes Riadas leisdavo man laimėti. Varžydavomės, katras moka daugiau patarlių, liaudies dainų, sąmojingų anekdotų, komentuodavom laikraščio pranešimus, o kartą per savaitę eidavom į keliaujantį kiną, kuris važinėjo po kaimus ir rodė filmus sporto aikštelėse arba turgavietėse. Didžiausias išbandymas laukė mūsų draugystės, kai kartu valgydavom. Riadas Halabi pasilenkdavo ant lėkštės ir kimšdavo valgį duonos rieke arba pirštais, šliurpdavo, laižydavo, šluostydavosi popierine servetėle maistą, drimbantį iš burnos. Matydama jį taip vargstantį, visada tamsiausiame virtuvės kampe, vaizduodavausi, jog tai didelis kilnus žvėris, ir man kildavo noras pakedenti jam garbanotus plaukus, paglostyti nugarą. Bet nė karto nesiryžau jo paliesti. Veržiausi parodyti savo prisirišimą ir dėkingumą mažomis paslaugomis, bet jis mane draudė, mat nebuvo pratęs būti maloninamas, nors patsai malonino visus – toks jau jo būdas. Aš skalbiau jo marškinius ir palaidines, balinau juos saulėje ir krakmolijau,

kruopščiai lyginau, sulankstydavau ir padėdavau į spintą su bazilikų ir mėtų lapeliais. Išmokau gaminti humusą ir tehiną, vynuogių lapų vyniotinius, įdarytus mėsa ir slyvutėmis, falafelį iš kvietinės tešlos, ėriuko kepenėles, baklažanus, viščiukus su kuskusu, krapais ir šafranu, baklavas iš medaus ir riešutų. Kai nebūdavo pirkėjų ir likdavom vienu du, jis bandydavo versti man Harūno ar Rašido eiles, dainuodavo rytietiškas dainas, ilgas ir gražias raudas. O kartais užsidengdavo pusę veido pašluoste, neva odaliskos šydu, ir šokdavo man – nerangiai, pakėlęs rankas, beprotiškai kraipydamas pilvą. Taip jis abiem kvatojantis mokė mane pilvo šokio.

– Tai šventas šokis, jį šoksi tik pačiam mylimiausiam vyrui, – kalbėjo man Riadas Halabi.

Zulema buvo kažkokia belytė, lyg žindomas kūdikis, abejinga aplinkai, susirūpinusi tik savimi; visa jos energija buvo ar ne ten nukreipta, ar užgniaužta. Visko ji bijojo: kad vyras nepamestų, kad nepagimdytų skeltalūpių vaikų, kad nenuvystų jos grožis, kad nuo migrenos neišprotėtų, kad nesusentų. Esu tikra, kad širdies gilumoje ji bjaurėjosi Riadu Halabi, bet ir palikti jo neįstengė: jau verčiau jį pakęsti, negu pačiai dirbti dėl duonos kąsnio. Mylėtis su juo jai buvo nemalonu, bet ji tikėjosi tokiu būdu išlaikyti jį prie savęs, nes baiminosi, kad vyras neimtų ieškoti pasitenkinimo su kita moterim. O Riadas mylėjo ją taip pat karštai ir beviltiškai kaip ir per pirmąjį susitikimą ir dažnai jos geidė. Aš išmokau skaityti jo žvilgsnius ir pastebėjusi tą ypatingą kibirkštėlę eidavau pasišlaistyti gatve arba prekiauti į parduotuvę, kol juodu bus užsidarę kambaryje. Paskui Zulema įnirtingai prausdavosi su muilu, trindavosi spiritu ir išsiplaudavo actu. Negreitai suvokiau to guminio įtaiso ir vamzdelio ryšį su savo šeimininkės bergždumu. Zulema buvo taip išauklėta, kad patarnautų vyrui ir tenkintų jo įgeidžius, bet sutuoktinis nieko iš jos nereikalavo, gal todėl

moteriškė įprato gyventi be jokių pastangų ir ilgainiui tapo tik dideliu žaislu. Nepridėjo jai laimės nė mano pasakojamos istorijos, tik užkvaršino galvą romantiškomis mintimis, paskatino svajoti apie fantastiškus nuotykius bei svetimus herojus ir taip galutinai nutolino nuo tikrovės. Ją džiugino tik auksas ir spindintys akmenukai. Nuvažiavęs į sostinę, vyras už gerokąą dalį savo pajamų pripirkdavo jai blizgučių, o ji krovė juos į dėžutę ir užkasdavo kieme. Liguistai bijodama, kad kas nepavogtų jos brangenybių, vos ne kas savaitę perkeldavo jas kitur, bet dažnai nebeprisimindavo kur užkasusi ir ištisomis valandomis jų ieškodavo. Net aš jau įsidėmėjau visas jos slaptavietes ir įsitikinau, kad šeimininkė visada naudojasi jomis ta pačia eilės tvarka. Brangenybių ji nedrįso ilgai laikyti žemėje, nes buvo įsikalusi į galvą, kad šiose platumose grybelis sugraužia net tauriuosius metalus ir tada iš po žemių ima kilti švytintys garai, kurie gali privilioti vagis. Todėl Zulema retkarčiais išimdavo savo papuošalus ir palaikydavo saulėkaitoje. Aš atsisėsdavau šalia ir saugodavau, nors nesupratau, ko ji taip prisirišusi prie to slapto lobio, juk neturi net progos juo pasipuikuoti: niekas jos nelankė, ji nevažinėjo su Riadu Halabi ir neidavo pasivaikščioti Agva Santos gatvėmis, nebent vylėsi grįšianti į tėvynę, kur jai visi pavydėsią tų grožybių: tai būtų buvęs šioks toks atlygis už ilgus metus, tuščiai praleistus tolimame krašte.

Man Zulema buvo savotiškai gera, elgėsi su manim kaip su kambariniu šunyčiu. Mudvi nebuvom draugės, bet Riadas Halabi imdavo nerimauti, kai per ilgai užsibūdavom dviese, o užklupęs mudvi tyliai besišnekučiuojančias ieškodavo dingsties nutraukti tą pokalbį, lyg įtartų mus rezgant sąmokslą. Vyrui išvažiavus, Zulema pamiršdavo galvos skausmus, pralinksmėdavo, pasišaukdavo mane į savo kambarį ir prašydavo, kad pabalinčiau jai odą grietinėle ir agurko griežinėliais. Ji atsiguldavo į lovą aukštielninka, nuoga, vien su auskarais ir apyrankėmis, užsimerkdavo ir leisdavo melsvai juodiems

plaukams pasklisti ant paklodės. Man ji priminė balzganą žuvį, bangų išmestą į krantą likimo valiai. Kartais per slegiančią kaitrą trindama ją rankomis jaučiau, kad ji degte dega tarsi akmuo saulėkaitoje.

– Ištepk mane aliejumi, o paskui, kai atvėsiu, išpešiok gyvaplaukius, – liepdavo man Zulema neseniai išmoktais ispaniškais žodžiais.

Ji negalėjo pakęsti jokio plaukelio ant savo kūno, jai atrodė, jog tai gyvulio požymis, derantis nebent vyrams, kurie jau ir šiaip esantys pusiau gyvuliai. Ji šaukdavo iš skausmo, kai raudavau gyvaplaukius išlydyto cukraus ir citrinos mišiniu, palikdama tik mažą juodą trikampėlį ant gaktos. Šią moterį erzino jos pačios kūno kvapas, todėl ji prausdavosi ir kvepindavosi be jokio saiko. Reikalaudavo, kad jai pasakočiau meilės istorijas, apibūdinčiau herojaus išvaizdą, kokios ilgos jo kojos, kokios tvirtos rankos, kokie platūs pečiai, o meilės scenas kad apsakyčiau su visomis smulkmenomis: ar jis padarė tą, ar aną, kiek kartų, ką šnabždėjo guolyje. Tas įkarštis buvo kažkoks liguistas. Bandžiau įvesti į savo pasakojimus vieną kitą ne tokį išvaizdų gerbėją, turintį kokią nors kūno ydą, kad ir randą veide palei burną, bet tada jai sugesdavo nuotaika, ji grasindavo išvaryti mane į gatvę, o paskui nugrimzdavo į atkaklų liūdesį.

Slinko vienas mėnuo po kito, ir aš jaučiausi vis saugesnė, nebejutau ilgesio ir nebeminėjau bandomojo laikotarpio, tikėdamasi, kad Riadas Halabi bus jį pamiršęs. Mano šeimininkai lyg ir atstojo man šeimą. Pripratau prie karščio, prie iguanų, kurios kaitinosi kieme kaip kokios priešistorinės pabaisos, prie arabiško maisto, prie ramių vakaro valandų, prie dienų, panašių kaip du vandens lašai. Mėgau tą visų pamirštą kaimelį, kurį jungia su pasauliu tik vienas telefono laidas ir vingiuotas kelias, tokios tankios augalijos apsuptas, kad kai sykį sunkvežimis daugeliui žmonių matant apvirto, tai jie priėję prie skardžio, nuo kurio nulėkė mašina, jos taip ir ne-

pamatė: ji liko prasmegusi tarp paparčių ir monsterų. Visi jo gyventojai vieni kitus pažinojo ir nuo kaimynų nieko negalėjai nuslėpti. „Rytų perlas“ buvo susitikimų vieta: čia žmonės ateidavo pasišnekučiuoti, susitarti, čia jaunimas skirdavo pasimatymus. Zulemos nesiteiraudavo niekas; ji tebuvo svetimtautė šmėkla, užsidariusi galiniuose kambariuose, kuriai už panieką kaimas tuo pačiu ir atsilygindavo, ne taip kaip Riadui Halabi, kurį gerbė, kuriam buvo atleidžiama už tai, kad jis nesėda prie vaišių stalo su kaimynais, kaip reikalauja draugystės paprotys. Nors klebono ir nemėgstamas dėl musulmonų tikėjimo, Riadas turėjo keletą krikštasūnių, pavadintų jo vardu, jam būdavo patikima spręsti ginčus, jo patarimo sulaukdavo žmonės, susidūrę su keblumais. Jo autoritetas gaubė ir mane, aš džiaugiausi, kad esu pas jį, ir svajojau ilgai likti tam erdviam baltam name, kurio kambariai pakvipę gėlėmis, pamerktomis vazose, o kieme gaivu nuo medžių pavėsio. Nebeliko sielvarto, kad praradau Hubertą Naranchą ir Elvyrą, piešiau vaizduotėje patrauklų krikštamotės paveikslą ir stengiausi užgniaužti blogus prisiminimus – norėjau turėti gerą praeitį. Ir mano mamai užteko vietos ūksminguose kambariuose; jaučiau, kaip ji naktimis ramiai alsuoja šalia mano lovos. Jaučiausi nurimusi ir patenkinta. Aš kiek paūgėjau, pasikeitė veidas, ir žvelgdama į veidrodį nebemačiau nesusitupėjusios būtybės; pradėjo ryškėti jau dabartiniai mano bruožai.

– Gana tau gyventi kaip kokiai beduinei. Turi gauti dokumentus, – vieną dieną tarė man šeimininkas.

Riado Halabi dėka gavau tvirtą pamatą ateičiai. Ypač svarbūs man buvo du dalykai: raštingumas ir metrikai. Juk ligi tol neturėjau jokio popierėlio, įrodančio, kad esu šiame pasaulyje: niekas nebuvo įregistravęs mano gimimo, niekada nelankiau mokyklos, tarsi ir nebūčiau gyvenusi; bet jis pašnekėjo su vienu draugu mieste, davė kyšį kam reikia ir gavo man tapatybės liudijimą, kuriame dėl valdininko klaidos buvau trejais metais pajauninta.

* * *

Kamalis, Riado Halabi dėdės antrasis sūnus, apsigyveno čia pusantrų metų vėliau už mane. Jis įžengė į „Rytų perlą" taip santūriai, kad neįžvelgėm jokios piktos lemties ir nė neįtarėm, kad jis viesulu sujauks mūsų gyvenimą. Tai buvo smulkus, liesas dvidešimt penkerių metų vyrukas laibais pirštais ir ilgomis blakstienomis. Jis atrodė sutrikęs ir ceremoningai mus pasveikino pridėdamas ranką prie krūtinės ir palenkdamas galvą; tą gestą bemat pasičiupo Riadas, o paskui kvatodami ėmė jį mėgdžioti visi Agva Santos vaikigaliai. Atvykėlis buvo matęs vargo. Jo šeima po karo spruko iš kaimo nuo izraeliečių palikdama visą turtą: mažą sodelį, paveldėtą iš protėvių, asilą ir keletą rakandų. Vaikinas užaugo palestiniečių pabėgėlių stovykloje; gal būtų tapęs partizanu ir kovojęs su žydais, bet neturėjo kario pašaukimo. Svetimas jam buvo ir tėvo bei brolių pasipiktinimas tuo, kad prarado tėvynę, nes nejautė ryšio su ja. Jį labiau traukė vakarietiški papročiai, jis troško išvažiuoti iš gimtinės ir pradėti naują gyvenimą ten, kur nereikėtų niekam lankstytis ir kur niekas jo nepažįsta. Jo vaikystės metai praėjo prekiaujant juodojoje rinkoje, o paauglystė – suvedžiojant stovyklos našles, kol jo tėvui nusibodo lupti jį diržu ir slėpti nuo priešų; tada tėvas prisiminė Riadą Halabi, pusbrolį, įsikūrusį tolimoje Pietų Amerikos šalyje, kurios pavadinimo niekaip negalėjo įsidėmėti. Jis neklausė Kamalio nuomonės, o paprasčiausiai nutvėrė už rankos ir nutempė tiesiai į uostą, ten įtaisė sūnelį junga į prekybinį laivą ir prigrasė negrįžti, nebent praturtėtų. Taip vaikinas, kaip ir daugybė imigrantų, atsidūrė toj pačioj kaitrioj pakrantėj, į kurią prieš dešimt metų buvo nužengęs iš norvegų laivo Rolfas Karlė. Iš ten jis autobusu nusigavo į Agva Santą ir prisistatė giminaičiui, o šis kuo svetingiausiai jį priėmė.

Tris dienas „Rytų perlas" buvo uždarytas, o Riado Halabi namai – atviri nepamirštamai šventei, kurioje dalyvavo visi kaimo gyventojai. Negaluoti greita Zulema ir šįkart kamuojama skausmų tūnojo savo kambaryje, o šeimininkas ir aš,

mokytojos Inesos ir kitų kaimynų padedami, suruošėm tokią puotą, kuri būtų nepadariusi gėdos ir Bagdado kalifo vestuvėms. Ant stalų, užtiestų baltomis staltiesėmis, sustatėm didelius padėklus ryžių su šafranu, cukruotais kedro riešutais, razinomis ir pistacijomis, pipirais ir kariu, o greta – penkias dešimtis dubenų su arabiškais ir amerikietiškais valgiais, aitriomis ir saldžiarūgštėmis salotomis, su mėsomis ir žuvimis, atvežtomis ledų prikrautose dėžėse iš pajūrio, ir visais reikiamais pagardais bei prieskoniais. Buvo ir atskiras stalas vien desertui, ant kurio nestigo ir rytietiškų saldumynų, ir kreoliškų skanėstų. Pripylėm dideliausius ąsočius romo su vaisiais; pusbroliai, kaip dori musulmonai, jo neragavo, bet kiti gėrė tol, kol patenkinti susmuko po stalu, o tie, kurie dar laikėsi ant kojų, šoko atvykėlio garbei. Kamalis buvo pristatytas kiekvienam kaimynui ir visiems iš eilės arabiškai pasakojo apie save. Niekas nesuprato nė vieno žodžio iš jo kalbos, bet pripažino, kad jis atrodo esąs simpatiškas bernas, ir taip manydami neklydo: nors iš išvaizdos jis veikiau priminė gležną panelę, bet jo prigimtyje slypėjo kažkas aksominio, tamsaus ir dviprasmiško, jaudinančio moteris. Užteko jam įeiti į kambarį, ir jau visa patalpa iki tolimiausio kampelio pilna to vaikino; atsisės, būdavo, parduotuvės tarpdury pasimėgauti vakaro vėsa, ir jau visa gatvė jo apžavėta; jis tarsi užburdavo aplinkinius. Jam kalbant supratome nebent gestus ir šūksnius, bet visi klausėmės kuo dėmesingiausiai, žavėdamiesi jo balso ritmu ir šaižia jo žodžių melodija.

– Dabar galėsiu ramus sau važinėti: mano šeimoje atsirado vyriškis, galintis pasirūpinti moterimis, namais ir parduotuve, – kalbėjo Riadas Halabi, tapšnodamas per petį pusbroliui.

Daug kas pasikeitė šiam svečiui atvykus. Nutolo nuo manęs šeimininkas, nebeprašydavo pasakoti kokios istorijos arba pasišnekėti apie tai, ką rašo laikraštis, baigėsi šmaikštūs mudviejų pokalbiai ir bendri skaitymai, o dominò žaisdavo

jau tik vyrai. Nuo pat pirmos savaitės Riadas ėmė vaikščioti į kilnojamojo kino seansus tik su Kamaliu, mat jo giminaitis nepratęs prie moteriškių draugijos. Išskyrus Raudonojo Kryžiaus gydytojas ir evangelikų misionieres, kurios lankydavosi pabėgėlių stovyklose ir kone visos buvo sudžiūvusios it šakaliai, vaikinas gavo pamatyti neuždengtus vyresnių kaip penkiolikos metų moterų veidus tik tada, kai pirmąsyk iškeliavo iš gimtinės. Vieną šeštadienį jis ryžosi nuvažiuoti sunkvežimiu į sostinę, į jankių gyvenamą kvartalą, kur amerikietės plauna savo automobilius gatvėje vilkėdamos tik šortais ir palaidinėmis su iškirpte, – reginys, sutraukiantis minias vyrų iš tolimiausių kaimų. Jie net išsinuomodavo kėdes ir skėčius, kad patogiau būtų stebėti. Čia rinkdavosi ir skanėstų pardavėjai, bet amerikietės tartum ir nematė, kokį sąmyšį kelia; joms nė motais, kad čia žiūrovai dūsauja, prakaituoja, virpa ir jaudinasi. Šioms poniutėms, atklydusioms iš kitos kultūros, tie tamsiaodžiai su skraistėmis ir pranašų barzdomis buvo tik regėjimo apgaulė, būties riktas, kaitros sukeltas kliedesys. Kamaliui matant, Riadas Halabi elgėsi su Zulema ir su manim kaip griežtas ir valdingas viršininkas, bet kai likdavom vieni, pamalonindavo mus dovanėlėmis ir vėl būdavo švelnus draugas, toks kaip seniau. Man buvo patikėta mokyti atvykėlį ispanų kalbos – ne toks jau paprastas uždavinys, nes vyrukas jautėsi žeminamas, kai sakydavau, ką reiškia vienas ar kitas žodis, arba taisydavau netaisyklingą tartį, bet šabaldžiuoti mokėsi labai sparčiai ir netrukus jau įstengė būti pagalbininku krautuvėje.

– Sėdėk suglaudusi kojas ir užsisagstyk visas palaidinės sagas, – liepė man Zulema. Esu tikra, kad ji pagalvojo apie Kamalį.

Pusbrolio apžavai persmelkė namą ir „Rytų perlą“, paskli-do po kaimą, o vėjas juos išnešiojo ir po tolimesnes apylinkes. Mergos ėjo ir ėjo į parduotuvę įvairiausiomis dingstimis. Prieš atvykėlį jos pražysdavo tartum laukinės gėlės, išsisklei-

dusios po trumpais sijonais ir aptemptomis palaidinėmis, būdavo tiek išsikvepinusios, kad joms išėjus patalpoje dar ilgai jusdavai sodrų aromatą. Jos įžengdavo vidun po dvi tris, kikendamos ir šnibždėdamosi, atsiremdavo į prekystalį taip, kad matytųsi krūtys, o užpakalis įžūliai pūpsotų virš rudų šlaunų. Jo lūkuriuodavo gatvėje, jį kviesdavosi vakarais į namus, mokė Karibų šokių.

Aš tolydžio degiau nekantrumu. Tai buvo pirmas kartas, kai jaučiau pavydą, ir tas jausmas neatstojo nuo manęs nei dieną, nei naktį, kaip kokia juoda dėmė ant kūno, kaip koks prikepęs purvas, ir darėsi toks nepakenčiamas, kad kai pagaliau įstengiau iš jo išsivaduoti, visam laikui nusikračiau tiek geismo užkariauti kitą žmogų, tiek ir pagundos kam nors priklausyti. Nuo pat pirmos akimirkos Kamalis drumstė man protą ir draskė kūną; aš čia buvau laiminga, kad jį myliu, čia siaubingai kankinausi, kad mano meilė be atsako. Sekiojau jį visur kaip koks šešėlis, tarnavau jam, paverčiau jį savo mergiškų svajų didvyriu. Bet jam aš buvau tuščia vieta. Tyrinėjau pati save, vis žiūrėjau į veidrodį, čiupinėjau savo kūną, tylią siestos valandą šukavausi vienaip ir kitaip, parausvindavau skruostus ir lūpas, bet niekas nepastebėdavo mano pastangų. Kamalis eina, būdavo, pro šalį ir manęs nemato. Jis tapo visų mano meilės apsakymų herojum. Man nebepakakdavo bučinio, kuriuo pabaigdavau istorijas, sekamas Zulemai; aš išgyvendavau įsivaizduojamas audringas naktis su juo. Buvau dar tik skaisti penkiolikinė, bet jeigu krikštamotės išrastąja septynių mazgų virvute būtų buvę galima išmatuoti ir norus, būčiau suklupusi per pirmą išbandymą.

Mūsų būtis apvirto aukštyn kojom per pačią pirmą Riado Halabi kelionę, kai Zulema, Kamalis ir aš likome vieni. Šeimininkė stebuklingai išgijo, pamiršo visas savo ligas ir pabudo iš letargo, trukusio kone keturias dešimtis metų. Tomis die-

nomis ji kėlėsi anksti ir gamino pusryčius, rengėsi geriausiais drabužiais, puošėsi visomis brangenybėmis, šukavosi aukštyn, susirišdavo plaukus ant pakaušio, o žemiau leisdavo jiems laisvai kristi ant pečių. Niekada nebuvau mačiusi jos tokios gražios. Iš pradžių Kamalis jos vengė, atsidūręs priešais ją nudelbdavo akis ir beveik nekalbėjo, ištisą dieną praleisdavo krautuvėje, o vakarais eidavo paklaidžioti po kaimą; bet greitai nebeįstengė atsilaikyti prieš tos moters galią, prieš sunkų jos kvepalų dvelksmą, prieš jos žingsnių kaitrą, prieš jos balso kerus. Oras pritvinko slepiamų potraukių, nuojautų, signalų. Jutau, kad man už nugaros vyksta kažkas nepaprasta, neregimas tųdviejų karas, nuožmi geismų kova. Kamalis žingsnis po žingsnio traukėsi, bet vis bandė išsilaikyti, dangstydamasis šimtus metų galiojusiais tabu, pagarba svetingumo taisyklėms ir kraujo ryšiams, jungiantiems jį su Riadu Halabi. O Zulema, godi kaip plėšrus augalas, mojavo kvapiais žiedlapiais, viliodama į žabangas. Toji tingi ir glebi moteris, kurios gyvenimas slinko drybsant lovoje su šaltais pavilgais ant kaktos, virto negailestinga suvedžiotoja, baltaveide voro patele, nenuilstamai mezgančia tinklą. Man norėjosi tapti nematomai.

Zulema sėdėjo kiemelio pavėsyje ir lakavosi kojų nagus, atidengusi drūtas kojas iki pusės šlaunų. Zulema rūkė cigarą ir liežuvio galiuku laižė čia tą rūkalą, čia drėgnas lūpas. Zulema sujudėjo, palaidinė smuktelėjo ir atidengė apvalų petį, akinamai baltą, lyg sugėrusį visą dienos šviesą. Zulema valgė prinokusį vaisių, ir geltonos sultys užtiško jai ant krūties. Zulema taršė juodus savo plaukus, krintančius ant veido, ir žvelgė į Kamalį hurijos akimis.

Pusbrolis didvyriškai priešinosi septyniasdešimt dvi valandas. Įtampa tapo nebepakeliama, ir aš jau bijojau, kad ore susikaupusi elektra pratrūks perkūnu, kuris pavers mus pelenais. Trečią dieną Kamalis dirbo nuo pat ankstyvo ryto, namie nesirodė visai ir slampinėjo po „Rytų perlą“, kad tik laiką prastumtų. Zulema kvietė jį valgyti, bet jis atsikalbinėjo esąs

nealkanas ir pasiliko dar valandai kasos tvarkyti. Vaikinas laukė, kol sumigs visas kaimas ir pajuoduos dangus, tik tada uždarė krautuvę, o išgirdęs, kad radijas pradeda transliuoti romano tęsinį, įsėlino virtuvėn ir ėmė ieškoti, gal kas liko nuo vakarienės. Tačiau pirmąsyk per daugelį mėnesių Zulema nutarė praleisti vakarinę radijo laidą. Norėdama suklaidinti Kamalį, ji paliko aparatą savo kambaryje įjungtą, duris praviras, o pati įsitaisė laukti jo koridoriaus prieblandoj. Moteriškė vilkėjo siuvinėtu chalatu, po juo buvo tik nuogas kūnas, ir pakėlus ranką švytėjo balta oda iki pat juosmens. Visą vakarą ji pešiojosi gyvaplaukius, šepečiu šukavosi plaukus, tepėsi kremais, dažėsi, kvepinosi kūną pačiulių aliejumi, gaivino burnos kvapą saldymedžiu, buvo basa ir be papuošalų, pasirengusi mylėtis. Aš galėjau visa tai matyti, nebuvau pasiųsta į savo kambarį, – ji mane tiesiog pamiršo. Zulemai rūpėjo tik Kamalis ir kova, kurią reikia laimėti.

Moteris nutvėrė grobį kieme. Pusbrolis laikė rankoje pusę banano, kol sukramtys kitą pusę; jo veide stirksojo dviejų dienų barzda, o kūną mušė prakaitas, nes naktis buvo karšta – jo pralaimėjimo naktis.

– Aš laukiu tavęs, – tarė Zulema ispaniškai: jai buvo gėda pasakyti tai gimtąja kalba.

Vaikinas stabtelėjo su kąsniu burnoje ir siaubu akyse. Ji artinosi pamažu, bet nenumaldomai, tarsi vaiduoklis, ir sustojo už keleto centimetrų nuo jo. Staiga ėmė čirkšti svirpliai; šaižus pratisas jų balsas gręžė man nervus kaip monotoniška rytiečių instrumento gaida. Mačiau, kad mano šeimininkė yra puse galvos aukštesnė ir dvigubai sunkesnė už savo vyro pusbrolį, o šis atrodė susitraukęs iki vaiko ūgio.

– Kamali... Kamali... – ir ėmė kažką murmėti arabiškai, liesdama vaikino lūpas ir kuo švelniausiai pirštu vedžiodama apie jas.

Kamalis sudejavęs pasidavė, prarijo kąsnį, o kitą pusę vaisiaus paleido iš rankos. Zulema suėmė vaikinui galvą ir pri-

sitraukė prie stambių krūtų; tarp jų jis prasmego, tarsi kunkuliuojančios lavos deginamas. Ten Zulema jį ir sulaikė, sūpaudama kaip motina kūdikį, paskui jis atsitraukė, abu šnopuodami žvelgė vienas į kitą, sverdami ir matuodami riziką, kol geismas nusvėrė ir juodu apsikabinę nuėjo į Riado Halabi lovą. Sekiau juos iki pat tos akimirkos, bet jiems tai netrukdė. Gal iš tiesų buvau tapusi nematoma.

Aš negalvodama užsiglaudžiau šalia durų. Kažkur prapuolė jausmai, pamiršau ir pavydą, lyg visa tai būtų vykę filme, kurį vakarais rodo kilnojamasis kinas. Stovėdama greta lovos, Zulema apsivijo jį ir bučiavo, kol jis apkabino ją per liemenį, gailia rauda atsakydamas į glamones. Ji apibėrė jam akis, kaklą, kaktą skubriais bučiniais, aistringai kandžiojo veidą, atsagstė ir nutraukė marškinius. Jis tuo tarpu mėgino nuvilkti jai chalatą, bet susipainiojo klostėse ir siekė krūtų per iškirptę. Nepaleisdama Kamalio iš glėbio, Zulema nuslydo jam už nugaros ir toliau mylavo lūpomis kaklą bei pečius, o pirštų galais sugraibė užtrauktuką ir nusmaukė kelnes. Vos už kelių žingsnių būdama, mačiau jo varpą, atvirai nukreiptą į mane, ir pagalvojau, jog Kamalis be drabužių patrauklesnis, nebe toks moteriškai švelnus. Dėl žemo ūgio galėjai pamanyti jį esant trapų, bet jis buvo tvirto sudėjimo; kaip kad stambi nosis, dominuojanti veide, jo nebjaurojo, taip ir didelis tamsus jo organas neatrodė gyvuliškas. Gal minutę apstulbusi pamiršau net alsuoti, o kai jau atsikvėpiau, dejonė įstrigo man gerklėj. Jis stovėjo priešais mane ir mudviejų žvilgsniai akimirką susitiko, bet jo akys klaidžiojo kažkur toli ir manęs nematė. Lauke siautė vasariška audra su griaustiniais, lietaus urduliai ir perkūnija stelbė įnirtingą svirplių čirškimą. Pagaliau Zulema nusimetė drabužį ir pasirodė visa putlia grožybe – tikra sniego baltumo Venera. Tos apkūnios moters ir lieso vaikino kūnų kontrastas man rodėsi kažkoks nepadorus. Kamalis parvertė ją ant lovos ir Zulema riktelėjo, prisispausdama prie jo stambiomis krūtimis ir suleisdama nagus jam į nugarą. Jis

kelissyk sutrūkčiojo ir gailiai atsidusęs nuleipo; tačiau ji nebuvo pasirengusi jau po minutės jo paleisti, tad nusimetė jį nuo savęs, paguldė ant pagalvių ir ėmėsi gaivinti, arabiškai šnibždėdama pamokymus, ir gaivino taip sėkmingai, kad netrukus jis vėl buvo pasirengęs. Vaikinas užsimerkęs pasidavė likimo valiai, o moteris jį glamonėjo, kol visai apsvaigino, ir galiausiai apsižergė, užklojo stambiu kūnu ir vešliais plaukais, visą paslėpdama po savim, įsiurbė jį kaip lakusis smėlis, ryte prarijo, sunkte išsunkė ir nulydėjo į Alacho sodus, kur jį džiaugsmingai pasitiko visos pranašo odaliskos. Paskui abu nurimę ilsėjosi, apsikabinę kaip kūdikėliai, tik liūtis šniokštė ir svirpliai svirpė tą naktį, karštą kaip vidudienis.

Aš palaukiau, kol arklių kaimenė nustos dundėti krūtinėj, ir svirduliuodama pasišalinau. Stovėjau vidury kiemo drebėdama, nes vanduo žliaugė per plaukus, permerkdamas drabužius bei sielą, ir jaučiau, kad artėja katastrofa. Galvojau, kad kol pajėgsime neprasitarti, bus lyg ir nieko neįvykę, juk kas neįvardyta, to kaip ir nėra; tyla dildys tą dalyką, kol jo nebeliks. Bet geismo kvapas buvo jau pasklidęs name, persmelkęs sienas, drabužius, baldus, užtvindęs kambarius, jis sunkėsi pro plyšius, taršė augalus ir gyvūnus, kaitino požemines upes, užplūdo Agva Santos padangę, buvo akivaizdus kaip gaisras, kurio juk nepaslėpsi. Atsisėdau šalia fontano po lietumi.

Pagaliau kieme prašvito, drėgmė pakilo garuoti ir apgaubė namą miglele. Ilgas valandas buvau praleidusi tamsoje, žvelgdama į savo pačios vidų. Mane ėmė šiurpas, turbūt dėl to atkaklaus kvapo, kuris jau kelios dienos tvyrojo ore ir kibo prie kiekvieno daikto. Metas pašluoti krautuvę, pagalvojau išgirdusi tolumoj skambant pienininko varpelį, bet mano kūnas buvo toks apsunkęs, kad net pažiūrėjau į rankas, ar nesuakmenėjo; nuslinkau iki fontano, panardinau galvą, o kai išsitiesiau, šaltas vanduo pasruvo man per nugarą, išvaduodamas

nuo bemiegės nakties susikaustymo; nebesivaideno man ir meilužiai Riado Halabi lovoje. Ėjau į parduotuvę nusigręžusi nuo Zulemos durų; *duok Dieve, kad tai būtų buvęs tik sapnas, mamyte, padaryk, kad tai būtų tik sapnas.* Visą rytmetį taip ir išstovėjau už prekystalio, neiškišdama nosies į koridorių, tik įsiklausydama į tylą, kuri gaubė mano šeimininkę ir Kamalį. Vidudienį užrakinau krautuvę, bet nesiryžau išeiti iš trijų kambarių, kuriuose sukrautos prekės, ir įsitaisiau tarp grūdų maišų laukti, kol atslūgs siestos kaitra. Aš bijojau. Namas virto begėdišku gyvuliu, alsuojančiu man į nugarą.

Kamalis iki pietų vartėsi lovoje su Zulema, per pusryčius abu pavalgė vaisių ir saldumynų, o per pokaitį, kai jinai pavargusi užmigo, jis susirinko daiktus, susimetė į kartoninį lagaminėlį ir tyliai, kaip koks vagis, išsmuko pro užpakalines duris. Pamačiusi jį išeinant supratau, kad nebegrįš.

Zulema pabudo vakarop nuo svirplių čirškimo. Ji pasirodė „Rytų perle“ vilkėdama chalatu, susivėlusi, pajuodusiais paakiais ir paburkusiomis lūpomis, bet atrodė labai graži ir patenkinta, švytėte švytėjo.

– Užrakink parduotuvę ir eikš man padėti, – liepė ji.

Kol mudvi valėm ir vėdinom kambarį, tiesėm ant lovos švarias paklodes ir keitėm žiedlapius praustuvėse, Zulema dainavo arabiškai, nesiliovė dainavusi ir virtuvėje, kai gamino jogurto sriubą, kipę ir tabulę. Paskui aš prileidau vonią, pakvepinau ją citrinų esencija ir Zulema panėrė į vandenį su palaimos atodūsiu, prisimerkusi, šypsodama, kažin kokių prisiminimų liūliuojama. Vandeniui atvėsus paprašė savo kosmetikos, pasigrožėjo savim veidrodyje ir ėmė pudruotis, rausvinti skruostus, dažyti lūpas ir tamsinti vokus perlamutriniu tušu. Išlipusi iš vonios apsigaubė rankšluosčiu ir išsitiesė ant lovos, kad ją pamasažuočiau, paskui šepečiu pasišukavo, susirišo plaukus į kuodą ir apsivilko suknelę su iškirpte.

– Ar aš graži? – pasiteiravo ji.

– Taip.

– Ar atrodau jauna?

– Taip.

– Kokio maždaug amžiaus?

– Kaip jūsų vestuvinėj nuotraukoj.

– Kodėl šneki man apie tai? Nenoriu nė prisiminti savo vestuvių! Eik sau, kvaiša, palik mane vieną...

Ji atsisėdo į pintą supamąjį krėslą kieme po stogeliu pasigėrėti vakaro dangum ir laukti grįžtančio meilužio. Laukiau ir aš, nedrįsdama pasakyti jai, kad Kamalis išėjo. Slinko valanda po valandos; Zulema vis taip pat sūpavosi ir šaukėsi jo visomis dvasios išgalėmis, o aš lingavau ant kėdės. Gižo valgiai virtuvėj, išsivadėjo švelnus gėlių aromatas kambary. Vienuoliktą valandą vakaro pabudau išgąsdinta tylos; svirpliai neteko žado, oras sustingo, kieme nejudėjo nė vienas lapelis. Ir geismu nebedvelkė. Šeimininkė vis dar sėdėjo krėsle; jos suknelė buvo susiglamžiusi, rankos sugniaužtos, ašaros vilgė skruostus ir darkė makiažą – kaukė, pamiršta lietuje, ir tiek.

– Eikit gulti, ponia, nebelaukit jo. Gal negrįš iki ryto... – maldavau ją, bet moteriškė nepajudėjo.

Taip ir išsėdėjom kiaurą naktį. Kalenau dantimis, o per nugarą šuorais žliaugė prakaitas; laikiau tai blogu ženklu – į namus įslinko nelaimė. Ne laikas man buvo rūpintis savimi, suvokiau, jog Zulemos sieloje kažkas nutrūko. Žiūrėjau į ją su siaubu: tai buvo jau ne tas žmogus, kurį pažinojau, ji pavirto kažkokiu klaikiu augalu. Išviriau abiem kavos ir atnešiau jai, vildamasi, kad gal sugrąžinsiu ją į ankstesnę būseną, bet ji nė neparagavo, tik sėdėjo sustingusi kaip kariatidė, įbedusi žvilgsnį į kiemo duris. Aš sriūbtelėjau porą gurkšnių, bet kava man pasirodė aitri ir karti. Pagaliau man pavyko pakelti šeimininkę iš krėslo ir nuvesti už rankos į jos kambarį; ten ją nurengiau, drėgnu skudurėliu nušluosčiau veidą ir paguldžiau į lovą. Įsitikinau, kad ji kvėpuoja ramiai, bet nuo sielvarto apsiblausė jos akys; ji vis dar kūkčiojo be garso. Paskui mechaniškai, kaip nakviša, atidariau krautuvę. Jau nuo kažin

kada buvau nevalgiusi ir prisiminiau, kaip man teko vargti, kol Riadas Halabi mane surado, kaip man sutraukė skrandį ir negalėjau nuryti kąsnio. Pabandžiau čiulpti sedulos uogą, kad nuginčiau įkyrias mintis. Į „Rytų perlą" atėjo trys panos ir teiravosi Kamalio. Aš joms pasakiau, kad jo nėra ir neverta nė prisiminti, nes iš tiesų tai ne žmogus, jis niekada neturėjęs kūno ir kraujo; tai buvęs blogio genijus, efritas, atsibeldęs iš kito Žemės pakraščio, kad sugadintų joms kraują ir sudrumstų sielą, bet daugiau jo nebematysiančios, jis dingo, jį nupūtė tas pats nelemtas vėjas, kuris ir buvo atnešęs iš dykumos į Agva Santą. Merginos nuėjo į aikštę naujienos aptarti, ir netrukus į parduotuvę ėmė plaukti smalsuoliai sužinoti, kas atsitiko.

– Nieko nežinau. Laukiam grįžtant šeimininko, – tiek tesumojau atsakyti.

Vidurdienį nunešiau Zulemai sriubos ir bandžiau pamaitinti ją šaukštu, bet man aptemo akyse ir taip virpėjo rankos, kad viralas pasiliejo ant grindų. Ūmai moteriškė ėmė sūpuotis užsimerkusi ir rypauti; iš pradžių tik monotoniškai dejavo, paskui tęsiamai suklykė šaižiu balsu, lyg sirena kauktų.

– Nurimkite! Kamalis nesugrįš. Jei negalit be jo gyventi, verčiau kelkitės ir eikit jo ieškoti, kol surasit. Nieko kito čia nesugalvosit. Ar girdit mane, ponia? – papurčiau ją, tokios didžiulės kančios sukrėsta.

Tačiau Zulema neatsakė: ji pamiršo šnekėti ispaniškai, ir niekas iš jos daugiau nebeišgirdo nė vieno žodžio ta kalba. Vėl nuvedžiau ją į lovą, paguldžiau, pati prigludau iš šalies ir klausiausi jos dūsavimo, kol abi išsikankinusios užmigom. Taip mus ir aptiko Riadas Halabi, parsiradęs vidurnaktį. Jis pargrįžo su furgonu, prikrautu naujų prekių, nepamiršo ir lauktuvių: parvežė žmonai žiedą su topazu, man – organzino suknutę, pusbroliui – dvejus marškinius.

– Kas čia atsitiko? – paklausė jis priblokštas nuojautos, kad jo namuose įvyko tragedija.

– Kamalis išėjo, – tariau užsikirsdama.

– Kaip tai išėjo? Kur?

– Nežinau.

– Jis yra mano svečias, jis negalėjo taip sau imti ir išeiti nepasimatęs su manim, neatsisveikinęs...

– Zulemai labai bloga.

– Man rodos, kad tau dar blogiau. Tave nežmoniškai krečia drugys.

Per keletą dienų išprakaitavau visas baimes, nustojau karščiuoti ir atgavau apetitą, o Zulemos liga pasirodė esanti ne iš tų, kurios greit praeina. Moteris sirgo iš meilės, ir tai suprato visi, išskyrus jos vyrą: jis nenorėjo to matyti ir netikėjo, kad žmonos negalia turi ryšį su Kamalio dingimu. Riadas neklausė, kas įvyko, nes nujautė atsakymą, o tikrai žinodamas tiesą būtų turėjęs keršyti. Jis buvo per daug geraširdis, kad nupjautų neištikimai žmonai krūtų spenelius arba kad susiradęs pusbrolį nukirstų jam lyties organą ir sugrūstų į burną, kaip liepia protėvių paprotys.

Zulema visąlaik buvo tyli ir rami, protarpiais verkdavo ir buvo visai abejinga valgiui, radijui ir vyro dovanoms. Ji pradėjo liesėti, ir po trijų savaičių jos oda tapo švelniai rusva, tarytum praėjusio amžiaus portrete. Sureaguodavo tik Riadui Halabi bandant ją paglamonėti; tada ji traukdavosi nuo vyro ir žiūrėdavo į jį su neslepiama neapykanta. Kurį laiką jau ir mokslus pas panelę Inesą užmečiau, ir parduotuvėj nebedirbau, nutrūko ir kilnojamojo kino lankymas kas savaitę, kadangi negalėjau atsitraukti nuo šeimininkės: budėjau prie jos ištisomis dienomis, dažnai dar ir po pusę nakties. Riadas Halabi pasamdė porą žmonių, kad valytų namus ir padėtų prekiauti „Rytų perle“. Guodė mane tik tai, kad jis vėl bendravo su manim kaip anksčiau, prieš atvykstant Kamaliui, vėl prašydavo paskaityti jam balsu arba papasakoti kokią pramanytą istoriją, kviesdavo pažaisti domino ir leisdavo man lai-

mėti. Kad ir kokia slogi atmosfera tvyrojo namie, rasdavom progų ir pajuokauti.

Slinko mėnuo po mėnesio, bet nebuvo matyti, kad ligonė taisytųsi. Ir Agva Santos, ir gretimų kaimų gyventojai nuolat domėjosi jos sveikata, kiekvienas ateidavo nešinas kokiu nors vaistu: rūtų lapeliais nuovirui užplikyti, sirupu organizmui sustiprinti, vitaminų piliulėmis, paukštienos sultiniu. Ir darė tai ne iš pagarbos pasipūtusiai ir nedraugiškai svetimtautei, vien iš palankumo arabui. *Būtų ne pro šalį parodyti ją žiniuonei,* kalbėjo jie, ir vieną gražią dieną atvedė nešnekią kaimietę; toji rūkė, pūtė dūmus ligonei į veidą ir pareiškė, jog tai nė kokia mokslui žinoma liga, o nepraeinantis nelaimingos meilės priepuolis.

– Pasiilgo saviškių, vargšelė, – nusprendė sutuoktinis ir išprašė indėnę nelaukdamas, kol ji prišnekės dar ką nors negražaus.

Apie Kamalį nesulaukėm jokios žinios. Riadas Halabi net jo vardo nebeminėjo, įsižeidęs dėl nedėkingumo, kuriuo šis atsilygino už svetingą prieglobstį.

7

Rolfas Karlė pradėjo dirbti su ponu Aravena tą patį mėnesį, kai rusai pasiuntė į kosmosą kalę uždaroje kapsulėje.

– Tik sovietai taip ir gali, jiems net gyvulėlių negaila! – piktinosi dėdė Rupertas, kai sužinojo tą naujieną.

– Neimk į galvą, žmogau... Juk tai tik paprasčiausias šunelis, visai nekilmingas, – atsiliepė teta Burgelė, nepakeldama akių nuo gaminamo pyrago.

Ta neatsargi pastaba sukurstė bene pikčiausią kivirčą per visą jųdviejų santuoką. Penktadienis praėjo garsiai keikiantis ir svaidantis priekaištais, susikaupusiais per trisdešimt bendro gyvenimo metų. Be kitų skaudžių dalykų, Rupertas pirmąsyk išgirdo iš žmonos, jog ji visada šlykštėjosi šunimis, bjaurėjosi tuo verslu, tuo šunų veisimu ir pardavinėjimu, ir melste meldė, kad tie prakeikti policijos aviganiai pasigautų marą ir išdvėstų visi iki vieno. O Burgelei vyras prisipažino žinojęs apie jos neištikimybę dar jaunystėje, bet tylėjęs dėl šventos ramybės. Abu prišnekėjo vienas kitam bjauriausių dalykų, kol pristigę jėgų liovėsi. Šeštadienį atkakęs į Koloniją, Rolfas rado užrakintus namus ir pamanė, jog visa šeimyna užsikrėtusi azijiniu gripu, kuris kaip tik tada ėjo per pasaulį šienaudamas žmones. Burgelė gulėjo lovoje paslika su bazilikų kompresu ant kaktos, o Rupertas, kone sprogdamas iš piktumo, užsidarė staliaus dirbtuvėje su savo veisliniais šu-

nimis bei keturiolika ką tik atsivestų šunyčių ir paeiliui daužė turistams skirtus laikrodžius su gegute. Rolfo pusseserės slampinėjo išpurtusiomis nuo verksmo akimis. Abi panos buvo ištekėjusios už žvakių fabrikantų ir dabar jau kvepėjo ne tik cinamonais, gvazdikėliais, vanile ir citrinomis, kaip pirma, – prisidėjo dar ir taurus bičių vaško aromatas. Jos gyveno toj pačioj gatvėj kur tėvai ir pusę dienos praleisdavo išpuoselėtuose naujuosiuose namuose, o kitu metu padėdavo tėvams tvarkytis viešbutyje, vištidėje ir šunų veislyne. Niekas čia nesuprato Rolfo Karlės susižavėjimo naująja filmavimo kamera, negeidė klausytis, kaip kitados, pasakojimų su visomis smulkmenomis apie tai, ką jis nuveikė, ir apie politinius neramumus universitete. Ginčas buvo taip pakeitęs to jaukaus namų židinio dvasią, kad tą savaitgalį vaikinas nebegalėjo pakirkinti pusseserių, nes abi vaikščiojo gedulingais veidais ir nerodė jokio noro vėdinti patalų tuščiuose kambariuose. Sekmadienio vakarą Rolfas grįžo į sostinę taip ir nepatenkinęs deginančios aistros, tais pačiais nešvariais praėjusios savaitės baltiniais, be tešlainių ir dešrų atsargos, kurią jo dėdienė paprastai įdėdavo jam į lagaminą, ir jausdamas kartėlį dėl to, kad kažkokia Maskvos kalė jo šeimai svarbiau už jį patį. Pirmadienio rytą jis susitiko su ponu Aravena drauge papusryčiauti kavinėje šalia laikraščio redakcijos.

– Pamiršk tą šunėką ir dėdės kivirčą su dėdiene, vaikine, ruoškimės svarbesniems įvykiams, – tarė jam globėjas valgydamas sultingą kepsnį, kuriuo buvo pratęs pradėti dieną.

– Ką jūs turit omeny?

– Po poros mėnesių vyks plebiscitas. Viskas jau sutarta, Generolas ketina valdyti dar vieną penkmetį.

– Anokia čia naujiena!

– Šįsyk jam tai išeis per pakaušį, Rolfai.

Kaip jo ir pranašauta, prieš pat Kalėdas buvo surengtas referendumas, o jam paremti – viešųjų ryšių kampanija: triukšmas, plakatai, kariniai paradai ir nauji patriotiniai paminklai

visoje šalyje. Rolfas Karlė nusprendė dirbti savo darbą uoliai ir kiek įstengdamas pradėjo kukliai nuo pat apačios. Jis iš anksto bandė pajusti situaciją lankydamas rinkimų apylinkes, kalbėdamasis su ginkluotųjų pajėgų karininkais, darbininkais ir studentais. Paskirtą dieną gatves užplūdo kariuomenė ir gvardija, bet tik vieną kitą žmogų matei rinkimų apylinkėse: ten buvo tylu kaip provincijos užkampyje sekmadienį. Generolas laimėjo įspūdinga aštuoniasdešimties procentų dauguma, bet apgaulė buvo tokia begėdiška, kad, užuot gavęs tai, ko norėjo, tik apsijuokė. Karlė šniukštinėjo keletą savaičių, sukaupė daug informacijos ir perdavė ją Aravenai su naujoko išdidumu, rizikuodamas pateikti ir sudėtingų politinių prognozių. Šefas išklausė jo neslėpdamas pašaipos.

– Kam taip įmantriai, Rolfai? Tiesa yra paprasta: kol žmonės bijojo ir nekentė Generolo, tol jis tvirtai laikė valdžios vairą, bet vos tik tapo pajuokos objektu, valdžia ėmė slysti jam iš rankų. Jis bus nuverstas nė mėnesiui nepraslinkus.

Šitiek tironijos metų nepribaigė opozicijos, kai kurios profesinės sąjungos veikė pogrindyje, gyvavo politinės partijos, kad ir nelegaliai, o studentai kiekvieną mielą dienelę reiškė nepasitenkinimą. Aravena teigė, jog šalies likimą visada lėmė ne masės, o tik saujelė ryžtingų vadų. Diktatūrą, jo nuomone, gali nuversti tik sutartinai veikiantis elitas, o liaudis, pripratusi prie vadų valdžios, eis ten, kur jie rodys. Jis labai vertino Katalikų bažnyčios vaidmenį, esą net jeigu niekas nepaisytų dešimties Dievo įsakymų ir vyrai didžiuotųsi ateizmu, kaip nauja mačizmo ãtmaina, vis tiek Bažnyčios galia išliktų milžiniška.

– Reikia pakalbėti su kunigais, – siūlė jis.

– Aš jau kalbėjau. Dalis jų kursto darbininkus ir vidurinę klasę; sakoma, kad ir vyskupai rengiasi apkaltinti vyriausybę dėl korupcijos ir represinių veiksmų. Kai mano teta Burgelė po ginčo su vyru nuėjo išpažinties, kunigas ištraukė iš po sutanos ir padavė jai pluoštą atsišaukimų išplatinti Kolonijoje.

– Ką dar girdėjai?

– Opozicinės partijos sudarė sutartį, visos pagaliau susivienijo.

– Vadinasi, dabar pats metas įkalti pleištą kariuomenėje, suskaldyti ją ir sukurstyti maištauti. Viskas bus kaip reikiant, uoslė manęs neapgauna, – tarė Aravena ir užsirūkė stiprų Havanos cigarą.

Nuo tos dienos Rolfas Karlė jau ne tik registravo įvykius, bet ir ėmė naudotis savo pažintimis tam, kad padėtų maištininkams; taip elgdamasis jis galėjo įvertinti opozicijos moralinę jėgą, podraug ir galimybes skleisti nesantaiką tarp pačių kareivių. Studentai užiminėjo licėjus ir fakultetus, grobė įkaitus, šturmavo radijo stotį ir kvietė liaudį eiti į gatves. Kariuomenei, išvestai iš kareivinių, buvo aiškiai liepta nukloti žemę lavonais, bet jau pirmosiomis dienomis daugelis karininkų ėmė nesutarti tarpusavyje ir davinėti daliniams prieštaringus įsakymus. Tarp jų irgi ėmė bręsti sąmokslas. Žmogus su gardenija reagavo saviškai – grūdo į požemius naujus kalinius ir pats ėjo jų tardyti, nors ir saugojo puošeivišką savo šukuoseną; tačiau net ir žiaurūs jo metodai neįstengė išgelbėti režimo. Porą savaičių šalis gyveno be valdžios. Žmonės kalbėjo visu balsu, pagaliau nusikratę baimės, kuri tiek metų laikė surakinusi jiems lūpas. Moterys po sijonais tampydavo ginklus, moksleiviai naktimis rašinėjo ir tapė ant sienų, net ir pats Rolfas vienąsyk auštant nešė kuprinę dinamito prie universiteto, kur jo laukė labai graži mergina. Jinai krito jam į akį iš pirmo žvilgsnio, bet tuo viskas ir baigėsi: ji tik paėmė kuprinę ir nė nepadėkojusi dingo su sprogmenimis ant kupros. Daugiau jis jos nematė. Buvo paskelbtas visuotinis streikas, uždarytos krautuvės ir mokyklos, gydytojai nebegydė ligonių, dvasininkai užrakino šventyklas ir numirėlius teko laidoti be iškilmių. Ištuštėjo gatvės, vakarais niekas nebeuždegdavo žibintų, tarsi prieš pasaulio pabaigą. Visi kvapą užėmę tik laukė, kas bus.

Žmogus su gardenija išskrido nuosavu lėktuvu į prabangią tremtį Europoje; ten jis ir tebegyvena, jau labai senas, bet vis toks pat elegantiškas, ir rašo prisiminimus praeičiai padailinti. Tą pačią dieną paspruko ir ministras, tas iš vyskupo sosto, palikęs gražią krūvelę aukso luitų, tiesa, ne visus. Per keletą valandų oru, sausuma ir jūra išsinešdino daugelis, kurių nešvari sąžinė. Streikas truko ne ilgiau kaip tris dienas. Keturi aukšti karininkai susitarė su opozicijos politinėmis partijomis ir sukurstė savo pavaldinius; sužinoję apie sąmokslą, prie jų prisidėjo ir kiti pulkai. Vyriausybė žlugo, o Generolas, gausiai apsirūpinęs valiuta, kartu su šeima ir artimiausiais bendrininkais išskrido karo lėktuvu, kurį jam parūpino Jungtinių Valstijų ambasada. Minia vyrų, moterų ir vaikų, džiūgaujančių dėl pergalės, įsibrovė į diktatoriaus rūmus ir supuolė į baseiną, kad net vanduo kunkuliavo, ir šoko pagal džiazo muziką, kurią skambino negras baltu fortepijonu, puošiančiu terasą. Liaudis atakavo Saugumo būstinę. Gvardiečiai šaudė iš kulkosvaidžių, bet minia išlaužė vartus ir įsibrovė į pastatą, žudydama iš eilės visus, kurie pasipainiojo po ranka. Kankintojams, kurie išsigelbėjo vien todėl, jog tuo metu buvo kitur, teko ištisus mėnesius slapstytis, kad išvengtų linčo teismo. Maištininkai niokojo užsieniečių parduotuves ir vilas: jiems mat praturtėti padėjusi Generolo imigracinė politika. Buvo daužomos gėrimų parduotuvių vitrinos, o buteliai, išnešti į gatvę, ėjo per rankas – žmonės šventė diktatūros žlugimą.

Rolfas Karlė, tris paras nemigęs, filmavo įvykius pačiame įsiaudrinusios minios šurmuly, kur be paliovos signalizavo automobiliai, šoko valkatos ir visi nesivaržydami girtavo. Dirbo jis kaip sapnuodamas, tiek užsimiršęs, kad ir baimės nebejuto: jis juk vienintelis išdrįso įžengti su filmavimo kamera į Saugumo pastatą, kad iš arti įamžintų krūvas žuvusiųjų ir sužeistųjų, agentus, sudraskytus į gabalus, ir kalinius, išvaduotus iš požemių, kur juos kankino Žmogus su gardenija. Įsmuko jis ir į Generolo rūmus, matė, kaip minia laužo

baldus, peiliais pjausto paveikslus, tempia į gatvę šinšilų kailinius ir pirmosios ponios apdarus, puoštus perlais; filmavo ir Prezidentūroje, kai ten iš sukilusių karininkų ir įžymių civilių buvo sudaroma laikinoji vyriausybė. Aravena pasveikino jį šauniai padirbėjus ir dar sykį padėjo pakilti aukščiau – rekomendavo televizijai; ten jis drąsiais reportažais prasimušė į populiariausius naujienų reporterius.

Politinės partijos, susivienijusios per konferenciją, padėjo pamatus santarvei, nes iš patirties žinojo, kad jei elgsis kaip žmogėdros, iš to laimės tik aukštoji karininkija. Emigravusiems opozicijos lyderiams reikėjo bent keleto dienų sugrįžti, įeiti į vėžes ir imtis išpainioti valdžios tinklus. Tuo tarpu dešinieji pramonininkai ir oligarchai, paskutinę akimirką prisidėję prie sukilėlių, paskubom užplūdo Prezidentūrą ir per kelias valandas užgrobė pagrindinius postus, taip suktai juos išsidalydami, kad naujasis prezidentas, vos pradėjęs eiti pareigas, suprato, jog valdyti šalį galės tik sutardamas su jais.

Tai buvo suirutės metas, bet galiausiai nusėdo sambrūzdžio dulkės, nutilo triukšmas ir išaušo pirmoji demokratijos diena.

Daug kur žmonės nė nesužinojo apie diktatūros nuvertimą, beje, dar ir todėl, kad apskritai nebuvo girdėję apie Generolo diktatūrą, trukusią šitiek metų. Jie buvo nuošaliai nuo įvykių. Tame neaprėpiamame krašte visas istorijos epochas galėjai rasti tuo pačiu metu. Sostinės magnatai jau derėjosi telefonu su verslo partneriais kituose Žemės rutulio miestuose, tuo tarpu kai kur Anduose žmonės vis dar gyveno taip, kaip penketą šimtmečių prieš atsibeldžiant nukariautojams ispanams, o džiunglėse buvo ir tokių kaimelių, kurių gyventojai nuogi vaikštinėjo po medžiais kaip jų protėviai akmens amžiuje. Tai buvo didelių permainų ir nuostabių išradimų dešimtmetis, bet daug kam jis niekuo nesiskyrė nuo ankstes-

niųjų. Žmonės yra geraširdžiai ir atlaidūs; šalis užmiršo mirties bausmę ir kalėjimą iki gyvos galvos, todėl tironijos proteguotieji, kolaborantai, skundikai ir Saugumo agentai greit buvo palikti ramybėje ir galėjo vėl įsilieti į tą bendruomenę, kurioje pakako vietos visiems.

Aš tų įvykių smulkmenas sužinojau tik po daugelio metų, kai iš smalsumo pavarčiau to meto spaudą, nes Agva Santoje nebuvo apie tai jokios informacijos. Tą dieną Riadas Halabi rengė šventę, kad surinktų lėšų mokyklos remontui. Šventė prasidėjo rytą kunigo palaiminimu; iš pradžių dvasininkas nepritarė tai pramogai, nes baiminosi azartiškų lažybų, girtuoklystės ir kruvinų muštynių, bet paskui ryžosi žiūrėti į viską pro pirštus, nes per pastarąją audrą mokykla buvo smarkiai nuniokota. Buvo išrinkta šventės karalienė, seniūnas ją vainikavo gėlių ir netikrų perlų diadema, kurią buvo padariusi mokytoja Inesa, o popiet prasidėjo gaidžių peštynės. Į jas prigužėjo smalsuolių net iš kitų kaimelių, ir kai vienas vyras, turintis nešiojamąjį radiją, ėmė šaukti, kad Generolas paspruko, o minia užpuolė kalėjimus ir žudo saugumo agentus, žiūrovai ėmė jį tildyti, kad neblaškytų gaidžių. Nuo kovos lauko pasitraukė tik seniūnas: jis nenorom nuėjo į savo įstaigą susisiekti su vyresnybe ir gauti nurodymų. Po poros valandų jis grįžo ir pasakė, jog nėra ko rūpintis: vyriausybė iš tiesų nuversta, bet viskas liko kaip buvę, tad esą galima paleisti muziką ir pradėti šokius; *o man,* tarė jis, *duokit dar alaus – susidaušim ir išgersim už demokratiją.* Vidurnaktį Riadas Halabi suskaičiavo, kiek pinigų surinkta, įteikė juos mokytojai Inesai ir parėjo namo išvargęs, bet patenkintas, kad jo pastangos nenuėjo veltui ir mokykla vėl turės patikimą stogą.

– Diktatūra žlugo, – pranešiau jam, kai tik įėjo. Aš kiaurą dienelę popinau Zulemą, nes ją vėl buvo ištikusi krizė, ir dabar virtuvėje laukiau šeimininko.

– Jau žinau, dukrele.

– Paskelbė per radiją. Ką tai reiškia?

– Mums nėra ko rūpintis: tai vyksta labai toli nuo čia.

Praėjo dveji metai, demokratija sustiprėjo. Jau tik taksi vairuotojai ir kai kurie kariškiai ilgėjosi diktatūros. Nafta vis taip pat apsčiai tryško iš žemės gelmių, ir niekas per daug nesirūpino investuoti pelno, nes širdies gilumoj tikėjosi, kad tokia gerovė truks amžinai. Universitetuose tie patys studentai, kurie rizikavo gyvybe, kad nuverstų Generolą, jautėsi naujosios vyriausybės apgauti ir kaltino prezidentą parsidavus Jungtinėms Valstijoms. Kubos revoliucijos triumfas sukurstė iliuzijas visame žemyne. Ten atsirado žmonių, trokštančių pakeisti gyvenimo tvarką, ir jų balsas, skelbiantis puikias mintis, sklido toli aplinkui. Čia pat netoliese vaikščiojo Če su žvaigžde ant kaktos, pasirengęs kovoti bet kuriame Amerikos kampelyje. Jaunimas ėmė želdintis barzdas ir atmintinai mokytis Karlo Markso idėjų ir Fidelio Kastro posakių. *Jei nėra sąlygų revoliucijai, tikras revoliucionierius privalo jas sukurti,* buvo nenuplaunamais dažais parašyta ant universiteto sienos. Kai kurie, įsitikinę, jog dar niekada liaudis neišsikovojo valdžios be prievartos, nusprendė, kad jau metas imtis ginklo. Prasidėjo partizanų sąjūdis.

– Noriu juos filmuoti, – pareiškė Aravenai Rolfas Karlė.

Taip ir patraukė jis į kalnus paskui nešnekų ir slaptingą tamsiaveidį vaikiną, kuris naktį ožkų takeliais nuvedė jį tenai, kur slapstosi kovos draugai. Taip jis tapo vieninteliu reporteriu, tiesiogiai bendraujančiu su partizanais, vieninteliu, galinčiu filmuoti jų stovyklas, ir vieninteliu, kuriuo jų vadai pasitikėjo. Taip jis susipažino ir su Hubertu Naranchu.

Paauglystės metais Naranchas niokojo buržuazijos kvartalus ir ėmė vadovauti gatvės vaikinų gaujai: ji pliekėsi su turčių sūneliais, kurie, ginkluoti grandinėmis ir peiliais, vilkėdami odinėmis striukėmis, lakstė po miestą chromuotais motociklais, mėgdžiodami veiksmo filmų herojus. Kol ponaičiai tik

savo rajone korė kates, pjaustė kino teatrų kėdes, parkuose grabaliojo aukles, puldinėjo moterų vienuolyną ir šiurpino jo įnames ar įsibrovę į penkiolikmečių mergaičių šventes šlapinosi ant tortų, tol viską pavykdavo užgniaužti vietoje. Kartais policija juos sulaikydavo, nugabendavo į nuovadą ir skambindavo tėvams, kad susitartų geruoju, o paskui padaužas paleisdavo net pavardžių neužsirašę. *Tai tik nekaltos išdaigos,* kalbėjo tvarkos saugotojai; *dar po poros metų vaikinai subręs, odinę striukę pakeis kostiumu, pasiriš kaklaraištį ir perims vadovavimą tiek tėvų verslui, tiek visai šaliai.* Bet kai jie ėmė siautėti centrinėse gatvėse, tepti elgetoms lyties organus garstyčiomis ir aitriaisiais pipirais, peiliais pjaustyti veidus prostitutėms ir Respublikos gatvėje nutvertus homoseksualus talžyti basliais, Hubertas Naranchas nusprendė: jau gana. Jis subūrė draugelius ir pasiruošė gintis. Taip gimė „Maras", grėsmingiausia visame mieste gauja; atlėkusi motociklais ji stodavo į atviras kautynes, po kurių likdavo krūvos primuštų, paslikų ir sužeistų peiliais. Kai šarvuočiais atvykdavo policija su koviniais šunimis ir baudėjų būriais, norėdama netikėtai užklupti riaušininkus, baltaodžiai juodais švarkais nekliudomi grįždavo namo, o visi kiti tiek gaudavo į kailį areštinėse, kad kraujas upeliais srūdavo tarp kiemo akmenų. Vis dėlto ne nuo smūgių iškriko „Maras", iširo jis dėl neįveikiamų aplinkybių, kurios nubloškė Naranchą toli nuo sostinės.

Vieną vakarą draugas, smuklininkas Negras, pakvietė Hubertą į paslaptingą susirinkimą. Prie durų pasakę slaptažodį, juodu buvo nuvesti į užrakintą kambarį, kuriame jau buvo keli studentai; jie prisistatė slapyvardžiais. Hubertas įsitaisė ant grindų, kaip visi, bet laikėsi atokiau, nes ir Negras, ir jis jautėsi čia svetimi, atėję ne iš universiteto ir net licėjuje nesimokę. Vis dėlto greit paaiškėjo, kad į juodu žiūrima su pagarba, nes Negras buvo tarnavęs kariuomenėje ir įgijęs sprogdintojo specialybę, kuri buvo nepaprastai vertinama. O Naranchas buvo pristatytas kaip „Maro" vadas, ir kadangi

visi buvo girdėję apie jo drąsą, tai žvelgė į vaikiną žavėdamiesi. Čia jis išgirdo vieną jaunikaitį žodžiais nusakant tą sąmyšį, kurį ir pats keletą metų nešiojosi širdy. Tai buvo jam tikras atradimas. Iš pradžių jis mažai ką suprato iš visų tų ugningų kalbų ir dar mažiau tebūtų galėjęs pakartoti, bet nutuokė, kad jo paties kova su ponaičiais iš Žemvaldžių klubo ir iššūkiai valdžiai buvo tik vaikų žaidimas, palyginti su tomis idėjomis, apie kurias čia pirmąsyk išgirdo. Bendravimas su partizanais pakeitė jo gyvenimą. Jis nustebo suvokęs, kad šiems vaikinams neteisybė yra ne natūrali pasaulio tvarkos dalis, kaip jis buvo manęs, bet nukrypimas nuo jos; jam tapo akivaizdi praraja, nuo pat gimimo skirianti vienus žmones nuo kitų, ir jis nusprendė visą savo įtūžį, ligi tol eikvotą tuščiai, paskirti kovai su ta neteisybe.

Pereiti pas partizanus jaunuoliui buvo garbės dalykas, nes viena yra pliekti grandinėmis juodąsias striukes ir visai kas kita – atsukti šaunamąjį ginklą į kariuomenę. Visą gyvenimą praleidęs gatvėje, jis tarėsi nepažįstąs baimės, niekada nesitraukė kovodamas su kitomis gaujomis ir neprašė pasigailėjimo atsidūręs policijoje, smurtas buvo jam įprastas daiktas, bet jis nė neįsivaizdavo, ką jam teks patirti ir kam aukotis ateityje.

Iš pradžių jis gaudavo užduočių mieste: rašinėti ant sienų, spausdinti lapelius, klijuoti atsišaukimus, gaminti antklodes, parūpinti ginklų, vogti vaistus, verbuoti šalininkus, ieškoti slėptuvių, pratintis prie kariškos drausmės. Su kovos draugais jis mokėsi įvairiais būdais panaudoti plastiko gabalą, gaminti bombas namų sąlygomis, gadinti aukštos įtampos laidus, sprogdinti bėgius ir kelius: tegu žmonės mano, kad jų yra daug ir jie gerai organizuoti – tai turėjo patraukti svyruojančiuosius, kelti saviškių kovos dvasią ir silpninti priešą. Laikraščiai, kaip ir dera, kėlė viešumon tuos nusikaltimus, bet paskui jiems buvo uždrausta pranešinėti apie pasikėsinimus, ir šalis apie juos sužinodavo tik iš gandų, iš nedaugelio

proklamacijų, spausdinamų pogrindyje, iš nelegalių radijo stočių. Jaunuoliai bandė įvairiais būdais kurstyti mases, bet jų revoliucinis įkarštis atsimušdavo į abejingus veidus arba visuomenės pašaipą. Kam čia kas rūpi, kai nafta duoda šitiek pajamų! Hubertas Naranchas nekantravo. Susirinkimuose jis girdėjo šnekant apie kalnus: ten esantys geriausi vyrai, ten ir ginklai, iš ten sklindanti revoliucijos dvasia. *Tegyvuoja liaudis, mirtis imperializmui,* šaukė, kalbėjo, šnibždėjo ten esantieji. Žodžiai, žodžiai, tūkstančiai žodžių, gerų ir blogų; partizanai turėjo daugiau žodžių nei šovinių. Naranchas nebuvo oratorius, nemokėjo vartoti visų tų liepsningų žodžių, bet politiškai jis sparčiai sąmonėjo ir nors nesugebėjo dėstyti teorijų kaip koks ideologas, veržlia drąsa patraukdavo į savo pusę. Jis turėjo kietą kumštį ir garsėjo narsumu, todėl galiausiai buvo pasiųstas į frontą.

Vieną vakarą Hubertas iškeliavo su niekuo neatsisveikinęs ir nieko nepaaiškinęs savo draugams iš „Maro", nuo kurio jau buvo nutolęs, kai užklupo nauji rūpesčiai. Vien tik Negras žinojo, kur jis dabar, bet nebūtų to išdavęs nei gyvas, nei miręs. Vos kelias dienas pabuvęs kalnuose, Naranchas suprato, kad visa tai, ką jis iki šiol buvo patyręs, vieni niekai, ir tik dabar atėjo metas rimtai išbandyti, ko jis vertas. Partizanai – tai ne slapta kariuomenė, kaip jis buvo manęs, o keliolikos vaikinų grupelės, išsibarsčiusios po tarpeklius; iš viso jų nedaug, tik tiek, kad išliktų gyva viltis. *Kur aš pakliuvau, jie juk bepročiai,* buvo pirma jo mintis; bet paskui jis ją atmetė, nes labai aiškiai išvydo tikslą: reikia laimėti. Ir kuo jų mažiau, tuo labiau reikia aukotis. Pirmiausia – skausmas. Žygiuoti sparčiu žingsniu su trisdešimčia kilogramų ekipuotės ant kupros ir su ginklu, šventu ginklu, kurio nevalia nei sušlapinti, nei įdaužti, kurio nevalia išleisti iš rankų nė akimirkos, eiti slapstantis, vis vorele, čia aukštyn, čia žemyn, tylomis, nevalgius ir negėrus, kol viso kūno raumenys virsta viena begaline ir nenumaldoma dejone, kol rankų oda nueina pūslėmis, pilnomis drumzli-

no skysčio, kol užtinsta vabzdžių sugeltos akys, o batai kojas nutrina ligi kraujo. Aukštyn, vis aukštyn; skauda, vis labiau skauda. Paskui – tyla. Tame žaliame neįžengiamame krašte jis pajuto, kas yra tyla, išmoko judėti kaip vėjo dvelksmas; čia kiekvienas atodūsis, kiekvienas kuprinės ar ginklo bilstelėjimas nuskamba kaip varpas ir gali kainuoti gyvybę. Priešas labai arti. *Turėk kantrybės nejudėdamas laukti valandų valandas. Nuslėpk baimę, Naranchai, neužkrėsk ja kitų, ištverk alkį, mes visi alkani, nepasiduok troškuliui, mes visi ištroškę. Nuolat būsi permirkęs ir purvinas, tau skaudės ir bus nepatogu, tave kankins nakties speigas ir žvėriškas vidudienio karštis, lietus ir dumblas, uodai ir blakės, pūliuojančios žaizdos, įdrėskimai ir mėšlungis.* Iš pradžių jis jautėsi sutrikęs, nematė nei kur eina, nei kur kerta mačete; apačioj – žolės, paparčiai, šakos, akmenys, grumstai, duobės, viršuj – medžių lajos, tokios tankios, kad saulė pro jas neprasimuša; bet netrukus jo žvilgsnis tapo skvarbus kaip tigro ir jis išmoko orientuotis. Vaikinas jau nesišypsojo: veidas rūstus, oda tamsi kaip žemė, žvilgsnis griežtas. Vienatvė jam buvo piktesnė už alkį. Jį kankino troškimas jausti ryšį su kitu žmogumi, ką nors myluoti, būti su moterimi, bet čia vien vyrai, jie niekada nesuartėja, kiekvienas užsidaręs savo kiaute su savo praeitim, savo baimėmis ir iliuzijomis. Kartais čia pasirodo kokia partizanė ir visi svajoja padėti galvą jai ant kelių, bet juk ir tai neįmanoma.

Hubertas Naranchas pavirto girios žvėrimi: vien tik instinktai, refleksai, impulsai, tik nervai, kaulai, raumenys, oda, suraukti antakiai, sukąsti dantys, įsitempęs liemuo. Mačetė ir šautuvas tarsi natūraliai priaugo prie delnų. Klausa tapo jautri, žvilgsnis – aštrus, visuomet sargus, net ir miegant. Radosi beribis atkaklumas, ryžtas kovoti ligi mirties, ligi pergalės, *kito kelio nėra, svajokime ir įgyvendinkime svajones, svajoti arba mirti, pirmyn!* Save jis jau ir pamiršo. Iš šalies žiūrint – akmuo, ne žmogus, bet mėnuo po mėnesio jo siela švelnėjo, jis užsisklendė ir ten, viduje, užsimezgė naujas vaisius. Pirmas

jo požymis buvo užuojauta, iki tol jo nepažinta, nes ir jo niekas niekada neužjautė, ir jis neturėjo progos ką nors užjausti. Kažkas šilta brendo po šiurkštumo ir tylos kiautu, lyg ir bekraštis prisirišimas prie kitų, ir tai jį nustebino labiau nei kuri kita permaina, jo patirta lig tol. Jis pamilo žygio draugus, buvo pasirengęs už juos paaukoti gyvybę, jam taip norėjosi apkabinti juos ir tarti: *myliu tave, brolau.* Vėliau tas jausmas dar labiau išplito, kol apgobė visą bevardę minią, visą liaudį, ir tada jis suprato, į ką pavirto jo įniršis.

Tuo metu jis pažino Rolfą Karlę ir jau iš poros sakinių suvokė, jog tai nepaprastas žmogus. Nuojauta sakė Hubertui, kad jųdviejų likimai susikirs dar ne sykį, bet jis tučtuojau atmetė tą mintį – nenorėjo įkliūti į intuicijos žabangas.

8

Per porą metų nuo tos dienos, kai dingo Kamalis, Zulemos būklė stabilizavosi ir perėjo į melancholiją. Moteriškė atgavo apetitą ir miegodavo kaip kadaise, bet visiškai niekuo nesidomėjo, ištisomis valandomis nejudėdama sėdėdavo pintiniame krėsle ir žvelgdavo į kiemą tuščiomis akimis. Vien tik mano pasakojimai ir radijo vaidinimai dar įžiebdavo kibirkštėlę jos akyse, nors ir nesu tikra, ar ji ką nors suprato, nes ispanų kalbos lyg ir nebeprisiminė. Riadas Halabi įsigijo televizorių, bet kadangi žmona jo nežiūrėjo, – be to, vaizdas vis tiek būdavo toks iškraipytas, lyg transliuojamas iš kitos planetos, – nutarė pastatyti aparatą parduotuvėje: gal praversiąs bent kaimynams ir pirkėjams. Mano šeimininkė nebeprisiminė Kamalio ir neraudojo dėl prarastos meilės, paprasčiausiai atsidavė tingumui, į kurį visada buvo linkusi. Jos liga padėjo jai išsisukti nuo mažų, bet nekenčiamų įsipareigojimų namams, santuokai, pačiai sau. Liūdesys ir sielvartas jai buvo mielesni už pastangas gyventi kasdienį gyvenimą. Bene tuo laikotarpiu ją ir užvaldė mintis apie mirtį, kaip didžiausios neveiklos būvį, kai nebereikia nei kraujui gyslomis tekėti, nei orui plaučiuose judėti; tai būtų visiškas poilsis – negalvoti, nejausti, nebūti. Vyras nuvežė ją furgonu į rajono ligoninę trys valandos kelio nuo Agva Santos; ten jai padarė kai kuriuos tyrimus, davė tablečių nuo melancholijos

ir paaiškino, kad sostinėje būtų galima ją pagydyti elektros iškrovomis, bet Riadui tas metodas rodėsi nepriimtinas.

– Tą dieną, kai vėl imsit žiūrėti į veidrodį, būsite sveika, – tariau ir nuvedžiau šeimininkę prie didelio veidrodžio, galgi atgaivinsiu jos norą gražintis. – Ar prisimenat, Zulema, kokia balta kitados buvo jūsų oda? Ar norėtumėt, kad padažyčiau jums akis? – Tačiau stikle atsispindėjo tik neryškus pavidalas, lyg kokios jūrų medūzos.

Mes pripratom prie minties, kad Zulema yra ypatingas gležnas augalas, grįžom į namų ir „Rytų perlo" kasdienybę, o aš vėl ėmiau lankytis pas mokytoją Inesą. Iš pradžių vos ne vos įstengdavau iššabaldžiuoti dviskiemenį žodį ir rašiau vargingai kaip kokia mažvaikė, bet nesijaučiau esanti pati didžiausia nemokša: dauguma to kaimo gyventojų buvo beraščiai. *Privalai mokytis, kad vėliau galėtum pati save išlaikyti, dukrele, nėra gerai priklausyti nuo sutuoktinio, nepamiršk – kieno pinigai, to ir valia,* kalbėjo man Riadas Halabi. Aš ir mokiausi kaip padūkusi, mane žavėjo istorija, literatūra ir geografija. Panelė Inesa niekada nebuvo išvykusi iš Agva Santos, bet jos namų sienas puošė išskleisti žemėlapiai, tad vakarais ji man komentuodavo naujienas, išgirstas per radiją, ir rodydavo negirdėtas vietas, kur visa tai vyko. Naudodamasi enciklopedija ir savo mokytojos žiniomis, keliaudavau po visą pasaulį. O skaičiai man buvo neįžengiamas miškas. *Jei neišmoksi dauginti, kaipgi aš galėsiu patikėti tau parduotuvę,* prikaišiojo man arabas. Aš dėl to per daug nesisielojau, rūpinausi tik kuo geriau perprasti žodžius. Su įkarščiu skaičiau žodyną ir galėjau ištisas valandas ieškoti rimų, antonimų, spręsti kryžiažodžius. Eidama septynioliktus metus pradėjau stambėti, mano veido išraiška tapo tokia, kokia yra ir dabar. Tada lioviausi apžiūrinėti save veidrodyje ir lygintis su kino filmų bei žurnalų gražuolėmis, mat nusprendžiau, jog esu graži vien todėl, kad noriu tokia būti. Ir daugiau apie tai nebegalvojau. Auginau ilgus plaukus ir rišausi juos į uodegą, nukabusią ant nugaros, vilkėjau

pačios pasisiūtomis medvilninėmis suknelėmis, avėjau drobiniais sandalais. Kai kurie kaimo vaikinai ir sunkvežimių vairuotojai, užėję pagerti alaus, šnekino mane, bet Riadas Halabi juos atgrasindavo tarsi pavydulingas tėvas.

– Nė vienas iš tų prasčiokų tau netinka, vaikuti. Suieškosim tau vyrą su padėtimi, kuris tave gerbtų ir mylėtų.

– Aš reikalinga Zulemai ir man čia gera. Kodėl taip norit mane ištekinti?

– Moterys turi tekėti, kitaip joms kažko trūks, jos džius iš vidaus, suges jų kraujas; tu kol kas gali palūkėti, esi dar jauna, bet privalai pasirengti ateičiai. Kodėl tau nepasimokius sekretore? Kol aš gyvas, tau nieko nestigs, bet niekada nežinai, geriau turėti profesiją. Kai jau bus metas ieškoti jaunikio, nupirksiu tau gražius drabužius, gausi eiti į kirpyklą ir pasidaryti madingą šukuoseną.

Aš ryte rijau knygas, kokios tik pakliūdavo man į rankas, prižiūrėjau namus ir ligonę, padėdavau šeimininkui parduotuvėje. Visada buvau užsiėmusi ir galvoti apie save neturėjau laiko, bet mano pasakojimuose išsiliedavo geismas ir nerimas, kurių nė nesuvokiau esant mano sieloj. Mokytoja Inesa patarė man užsirašinėti tas istorijas į sąsiuvinį. Rašydavau pusę nakties ir tai man taip patiko, jog nebeskaičiavau valandų ir dažnai keldavausi rytą paraudusiomis akimis. Tačiau tai buvo geriausios mano valandos. Įtariau, jog iš tiesų nėra nieko, jog tikrovė yra neapčiuopiama, tarsi kokie drebučiai, o mano pojūčiai tik maždaug ją pagauna. Neturėjau įrodymų, kad visi taip ją suvokia; gal Zulemai, Riadui Halabi ir kitiems pasaulis atrodo kitoks, gal jie regi ne tokias spalvas ir girdi ne tokius garsus kaip aš. O jeigu taip, tai kiekvienas gyvena visiškoj vienatvėj. Ta mintis mane išgąsdino. Vien tuo guodžiausi, kad galiu sučiupti tuos drebučius ir iš jų nulipdyti ką tik noriu, ne tikrovės iliuziją, kaip tie buvusios mano šeimininkės jugoslavės muškietininkai ir sfinksai, bet savą pasaulį su gyvais žmonėmis, pati nustatyti to pasaulio dėsnius ir kaitalioti juos

kaip tinkama. Nuo manęs priklauso visa, kas gimsta, miršta ar įvyksta tose nekintamose sferose, kuriose bręsta mano istorijos. Galiu įkurdinti jose ką tik užsigeidusi, pakanka man tarti reikiamą žodį, kad visa tai atgytų. Kartais pajusdavau, jog ta vaizduotės sukurta visata aiškesnė ir patvaresnė už sujauktą pasaulį, kuriame vaikštinėja supantys mane padarai iš kūno ir kraujo.

Riadas Halabi gyveno kaip ir anksčiau, užsiėmęs svetimais rūpesčiais, vienam padės, kitam patars, organizuos ką nors – vis kitų labui. Jis vadovavo sporto klubui ir prisidėjo kone prie visų tos mažos bendruomenės renginių. Du vakarus per savaitę jis nieko nesakęs kažkur prapuldavo ir parsirasdavo labai vėlai. Išgirdusi jį vogčiom įeinant pro kiemo vartelius, gesindavau šviesą ir apsimesdavau mieganti, kad nesusarmatyčiau. Išskyrus tuos jo dingimus, sugyvenom kaip tikras tėvas su dukra. Kartu eidavom mišių klausyti, nes, kaip ne sykį man buvo sakiusi mokytoja Inesa, žmonėms kliūva menkas mano pamaldumas, ir jis nusprendė: kadangi mečetės čia nėra, tai nieko blogo, kad jis garbins Alachą krikščionių šventovėje, juoba kad nebūtina griežtai laikytis ritualo. Jis elgėsi kaip kiti vyrai, kurie spietėsi arčiau bažnyčios durų ir per visas mišias ne itin pagarbiai stovėdavo, nes klauptis jiems rodėsi šiek tiek nevyriška. Ten Riadas galėdavo neatkreipdamas kitų dėmesio kalbėti savo musulmoniškas maldas. Nepraleisdavom nė vieno filmo naujajame Agva Santos kine. Į romantiško turinio ir muzikinius filmus vesdavomės ir Zulemą, prilaikydami už parankių iš abiejų pusių kaip kokią invalidę.

Kai baigėsi liūčių sezonas ir buvo sutvarkytas plentas, upės išgraužtas per potvynį, Riadas Halabi pareiškė vėl važiuosiąs į sostinę, nes „Rytų perle" nebelikę prekių. Man nesinorėjo likti vienai su Zulema. *Toks jau mano darbas, vaikeli, turiu keliauti, kitaip bankrutuos mano krautuvė, bet aš greitai sugrįšiu ir parvešiu tau daug dovanų,* kaskart ramindavo mane šeimininkas prieš išvykdamas. Nors ir nekalbėdavau apie tai,

vis dar bijojau tų namų: jaučiau, kad jų sienos tebealsuoja Kamalio žavesiu. Kartais pasvajodavau apie jį, ir iš tamsos vėl iškildavo jo kūno kvapas, jo aistra, nuogas jo kūnas su pritvinkusiu organu, nutaikytu į mane. Tada šaukdavausi mamos, kad nugintų jį iš čia, bet ji ne visada mane išklausydavo. Iš tiesų Kamalio taip akivaizdžiai trūko, jog nebežinau, kaip mes kitados ištverdavom jo buvimą. Naktimis pusbrolio paliktoji tuštuma pasklisdavo po tylius kambarius, užvaldydavo visus daiktus ir užpildydavo valandas.

Riadas Halabi išvažiavo ketvirtadienio rytą, bet tik penktadienį per pusryčius Zulema pastebėjo, kad vyro nėra namie, ir suburbleno jo vardą. Pirmąsyk per ilgą laiką ji bent kuo susidomėjo, ir aš išsigandau, ar tik vėl neprasideda krizė, bet sužinojusi, kad jis iškeliavęs, lyg ir pagyvėjo. Kaip dabar ją prablaškyti? Vakarop nuvedžiau ją į kiemą ir ėmiau kasti iš žemės brangenybes. Jos buvo jau keletą mėnesių nemačiusios saulės šviesos, aš nebeprisiminiau, kur yra paslėptos, ir ilgiau kaip valandą ieškojau, kol aptikau dėžutę. Ištraukiau ją, nubraukiau žemes ir padėjau priešais Zulemą, paskui ėmiau papuošalus po vieną ir skudurėliu šluosčiau, kad auksas atgautų blizgesį, o brangakmeniai – spalvą. Auskarus sukabinau jai į ausis, žiedais apmausčiau visus pirštus, ant kaklo sukabinau karolius ir grandinėles, riešus papuošiau apyrankėmis ir taip išdabinusi šeimininkę nuėjau ieškoti veidrodžio.

– Pasižiūrėkit, kaip gražiai atrodot, deivė, ir gana...

– Surask naują vietą joms paslėpti, – arabiškai liepė Zulema, nusiėmė brangenybes ir vėl nugrimzdo į apatiją.

Pagalvojau, kad pakeisti slaptavietę visai ne pro šalį. Vėl viską sumečiau į dėžutę, apvyniojau ją plastiko maišeliu, kad nesudrėktų, ir nunešiau už namo, į statų šlaitą, apžėlusį piktžolėmis. Ten iškasiau duobę prie medžio, įdėjau jon paketą, užkasiau, gerai suplūkiau žemę ir aštriu akmeniu paženklinau tą vietą medžio kamiene, kad nepamirščiau. Buvau girdėjusi, jog kaimiečiai taip slepia pinigus. Toks taupymo būdas buvo

tiek paplitęs tame krašte, kad po daugelio metų tiesiant automagistralę traktoriai iškapstė ne vieną ąsotį, pilną monetų ir banknotų, nuvertėjusių dėl infliacijos.

Vakare pataisiau Zulemai valgyti, paguldžiau ją, o paskui lig vėlumos koridoriuje siuvau. Ilgėjausi Riado Halabi; tamsiame name beveik nesigirdėjo gamtos garsų, svirpliai tylėjo, nedvelkė joks vėjelis. Vidurnaktį susiruošiau gulti. Uždegiau visas šviesas, uždariau visų kambarių žaliuzes, kad nesibrautų rupūžės, ir palikau atviras užpakalines duris, kad galėčiau pabėgti, jei mane norėtų sučiupti Kamalio šmėkla ar kuris nors kitas mano slogučių veikėjas. Prieš lipdama lovon paskutinį kartą žvilgtelėjau į Zulemą ir įsitikinau, kad ji ramiai miega vien po paklode.

Pabudau, kaip visada, vos prašvitus ir nuėjau į virtuvę virti kavos, paskui supyliau ją į puodelį ir per kiemą nešiau ligonei. Pakeliui gesinau šviesas, kurias buvau palikusi degti iš vakaro, ir atkreipiau dėmesį, kad lemputės aplipusios prisvilusiais jonvabaliais. Priėjusi ligi moteriškės kambario, tyliai atvėriau duris ir įėjau.

Zulema tysojo paslika pusiau ant lovos, pusiau ant grindų, praskėtusi rankas ir kojas, veidu į sieną; melsvai juodi jos plaukai išdrikę ant pagalvių, o per paklodes ir marškinius vinguriuoja raudona srovelė. Užuodžiau kvapą, stipresnį nei vazose pamerktų gėlių. Iš lėto prisiartinau, padėjau kavos puodelį ant stalo, pasilenkiau prie Zulemos ir apvertusi ją pamačiau, kad jos šauta iš pistoleto į burną ir šūvis sudraskęs gomurį.

Pakėliau ginklą, nušluosčiau ir padėjau į komodos stalčių tarp Riado Halabi apatinių, kur šeimininkas visada jį laikė. Paskui nustūmiau kūną ant grindų ir pakeičiau paklodes. Susiradau dubenį su vandeniu, kempinę ir rankšluostį, nuvilkau šeimininkei naktinius marškinius ir ėmiau prausti, kad žmonės nepamatytų jos tokios netvarkingos. Užspaudžiau jai akis, rūpestingai nudažiau vokus choliu, sušukavau plau-

kus ir aprengiau geriausia pižama. Sunku buvo tik vėl užkelti kūną ant lovos, nes mirtis pavertė jį akmeniu. Pagaliau viską sutvarkiusi, atsisėdau šalia Zulemos ir ėmiau pasakoti jai paskutinę istoriją apie meilę; tuo tarpu lauke jau įdienojo, šurmuliavo indėnai, atėję į kaimą su visais vaikais, seniais ir šunimis išmaldos prašyti, kaip ir kiekvieną šeštadienį.

Pirmiau už kitus į Riado Halabi namą įėjo genties vadas – neaiškaus amžiaus vyras baltomis kelnėmis ir šiaudine skrybėle. Jis norėjo cigarečių, kurių kas savaitę gaudavo iš arabo, bet pamatęs, kad krautuvė uždaryta, pasuko aplinkui, prie užpakalinių durų, kurias dar iš vakaro buvau palikusi atviras. Vyriškis įžengė į kiemą, tuo paros metu dar vėsų, praėjo pro fontaną, kirto koridorių ir atsidūrė Zulemos kambary. Mane jis pamatė jau nuo slenksčio ir iš karto pažino, nes aš visada jį aptarnaudavau „Rytų perle“. Permetė akimis švarią patalynę, blizgančius tamsaus medžio baldus, tualetinį staliuką su veidrodžiu ir gludinto sidabro šepečiais, mano šeimininkės lavoną, apvilktą nėriniuotais marškiniais ir paguldytą lyg kokia šventoji koplyčioje. Pastebėjo ir kruvinų drabužių kupetą prie lango. Priėjo prie manęs ir netardamas nė žodžio uždėjo rankas man ant pečių. Pasijutau grįžusi iš labai toli, ir begalinis riksmas įstrigo man gerklėj.

Ir kai vėliau užgriuvo policininkai su uniforminėmis kepurėmis, spardydami duris ir komanduodami, aš dar nebuvau pajudėjusi iš vietos, indėnas tebestovėjo sukryžiavęs rankas ant krūtinės, o visa jo gentis grūdosi kieme kaip gauja driskių. Iš paskos sugužėjo Agva Santos gyventojai; jie kuždėdamiesi, stumdydamiesi, dairydamiesi užplūdo arabo namą, į kurį nebuvo įkėlę kojos nuo pat pusbrolio Kamalio sutiktuvių šventės. Leitenantas, pamatęs, kas čia yra, kaipmat ėmėsi daryti tvarką: šūviais į orą pagąsdino smalsuolius ir nutildė erzelį, paskui visus išprašė iš kambario, kad, pasak jo, nenutrintų

pirštų atspaudų, ir pagaliau uždėjo man antrankius, tuo nustebino visus, net ir savo pavaldinius. Nuo tų laikų, kai čia iš Šventosios Marijos kalėjimo buvo vežami kaliniai kelių tiesti, – o tai buvo prieš keletą metų, – niekas Agva Santoje nebuvo matęs žmogaus, surakinto antrankiais.

– Niekur neik iš čia, – įsakė man leitenantas, o jo vyrai tuo tarpu naršė po kambarį ieškodami ginklo, atrado dubenį ir rankšluosčius, konfiskavo parduotuvės pinigus, sidabrinius šepečius ir nustūmė indėną, kuris tebebuvo kambary ir neleido jiems artintis prie manęs. Tuo metu įbėgo panelė Inesa, vis dar su rytmetiniu chalatu, nes tai buvo jos tvarkymosi diena. Ji pabandė mane užkalbinti, bet leitenantas neleido.

– Reikia duoti žinią arabui! – sušuko mokytoja, nors ir numanė, kad niekas nežino, kur jis yra.

Triukšmo, lakstymo ir komandų maišalienė pakeitė šių namų dvasią. Pamaniau, kad man prireiks dviejų dienų grindims iššveisti ir duženoms iššluoti. Aš save klausiau, pamiršusi, kad Riadas Halabi iškeliavęs, kodėl jis taip nepagarbiai elgiasi, o kai buvo išnešamas Zulemos kūnas, susuptas į drobulę, irgi neradau protingo paaiškinimo. Ilgas klyksmas, tarsi žiemos vėjas, tūnojo mano krūtinėj, bet taip ir neišsiveržė laukan. Kai mane vilko į policijos visureigį, akyse man dar stovėjo indėno veidas: vyriškis pasilenkęs bandė kažką pasakyti man į ausį, bet aš taip ir nesupratau.

Komendantūroje mane uždarė į kamerą – mažą karštą patalpą. Norėjau gerti ir mėginau surikti, paprašyti vandens. Žodžiai, gimę mano krūtinėj, augo, kilo, dunksėjo galvoje ir tvinko lūpose, bet negalėjau išleisti jų laukan: jie lipo man prie gomurio. Stengiausi įsivaizduoti laimingas akimirkas: mama pina man kasas ir dainuoja, maža mergaitė joja balzamuotai pumai ant kupros, jūros bangos tyška šeimininkų valgomajame, budynės, šaunioji močiutė Elvyra ir aš kvatojamės. Užsimerkiau ir ėmiau laukti. Tik po daugelio valandų mane susiieškojo seržantas, kuriam dar išvakarėse aš pati

pyliau cukranendrių degtinės „Rytų perle". Buvau pastatyta priešais budėtojo rašomąjį stalą, o seržantas atsisėdo šalia prie mokyklinio suolo ir ėmė užrašinėti parodymus – iš lėto, neįgudusia ranka. Kambarys buvo išdažytas tamsia žalia spalva, palei sienas stovėjo geležiniai suolai, o ant pakylos – viršininko stalas: atseit kuo aukščiau sėdi, tuo esi svarbesnis. Lubose įtaisyto ventiliatoriaus mentės baidė uodus, bet drėgnos slogios kaitros nesklaidė. Prisiminiau arabišką fontaną namie, skambų kaip krištolas vandens čiurlenimą tarp kiemo akmenų, didelį ąsotį ananasų sulčių, kurį pastatydavo mokytoja Inesa, man atėjus į pamoką. Įėjo leitenantas ir pasisodino mane priešais.

– Tavo vardas, – subaubė jis; aš bandžiau pasakyti, bet žodžiai vėl kažkur strigo ir negalėjau jų išstumti.

– Tai Eva Luna, ta pati, kurią per vieną savo kelionę priglobė arabas. Ji dar vaikas, argi neprisimenat, ponas leitenante? Aš jums pasakojau.

– Tylėk, ožy, niekas tavęs neklausia.

Jis priėjo prie manęs grėsmingai tylėdamas ir ėmė vaikštinėti priešais, matavo mane žvilgsniu nuo galvos ligi kojų ir šypsojosi. Tai buvo linksmas ir tvirtas tamsiaodis, pavojingas jaunoms Agva Santos moterims. Gyveno jis kaime jau dveji metai, atsiradęs čia po pastarųjų rinkimų, kai nemaža valdininkų, taip pat ir policijoje, buvo pakeista valdančiosios partijos nariais. Aš jį pažinojau, jis dažnai ateidavo pas Riadą Halabi ir kai kada likdavo pažaisti domino.

– Kodėl ją nužudei? Kad apvogtum? Girdėjau kalbant, kad arabė turtinga ir turi kieme užkasusi lobį. Atsakyk, šliundra, kur paslėpei pavogtas brangenybes?

Tylėjau visą amžinybę, kol prisiminiau pistoletą, sustingusį Zulemos kūną ir visa, ką dariau ligi ateinant indėnui. Pagaliau suvokiau visą nelaimės didumą, o kai viską supratau, liežuvis man nebesipynė, bet atsakinėti jau nenorėjau. Pareigūnas pakėlė ranką, užsimojo ir smogė man. Daugiau nieko nebepri-

simenu. Atsipeikėjau tame pačiame kambaryje, pririšta prie kėdės, pati viena, nurengta. Labiausiai kankino troškulys; *ak, ananasų sultys, šaltinio vanduo...* Buvo jau sutemę, švietė tik lemputė, kabanti palubėj šalia ventiliatoriaus. Bandžiau pasijudinti, bet man skaudėjo visą kūną, ypač cigaretėmis nudegintas kojas. Netrukus įėjo seržantas be munduro, prakaituotais marškiniais ir senokai nesiskutęs. Jis nušluostė man kraują nuo lūpų ir nubraukė plaukus nuo veido.

– Būtų geriau, jei prisipažintum. Nemanyk, kad ponas leitenantas jau paliko tave ramybėje, čia dar tik pradžia... Žinai, ką jis kai kada padaro moterims?

Bandžiau žvilgsniu pasakyti, kas įvyko Zulemos kambary, bet vėl tikrovė susidrumstė ir apsižiūrėjau besėdinti ant grindų, veidu tarp kelių ir su kasa apie kaklą; *mama,* šaukiau be garso.

– Tu užsispyrusi labiau nei asilas, – sumurmėjo seržantas, aiškiai manęs gailėdamas.

Jis paieškojo vandens ir palaikė man galvą, kad galėčiau atsigerti, paskui suvilgė skepetaitę ir atsargiai nušluostė man sumuštą veidą ir kaklą. Mudviejų žvilgsniai susidūrė ir jis tėviškai man nusišypsojo.

– Norėčiau tau padėti, Eva, nenoriu, kad tave dar kankintų, bet ne aš čia įsakinėju. Pasakyk man, kaip nužudei arabę ir kur paslėpei ką pavogusi, o aš susitarsiu su leitenantu, kad tave dar šiandien nuvežtų pas nepilnamečių teisėją. Nagi, pasakyk man... ar vėl žado netekai? Atnešiu tau dar vandens, galbūt atsigausi ir mudviem pavyks susikalbėti.

Išgėriau dar tris puodelius, ir man buvo taip malonu jausti vėsų skystį tekant į gerklę, kad nusišypsojau ir aš. Paskui seržantas atrišo man rankas, apvilko suknelę ir paglostė skruostą.

– Vargšelė... Leitenantas užtruks dar porą valandų, pasižiūrės filmą ir išgers keletą bokalų alaus, bet sugrįš, nė neabejok.

Kai jis pareis, smogsiu tau, kad vėl nualptum, gal tada jis paliks tave ramybėj ligi rytojaus... Ar nenorėtum kavos?

Žinia apie tai, kas įvyko, pasiekė Riadą Halabi daug anksčiau, nei ją paskelbė spauda. Gandas nukeliavo į sostinę slaptais takais, iš lūpų į lūpas, pasklido po gatves, po prastus viešbučius ir arabų krautuves, ir pagaliau pasiekė vienintelį šalyje arabišką restoraną, kuriame galima ne tik paragauti tautinių valgių, pasiklausyti Artimųjų Rytų muzikos ir pasikaitinti garinėje pirtyje ant viršutinio suolo, bet ir pažiūrėti, kaip kreolė, persirengusi odaliska, šoka egzotišką septynių skraisčių šokį. Vienas padavėjas priėjo prie stalo, kur Riadas Halabi mėgavosi savo tėvynės skanėstais, ir perdavė raštelį nuo virėjo padėjėjo, kilusio iš tos pačios genties kaip indėnų vadas. Taip vėlų šeštadienio vakarą, sužinojęs, kas įvyko, Riadas šoko į furgoną, lėkė kaip vėjas ir atsidūrė Agva Santoje jau kitą rytą, pačiu laiku, kad sutrukdytų leitenantui vėl imtis mane tardyti.

– Atiduokit mano mergaitę, – pareikalavo jis.

Būdama žaliajame kambaryje, vėl išrengta ir pririšta prie kėdės, išgirdau savo šeimininko balsą ir vos pažinau, nes pirmąsyk girdėjau jį kalbant taip įsakmiai.

– Negaliu paleisti įtariamosios, arabe, suprask mano padėtį, – atsakė leitenantas.

– Kiek nori?

– Gerai jau. Eime į mano kabinetą, pakalbėsim prie keturių akių.

Tačiau užgniaužti skandalą buvo jau per vėlu. Mano fotografijos iš priekio ir iš profilio su juoda juostele ant akių, kaip nepilnametei, buvo išplatintos sostinės laikraščiams, o netrukus pasirodė ir policijos kronikoje keista antrašte „Nedėkingoji žudikė“, mat buvau kaltinama nušovusi moterį, kuri kitados ištraukė mane iš gatvės. Vis dar tebeturiu popieriaus

skiautę, pageltusią ir sutrūkinėjusią kaip džiovinta gėlė: ten surašyta žurnalistų išgalvota to siaubingo nusikaltimo istorija, kurią esu skaičiusi tiek sykių, kad kartais jau ir pačiai imdavo rodytis, jog visa tai tiesa.

– Aptvarkyk ją, turėsim atiduoti arabui, – liepė leitenantas, pasišnekėjęs su Riadu Halabi.

Seržantas nuprausė mane kaip galėdamas, bet nenorėjo apvilkti suknelės, nes ji buvo sutepta Zulemos ir mano krauju. Aš taip prakaitavau, kad teko apgaubti mane drėgna paklode, kuri nuogą kūną ne tik slėpė, bet ir vėsino. Mane bent kiek pašukavo, bet vis tiek atrodžiau apgailėtinai. Išvydęs mane Riadas Halabi sušuko:

– Ką jie padarė mano mergaitei!

– Nepradėk čia šakotis, arabe, nes dėl to jai tik blogiau, – perspėjo jį leitenantas. – Prisimink, kad tau padariau paslaugą, nors mano pareiga buvo laikyti ją suimtą, kol visa tai išaiškės. Kas tau sakė, kad ne ji nužudė tavo žmoną?

– Jūs žinote, kad Zulema buvo išprotėjusi ir nusižudė pati!

– Nieko aš nežinau. Tai neįrodyta. Pasiimk savo mergiotę ir atstok nuo manęs, nes dar imsiu ir apsigalvosiu!

Riadas Halabi apkabino mane ir iš lėto patraukėm išėjimo link. Pravėrę duris ir atsidūrę gatvėj pamatėm, kad prie komendantūros susirinkę ne tik visi kaimynai, bet ir kai kurie indėnai, lig šiol pasilikę Agva Santoje: jie tylomis žiūrėjo iš anapus aikštės. Vos mudu išėjom iš pastato ir žengėm porą žingsnių furgono link, genties vadas ėmė trypti keistą šokį, nuo kurio žemė dusliai dundėjo.

– Nešdinkitės visi po velnių, kol dar nepradėjau šaudyti! – įniršęs liepė leitenantas.

Mokytoja Inesa nebesusivaldė: remdamasi autoritetu, per tiek metų pelnytu klasėje, priėjo artyn ir žiūrėdama į akis nusispjovė jam po kojomis. *Tenubaudžia tave dangus, nelaimingasai,* tarė ji skardžiu balsu, kad visi girdėtų. Seržantas žengė

atatupstas, baimindamasis, kad dabar tai jau bus, bet karininkas tik pašaipiai šyptelėjo ir nieko neatsakė. Niekas nepajudėjo iš vietos, kol Riadas Halabi pasodino mane į furgoną ir paleido variklį; tik tada indėnai sukruto plentu į džiungles, o Agva Santos gyventojai ėmė skirstytis, pusbalsiu keiksnodami policiją. *Štai kas darosi, kai privažiuoja svetimų, nė vienas iš tų beširdžių negimė čia, nes šitaip įžūliai nesielgtų,* niršo mano šeimininkas ir piktai nusispjovė.

Įeinam į namus. Durys ir langai – atviri, bet kambariuose vis dar tvyro siaubas. Viskas išplėšta: *tai policininkų darbas,* sako kaimynai; *tai indėnų darbas,* sako policininkai. Namas – kaip po mūšio: nebėra nei radijo, nei televizoriaus, pusė indų išdaužyta, vyno rūsys apverstas aukštyn kojom, parduotuvė nusiaubta, grūdų, miltų, kavos ir cukraus maišai supjaustyti. Riadas Halabi, vis dar apkabinęs mane per juosmenį, ėjo per tą uragano nuniokotą žemę nesustodamas, nemėgindamas įvertinti nuostolių, ir nuvedė mane į lovą, kurioje dar vakar jo žmona gulėjo.

– Kaip tave sudirbo tie šunsnukiai... – apklostydamas mane kalbėjo jis.

Ir štai tada pagaliau pratrūko mano lūpos ir žodžiai pabiro nesuvaldomu srautu, vienas po kito: *didžiulė nosis nusitaikė į mane, bet jis manęs nematė, o ji, balta kaip niekada, laižė ir čiulpė, sode svirpliai, naktis karšta, visi prakaituoja, ir jie, ir aš, nesakiau jums to, kad galėtume pamiršti, vis tiek jis išėjo, išnyko kaip miražas, ji užsilipo ant jo ir jį prarijo, paverkim, Zulema, kad baigėsi mūsų meilė, liauna ir tvirta, tamsi nosis įlindo į ją, ne į mane, tik į ją, maniau, kad gal ji vėl ims valgyti ir prašys mane, kad pasakočiau istorijas ir kad padėčiau auksą saulėkaitoj, todėl negalėjau apie tai kalbėti, pone Riadai, tik vienas šūvis ir burna praskelta kaip ir jūsų, Zulema visa kruvina, plaukai kruvini, marškiniai kruvini, namas paplūdęs krauju ir tie svirpliai tokie triukšmingi, ji ant jo užsilipo ir jį prarijo, jis pabėgo, visi prakaituoti, indėnai žino, kas atsitiko,*

ir leitenantas irgi žino, pasakykit jam, kad manęs neliestų, kad manęs nepririštų, prisiekiu jums, šūvio negirdėjau, kulka įlėkė pro burną ir suskaldė gomurį, aš jos nežudžiau, aprengiau ją, kad jūs jos tokios nepamatytumėt, nuprausiau, kava tebėra puodelyje, aš jos nežudžiau, tai ji padarė, ji pati, pasakykit jiems, kad mane paleistų, kad aš to nepadariau, aš nepadariau, aš nepadariau...

– Žinau, vaikuti; būk gera ir nusiramink. – Ir Riadas Halabi mane liūliavo, verkdamas iš sielvarto ir gailesčio.

Panelė Inesa ir mano šeimininkas gydė man sumušimus ledo kompresais, o paskui nudažė juodais anilino dažais geriausią mano suknelę, kad eičiau su ja į kapines. Rytojaus dieną aš vis dar karščiavau ir veidas tebebuvo sutinęs, bet mokytoja spyrėsi, kad apsirengčiau gedulingai nuo galvos ligi kojų, užsimaučiau juodas kojines ir užsidėčiau šydą ant galvos, kaip liepia paprotys, ir dalyvaučiau Zulemos laidotuvėse, nes jau praėjo daug daugiau kaip privalomos dvidešimt keturios valandos, o per tą laiką nepavyko rasti teismo gydytojo, kuris atliktų skrodimą. *Reikia užbėgti už akių apkalboms*, sakė mokytoja. Laidojom be kunigo, nes nekilo abejonių, kad velionė nusižudė ir nebuvo jokio nusikaltimo, kaip nesiliovė murmėję policininkai. Iš pagarbos arabui ir iš pasipiktinimo leitenantu visa Agva Santa praėjo pro kapą; kiekvienas mane apkabino ir reiškė užuojautą, lyg iš tiesų būčiau buvusi Zulemos dukra, o ne įtariama žudikė.

Po dviejų dienų pasijutau geriau ir jau įstengiau padėti Riadui Halabi sutvarkyti namą ir parduotuvę. Pradėjom gyventi naujoviškai, nekalbėdami apie tai, kas atsitiko, ir neminėdami nei Zulemos, nei Kamalio, bet jie abudu šmėkščiojo sodo šešėliuose, kambarių kertėse, virtuvės prietemoje, jis – nuogas, liepsnojančiomis akimis, ji – neliesta, putli ir balta, be kraujo ar sėklos dėmių, lyg būtų mirusi sava mirtimi.

* * *

Kad ir kaip gynė mus mokytoja Inesa, piktos apkalbos pūtėsi kaip mielinė tešla; tie patys, kurie prieš tris mėnesius būtų galėję prisiekti, kad aš nekalta, dabar ėmė murmėti, kodėl aš gyvenanti viena su Riadu Halabi po tuo pačiu stogu, nors mudviejų nesiejantis joks giminystės ryšys. Kai paskalos ėmė brautis vidun pro visus langus, jau buvo prisigalvota baisių dalykų: neva arabas ir toji kekšė esantys meilužiai, iš pradžių nudėję Kamalį ir įmetę jo palaikus į upę, kad su jais susidorotų srovė ir piranijos, dėl to praradusi protą vargšė žmona, tada jie nužudę ir ją, kad liktų vieni namie, o dabar leidžiantys dienas ir naktis atsidavę paleistuvystei ir musulmoniškoms erezijoms; vargšas vyras dėl to nekaltas, tai toji ragana sujaukusi jam smegenis.

– Aš netikiu tomis nesąmonėmis, kurias žmonės pliauškia, arabe, bet nėra ugnies be dūmų. Turėsiu atnaujinti tyrimą, negaliu to taip palikti, – pagrasino leitenantas.

– Kiek norit dabar?

– Užeikit į mano kabinetą, pakalbėsim.

Ir čia Riadas Halabi suprato, kad šantažas niekada nesibaigs ir kelio atgal nebėra. *Niekas nebebus kaip pirma, per žmonių liežuvius mūsų gyvenimas taps nepakenčiamas – metas mudviem skirtis.* Taip kalbėjo jis man tą vakarą, sėdėdamas kieme prie arabiško fontano, užsimetęs akinamai baltą batisto palaidinę ir rūpestingai rinkdamas žodžius. Dangus buvo giedras, ir aš gerai mačiau jo akis, dideles ir liūdnas, dvi drėgnas alyvuoges, ir galvojau apie mielas valandėles, praleistas su tuo žmogumi, apie kortas ir domino, apie tuos vakarus, kai skiemenuodavom iš elementoriaus, apie kino filmus, apie tai, kaip kartu gamindavom valgį... Supratau, kad myliu jį iš visos širdies, kad tai daugiau nei dėkingumas. Švelnus jausmas užplūdo mano kojas, suspaudė krūtinę, privertė liepsnoti akis. Priėjau artyn, pasisukau į krėslą, kuriame jis sėdėjo, atsistojau jam už nugaros ir pirmąsyk per tiek laiko, kai gyvenau jo namuose, išdrįsau jį paliesti. Uždėjau rankas jam ant pečių,

o smakrą įrėmiau į galvą. Nebežinau, kiek ilgai taip rymojau, jam nė nekrustelint: gal jis nujautė, kad dabar įvyks, ko patsai trokšta, nes išsitraukė savo drovumo skepetaitę ir užsidengė burną. *Ne, nereikia,* sakiau jam, paėmiau ją ir nusviedžiau žemėn, paskui apėjau krėslą ir atsisėdau jam ant kelių, apsikabinau kaklą, visai iš arti, ir žiūrėjau į jį nemirkčiodama. Kvepėjo švariu vyriškiu, ką tik išlygintais marškiniais, levandomis. Bučiavau nuskustus jo skruostus, kaktą, tvirtas tamsias rankas. *Ak, tu mano mergyte,* sudejavo Riadas Halabi, ir pajutau, kaip šiltas jo alsavimas plūsta mano kaklu žemyn, po palaidinuke. Nuo malonumo pašiurpo oda ir sustandėjo krūtys. Man šovė į galvą, jog dar niekuomet nesu buvusi taip arti kito žmogaus ir šimtus metų nesu patyrusi jokių glamonių. Suėmiau jam veidą, pamažu prisitraukiau ir ilgu bučiniu užspaudžiau jam lūpas, pajusdama ypatingą jo burnos pavidalą. Ūmus karštis perėjo man per sąnarius ir suvirpino pilvą. Gal trumpą valandėlę vyras dar grūmėsi su savo geismu, bet kaipmat pasidavė ir įsileido į mano primestą žaidimą – ėmė ir pats mane tyrinėti. Pagaliau įtampa tapo nebepakeliama ir mudu atsitraukėm vienas nuo kito, kad atgautume kvapą.

– Niekas nėra bučiavęs manęs į lūpas, – sumurmėjo jis.

– Manęs irgi. – Ir paėmiau jį už rankos vestis į miegamąjį.

– Palauk, vaikeli, nenoriu padaryti tau bėdos...

– Nuo pat Zulemos mirties nesergu mėnesinėmis. Tai nuo išgąsčio, sako mokytoja... ji mano, kad nebegalėsiu turėti vaikų, – ir nusišypsojau.

Ištisą naktį praleidom kartu. Riadas Halabi visą gyvenimą ieškojo, kaip suartėti laikant skepetaitę prie burnos. Jis buvo meilus ir taktiškas, troško patikti ir būti priimtas, todėl išradinėjo visokiausius būdus mylėtis nesiliesdamas lūpomis. Jam pavyko rankas ir visą sunkų savo kūną paversti jautriu įrankiu, gebančiu palankiai nusiteikusią moterį taip patenkinti, kad ji pajustų tikrą palaimą. Tas suartėjimas buvo mudviem toks reikšmingas, kad galėjo tapti iškilminga ceremonija, bet

virto linksmu, džiugiu bendravimu. Kartu įžengėm į savą erdvę, nepavaldžią laikui, ir keletą nuostabių valandų galėjom gyventi visiškai atsiskyrę, negalvodami apie nieką, išskyrus mus pačius, du patvirkusius pokštautojus, duodančius ir gaunančius. Riadas Halabi buvo išmintingas ir švelnus, tą naktį jis suteikė man tiek malonumo, jog turėjo praeiti daugel metų ir atsirasti ne vienas vyras mano gyvenime, kad vėl pajusčiau tokią pilnatvę. Jis atskleidė man daugybę moters galimybių, kad jau niekada nesitenkinčiau trupiniais. Aš su dėkingumu priėmiau puikią dovaną – savo pačios juslingumą, pažinau savo kūną, įsitikinau, kad esu gimusi tam malonumui, ir negalėjau įsivaizduoti, kaip gyvenčiau be Riado Halabi.

– Leisk man likti su tavim, – meldžiau jį praaušus.

– Vaikuti, aš kur kas vyresnis už tave. Kai tau bus trisdešimt, aš jau būsiu suvaikėjęs senis.

– Nesvarbu. Išnaudotume tą laiką, kai būtume kartu.

– Apkalbos niekada nepaliktų mūsų ramybėj. Mano gyvenimas jau eina į pabaigą, bet tavasis dar tik prasideda. Privalai iškeliauti iš šio kaimo, pasikeisti vardą, išsimokslinti, pamiršti viską, kas mums nutiko. Aš visada tau padėsiu, juk tu man daugiau kaip duktė...

– Niekur nenoriu eiti, noriu likti su tavim. O į žmonių kalbas nekreipk dėmesio.

– Tu manęs klausyk, aš žinau, kodėl taip reikia, argi nematai, kad pažįstu gyvenimą geriau nei tu? Mus persekios, kol išprotėsim, juk negalėsim gyventi atsitvėrę, tai būtų neteisinga tavo atžvilgiu, juk esi dar kūdikis. – Ir po ilgos tylos Riadas Halabi pridūrė: – Jau kelios dienos vis noriu tave paklausti: ar žinai, kur Zulema paslėpė savo brangenybes?

– Žinau.

– Puiku, bet man nesakyk. Dabar jos priklauso tau, bet palik jas ten, kur yra, nes tau jų dar nereikia. Duosiu tau pinigų, kad galėtum gyventi sostinėj, lankytum mokyklą ir išmoktum profesijos, tada nepriklausysi nuo nieko, net ir nuo manęs.

Tau nieko netrūks, mano mergyte. O Zulemos brangenybės tegu laukia: tai bus tavo kraitis, kai tekėsi.

– Už nieko aš netekėsiu, tik už tavęs, būk geras, nevaryk manęs.

– Aš taip elgiuosi todėl, kad labai tave myliu, kada nors tu tai suprasi, Eva.

– Niekada to nesuprasiu! Niekuomet!

– Cit... dabar apie tai nekalbėkim, eik šen, mudviem dar liko pora valandų.

Rytą mudu kartu nuėjom į aikštę. Riadas Halabi nešė lagaminą su naujais drabužiais, kuriuos buvo man parūpinęs, o aš ėjau tylėdama, iškėlusi galvą ir žvelgdama išdidžiai: tegul niekas nepamano, kad vos neverkiu. Buvo eilinė diena; šią valandą vaikai žaidė gatvėje, o Agva Santos kūmutės, pasistačiusios krėslus ant šaligatvio, sėdėjo su dubeniu sterblėj ir lukšteno kukurūzus. Viso kaimo akys negailestingai lydėjo mus ligi pat autobusų stotelės. Niekas su manim neatsisveikino, net ir leitenantas, kuris pataikė važiuoti pro šalį savo visureigiu ir nusigręžė lyg nieko nematydamas, atseit laikosi susitarimo.

– Nenoriu išvažiuoti, – maldavau paskutinį kartą.

– Neskaudink manęs dar labiau, Eva.

– Ar atvažiuosi į miestą manęs aplankyti? Pažadėk man, kad greit atvažiuosi ir vėl mylėsimės.

– Gyvenimas ilgas, vaikeli, ir kupinas netikėtumų. Visko gali būti.

– Pabučiuok mane.

– Negaliu, visi į mus žiūri. Sėsk į autobusą ir nieku gyvu nelipk iš jo iki pat sostinės. Ten paimk taksį ir važiuok į tą vietą, kurią tau užrašiau: tai mergaičių pensionas, mokytoja Inesa jau kalbėjo telefonu su direktore, ten būsi saugi.

Pro autobuso langą dar mačiau jį su skepetaite prie burnos.

Sukoriau tą patį kelią, kurį prieš keletą metų miegodama nuvažiavau Riado Halabi furgonu. Prieš mano akis bėgo nuostabūs to krašto vaizdai, bet negalėjau jų matyti, nes mano žvilgsnis buvo nukreiptas vidun, į sielą, vis dar nušviestą meilės atradimo. Tą valandėlę nujaučiau, jog dėkingumas mano širdy atgims visą gyvenimą kaskart, kai tik prisiminsiu Riadą Halabi; iš tiesų taip ir buvo. Ir vis tiek tomis valandomis stengiausi pamiršti skaudžius prisiminimus ir atgauti šaltą protą, kad galėčiau permąstyti praeitį ir įvertinti savo galimybes. Iki šiol gyvenau taip, kaip liepia kiti, niekieno nemylima; mano žvilgsnis į ateitį nesiekė toliau rytdienos, o visas turtas tebuvo mano pasakojimai. Turėjau nuolat įtempti vaizduotę, kad susigrąžinčiau visa tai, ko man trūksta. Net ir mano motina virto miglotu šešėliu, kurį kasdien reikia paryškinti, kad nepasiklystų atminties labirintuose. Kartojau mintyse kiekvieną praėjusios nakties žodį ir supratau, jog tasai žmogus, kurį penkerius metus mylėjau kaip tėvą, o dabar geidžiau jo kaip meilužio, ne man. Žvelgiau į savo rankas, sudarkytas namų ruošos darbų, braukiau per veidą, kad užčiuopčiau kaulų formą, suleidau pirštus į plaukus ir atsidususi tariau: *gana*. Kartojau balsu: *gana, gana, gana*. Paskui išsitraukiau iš rankinuko raštelį su mergaičių pensiono pavadinimu, suglamžiau ir išmečiau pro langą.

Į sostinę atvykau per patį sąmyšį. Išlipusi su lagaminu iš autobuso apsidairiau ir suvokiau, kad atsitiko kažkas negero: policininkai bėgiojo pasieniais arba nardė tarp stovinčių automašinų, kažkur netoliese aidėjo šūviai. Vairuotojo klausiami, žmonės šaukte ragino mus dingti iš čia, nes kažkas esąs nušautas iš kampinio pastato. Keleiviai griebė savo bagažą ir kiek įkabindami pasileido į visas puses. Žiūrėjau į juos suglumusi: nežinojau, kur link man traukti – nebeatpažinau miesto.

Išėjusi iš autobusų stoties pajutau, kad ore kažkas tvyro: tokia įtampa, žmonės užsidarinėja duris ir langus, krautuvi-

ninkai nuleidžia ant vitrinų metalines žaliuzes, gatvės beregint tuštėja. Bandžiau sėsti į taksį ir kuo greičiau sprukti iš čia, bet nė vienas nesustojo, o kadangi nekursavo ir joks kitas transportas, nebuvo kas darą, tik žingsniuoti toliau su naujaisiais bateliais, nors jie baisiai vargino kojas. Išgirdau lyg vėtros ūžesį ir pakėlusi galvą pamačiau sraigtasparnį: jis suko ratus danguje kaip koks milžiniškas priklydęs laumžirgis. Pro mane nuskubėjo keletas žmonių; bandžiau aiškintis, kas atsitiko, bet niekas tikrai nežinojo; vienintelis paaiškinimas, kurį išgirdau, – valstybės perversmas. Tuo metu nežinojau, ką reiškia tie žodžiai, bet instinktas liepė man nesustoti, tad ir ėjau nežinia kur, nešina lagaminu, kuris kas žingsnis vis sunkėjo. Po pusvalandžio atsidūriau priešais viešbutį, iš pažiūros kuklų, ir įsmukau vidun tardama, kad man užteks pinigų pagyventi čia kiek laiko. Jau rytojaus dieną pradėjau ieškotis darbo.

Kiekvieną rytą išeidavau kupina vilčių, o vakare grįždavau nejausdama kojų. Laikraštyje pasiskaičiusi skelbimų, prisistatydavau visur, kur reikia darbuotojų, bet po kelių dienų supratau: jei nenoriu šokti nuoga arba aptarnauti lankytojų prie baro, galiu parsisamdyti nebent už tarnaitę, o to aš jau buvau atsivalgiusi. Kartais nevilties apimta vos nepuldavau skambinti Riadui Halabi, bet vis susilaikydavau. Pagaliau viešbučio šeimininkas, visada sėdintis durininko vietoj ir matantis, kaip išeinu ir pareinu, suprato, kokioj padėtyj aš atsidūriau, ir pasisiūlė padėti. Jis man paaiškino, kad be rekomendacijos labai sunku susirasti darbą, juoba šiomis dienomis, kai tokia suirutė, ir davė man laiškelį savo pažįstamai. Pasukusi jo nurodyta kryptimi, pažinau Respublikos gatvės rajoną, ir pirma mano mintis buvo bėgti iš čia, bet geriau pagalvojusi nusprendžiau, kad pasiteiravusi nieko neprarasiu. Deja, ieškomo pastato nepasiekiau, nes pakliuvau į gatvės riaušes. Keli jaunuoliai, bėgantys pro šalį, nusitempė mane į skverą priešais Seminaristų bažnyčią. Studentai grūmojo kumščiais, rėkė, svaidėsi šūkiais,

ir aš tarp jų, nesusigaudanti, kas, po velnių, čia darosi. Vienas vaikinas plyšojo, kad vyriausybė parsidavė imperialistams ir išdavė liaudį, kiti du rabždinosi bažnyčios fasadu, ketindami iškelti vėliavą, o minia choru šaukė: *Nepraeis! Nepraeis!* Iš kažkur atsiradęs būrys kareivių ėmė švaistytis kumščiais ir šaudyti. Leidausi bėgti ieškodama atokesnės vietelės, kur galėčiau palaukti, kol skvere liausis peštynės, ir ramiau atsikvėpti. Ir štai pamačiau, kad bažnyčios šoninės durys praviros. Nesvyruodama smukau vidun. Triukšmas iš lauko siekė ir čia, bet prislopintas, lyg visa tai vyktų ne dabar. Klestelėjau į artimiausią suolą ir ūmai pajutau, kaip man smogė visas nuovargis, susikaupęs per šias dienas; pasidėjau kojas ant skersinio ir atrėmiau galvą į atlošą. Pamažu šventovės rimtis nuramino mane, patiko man to prieglobsčio prietema, ta priebėga, apsupta kolonų ir sustingusių šventųjų, kur taip tylu ir vėsu. Pagalvojau apie Riadą Halabi ir užsinorėjau būti šalia jo, kaip kiekvieną pastarųjų metų vakarą, sėdėti kieme gretimais per saulėlydį. Net sudrebėjau prisiminusi tą meilę, bet tuoj pat nuvijau ją šalin. Po kiek laiko, pastebėjusi, kad balsai gatvėje nutilo, o pro vitražus skverbiasi vis mažiau šviesos, supratau, kad jau seniai čia sėdžiu, ir apsidairiau. Pamačiau kitame suole sėdint moterį, tokią gražią, kad galėjai palaikyti ją deive. Ji atsigręžė ir draugiškai man linktelėjo.

– Ar ir tave pasigavo ta maišatis? – paklausė mane puikioji nepažįstamoji pusbalsiu ir priėjusi atsisėdo greta. – Visur neramumai, kalbama, kad studentai užsibarikadavo universitete, kad sukilo keli kariuomenės pulkai; šitas kraštas – tikras beprotnamis, šitaip demokratija neilgai išsilaikys.

Spoksojau į ją kaip užburta, žvilgsniu tyrinėdama jos kūną, tobulą kaip lenktyninio žirgo, ilgus dailius jos pirštus, artistiškas akis, klasikinį nosies ir smakro profilį: visa tai man tarsi ir pažįstama iš anksčiau, o gal tai tik nuojauta? Ir ji žiūrėjo į mane lyg abejodama, vos šypsodamasi dažytomis lūpomis.

– Kažkur esu tave mačiusi...

– Man irgi taip rodosi.

– Ar tu ne ta mergaitė, kuri pasakoja istorijas... Eva Luna?

– Taip...

– Neprisimeni manęs? Tai aš, Melesijas.

– Negali būti... Kaip tu gyveni?

– Ar žinai, kas yra reinkarnacija? Atgimimas. Sakykim, aš atgimiau, patyriau reinkarnaciją.

Liečiau jos rankas, nuogas iki pečių, jos dramblio kaulo apyrankes, jos garbanas, ir man rodėsi, kad vėl susidūriau su savo prasimanytu personažu. *Melesijau, Melesijau,* kartojau prisiminusi, kiek gero patyriau iš to žmogaus, kai gyvenau pas Ponią. Mačiau ašaras, juodas nuo blakstienų dažų, lėtai riedant per tą tobulą veidą, ir apsikabinau ją, iš pradžių nedrąsiai, o paskui – su nevaldomu džiaugsmu. *Melesijau, Eva, Melesijau...*

– Nevadink manęs taip, dabar aš vadinuosi Mimi.

– Žinai, tau tinka tas vardas.

– Kaip mudvi pasikeitėm! Nežiūrėk į mane tokiom akim, aš ne pederastas, aš transseksualas.

– Kas kas?

– Aš gimiau vyru per nesusipratimą, o dabar esu moteris.

– Kaip tu tai padarei?

– Skausmingai. Aš visada žinojau, kad esu ne toks kaip kiti, bet atsidūręs kalėjime nusprendžiau padaryti gamtai akibrokštą. Tikras stebuklas, kad mudvi susitikom... ir dargi bažnyčioj. Jau kokius dvidešimt metų nebuvau įkėlusi kojos į bažnyčią, – juokėsi Mimi, šluostydamasi paskutines ašaras.

Melesijas buvo suimtas per Kekšių maištą, per tą atmintiną sujudimą, kurį pats ir išprovokavo nelemtuoju laišku vidaus reikalų ministrui dėl policijos kyšininkavimo. Tada policininkai nusiaubė kabaretą, kuriame jis dirbo, ir nusivedė jį neleidę net persirengti, su bikiniu, papuoštu netikrais perlais ir briliantais, su rausva stručio uodega, geltonu peruku ir sidabriškomis kurpaitėmis. Pasirodžius jam areštinėje kilo

juoko ir įžeidimų banga, Melesijas buvo negailestingai prikultas ir įmestas keturiasdešimčiai valandų į karcerį pas pavojingiausius kalinius. Paskui jį nuvedė pas psichiatrą, kuris bandydamas išgydyti homoseksualumą seniai taikė vimdomuosius vaistus. Šešias dienas ir šešias naktis jis buvo gydomas įvairiausiais preparatais, nuo kurių vos nenusigalavo, ir visą tą laiką jam buvo rodomos atletų, balerinų ir vyrų modelių nuotraukos, tikintis, jog sąlyginis refleksas išduos paciento pasišlykštėjimą savąja lytimi. Šeštą dieną Melesijas, šiaip jau žmogus taikaus būdo, neteko kantrybės, griebė medikui už gerklės, puolė jį kandžioti kaip hiena, ir jei ne laiku atskubėjusi pagalba, būtų jį pasmaugęs plikomis rankomis. Policija priėjo išvadą, kad jam kilo pasibjaurėjimas psichiatru, jis buvo pripažintas nepagydomu ir nugabentas į Šventosios Marijos kalėjimą, kuriame laikomi nusikaltėliai, neturintys vilties sulaukti teismo, ir politiniai kaliniai, ištvėrę tardymus. Geradario diktatūros laikais įkurtas kalėjimas, diktatorium tapus Generolui, buvo modernizuotas, įtaisytos naujos grotos, įrengta daugiau kamerų; jis skirtas trims šimtams suimtųjų, bet dabar čia buvo sugrūsta per pusantro tūkstančio. Melesiją kariniu lėktuvu nuskraidino į kaimą vaiduoklį, kuris klestėjo aukso karštligės laikais ir merdėjo užplūdus naftos doleriams. Iš ten jis buvo toliau gabenamas surištas kaip koks galvijas, pradžioje sunkvežimiu, paskui valtim, į pragarą, kuriame jam buvo skirta sulaukti galo. Iš pirmo žvilgsnio kalinys suvokė, į kokią bėdą pakliuvo. Siena, kiek aukštesnė nei pusantro metro, jos viršuje – geležiniai virbai, o anapus jos – belaisviai, žvelgiantys į begalinę augalijos žalumą ir geltoną upės vandenį. *Laisvės, laisvės,* šaukė jie, maldavo pamatę artėjant leitenanto Rodrigeso mašiną: jis lydėjo naują suimtųjų partiją, nes jau buvo praėję trys mėnesiai ir reikėjo atlikti eilinį patikrinimą. Atsidarė sunkūs metaliniai vartai, ir atvykėliai nusiyrė ligi pat lagerio gilumos, kur juos pasitiko staugianti minia. Melesijas buvo nuvestas tiesiai į homoseksualų flygelį;

ten sargybiniai pasiūlė pirkti jį senbuviams kaliniams iš varžytynių. Vis dėlto jam dar pasisekė – jis atsidūrė vadinamajame hareme: ten penkiasdešimt privilegijuotųjų turėjo atskirą sektorių ir padėjo vienas kitam ištverti.

– Tuomet dar nebuvau girdėjusi apie Maharišį ir neturėjau jokios dvasinės atramos, – virpančiu balsu kalbėjo Mimi apie tai, ką tada išgyveno, ir išsitraukė iš rankinuko spalvotą graviūrą: barzdotas vyras su pranašo skraiste, o aplinkui – astraliniai simboliai. – Nuo išprotėjimo mane saugojo tik įsitikinimas, kad Ponia manęs neišsižadėtų, prisimeni ją? Štai kur tikra draugė: be paliovos stengėsi mane išlaisvinti, ištisus mėnesius nešė kyšius teisėjams, pasinaudojo senais ryšiais vyriausybėje ir pagaliau pasišnekėjo su pačiu Generolu, kad tik ištrauktų mane iš ten.

Po metų iš Šventosios Marijos grįžo tik šešėlis buvusio Melesijo. Nuo maliarijos ir iš bado jis sulyso dvidešimčia kilogramų, tiesiosios žarnos infekcija privertė jį vaikščioti susikūprinus kaip kokį senį, o dėl išgyvento smurto jis nebevaldė emocijų – čia raudojo, čia tuoj pat isteriškai kvatojo. Išėjo jis į laisvę pats nelabai tuo tikėdamas – manė, jog tai tik triukas, kad būtų galima apkaltinti jį mėginus pabėgti ir nušauti iš nugaros; bet buvo toks nusilpęs, kad pasidavė likimui. Išlaisvintasis buvo valtimi plukdomas upe, paskui nuvežtas mašina į kaimą vaiduoklį. *Lipk laukan, pederaste,* tarė jam ir išstūmė; Melesijas parpuolė ant kelių į geltonas dulkes ir laukė mirtinojo šūvio, bet jo vis nebuvo. Išgirdo tolstant variklio ūžesį, pakėlė akis ir išvydo prieš save Ponią, o toji dar ir ne išsyk jį pažino. Moteris laukė jo su išsinuomotu lėktuvėliu ir nuskraidino tiesiai į sostinės ligoninę. Ji ištisus metus kaupė pinigus, pelnomus iš prostitučių eksporto į užjūrį, kad dabar visą tą sumą perduotų Melesijui.

– Jos dėka aš gyva, – pasakojo man Mimi. – Jai teko išvykti į užsienį. Jei čia būtų buvusi mano mamytė, būtų išrūpinusi man pasą su nauju moterišku vardu ir būčiau iškeliavusi kartu.

Ponia emigravo ne savo noru – spruko nuo teisingumo: privertė skandalas dėl dvidešimt penkių mirusių mergaičių, laivu nuplukdytų į Kiurasao. Aš apie tai buvau girdėjusi prieš porą metų per radiją Riado Halabi namuose ir dar prisiminiau tą bylą, bet niekada man nešovė į galvą, kad čia įsipainiojusi ta pati plačiadugnė, kurios globai mane buvo palikęs Hubertas Naranchas. Negyvėlės buvo kilusios iš Dominikos arba Trinidado ir kontrabanda gabenamos akliname konteineryje, kuriame oro pakako dvylikai valandų. Dėl biurokratinių kliūčių jos išbuvo uždarytos laivo triume dvi paras. Prieš iškeliaujant moterims būdavo įteikiamas sutartas atlygis doleriais ir pažadamas geras darbas. Ši operacijos dalis buvo patikėta Poniai ir ji viską sąžiningai atlikdavo, bet paskyrimo uoste iš atvykėlių būdavo atimami dokumentai, o jos pačios nusiunčiamos į žemiausios klasės viešnamius ir ten įstrigdavo grasinimų bei skolų pinklėse. Ponia, apkaltinta vadovavus prostitučių prekybos tinklui Karibų salose, bemaž nepakliuvo ilgiems metams į kalėjimą, bet įtakingi draugai ir šįsyk jai pagelbėjo pačiu laiku dingti su padirbtais dokumentais. Porą metų ji gyveno iš palūkanų, stengdamasi niekam nekristi į akis, bet versli jos siela nesitvėrė be darbo; moteriškė įkūrė sadomazochistinių reikmenų parduotuvę ir taip ją išreklamavo, kad iš pietų ir šiaurės, iš rytų ir vakarų plaukte plaukė užsakymai atsiųsti diržų vyrams kankinti, septynuodegių rimbų, šuns antkaklių žmonėms vedžioti ir kitokių žeminimo įrankių.

– Greitai sutems, eikim geriau iš čia, – tarė Mimi. – Kur tu gyveni?

– Kol kas viešbutyje. Neseniai atvykau, keletą metų gyvenau Agva Santoje, tokiam užkampyje.

– Įsikurk pas mane, aš gyvenu viena.

– Manau, kad turiu ieškoti savo pačios kelio.

– Vienatvė nenaudinga niekam. Eime į mano butą, o kai baigsis visas tas sambrūzdis, nuspręsi, kaip tau geriau, – šne-

kėjo Mimi, žiūrėdama į kišeninį veidrodėlį ir taisydamasi makiažą, šiek tiek nukentėjusį per šios dienos nutikimus.

Mimi gyveno netoli Respublikos gatvės, visai šalia geltonų lempų ir raudonųjų žibintų. Du šimtai metrų, kitados skirti paprasčiausiai paleistuvystei, virto plastiko ir neono labirintu, kur vienas per kitą grūdosi geresni bei prastesni viešbučiai ir viešnamiai, barai ir kavinės. Čia pat atsidūrė ir Operos teatras, geriausias visame mieste prancūziškas restoranas, kunigų seminarija ir nemaža valdžios pastatų, kadangi sostinėje, kaip ir kitur šalyje, viskas susimaišė. Dažnai tame pačiame kvartale šalia rūmų galėjai matyti skurdžias trobeles, vos tik naujieji turtuoliai susispiečia prabangiame mikrorajone, po metų, žiūrėk, jį jau supa naujųjų vargšų lūšnos. Ta urbanistinė demokratija išplito ir kitose tautos gyvenimo srityse, todėl kai kada sunku būdavo atskirti, kur ministras, o kur jo vairuotojas, nes abu kilę iš to paties socialinio sluoksnio, panašiai rengiasi ir bendrauja vienas su kitu nesivaržydami; pašaliniam galėtų pasirodyti, jog tai tik blogos manieros, bet iš esmės tuo pagrįsta jų savigarba.

– Patinka man šis kraštas, – tarė vienąsyk Riadas Halabi, sėdėdamas mokytojos Inesos virtuvėj. – Turtingi ir vargšai, juodieji ir baltieji – visi viena klasė, viena tauta. Kiekvienas jaučiasi esąs šalies šeimininkas, nėra nei kokios hierarchijos, nei privalomo etiketo, niekas nekelia savęs aukščiau už kitą dėl kilmės ar turto. Mano gimtinėje viskas kitaip: ten daugybė kastų ir taisyklių, kiekvienas gimsta ir miršta priklausydamas tam pačiam luomui.

– Tavo įspūdis apgaulingas, Riadai, – paprieštaravo mokytoja Inesa. – Šis kraštas – tarsi daugiasluoksnis tortas.

– Taip, bet kiekvienas gali ir iškilti, ir nusmukti, gali tapti milijonierium, prezidentu arba elgeta: viskas priklauso nuo jo pastangų, nuo sėkmės ir nuo Alacho valios.

– O ar matėt kada turtingą indėną? Arba negrą, tapusį generolu ar bankininku?

Mokytoja buvo teisi, bet niekas nepripažino, kad rasė turi įtakos žmogaus likimui, mat visi didžiavosi esantys mulatai. Imigrantai, atvykę iš kitų pasaulio dalių, taip pat lyg niekur nieko prisitaikydavo prie vietinių, todėl net ir kinų antros trečios kartos palikuonys nebegalėdavo tvirtinti esantys gryni azijiečiai. Vien senoji oligarchija, įsitvirtinusi dar prieš nepriklausomybę, skyrėsi ir išvaizda, ir odos spalva, bet tarpusavyje niekada apie tai neužsimindavo: tai būtų buvęs nedovanotinas netaktas visuomenėje, kuri taip didžiuojasi maišytu krauju. Nors netrūko to krašto istorijoje nei kolonizatorių, nei despotų, nei tironų, vis tiek tai buvo žadėtoji žemė, laisvės šalis, anot Riado Halabi.

– Čia visas duris atveria pinigai, grožis arba talentas, – paaiškino man Mimi.

– Pirmųjų dviejų neturiu, bet manau, kad mano potraukis pasakoti istorijas yra dangaus dovana... – Iš tiesų nebuvau įsitikinusi, kad iš to gali būti kokios praktinės naudos: iki šiol man tai tik truputį padailindavo gyvenimą ir padėdavo pasprukti į kitus pasaulius, kai tikrovė tapdavo nebepakenčiama; maniau, kam dar tie pasakojimai, kai taip toli pažengė radijas, televizija ir kinas; man rodėsi, kad visa, kas transliuojama per eterį arba rodoma ekrane, yra tikra, o mano pasakojimai beveik visada – tik krūva prasimanymų, kuriuos traukiu pati nežinau iš kur.

– Jei tas tau patinka, gali nieko kito nebedirbti.

– Niekas man nemoka už tai, kad klausosi mano istorijų, Mimi, o man reikia užsidirbti pragyvenimui.

– Ką žinai, gal rasi ką nors, kas tau mokės už tai. Nesirūpink, kol tu su manim, tau nieko netrūks.

– Neketinu būti tau našta. Riadas Halabi yra man sakęs, kad laisvė prasideda nuo ekonominės nepriklausomybės.

– Greit įsitikinsi, kad tai aš esu našta. Man tavęs reikia daug labiau negu tau manęs: aš labai vieniša.

Likau pas ją nakvoti tą naktį, ir kitą, ir dar kitą, ir taip keletą metų; per tą laiką išroviau iš širdies kankinamą meilę Riadui Halabi, galutinai tapau moterim ir išmokau vairuoti savo gyvenimą, tiesa, ne visuomet itin sėkmingai, bet nereikia pamiršti, kad man teko plaukti per maištingus vandenis.

Tiek sykių buvau girdėjusi, kokia nelaimė yra gimti moterim, kad man buvo nelengva suprasti, kodėl Melesijas taip veržėsi ja tapti. Aš nemačiau, kuo moteris pranašesnė už vyrą, bet jis troško virsti ja ir dėl to buvo pasiryžęs iškęsti bet kokias kančias. Gydytojas, įgudęs daryti tokias metamorfozes, prigrūdo jam hormonų, kurie būtų galėję dramblį paversti paukščiu keliauninku, elektros adatomis išnaikino gyvaplaukius, įtaisė silikonines krūtis bei sėdmenis ir prišvirkštė parafino visur, kur manė esant reikalinga. Rezultatas buvo, švelniai tariant, stulbinamas. Nuoga Mimi atrodė kaip amazonė prašmatniomis krūtimis ir kūdikio oda, tačiau pilvas apačioje baigėsi vyriškais atributais, tiesa, smarkiai sunykusiais, bet vis dar matomais.

– Man trūksta dar vienos operacijos. Ponia išsiaiškino, kad Los Andžele daro stebuklus, gali vyrą paversti tikriausia moterim, bet kol kas tai tik eksperimentai, be to, labai brangiai kainuotų, – tarė man Mimi.

Jai moteriška lytis rūpėjo mažiausiai, kiti dalykai ją domino – drabužiai, kvepalai, audiniai, papuošalai, kosmetika. Ji mėgavosi kojinių šiugždėjimu sukeitus kojas, vos girdimu apatinukų šlamesiu, ilgų plaukų plaikstymusi ant pečių. Tuo laikotarpiu jai reikėjo draugo, kuriam galėtų būti švelni ir rūpestinga globėja, žmogaus, kuris ją saugotų ir ištikimai mylėtų, bet kur tu tokį rasi! Ji buvo tarsi įstrigusi tarp vyro ir moters. Kai kurie, laikydami ją persirengėliu, bandė suartėti, bet jai netiko tokie dviprasmiški santykiai – ji laikė save moterim ir ieškojo tikrų vyrų; deja, šie, nors ir susižavėję jos grožiu, ne-

siryžo su ja rodytis, kad nebūtų vadinami pederastais. Nestigo ir tokių, kurie ją suvedžiodavo vien tam, kad pamatytų, kaip ji atrodo nuoga ir kaip mylisi: jie nekantraudavo apkabinti tą nuostabų monstrą. Kai jos gyvenime atsirasdavo meilužis, visas namas atsidurdavo prie jo kojų, ji virsdavo verge, pasirengusia vykdyti įžūliausius jo įgeidžius, kad tik būtų atleista už tą nepaneigiamą faktą, jog ji nėra tikra patelė. Kaskart, kai ji susidvejindavo ir pasiduodavo nevilčiai, aš bandydavau ginti ją nuo beprotybės, perkalbėti, atitraukti nuo tos pražūtingos aistros. *Tu pavyduliauji, palik mane ramybėj,* irzdavo Mimi. Beveik visada išrinktasis būdavo širdžių ėdikas, augalotas akiplėša, kuris ištisomis savaitėmis ją išnaudodavo, sugriaudavo namų tvarką, palikdavo savo žingsnių aidą ir sukeldavo tokį sąmyšį, kad aš visai netekdavau kantrybės ir ne kartą grasinau persikelsianti kitur. Bet galiausiai sveikesnioji Mimi pusė sukildavo, paimdavo viršų ir išvydavo lauk savo kankintoją. Kai kada lūžis būdavo skausmingas; kitais atvejais pačiam vyriškiui, patenkinus smalsumą, tapdavo nuobodu ir jis išeidavo – tada ji krisdavo lovon, susirgusi iš apmaudo. Kurį laiką – iki naujo įsimylėjimo – mudviejų kasdienybė tekėdavo įprasta vaga. Aš žiūrėjau, kad Mimi laiku gertų hormonus, migdomuosius ir vitaminus, o ji rūpinosi mano išsilavinimu: samdė anglų kalbos mokytoją, siuntė į vairuotojų kursus, pirko knygas, gatvėje klausydavosi pasakojimų ir dovanodavo juos man. Kančia, pažeminimas, baimė ir ligos ją labai slėgė ir daužė į šipulius iliuzinį krištolo pasaulį, kuriame ji troško gyventi. Ji nebebuvo naivi mergelė, nors ir bandė apsimesti tokia, kad sėkmingiau gundytų vyrus; ir vis dėlto nei kančia, nei prievarta neįstengė sunaikinti jos tikrosios esybės.

Rodos, ir man ne per daug sekėsi meilėje, nors vyrų mano aplinkoj nestigo. Kartais pasiduodavau kokiai neįveikiamai aistrai, kuri mane persmelkdavo ligi kaulų smegenų. Tada nelaukdavau, kad anas žengtų pirmą žingsnį, – pati imdavausi iniciatyvos, trokšdama per kiekvieną glamonę patirti palai-

mą, išgyventą su Riadu Halabi, bet vis nesėkmingai. Kai kurie nešdindavosi, gal kiek pabūgę mano įžūlumo, o paskui juodindavo mane per pašnekesius su bičiuliais. Jaučiausi laisva, nes buvau įsitikinusi, kad nėštumas man negresia.

– Tau reikia nueiti pas gydytoją, – spyrė mane Mimi.

– Nesirūpink, aš sveika. Viskas susitvarkys, kai tik nustosiu sapnavusi Zulemą.

Mimi kolekcionavo porceliano skryneles, pliušinius meškiukus, lėles ir pagalves, kurias nuobodžiaudama siuvinėdavo. Jos virtuvė buvo tikra namų ūkio aparatų paroda, ir visais ji naudojosi – mėgo gaminti valgį, nors pati buvo vegetarė ir mito kaip triušis. Ji buvo įsitikinusi, kad mėsa – mirtinas nuodas; tai buvo vienas iš daugelio Maharišio priesakų, to paties, kurio portretas puošė jos svetainę ir kurio filosofija ji vadovavosi. Iš portreto žvelgė besišypsantis senelis vandeningomis akimis – išminčius, patyręs dieviškąjį apreiškimą per matematiką. Jo skaičiavimai jam įrodę, kad visatą – juo labiau jos kūrinius – valdo skaičių galia: tai kosmogoninio pažinimo principas nuo Pitagoro iki mūsų laikų. Maharišis pirmasis skaičių teoriją pritaikė futurologijoje. Vienąsyk vyriausybė jį pasikvietė, kad šis patartų dėl valstybės reikalų, o Mimi buvo oro uoste, pasitinkančiųjų minioje, ir prieš sėdant svečiui į vyriausybinį limuziną spėjo paliesti jo tunikos kraštelį.

– Vyras ir moteris, tiek vienas, tiek kitas, yra sumažinti visatos modeliai, todėl kiekvieną įvykį astralinėje plotmėje atitinka apraiškos žmonių lygmenyje, ir kiekvienas asmuo patiria ryšį su tam tikru planetų išsidėstymu, atitinkančiu bazinę konfigūraciją, nuo pat tos dienos, kai jis pirmą sykį gyvenime įkvėpė oro, supratai? – vienu atsikvėpimu išpyškino Mimi.

– Kuo aiškiausiai, – užtikrinau, ir nuo tos akimirkos tarp mūsų nekilo jokių nesusipratimų, nes pristigusios žodžių bendraudavom žvaigždžių kalba.

9

Burgelės ir Ruperto dukterys pastojo abi tuo pačiu metu, drauge kentėjo nėštumo sunkumus, nutuko kaip barokinės gražuolės ir susilaukė pirmagimių bemaž padieniui. Seneliams akmuo nusirito nuo krūtinės pamačius, kad naujagimiai neturi akivaizdžių ydų; tas įvykis buvo atšvęstas prašmatniomis dvigubomis krikštynomis, kurioms šeima išleido nemažai santaupų. Mamytės negalėjo priskirti savo vaikelių tėvystės Rolfui Karlei, nors gal ir būtų slapčia to norėjusios; kūdikėliai kvepėjo vašku, be to, jau metai su viršum jiedvi nebandė su juo išdykauti – ne todėl, kad būtų stigę abipusio noro, o tik todėl, kad vyrai pasirodė esantys kur kas akylesni, nei jos buvo maniusios, ir nelabai palikdavo progų žmonoms vienoms pabendrauti su pusbroliu. Rolfas retai lankėsi Kolonijoje, ir kiekvieną sykį dėdė su dėdiene ir abi mamytės lepino jį kaip išmanydamos, žvakių fabrikantai taip pat negailėjo jam išskirtinio dėmesio, nors nepaleisdavo jo iš akių, tad erotinius pasismaginimus teko riboti dėl neįveikiamų kliūčių. Vis dėlto retkarčiais sesutėms ir jų pusbroliui pavykdavo išsmukti į pušynėlį ar į kokį tuščią pensiono kambarį ir bent kiek pasidžiaugti prisimenant senus laikus.

Ilgainiui abi moterys susilaukė dar po sūnelį ir apsiprato su žmonų vaidmeniu, bet išlaikė tą veido skaistumą, dėl kurio Rolfas Karlė jas įsimylėjo vos pamatęs. Vyresnioji te-

bebuvo linksma ir šmaikšti, pramoko piratų žargono ir gebėjo išmaukti penkis ąsočius alaus, bet nepasigerti. Jaunesnioji liko tokia pat viliokle, gebanti švelniai koketuoti, nors jau ir neatrodė prisirpusi gražuolė, kaip kad mergystės metais. Abi vis dar kvepėjo cinamonu, gvazdikėliais, vanile ir citrina, ir vien prisiminus tą kvapą Rolfui, net būnant už tūkstančių kilometrų, suliepsnodavo širdis, kai jis kitąsyk vidury nakties pabusdavo pagautas nuojautos, kad ir jos apie jį svajoja.

Burgelė ir Rupertas, kad ir senstelėję, vis dar veisė šunis, šiurpino turistų skrandžius nepaprastais kulinariniais receptais, riejosi dėl niekų ir nuotaikingai mylėjosi, kaskart darydamiesi vis žavesni. Ilgametis bendras gyvenimas dildė jų skirtumus, jų kūnas ir siela vis labiau vienodėjo, kol juodu supanašėjo tarsi dvyniai. Norėdama pralinksminti vaikaičius, močiutė kartais prisiklijuodavo miltiniais klijais didžiulius ūsus ir apsivilkdavo sutuoktinio drabužius, o jis užsisegdavo žmonos sijoną ir skudurų prikimštą liemenėlę; vaikučiai perpratę pokštą linksmai krykšdavo. Pensiono taisyklės tapo švelnesnės, ir dažnai kokia besislapstanti porelė atvykdavo į Koloniją pernakvoti šiame name, nes šeimininkai manė, kad meilė padeda išlaikyti sveiką medieną, o jie patys sulaukę brandaus amžiaus nebebuvo tokie ugningi kaip kitados, nors uoliai sotinosi geismą žadinančiu patiekalu. Įsimylėjėlius pasitikdavo palankiai, neklausinėjo, ar jie susituokę, paskirdavo jiems geriausius kambarius ir vaišindavo gausiais pusryčiais džiaugdamiesi, kad dėl tų neteisėtų žaidimų ilgiau netrūnys medinės lubų sijos ir baldai.

Tuo tarpu politinė padėtis stabilizavosi, mat vyriausybė nuslopino bręstantį maištą ir dabar jau galėjo kontroliuoti nuolatinį kai kurių karininkų polinkį rengti perversmus. Nafta ir toliau tryško iš žemės kaip neišsenkamas turto srautas, migdantis sąžinę ir nukeliantis visus rūpesčius į tolimą ateitį.

O Rolfas Karlė spėjo tapti vaikščiojančia įžymybe. Jis sukūrė keletą dokumentinių filmų, kurie išgarsino jo vardą toli už šalies ribų. Keliavo per visus žemynus ir jau mokėjo keturias

kalbas. Ponas Aravena, po diktatūros nuvertimo paskirtas Nacionalinės televizijos direktoriumi, siųsdavo jį gauti žinių iš pirmų lūpų, nes norėjo, kad programos būtų dinamiškos ir drąsios. Rolfą jis laikė geriausiu savo komandos kinematografininku, ir šis su juo sutiko, nors garsiai to ir nesakė. *Spaudos agentūrų telegramos iškraipo tikrovę, berneli,* kalbėjo Aravena; *geriau viską pamatyti savo akimis.* Taigi Karlė ir filmavo katastrofas, karus, įkaitų grobimą, teismus, karalių vainikavimą, ministrų susitikimus ir kitus įvykius, laikančius jį toli nuo namų. Tomis valandėlėmis, kai klimpo ligi kelių Vietnamo dumblyne arba dienų dienas tūnodavo apkase kur nors dykumoj, troškulio iškankintas, su kamera ant peties ir mirtimi už nugaros, jis prisimindavo Koloniją ir nusišypsodavo. Jam tas pasakiškas kaimas, įsikūręs nuošaliuose Amerikos kalnuose, atrodė kaip saugus prieglobstis, kuriame jo siela visuomet atras ramybę. Čionai jis sugrįždavo pasaulio žiaurybių slegiamas, kad išsitiesęs po medžiais žvelgtų į dangų, pasivoliotų ant žemės su seserėčiomis ir šunimis, o vakarais atsisėdęs virtuvėj žiūrėtų, kaip dėdienė triūsia apie puodus ir dėdė taiso laikrodį. Čia jis tenkino savo tuštybę stebindamas šeimynykščius savo nuotykiais. Tik prieš juos drįso nekaltai pasididžiuoti, nes numanė, kad jam iš anksto bus dovanota.

Darbas neleido jam susikurti šeimos židinio, kaip jį vis atkakliau skatino teta Burgelė. Jis jau neįsimylėdavo taip lengvai kaip dvidešimtmetis ir ėmė pratintis prie minties, jog taip ir liks viengungis, įsitikinęs, kad labai būtų sunku susirasti tobulą moterį, nors pats niekada savęs neklausė, ar jis tenkintų jos reikalavimus, jeigu per kokį nors stebuklą ta tobuloji ir išnirtų jo kelyje. Turėjo vieną kitą romaną, pasibaigusį nusivylimu, įvairiuose miestuose – kelis ištikimus draugus, kurie pasitikdavo jį išskėstomis rankomis, kai jis atsitiktinai keliaudavo pro šalį, ir buvo pasiekęs pakankamai pergalių, glostančių savimeilę, bet jo nebeviliojo trumpalaikiai santykiai ir jis jau po pirmojo bučinio laukdavo išsiskyrimo. Tai jau buvo tvirtas vyras: stangri oda ir galingi raumenys, dėmesingos

akys, kurias paryškina raukšlelės, visas įdegęs ir strazdanotas. Daugybė žiaurumų, kuriuos matė iš arti, užgrūdino jį, bet nepavertė beširdžiu; jis vis dar jaudinosi prisiminęs jaunystę, neatsispirdavo švelnumui, nors kartkartėmis blaškydavosi tų pačių košmarų varginamas; tiesa, susapnuodavo ir kai ką malonaus – rausvas kulšeles arba mielus šunyčius. Buvo atkaklus, judrus, nepavargstantis. Dažnai šypsodavosi, ir taip nuoširdžiai, kad visur įgydavo draugų. O įsijungęs filmavimo kamerą pamiršdavo save ir tik stengėsi pagauti kadrą, nors ir rizikuodamas.

Vieną rugsėjo vakarą ties gatvės kampu susitikau Hubertą Naranchą. Jis čia malėsi stebėdamas iš tolo kariškų uniformų fabriką. Į sostinę jam teko leistis ginklų bei avalynės – ką gi veiksi kalnuose be batų? – ir ta pačia proga įtikinti viršininkus, jog būtina keisti strategiją, nes kariuomenė vis labiau retinanti jo vaikinų gretas. Vyras buvo nusiskutęs barzda ir trumpai nusikirpęs, vilkėjo miestietiškai, nešėsi aptrintą portfelį. Niekad nepasakytum, jog tai tas pats barzdyla juoda berete, įžūliai žvelgiantis į praeivius nuo sienų iš skelbimų, žadančių gerą atlygį tam, kas jį pagaus. Paprasčiausias atsargumas liepė, susidūrus akis į akį kad ir su tikra motina, praeiti pro šalį jos tarsi ir nepamačius, bet aš išdygau prieš jį netikėtai, o gal jis tą akimirką buvo kiek atsipalaidavęs. Prisipažino matęs mane einant per gatvę ir tučtuojau pažinęs mane iš akių, nors beveik nieko kito ir nebebuvo likę iš tos mergytės, kurią jis prieš keletą metų paliko Ponios namuose ir liepė ja rūpintis kaip jo sesute. Dabar jis ištiesė ranką ir suėmė mane už peties. Nustebusi atsigręžiau ir išgirdau tyliai tariant mano vardą. Bandžiau prisiminti, kurgi esu jį anksčiau mačiusi, tačiau tas vyriškis, panašus į valstybės tarnautoją, nors ir saulės nugairintu veidu, niekuo nepriminė paauglio sulaižytu kuodu ir aukštakulniais batais, papuoštais sidabrinėmis kniedėmis,

kadaise tapusio mano vaikiškų svajonių didvyriu ir pirmųjų erotinių fantazijų veikėju. Ir tada jis padarė dar vieną klaidą:

– Aš – Hubertas Naranchas...

Ištiesiau jam ranką, nes nesumečiau, kaip kitaip jį pasveikinti, ir abu nuraudom. Stovėjom ant kampo ir žvelgėm priblokšti vienas į kitą; turėjom ką pasipasakoti apie tuos septynerius metus su viršum, bet nežinojom, nuo ko pradėti. Jutau, kaip man linksta kaistantys keliai ir vos nesprogsta širdis, kaip staiga mane užvaldo aistra, pamiršta per tiek metų, pamaniau, kad mylėjau jį visą tą laiką, o dabar per pusę minutės pamilau iš naujo. Hubertas Naranchas ilgai buvo gyvenęs be moters. Tik vėliau sužinojau, kad toji meilės bei sekso stoka jam kalnuose ir buvo sunkiausiai pakeliamas dalykas. Kaskart apsilankęs mieste jis smukdavo į pirmą pasitaikiusį viešnamį ir keletą valandėlių, vis pernelyg trumpų, pasinerdavo į skubotą, pašėlusį geismo tenkinimą, kuris tik apmalšina susikaupusį alkį, bet iš tiesų nesuteikia nė trupučio palaimos – tik liūdesio. Kai galėdavo leisti sau prabangą pagalvoti apie save, jausdavo kankinamą troškimą turėti glėbyje merginą, kuri būtų tik jo vieno, kuri lauktų jo, geistų jo ir būtų jam ištikima. Ir pažeisdamas visas taisykles, kurių pats vertė laikytis ginklo draugus, pakvietė mane kavos.

Tą vakarą parėjau labai vėlai, nors ekstazės apimta lėkiau kaip ant sparnų.

– Kas tau? Tavo akys dar niekada taip nešvytėjo, – pasmalsavo Mimi: ji pažino mane kaip save pačią ir jau iš tolo matė, kada sielvartauju, o kada džiaugiuosi.

– Aš įsimylėjau.

– Ir vėl?

– Šį kartą jau rimtai. To žmogaus laukiau daug metų.

– Matau, susitiko dvi giminingos sielos. Kas jis toks?

– Negaliu tau sakyti, tai paslaptis.

– Kaip tai negali man sakyti! – ir įsikarščiavusi griebė man už pečių. – Ką tik su juo susipažinai, ir jis jau stoja tarp mūsų?

– Gerai jau, tik neširsk. Tai Hubertas Naranchas, bet niekada neminėk jo vardo.

– Naranchas? Tas pats, kur iš Respublikos gatvės? Tai kam čia tos paslaptys?

– Nežinau. Jis sakė, kad kiekvienas pliurptelėjimas gali kainuoti jam gyvybę.

– Aš visada žinojau, kad tasai tipas prieis liepto galą! Pažinojau Hubertą Naranchą dar vaikiščią, nagrinėjau jo delno linijas ir iš kortų mačiau jo likimą. Jis – ne tau. Patikėk manim: jis yra apsigimęs banditas arba magnatas ir, ko gero, jau įsivėlęs į kontrabandą, marihuanos gabenimą ar kokį kitą nešvarų verslą.

– Nedrįsk šitaip kalbėti apie jį!

Tada mudvi gyvenom netoli Žemvaldžių klubo, prašmatniausiame miesto rajone, kur buvom radusios mažą senovišką butą, įkandamą mūsų kišenei. Mimi buvo pasiekusi tokią šlovę, apie kokią niekada net nesvajojo. Ji taip išgražėjo, kad atrodė stačiai nežemiška. Ta pati valios jėga, kuri jai pagelbėjo įveikti vyrišką savo prigimtį, dabar padėjo tobulėti ir tapti aktore. Mimi nusikratė visų įmantrybių, kurias būtų galima palaikyti vulgarumu, ėmė diktuoti firminių drabužių ir kontrastingo makiažo madas, gludino savo šneką pasilikdama vieną kitą šiurkštesnį posakį tik ypatingiems atvejams, dvejus metus mokėsi aktoriaus meno teatro studijoje, o gerų manierų – institute, rengiančiame grožio karalienes: ten išmoko neprasižergdama įlipti į automobilį, atsikąsti artišoko lapelį nesugadindama dažytų lūpų silueto ir lipti nuo laiptų taip, tarsi paskui ją driektųsi nematomas šermuonėlių kailio šleifas. Ji neslėpė pasikeitusi lytį, bet nemėgo apie tai kalbėti. Bulvarinė spauda mėgaudamasi kedeno tą jos paslaptį, kurstydama skandalus ir pasipiktinimą. Jos padėtis visiškai pasikeitė. Gatvėje praeiviai atsigręžę spoksodavo į ją, gimnazistės patykojusios kaulydavo autografo, o vaidindama televizijos serialuose ir teatro spektakliuose ji demonstravo tokį aktorės talentą, kokio niekas toje šalyje nebuvo regėjęs nuo pat 1917-ųjų, kai

Geradarys buvo iš Paryžiaus atsikvietęs Sarą Bernar, jau seną, bet vis dar didingą, nors ir bepastovinčią tik ant vienos kojos. Mimi vardas afišoje garantavo pilnutėlę žiūrovų salę, nes žmonės net iš provincijos plūdo pažiūrėti į tą mitinę būtybę, kuri, pasak kalbų, turinti patelės krūtis ir patino varpą. Ją kviesdavo į madų demonstravimus, į grožio konkursų žiuri, į labdaringus pokylius. Į aukštuomenę Mimi triumfuodama įžengė per karnavalo balių, kai kilmingiausios šeimos įsileido ją į Žemvaldžių klubo salonus. Tą vakarą Mimi apstulbino varžoves pasirodydama vyrišku apdaru – persirengusi prabangiais Tailando karaliaus drabužiais, apsikarsčiusi netikrais smaragdais; ji vedėsi ir mane, išpuoštą kaip savo žmoną karalienę. Kai kas dar prisiminė prieš keletą metų plojęs jai nešvankiame sodomitų kabarete, tačiau tai anaiptol nekenkė jos geram vardui, tik smalsumą kurstė. Mimi žinojo niekada netapsianti saviške tarp tų oligarchų, kurie dabar ją garbina, suvokė esanti vien egzotiška juokdarė jų šventėms paįvairinti, bet ją viliojo galimybė būti tarp jų, todėl nuo priekaištų gynėsi tvirtindama, kad tai praversią artistinei jos karjerai. *Čia svarbiausia – palaikyti gerus santykius,* kalbėjo ji man, kai pašiepdavau tokį lengvabūdišką jos elgesį.

Mimi sėkmė laidavo mums materialinę gerovę. Dabar mudvi gyvenom šalia parko, kuriame auklės vaikštinėjo su šeimininkų vaikais ir į kurį vairuotojai atvesdavo šlapintis kilmingus šunelius. Prieš persikraustydama pliušinius apdarus ir siuvinėtas pagalves Mimi išdovanojo Respublikos gatvės kaimynėms, o savadarbes šaltojo porceliano figūrėles supakavo į dėžes. Ji buvo įsigeidusi išmokti to amato ir gan ilgai kiekvieną laisvą valandėlę ruošė masę visokiems niekniekiams lipdyti, tad kai pasamdė profesionalą naujam savo būstui išdailinti, tas žmogus, pamatęs kūrinius iš universaliosios medžiagos, vos negavo insulto. Jis melste meldė paslėpti tas skulptūrėles, kad nedarkytų jo suprojektuoto interjero, ir Mimi jam pažadėjo, nes vyriškis buvo labai malonus, solidaus amžiaus, pražilęs, juodaakis. Juodu taip nuoširdžiai susidrau-

gavo, kad jinai nusprendė pagaliau sutikusi tą, kurį jai skyrę zodiako ženklai. *Astrologija neklysta, Eva, mano horoskope įrašyta, kad savo didžiąją meilę atrasiu antrojoje gyvenimo kelio pusėje...*

Ilgokai mus lankė tas dizaineris, užeidavo gana dažnai, ir jo dėka labai pasikeitė mūsų gyvenimo stilius. Jis atskleidė mums įmantrybes, apie kurias iki tol nieko nenutuokėm, išmokė pasirinkti vyną (juk anksčiau manėm, kad raudonasis geriamas vakare, o baltasis dieną), vertinti dailės kūrinius, sudomino mus pasaulio įvykiais. Sekmadieniais kartu lankydavom paveikslų galerijas, muziejus, teatrą, kinus. Su juo pirmą kartą nuėjau į koncertą ir patyriau tokį didžiulį įspūdį, kad tris dienas nemiegojau, nes muzika skambėjo mano galvoje, o kai pagaliau užmigau, susapnavau, kad esu styginis instrumentas iš raudonmedžio su perlamutro inkrustacijomis ir dramblio kaulo kaišteliais. Ilgą laiką po to nepraleisdavau nė vieno koncerto, sėdėdavau antro aukšto ložėje, o kai dirigentas pakeldavo batutą ir salė prisipildydavo garsų, mano akys paplūsdavo džiaugsmo ašaromis. Dizaineris pertvarkė butą iš pagrindų, apstatė jį moderniais baldais ir paįvairino keliais senoviniais daikčiukais, tokiais nepanašiais į tuos, kuriuos buvom mačiusios lig tol, kad ištisas savaites vaikštinėjom po kambarius sutrikusios, bijodamos pajudinti kokį daiktą, kad paskui nepamirštume, kur jis stovėjo, arba atsisėsti ant rytietiško krėslo ir sutraiškyti kamšalo plunksnas; bet kadangi buvom iš pat pradžių pamokytos, jog geras skonis kelia apetitą, galiausiai pripratom ir tik šaipėmės iš buvusio savo pačių prasčiokiškumo. Vieną gražią dieną tas nuostabusis vyriškis pranešė išvykstąs į Niujorką, nes pasirašęs sutartį su vienu žurnalų, susikrovė lagaminus, nuoširdžiai apgailestaudamas atsisveikino su mumis ir paliko Mimi apimtą gilaus sielvarto.

– Nusiramink, Mimi. Jeigu išėjo, vadinasi, nebuvo tau skirtas. Teisybė greit iškyla aikštėn, – tariau jai, ir nenuginčijama to teiginio logika bent kiek ją paguodė.

Ilgainiui tobula interjero harmonija kiek išsiderino, bet namų atmosfera dėl to tapo tik malonesnė. Pradžią padarė jūros peizažas. Aš papasakojau Mimi, koks svarbus man buvo viengungių brolio ir sesers paveikslas, ir ji nusprendė, kad mano žavėjimosi šaknys glūdi genuose: tikriausiai esu turėjusi kokį nors protėvį jūrininką, iš kurio ir paveldėjusi nenumaldomą jūros ilgesį. Kadangi tai tiko prie legendos apie senelį olandą, abidvi naršėm po antikvariatus ir lankėmės varžytynėse, kol suradom paveikslą, vaizduojantį uolas, bangas, žuvėdras ir debesis; nusipirkom jį nedvejodamos ir pakabinom garbingiausioje vietoje, vienu mostu sugadindamos japoniškų graviūrų kompoziciją, taip stropiai mūsų bičiulio surankiotą. Paskui po truputį sukaupiau visą šeimyną išblukusių senovinių dagerotipų ir sukabinau ant sienos: ambasadorių, apsikarsčiusį ordinais, keliautoją su dideliais ūsais ir dvivamzdžiu šautuvu, senuką su medinėmis klumpėmis ir moline pypke, išdidžiai žvelgiantį į ateitį. Kai jau prisirinkau kilmingų giminaičių, ėmėm uoliai ieškoti Konsuelos atvaizdo. Nė vienas man neįtiko, tik po ilgų klajonių pagaliau aptikom trapią jauną moterį mezginiuota suknele, su skėčiu rankoje; ji stovėjo sode tarp vijoklinių rožių ir šypsojosi. Buvo pakankamai graži, kad įkūnytų mano mamą. Vaikystėje matydavau Konsuelą tik su prijuoste ir sandalais triūsiančią namuose, bet visada žinojau, kad už to įvaizdžio slypi prašmatni dama su skėčiu, mat ji tapdavo tokia, kai būdavom vienos tarnų kambarėlyje, ir tokią troškau ją išlaikyti savo atminty.

Per tuos porą metų stengiausi atsigriebti už tuščiai praleistą laiką. Studijavau vakarinėje aukštojoje mokykloje, siekiau bakalauro diplomo, kurio paskui man taip ir neprireikė, bet tada laikiau jį būtinu. Dienomis dirbau sekretore kariškų uniformų fabrike, o naktimis rašiau ir rašiau pasakojimus į storus sąsiuvinius. Mimi ragino mane mesti tą vargingą tar-

nybėlę ir atsidėti vien rašymui. Pamačiusi žmones laukiant eilėje prie knygyno, kad ūsuotas Kolumbijos rašytojas, kuris triumfuodamas važinėja po užsienius, pasirašytų jiems savo knygoje, draugė apkrovė mane sąsiuviniais, pieštukais ir žodynais. *Tai gera profesija, Eva, tau nereikės taip anksti keltis ir niekas tau neįsakinės...* Svajojau skirti visas jėgas literatūrai, bet reikėjo užsidirbti pragyvenimui, o tuo atžvilgiu rašytojo padėtis gan slidi.

Iškeliavusi iš Agva Santos ir įsitaisiusi sostinėje, netrukus puoliau ieškoti savo krikštamotės pėdsakų, nes nugirdau, kad serga. Ji gyveno už dyką senamiesčio kambaryje, užleistame gerų žmonių, kurie ją priglaudė iš pasigailėjimo. Menkas buvo jos turtelis, jei neskaitysim balzamuotos pumos – stebuklingai nenukentėjusios per tiek laiko, ištvėrusios ir skurdą, ir permainas, – ir jos šventųjų: esą verta turėti altorių namie – nereikėsią mokėti kunigams, tik už žvakes. Ji nebeturėjo keleto dantų, tarp jų ir auksinio, kurį buvo priversta parduoti, o iš tuklaus kūno likę tik prisiminimai, bet buvo tokia pat švaruolė kaip kitados ir kas vakarą maudėsi kubile. Jos protelis tiek nusilpo, kad supratau neįstengsianti jos išvaduoti iš minčių labirinto, kuriame klaidžioja, ir dažnai lankiau ją tik tam, kad duočiau vitaminų, sutvarkyčiau jos kambarėlį ir pavaišinčiau skanėstais, be to, atnešdavau rožių odekolono, idant galėtų kvepintis kaip senais laikais. Bandžiau įtaisyti ją į sanatoriją, bet ten niekas ja nesirūpino: ji mat nesanti sunki ligonė ir jiems svarbiau kiti pacientai, o tokiems kaip ji medikai laiko neskiriantys. Vieną rytą žmonės, suteikę jai pastogę, sunerimę šaukėsi manęs: krikštamotę ištikęs liūdesio priepuolis, ji verkianti be perstojo jau dvylika dienų.

– Eime jos aplankyti. Aš tave palydėsiu, – tarė Mimi.

Atėjome kaip tik tada, kai ji, nebegalėdama atsispirti melancholijai, persirėžė kaklą peiliu. Dar gatvėje būdamos išgirdom klyksmą, į kurį subėgo visi kaimynai; įpuolėme vidun

ir radom ją vis didėjančiame kraujo klane tarp balzamuotos pumos kojų. Žaizda žiojėjo nuo ausies lig ausies, bet moteriškė tebebuvo gyva ir žvelgė į mus suakmenėjusi iš siaubo. Jai persipjovus žandikaulių raumenis, susitraukė skruostai ir atsivėrė siaubinga bedantė grimasa. Man ėmė linkti keliai ir turėjau atsiremti į sieną, kad nesusmukčiau, o Mimi atsiklaupė šalia jos ir ilgais oranžiniais nagais spaudė žaizdos kraštus, taip sulaikydama čiurkšlę, išsinešančią gyvastį, kol atvažiavo greitoji pagalba. Aš tik drebėjau, o ji taip ir neatleido nagų per visą kelią iki ligoninės. Vis dėlto Mimi – nepaprasta moteris! Gydytojai čia pat nugabeno krikštamotę į operacinę ir suadė ją kaip suplyšusią kojinę, per stebuklą išgelbėdami jai gyvybę.

Peržiūrinėdama daiktelius jos kambaryje, viename maiše aptikau savo mamos kasą, šviesią ir žvilgančią kaip surukuku oda. Čia ji gulėjo pamiršta visą tą daugybę metų ir taip išsigelbėjo – nevirto peruku. Aš ją pasiėmiau kartu su puma. Bandymas nusižudyti davė bent tiek naudos, kad ligone buvo pasirūpinta, ir vos ją išrašė iš ligoninės, čia pat nuvežė į beprotnamį. Po mėnesio mums buvo leista ją aplankyti.

– Čia baisiau negu Šventosios Marijos kalėjime, – pareiškė Mimi. – Turim ją ištraukti.

Virve pririšta prie betoninio stulpo kiemo centre, kaip ir kitos pamišėlės, krikštamotė jau neverkė, tik tyliai tūnojo nejudėdama, su siūle per visą kaklą. Maldavo grąžinti jai šventuosius, nes be jų pražūsianti, velniai ją persekiojantys, norėdami atimti iš jos sūnelį – dvigalvę pabaisą. Mimi bandė gydyti ją teigiamomis galiomis, kaip moko Maharišio knygos, bet ligonė pasirodė besanti atspari ezoteriniam gydymui. Tuo metu pasireiškė ir jos manija dėl popiežiaus, ji mat norinti susitikti su juo ir gauti nuodėmių atleidimą. Norėdama ją nuraminti, pažadėjau nuvežti į Romą, nė nesvajodama, kad vieną gražią dieną savo akimis pamatysime popiežių, laiminantį žmones čia, atogrąžose.

Mudvi išgabenom ją iš beprotnamio, išmaudėm, sušukavom kelias dar likusias plaukų sruogas, perrengėm naujais drabužėliais ir nuvežėm sykiu su visais jos šventaisiais į privačią kliniką pajūryje, tarp palmių, gėlo vandens kaskadų ir didelių narvų, kuriuose tupėjo papūgos. Tai buvo vieta turtingiems žmonėms, bet krikštamotė, nors tokia ir neatrodė, buvo priimta, nes Mimi draugavo su direktorium, žymiu Argentinos psichiatru. Čia ligonė buvo apgyvendinta rausvai dažytame kambaryje, su vaizdu į jūrą ir aplinkai pritaikyta muzika; tai kainavo nepigiai, bet apsimokėjo, nes pirmąsyk nuo tada, kai menu krikštamotę, mačiau ją patenkintą. Mimi sumokėjo už pirmą mėnesį, o paskui jau buvo mano eilė. Pradėjau dirbti fabrike.

– Tai ne tau. Privalai mokytis rašytojo profesijos, – nesutiko Mimi.

– Niekur nėra tokios mokyklos.

Hubertas Naranchas staigiai įšoko į mano gyvenimą ir po kelių valandų taip pat dingo, nepasakęs kodėl, palikęs tik džiunglių, purvo ir parako pėdsaką. Ėmiau gyventi tam, kad jo sulaukčiau, ir kantriai laukdama daug sykių prisimindavau tą vakarą, kai jis pirmą kartą mane apkabino; prieš tai pasėdėjom kavinėje beveik nešnekėdami, tik žiūrėjom vienas į kitą aistringo ryžto apimti, paskui susiėmę už rankų nuėjom į viešbutį ir puolėm į lovą; tada jis man prisipažino niekada nemylėjęs manęs kaip sesers ir per visus tuos metus nesiliovęs galvoti apie mane.

– Pabučiuok mane. Neturiu teisės ką nors mylėti, bet ir tavęs palikti negaliu. Pabučiuok dar sykį, – kuždėjo apkabindamas mane, o paskui gulėjo akmeniniu veidu, visas prakaituotas ir drebėdamas.

– Kur tu gyveni? Kaip aš sužinosiu apie tave?

– Neieškok manęs, kai galėsiu, pats sugrįšiu, – ir vėl gniaužė mane kaip pamišęs, skubotai, nerangiai.

Kurį laiką negavau iš jo jokios žinios, ir Mimi aiškino, kad taip ir būna, kai atsiduodi iš pirmo karto; reikėję bent pasispyrioti, kad jis turėtų maldauti. *Kiek aš tau kartojau, jog vyrai neriasi iš kailio, kad tik sugultų su mumis, o savo pasiekę mus per niekų laiko; dabar jis manys, kad tu lengvabūdė, negrįš, pamatysi, gali laukdama ir akis pražiūrėti.* Bet Hubertas Naranchas vėl atsirado, užkalbino mane gatvėje, ir vėl ėjom į viešbutį ir mylėjomės kaip anąsyk. Dabar atsisveikindama nujaučiau, kad jis visada grįš, nors jis kiekviena proga užsimindavo, jog tai paskutinis kartas. Jis įėjo į mano gyvenimą su paslapties aura, gaubiančia kažką didvyriška ir siaubinga. Hubertas sužadino mano vaizduotę; manau, dėl to ir ryžausi mylėti jį tokiomis nepatikimomis sąlygomis.

– Juk tu nieko apie jį nežinai. Jis tikriausiai yra vedęs ir turi pustuzinį vaikučių, – niurzgė Mimi.

– Kriminaliniai romanai bus tau sumaišę smegenis. Ne visi yra tokie niekšai kaip tie iš teleserialų.

– Aš žinau, ką kalbu. Mane visi laikė vyru, lankiau berniukų gimnaziją, žaidžiau su jais, bendravau stadione ir baruose. Išmanau tuos dalykus kur kas geriau nei tu. Nežinau, kaip kitose pasaulio dalyse, bet čia negalima pasitikėti nė vienu.

Hubertas lankėsi ne pagal tvarkaraštį, jo nebūdavo ir porą savaičių, ir keletą mėnesių. Būdavo, neskambina man, nerašo, neatsiunčia jokios žinutės ir staiga, kai mažiausiai to tikiuosi, užklumpa mane gatvėje, lyg žinotų kiekvieną mano žingsnį ir tykotų pasislėpęs kur šešėlyje. Kaskart atrodydavo vis kitaip: tai su ūsais, tai barzdotas arba pakeitęs šukuoseną, lyg maskuotųsi. Tai mane ir baugino, ir sykiu traukė: galėjau vaizduotis, kad myliu kelis vyrus tuo pat metu. Svajojau turėti kokią vietelę mudviem, norėjau gaminti jam valgį, skalbti jo drabužius, miegoti su juo kiekvieną naktį, vaikštinėti gatvėmis kur akys veda, už parankės kaip vyras su žmona. Žinojau, kad jis ištroškęs meilės, švelnumo, teisingumo, džiaugsmo – visko. Jis išsunkdavo mane, lyg norėtų numalšinti šimto metų troškulį, kuždėdavo mano vardą, ir čia pat akys jam paplūsdavo ašaro-

mis. Kalbėdavom apie praeitį, apie mudviejų susitikimus dar vaikystėje, bet niekada neužsimindavom nei apie dabartį, nei apie ateitį. Kartais negalėdavom išbūti drauge nė valandos: jis, būdavo, niekaip nenustygsta, nerimaudamas apkabina mane – ir jau lekia kaip kulka. Jei ne tas skubėjimas, meilingai būčiau apžiūrėjusi jo kūną, ištyrinėjusi, suskaičiavusi visus jo randelius, apgamus, pamačiusi, kad jis sublogęs, kad ant jo rankų padaugėjo nuospaudų ir oda dar sausesnė, *o kas čia, lyg ir opa, ne, niekai, eikš!* Po kiekvieno išsiskyrimo jausdavau burnoje kartėlį – ir aistra, ir nuoskauda, ir tarsi užuojauta, viskas išvien. Kad nekelčiau jam nerimo, apsimesdavau esanti patenkinta, nors anaiptol tokia nesijaučiau. Man taip rūpėjo jį sulaikyti ir susukti jam galvą, kad nusprendžiau paklausyti Mimi patarimų ir nepraktikavau jokių įmantrybių, matytų Ponios vadovėliuose, nemokiau Huberto mylėtis taip sumaniai ir jautriai, kaip tai darė Riadas Halabi, nekalbėjau apie savo fantazijas, nerodžiau, kokias būtent stygas virpino Riadas, nes numaniau, kad Hubertas užkankins mane klausimais: kur, su kuo, kada taip darei? Nors ir prisiklausęs dar paauglystėje, kaip giriasi mergišiai, o gal ir norėdamas toks pasirodyti, apsimetinėjo prieš mane. *Aš tave gerbiu,* – sakydavo jis man, – *tu ne tokia kaip kitos. – Kokios kitos?* – spirdavau aš, o jis tik ironiškai šypsodavosi. Man užteko proto neminėti nei vaikiško susižavėjimo Kamaliu, nei beviltiškos meilės Riadui, nei trumpalaikių ryšių su kitais meilužiais. Klausiamà, kaip praradau nekaltybę, atsakiau: *kas tau darbo mano nekaltybė, lyg tu galėtum parodyti man savąją!* bet Hubertas sureagavo taip ūmiai, kad nutariau verčiau nutylėti nuostabiąją naktį su Riadu Halabi ir sumelavau, neva mane išprievartavo Agva Santos policininkai, kai buvo sulaikę dėl Zulemos mirties. Įsileidom į beprasmį ginčą, ir pagaliau jis atsiprašė: *aš buvau šiurkštus, dovanok, tu dėl to nekalta, Eva, o tie niekšai man už tai dar turės sumokėti, garbės žodis, sumokės!*

– Jei galėtume gyventi ramiai, mums eitųsi kur kas geriau, – tvirtinau šnekėdama su Mimi.

– Jeigu jis nesuteikia tau laimės dabar, tai nesuteiks jos niekada. Nesuprantu, kodėl tu jo nepalieki: tai labai keistas tipas.

Ryšys su Hubertu Naranchu ilgai atsiliepė mano gyvenimui: buvau nusiminusi, irzli, kamuojama troškimo jį užkariauti ir išlaikyti prie savęs. Miegodavau prastai, sapnuodavau baisius košmarus, sunkiai protaudavau, negalėdavau susikaupti nei dirbdama, nei kurdama pasakojimus, todėl nebeišmanydama ko griebtis susiieškojau vaistinėlėje raminamųjų ir slapčia juos rijau. Bet laikas bėgo, ir galiausiai Huberto Narancho įvaizdis ėmė trauktis, nebeužgožė man viso pasaulio, sumažėjo ligi priimtino dydžio, jau įstengiau gyventi ir dėl kitų paskatų, ne vien dėl jo. Vis dar jaučiausi priklausoma nuo jo apsilankymų, nes jį mylėjau, ir vaizdavausi esanti tragedijos veikėja, romano herojė, bet atgavau dvasios ramybę ir vėl galėjau vakarais rašyti. Prisiminiau, kad kai buvau įsimylėjusi Kamalį, prisižadėjau niekada nebepasiduoti siaubingoms pavydo kančioms, ir dabar atkakliai laikiausi to vylingo pasiryžimo. Vijau šalin mintį, kad būdamas toli nuo manęs jis ieško kitų moterų arba kad jis yra banditas, kaip šneka Mimi; man buvo maloniau vaizduotis, kad esama aukštesnių motyvų jam šitaip elgtis, kad yra kažkokie man neprieinami nuotykiai, vyrų pasaulis, kurį valdo negailestingi dėsniai. Hubertas Naranchas esąs pasiskyręs kitam idealui, kuris jam, matyt, svarbesnis už mūsų meilę. Norėjau tai suprasti ir pateisinti. Mylėjau romantiška meile tą vyriškį, kuris darėsi kaskart liesesnis, stipresnis ir tylesnis, bet ateities planų nebekūriau.

Tą dieną, kai šalia fabriko, kuriame dirbau, buvo nužudyti du policininkai, sustiprėjo mano įtarimai, kad Huberto paslaptis susijusi su partizanais. Pareigūnai buvo nušauti kulkosvaidžiu iš važiuojančio automobilio. Bematant gatvė prisipildė žmonių, patrulių, greitosios pagalbos mašinų; policininkai brovėsi į visus gretimus namus. Fabrike darbas sustojo, darbininkai buvo išrikiuoti kieme, patalpos iškrėstos

nuo viršaus ligi apačios, pagaliau gavom netikėtą įsakymą skirstytis namo, nes neramumai apėmę visą miestą. Nužingsniavau į autobusų stotelę, o ten manęs jau belaukiąs Hubertas Naranchas. Buvau jo nemačiusi jau beveik du mėnesius ir ne iššyk pažinau, mat jis man pasirodė gerokai susenęs. Šį kartą nejaučiau jokio malonumo jo glėbyje ir net nebandžiau apsimesti – jaučiau, kad jo mintys kitur. Paskui, kai sėdėjom nuogi ant lovos, užtiestos šiurkščia paklode, pajutau, kad mudu kasdien vis labiau tolstam vienas nuo kito, ir man pagailo ir jo, ir savęs.

– Dovanok, aš šiandien kaip nesava. Buvo siaubinga diena, žuvo du policininkai, aš juos pažinojau, jie visada čia budėdavo ir sveikindavosi su manim. Vienas iš jų vadinosi Sokratas, įsivaizduoji policininką tokiu vardu? Tai buvo geras žmogus. O jį ėmė ir nušovė.

– Jie buvo nuteisti myriop, – atšovė Hubertas Naranchas. – Juos nuteisė liaudis. Tai ne žmogžudystė, vadinkim teisingai. Žudikai yra policininkai.

– Ką tu šneki! Tik nesakyk, jog susidėjai su teroristais.

Jis atstūmė mane ir žvelgdamas į akis ėmė aiškinti man, kad prievartos griebėsi vyriausybė. Argi nedarbas, skurdas, korupcija, socialinis neteisingumas nėra prievarta? Valstybė turi daug būdų engti ir spausti liaudį, o tie policininkai – režimo samdiniai, jie gina savo pačių klasės priešus, ir mirties bausmė jiems teisėta; taip liaudis kovoja dėl laisvės. Ilgokai nieko neatsakiau. Tik dabar supratau jo dingimus, jo randus ir tylėjimą, jo skubėjimą, jo lemties aurą ir tą šiurpulingą magnetizmą, kuris sklinda iš jo, įelektrindamas aplinką ir pritraukdamas mane kaip liepsnos apakintą mašalą.

– Kodėl man iki šiol to nesakei?

– Geriau buvo tau nežinoti.

– Ar manim nepasitiki?

– Pasistenk suprasti, juk tai karas.

– Patikėk, visi tie metai būtų buvę man lengvesni.

– Jau vien matytis man su tavim yra beprotybė. Tik pagalvok, kas būtų, jeigu jie tave įtartų ir imtų tardyti.

– Aš nieko nepasakyčiau!

– Jie sugeba prašnekinti net ir nebylį. Man tavęs reikia, negaliu būti be tavęs, bet kaskart, kai ateinu, jaučiuosi nusikaltęs, nes sukeliu pavojų organizacijai ir kovos draugų gyvybei.

– Tada palik mane.

– Negaliu, Eva.

– Argi kalnuose nėra moterų?

– Ne. Toji kova labai žiauri, bet ateis geresni laikai ir galėsim mylėtis kitaip.

– Neturi teisės aukoti savo gyvenimą, kartu ir mano.

– Tai ne auka. Mes kuriam kitokią visuomenę, vieną gražią dieną visi būsim lygūs ir laisvi...

Prisiminiau tą tolimą vakarą, kai mudu susipažinom, du vaikai, pasiklydę aikštėj. Jau tada jis tarėsi esąs šaunus vyras, sugebantis patsai spręsti savo likimą, o mane laikė likimo nuskriaustąja, nes gimiau moterimi, todėl aš turinti leistis globojama ir laikytis visokių apribojimų. Aš, jo akimis žiūrint, visada būsianti priklausoma. Hubertas taip manė nuo pat to laiko, kai pradėjo mąstyti, ir vargu ar revoliucija galėjo tą nuomonę pakeisti. Aš supratau, kad mūsų problemos nėra susijusios su pilietinio karo įvykiais; net jeigu jis įstengtų įgyvendinti savo svajonę, man toji lygybė nebūtų skirta. Naranchui ir jo vienminčiams liaudį sudaro tik vyrai; mes, moterys, turim paremti jų kovą, bet sprendimus priimti ir valdyti mums niekas neleis. Jo revoliucija mano dalios iš esmės nepakeistų; kad ir kas būtų, vis tiek turėsiu eiti savo keliu iki paskutinės dienos. Gal kaip tik tada ir supratau, kad mano karas yra be prošvaisčių, jo galo nematyti, todėl verčiau džiaugtis tuo, ką turiu, kad gyvenimas nepraeitų belaukiant pergalės, kuri pagaliau leistų gerai jaustis. Matyt, Elvyra buvo teisi: reikia būti labai narsiam, visada reikia kovoti.

Tą dieną mudu išsiskyrėm susipykę, bet po dviejų savaičių Hubertas Naranchas sugrįžo, o aš laukiau jo kaip visuomet.

10

Suaktyvėjus partizaniniam karui, Rolfui Karlei teko grįžti į šalį.

– Baigiasi tavo pasivažinėjimai po pasaulį, vaikine, – pareiškė jam Aravena, sėdėdamas prie savojo direktoriaus stalo. Vaikinas buvo jau gerokai nutukęs, sirgo širdies liga, tad iš visų malonumų jam bebuvo likę geras valgis ir cigaro dūmas, o lankantis Kolonijoje – dar ir vogčiomis metamas žvilgsnis į dieviškus, bet dabar jam nebepasiekiamus dėdės Ruperto dukterų užpakaliukus, tačiau ribotos fizinės galimybės nesumažino jo profesinio smalsumo. – Partizanai labai įsismarkavo, ir jau metas kam nors paieškoti tiesos. Visa informacija, kurią gauname, cenzūruota; meluoja ir vyriausybė, ir maištininkų radijas. Norėčiau žinoti, kiek žmonių yra kalnuose, kokia jų ginkluotė, kas juos remia, kokie jų ketinimai, trumpai sakant, viską.

– Jūs negalėsit skelbti to per televiziją.

– Mums reikia žinoti, kas darosi, Rolfai. Manau, tie žmonės – bepročiai, bet gali būti ir taip, kad mūsų panosėj subrendo dar viena Siera Maestra, o mes jos nematom.

– O jei taip ir būtų, ką jūs darytumėt?

– Nieko. Ne mūsų reikalas keisti istorijos kryptį: mes tik registruojam įvykius.

– Generolo laikais jūs taip nemanėt.

– Sendamas šio to išmoksti. Eik, stebėk, filmuok, jei galėsi, o paskui viską man papasakosi.

– Ne taip lengva. Jie man neleis šniukštinėti savo stovyklose.

– Todėl aš ir prašau tave, o ne ką nors kitą iš mūsų reporterių. Tu jau esi buvęs pas juos prieš porą metų. Kuo gi vardu tas tipas, kuris padarė tau tokį įspūdį?

– Hubertas Naranchas.

– Ar galėtum vėl užmegzti su juo ryšį?

– Nežinau. Gal jo jau ir nebėra tarp gyvųjų, juk kalbama, kad kariuomenė daugelį išmušė, kiti dezertyravo. Šiaip ar taip, mane ši tema domina. Pažiūrėsiu, ką galiu padaryti.

Hubertas Naranchas nebuvo nei žuvęs, nei dezertyravęs, bet niekas jo tuo vardu nebevadino. Dabar jis buvo komendantas Rochelijas. Daug metų kariavo vis pasirengęs žygiuoti, su ginklu rankose, nesudėdamas bluosto, kad matytų, kas ten tamsoj. Gyvenimas jam buvo ištisa virtinė smurto, bet pasitaikydavo ir laimės, dvasinio pakilimo akimirkų. Kaskart priimant būrelį naujokų suspurdėdavo širdis krūtinėj, lyg susitinkant su mylimąja. Eidavo jų pasitikti ligi stovyklos pakraščio: ogi štai ir jie, dar nesusitepę, tokie optimistai, išsirikiavę, kaip sargybos viršininko liepta, iš pažiūros vis dar miestiečiai, su pirmomis pūslėmis ant rankų, neturintys senų kareivių nuospaudų, žvelgia švelniai, pavargę, bet šypsosi. Tai jo jaunesnieji broliai, jo vaikai, atėję kovoti, ir nuo šiol jis atsakys už jų gyvybę, jis rūpinsis, kad jie išliktų dori, ir mokys išgyventi, užgrūdins juos kaip plieną; jie taps drąsesni už liūtą, sumanūs, miklūs ir ištvermingi, kad kiekvienas būtų vertas šimto kareivių. Gerai, kad jie čia; jam net gerklę suspaudė. Hubertas susikišo rankas į kišenes ir pasveikino naujokus keturiais šiurkščiais sakiniais – tegul jie nemato, kaip jis jaudinasi.

Mėgo jis pasėdėti su draugais ir prie laužo, kai tik ištaikydavo laiko. Niekad jie ilgai neužtrukdavo vienoj vietoj; instrukcija liepė gerai pažinti kalnus, kad galėtum juose judėti

kaip žuvis vandeny. Bet atsitikdavo dienelę kitą ir padykinėti; tada jie padainuodavo, palošdavo kortomis, įsijungę radiją pasiklausydavo muzikos kaip žmonės. Kartkartėmis jam tekdavo nusileisti į miestą susitikti su tarpininkais; tada jis vaikštinėdavo gatvėmis, tarsi būtų toks kaip visi, mėgavosi jau primirštais valgių, mašinų, šiukšlynų kvapais, įdėmiau nei kadaise žvelgė į vaikus, į triūsiančias moteris, į benamius šunis, lyg būtų žmogus iš minios, kurio niekas nepersekioja. Tik staiga, būdavo, pastebėjęs ant sienos juodomis raidėmis užrašytą komendanto Rochelijo vardą ir matydamas save nukryžiuotą ant to mūro – ir smagu, ir baisoka, – prisimena, kad nevalia jam čia būti, kad jo gyvenimas ne toks kaip kitų – jis yra kovotojas.

Dauguma partizanų buvo atėję iš universiteto, bet Rolfas Karlė neketino įsimaišyti tarp studentų, kad sužinotų, kaip patenkama į kalnus. Jo veidas dažnai būdavo rodomas per televizijos žinias ir visi jį gerai pažinojo. Jis prisiminė ryšį, kuriuo naudojosi prieš keletą metų, kai pirmą kartą susitiko su Hubertu Naranchu dar tik prasidedant ginkluotai kovai, ir patraukė į Negro užeigą. Šeimininką jis rado virtuvėje, jau kiek labiau suvargusį, bet vis tokį pat smagų. Juodu nepatikliai paspaudė ranką vienas kitam. Laikai pasikeitė, dabar maištą malšino jau specialistai, o į partizanus ėjo ne vien idealistai, užsimoję pakeisti pasaulį; čia vyko nuožmi, negailestinga kova. Rolfas Karlė be užuolankų griebė jautį už ragų.

– Aš neturiu su tuo nieko bendro, – atšovė Negras.

– Nebijok, aš ne skundikas ir niekada toks nebuvau. Per tiek metų tavęs neįdaviau, kodėl turėčiau tai daryti dabar? Pasitark su savo viršininkais, pasakyk, kad suteiktų man galimybę arba bent leistų paaiškinti jiems, ko aš noriu...

Vyras ilgai žiūrėjo į jį, tyrinėjo kiekvieną veido bruožą ir, matyt, liko patenkintas, nes pasikeitė jo elgesys, ir Rolfas Karlė tai pajuto.

– Ateisiu pas tave rytoj, Negre, – tarė jis.

Atėjo jis ir poryt, ir vaikščiojo kasdien vos ne mėnesį, kol pagaliau sulaukė pasimatymo ir gavo išdėstyti savo ketinimus. Organizacija nusprendė, kad jis gali praversti: jo reportažai geri, jis pats atrodo esąs padorus žmogus, dirba televizijoje ir draugauja su Aravena; ko gero, derėtų juo pasikliauti, rizika ne tokia jau didelė, žinoma, laikantis reikiamų atsargumo priemonių.

– Reikia informuoti liaudį, turėsim daugiau sąjungininkų, – kalbėjo vadai.

– Neerzinkit visuomenės. Nenoriu girdėti nė žodžio apie partizanus: verčiau juos ignoruokim. Visi jie yra už įstatymo ribų, taip su jais ir bus elgiamasi, – savo ruožtu pareiškė respublikos prezidentas.

Šįsyk Rolfo Karlės kelionė į partizanų stovyklą buvo visai kitokia nei anais kartais: čia tau ne moksleivių iškyla per atostogas su kuprine ant pečių. Bemaž visą kelią jis buvo vežamas užrištomis akimis, net ir automobilio bagažinėje, kur vos neužduso ir alpėjo nuo kaitros; paskui ėjo naktį per laukus visai nenutuokdamas, kur atsidūrė, jo vedliai vis keitėsi ir nė vienas nesileido į kalbas; dvi paras išbuvo uždarytas visokiose daržinėse ir aruoduose, vedžiojamas iš vienos vietos į kitą be teisės ko nors paklausti. Kariuomenė, ištreniruota kovoti su maištininkais, stengėsi apsupti partizanus, statė ant kelių kontrolės postus, sulaikydavo mašinas, tikrino visus iš eilės. Nelengva buvo apeiti jos užkardas. Operacijų centruose, išmėtytuose po visą šalį, buvo sutelkti specialiosios paskirties daliniai. Ėjo gandas, jog ten kartu ir belaisvių stovyklos, ir kankinimo kameros. Kareiviai bombardavo kalnus artilerijos ugnimi ir vertė viską griuvėsiais. *Prisiminkime revoliucinės etikos kodeksą,* kalė partizanams į galvą komendantas Rochelijas: *ten, kur mes ateinam, negali būti piktnaudžiavimų, turime gerbti žmones ir sumokėti už viską, ką suvalgom, kad liaudis matytų, kuo mes skiriamės nuo kareivių, ir žinotų, kaip bus revoliucijos išvaduotuose rajonuose.* Rolfas Karlė įsitikino, kad

netoli nuo miestų, kuriuose lyg ir ramu, vyksta karas, bet apie tai kalbėti oficialiai draudžiama. Kovas minėjo tik pogrindinės radijo stotys, skelbiančios partizanų žygius: susprogdintas naftotiekis, užpultas sargybos postas, kariuomenės dalinys pateko į pasalą.

Penkias dienas gabentas kaip koks krovinys, Rolfas turėjo lipti į kalną skindamasis kelią mačete, alkanas, purvinas ir uodų kandžiojamas. Vedliai paliko jį girios laukymėje, liepę šiukštu neiti iš čia, nekurti ugnies ir netriukšmauti. Ilgai teko taip laukti negirdint žmogaus balso, tik beždžionių klyksmą. Auštant, kai jau buvo beišsenkanti kantrybė, pasirodė du barzdoti, apskurę ir ginkluoti vaikinai.

– Sveikas atvykęs, drauge, – tarė jie plačiai šypsodamiesi.

– Tai gal jau ir metas, – atsakė jis vos bepastovėdamas.

Rolfas Karlė spėjo sukurti vienintelį šalyje pilnametražį filmą apie to laikotarpio pilietinį karą anksčiau, negu žlugo revoliucionierių svajonės ir pacifikacija sugrąžino likusius gyvus į normalų gyvenimą; kai kurie iš jų tapo valdininkais, kiti – deputatais arba verslininkais. Jis ilgokai išbuvo su komendanto Rochelijo būriu, naktimis žygiuodavo per negyvenamą kraštą iš vienos vietos į kitą ir numigdavo nebent dieną. Alkis, nuovargis, baimė. Kalnuose gyvenimas sunkus. Rolfas buvo matęs iš arti ne vieną karą, bet ši kova – pasalos, netikėti antpuoliai, kai nuolat jautiesi stebimas, nors esi vienas ir aplink tylu, – jam atrodė sunkesnė. Partizanų skaičius vis keitėsi. Jie buvo susiskirstę mažomis judriomis grupelėmis; komendantas Rochelijas keliaudavo nuo vienos prie kitos, nes vadovavo visam frontui. Rolfas dalyvavo naujokų mokymuose, padėdavo įrengti radijo stotis ir tvarstomuosius postus, mokėsi judėti šliaužte ir ištverti skausmą. Gyvendamas su tais jaunuoliais ir klausydamas jų kalbų, jis suprato, kodėl jie taip aukojasi. Partizanų stovyklose viešpatavo kariška

drausmė, bet stigo tinkamos aprangos, vaistų, maisto, pastogės, transporto, ryšio priemonių – viso to, ką turėjo kareiviai. Lijo ištisomis savaitėmis – nesusikursi nė laužo drabužiams išsidžiovinti; vyrai gyveno tarsi jūros apsemtame miške. Rolfas jautėsi taip, lyg vaikščiotų netvirta virve virš bedugnės; mirtis tykojo čia pat, už artimiausio medžio.

– Mes visi taip jaučiamės, nesirūpink, priprasi, – juokavo komendantas.

Maisto atsargos buvo šventai saugomos, bet kartais kas nors, neištvėręs alkio, imdavo ir nugvelbdavo kokią skardinę žuvų konservų. Bausmė būdavo griežta: juk reikėjo ne tik taupyti maistą, bet ir ugdyti solidarumą. Kitas, žiūrėk, ir palūžta, ima raudoti parpuolęs ant žemės ir šauktis mamos; tada komendantas prieina, padeda jam atsikelti ir pasivedėjęs toliau nuo pašalinių akių tėviškai paguodžia. O įrodžius išdavystę tas pats vadas gali saviškiui įvykdyti mirties bausmę.

– Čia mirtis ir žaizdos – įprasti dalykai, reikia būti viskam pasirengus. Likti gyvam mažai tikėtina, o pergalė būtų tikras stebuklas, – kalbėjo Rolfui komendantas Rochelijas.

Per tuos mėnesius Rolfas sublogo ir jautėsi pasenęs. Į pabaigą jis nebežinojo, nei ką daro, nei kodėl, nebesuvokė laiko, valanda jam rodydavosi kaip savaitė, o savaitė galėdavo pralėkti kaip sapne. Labai sunku buvo pagauti tikrą tiesą, dalyko esmę; jį supo keista tyla, be žodžių, bet kupina nuojautų, prisodrinta girios garsų, cypimo ir murmesio, tolimų balsų, atplaukiančių oru, kraupių aimanų ir dejonių. Jis išmoko miegoti priešokiais, stovėdamas, sėdėdamas, dieną, naktį, nuvargęs iki sąmonės aptemimo, bet visada pasirengęs stryktelėti nuo pašnibždom ištarto žodžio. Bjaurėjosi purvu, savo paties kvapu, svajojo pasinerti į tyrą vandenį, muilintis tol, kol ir odos neliks; kažin ką būtų atidavęs už puodelį karštos kavos. Matė, kaip susikovę su kareiviais klaikiai sužaloti žūsta tie patys vaikinai, su kuriais dar vakar dalijosi cigarete. Jis palinkdavo prie jų su kamera ir filmuodavo laikydamas ją

toli nuo savęs, tarsi žvelgtų į jų kūnus iš didelio atstumo per teleskopą. *Neturiu teisės išprotėti,* kalbėdavo jis sau, kaip jau ne kartą buvo drąsinęsis panašiomis aplinkybėmis. Grįždavo vaikystės prisiminimai iš tos dienos, kai užkasinėjo lavonus koncentracijos stovykloje, ir atgydavo neseniai matyti kitų karų vaizdai. Jis žinojo iš patirties, kad viskas palieka pėdsaką jo sieloj, kad kiekvienas įvykis užteršia jo atmintį ir kai kada tik po ilgo laiko suvoki, kaip giliai į ją įsirėžęs koks nors įspūdis, tarsi tas prisiminimas būtų kažkur įšalęs ir staiga asociacijų sujudintas nepakenčiamai ryškiai iškiltų prieš akis. Ir klausdavo save, ko jis čia kiurkso, kodėl nepasiunčia visko velniop ir negrįžta į miestą – tai būtų sveikiau, nei klaidžioti po tuos košmarus. Išeiti, pasprukti bent kuriam laikui į Koloniją, kur pusseserės užliūliuotų jį cinamono, gvazdikėlių, vanilės ir citrinų kvapais. Tačiau tos dvejonės neįstengė jo sulaikyti, jis ir toliau sekiojo visur paskui partizanus su filmavimo kamera ant peties, kaip kiti – su ginklu. Vieną vakarą keturi vaikinai atnešė komendantą Rochelįją, suvyniotą į apklotą ir paguldytą ant greitosiomis sumeistrautų neštuvų; jis drebėjo ir raitėsi, mat jam buvo įkandęs skorpionas.

– Kam tas spektaklis, draugai, dar nė vienas nuo to nemirė, – murmėjo jis. – Palikit mane, aš ir pats galiu eiti.

Rolfas Karlė prieštaringai vertino šitą žmogų: visada jautėsi nejaukiai būdamas su juo, numanė, kad vadas juo nepasitiki, ir stebėjosi, kad vis tiek leidžia dirbti; nepritarė jo griežtumui ir kartu gėrėjosi, kaip jis sugeba šitaip išugdyti savo vyrus. Iš miesto pas jį ateidavo beūsiai vaikinukai, o jis per porą mėnesių paversdavo juos tvirtais kovotojais, atspariais skausmui ir nuovargiui, bet nenuslopindavo jaunatviško jų idealizmo. Priešnuodžių nuo skorpiono įkandimo neatsirado, pirmosios pagalbos vaistinėlė buvo beveik tuščia. Rolfas budėjo prie ligonio, klostė jį, paduodavo vandens, valė. Po dviejų dienų karštis nukrito ir komendantas jam nusišypsojo vien akimis: vadinasi, vis dėlto juodu yra tikri draugai.

Rolfui Karlei nepakako informacijos, gaunamos iš partizanų, jam trūko antrosios pusės žinių. Jis atsisveikino su komendantu Rocheliju be ilgų kalbų: taisykles žinojo abudu ir būtų buvę stačiai nemandagu dar jas priminti. Nė žodžio netardamas apie tai, ką patyręs kalnuose, Rolfas Karlė lankėsi kariuomenės operacijų centruose, lydėjo kareivius žygiuose, kalbėjosi su karininkais, ėmė interviu iš prezidento ir net gavo leidimą dalyvauti kariuomenės pratybose. Taip jis sukaupė tūkstančius metrų kino juostos, šimtus nuotraukų, daug valandų garso įrašų ir šiuo klausimu turėjo daugiau informacijos negu bet kas kitas visoje šalyje.

– Ar tiki, kad partizanai laimės, Rolfai?

– Atvirai kalbant, ne, pone Aravena.

– Kuboj jiems pavyko. Ten jie parodė, kad įmanoma sumušti reguliariąją kariuomenę.

– Nuo tada praėjo daug metų, ir jankiai naujų revoliucijų nebeleis. Kuboj buvo kitaip: ten sukilėliai kovojo su diktatūra ir juos rėmė liaudis. Dabar ten demokratija, nors ir ydinga, bet liaudis ja didžiuojasi. O mūsų partizanams tauta nepritaučia, į kalnus ėjo beveik vien universitetų studentai.

– Ką manai apie juos?

– Tai narsūs vyrai, idealistai.

– Noriu pamatyti visa tai, ką tau pavyko gauti, Rolfai, – pareikalavo Aravena.

– Aš ketinu peržiūrėti filmą ir iškirpti viską, ko dabar negalima rodyti. Juk jūs pats esate man sakęs, kad mūsų uždavinys – ne keisti istoriją, o tik skleisti žinias.

– Vis dar nepriprantu prie tavo pompastiško stiliaus, Rolfai. Vadinasi, tu manai, kad tavo filmas gali pakeisti šalies likimą?

– Taip.

– Tada tegul ta dokumentinė juosta lieka mano archyve.

– Ji jokiu būdu neturi pakliūti į rankas kariuomenei: tai būtų pražūtinga žmonėms, esantiems kalnuose. Aš jų neišduosiu ir esu įsitikinęs, kad jūs – taip pat.

Nacionalinės televizijos direktorius tylėdamas surūkė cigarą iki pat galiuko ir per dūmus stebėjo savo mokinį be jokios pašaipos; jis tik prisiminė tuos laikus, kai buvo opozicijoje Generolui. Ką jis tuomet jautė?

– Žinau, kad nemėgsti patarimų, bet šįsyk paklausyk, Rolfai, – tarė jis pagaliau. – Paslėpk savo filmus, nes vyriausybė žino, kad jie yra, ir pasistengs atimti juos iš tavęs geruoju ar piktuoju. Redaguok, sunaikink ar išsaugok tai, kas tau atrodo reikalinga, bet įspėju tave, kad laikysi namie dinamitą. Gal kada nors, po kokio dešimtmečio, galėsim ištraukti į dienos šviesą tą tavo dokumentinį filmą ir parodyti tai, kas dabar, tavo manymu, pakeistų istoriją.

Šeštadienį Rolfas Karlė atsivežė į Koloniją lagaminėlį, užrakintą kabamąja spynele, ir įteikė dėdei su dėdiene, prašydamas su nieku apie jį nekalbėti ir laikyti paslėptą, kol grįšiąs pasiimti. Burgelė apvyniojo jį plastiku, o Rupertas netaręs nė žodžio padėjo savo dirbtuvėje po lentų krūva.

Septintą ryto sukaukus fabriko sirenai atsidarė vartai ir mes, du šimtai moterų, sugužėjom į vidų pro kontrolieres, kurios mus tikrino nuo galvos ligi kojų, kad užkirstų kelią sabotažui. Čia gaminama visa kariška apranga – nuo kareivio batų iki generolo antpečių. Viskas išmatuota ir pasverta, kad nė viena sagutė, nė viena sagtelė, nė vienas siūlo galas, anot kapitono, nepatektų į rankas nusikaltėliams, nes tie šunsnukiai sugeba nukopijuoti mūsų uniformas ir įsimaišyti į mūsų dalinius ketindami išduoti tėvynę prakeiktiems komunistams. Milžiniškas belanges patalpas apšviečia fluorescencinės lempos, oras kompresoriais įpučiamas pro vamzdžius, įtaisytus lubose; apačioj išrikiuotos siuvamosios mašinos, o du metrai nuo grindų išilgai sienų kabo siauras balkonas, kuriuo vaikštinėja prižiūrėtojai: jų darbas – sekti darbo ritmą, kad joks stabtelėjimas, joks pašalinis judesys, nė menkiausia

kliūtis nepakenktų gamybai. Tame pačiame aukštyje išdėstyti kabinetai – maži narveliai tarnautojams, sąskaitininkams ir sekretorėms. Triukšmas – kaip šalia krioklio, todėl dirbti tenka su ausų kamštukais, o susikalbėti gestais. Dvyliktą valandą kurtinamą triukšmą perrėkia vidudienio sirena, šaukianti į valgyklas; ten patiekiami neskanūs, bet maistingi priešpiečiai, panašiai kaip naujokams kareiviams. Daugeliui darbininkių tai vienintelis dienos valgis, kai kurios dalį davinio parsineša ir į namus, nors ir gėda išeiti pro kontrolieres nešinoms maisto likučiais, suvyniotais į popierių. Dažytis darbininkėms draudžiama, plaukai turi būti trumpai kirpti arba paslėpti po skarele, nes jau yra buvę, kad mašinos velenas įtraukė moteriškei plaukus, o išjungti srovę susigriebta per vėlai – plaukus nuplėšė su visa oda. Ir vis dėlto jauniausios darbininkės kiek galėdamos gražinasi margomis skarelėmis, trumpais sijonėliais, ir lūpas pasidažo – galgi kris į akį kokiam viršininkui ir sulauks geresnio gyvenimo, pakils dviem metrais, į tarnautojų balkoną, kur ir atlyginimas padoresnis, ir kitaip su žmogum elgiamasi. Istorija – beje, niekada nepatvirtinta – apie darbininkę, kuri taip ištekėjo už tarnautojo, kaitina naujokėms vaizduotę, bet vyresniosios nesidairo į dangiškus migdolus, dirba tylomis ir tik skuba viršyti normą.

Retkarčiais fabriko tikrinti ateina pulkininkas Tolomėjas Rodrigesas. Tada ceche padvelkia vėjelis ir sustiprėja triukšmas. Toks įspūdingas jo laipsnis ir tokia galia spinduliuoja iš to žmogaus, kad jam neprireikia nei balso kelti, nei rankomis mosikuoti – jau vien žvilgsnis kelia pagarbą. Jis apeina įmonę, pasklaido registracijos žurnalus, užsuka į virtuvę, paklausinėja darbininkių: *jūs naujokė? ką šiandien valgėte? čia labai karšta, geriau vėdinkite, jūsų akys paraudusios, eikite į administraciją ir gausit atostogų.* Niekas nepraslysta jam pro akis. Kai kurie pavaldiniai jo nekenčia, bet visi bijo; kalbama, kad jį globoja pats prezidentas, todėl jis yra jaunųjų karininkų

remiamas ir gali bet kada susigundyti sukilti prieš konstitucinę valdžią.

Aš jį visada matydavau tik iš tolo, nes mano kabinetas buvo koridoriaus gale, mano darbo tikrinti jam nebuvo reikalo, tačiau net ir per nuotolį jutau jo autoritetą. Ir vieną kovo dieną su juo susipažinau. Žiūrėjau į jį pro stiklą, skiriantį mane nuo koridoriaus, o jis ūmai atsigręžė ir mudviejų žvilgsniai susitiko. Iki tol visas personalas žvelgdavo į pulkininką tik akies krašteliu, niekas nedrįso žiūrėti jam į akis, o aš neįstengiau nė mirktelėti, taip mane užhipnotizavo jo vyzdžiai. Tai truko ilgai, o gal tik man taip rodėsi. Pagaliau jis įėjo į mano kabinetą. Triukšmas stelbė jo žingsnių garsą, ir jis sakytum plaukte plaukė, lydimas pagarbiai atsilikusio savo sekretoriaus ir kapitono. Pulkininkas pasveikino mane vos linktelėdamas, ir aš galėjau iš arti įvertinti jo ūgį, išraiškingas rankas, tankius plaukus, stambius ir lygius dantis. Jis buvo patrauklus kaip laukinis žvėris. Tą vakarą man išeinant iš fabriko prie durų sustojo juodas limuzinas ir pasiuntinys perdavė man ranka rašytą raštelį: pulkininkas Tolomėjas Rodrigesas kviečiąs mane pavakarieniauti.

– Mano pulkininkas laukia jūsų atsakymo, – tarė išsitempęs karininkas.

– Pasakykit jam, kad negaliu, esu jau susitarusi.

Parėjusi namo pasipasakojau Mimi. Ji neužsiminė, kad tasai žmogus yra Huberto Narancho priešas, ir įvertino situaciją laisvalaikiu perskaitytų meilės romanų požiūriu: aš pasielgusi kaip dera, visuomet esą geriau, kad tavęs prašytų – kiek kartų ji man taip sakė!

– Tu būsi pirma moteris, atmetusi jo kvietimą; galvą guldau, rytoj jis vėl tavęs ieškos, – pranašavo ji.

Bet taip neįvyko. Niekas apie tai nežinojo ligi kito penktadienio, kai pulkininkas netikėtai vėl apsilankė fabrike. Sužinojusi, kad jis yra pastate, susigriebiau, kad visas tas dienas jo laukiau, žvilgčiojau į koridorių, bandydama išgirsti jo žings-

nius per siuvamųjų mašinų ūžesį, norėjau jį pamatyti ir sykiu bijojau jo pasirodymo, jaučiau beveik jau pamirštą nekantrumą, nes nuo tada, kai atsinaujino mano ryšys su Hubertu Naranchu, nebuvau patyrusi tokių kančių. Tačiau mano biure karininkas nepasirodė, ir sukaukus dvyliktos valandos sirenai atsidusau su palengvėjimu, bet ir su apmaudu. Praėjo savaitė, kita, o aš vis apie jį pagalvodavau.

Po devyniolikos dienų, vakare grįžusi namo, radau pulkininką Tolomėją Rodrigesą gurkšnojantį kavą su Mimi. Jis sėdėjo viename iš rytietiškųjų krėslų, o man įėjus atsistojo ir ištiesė ranką, bet nė nešyptelėjo.

– Atsiprašau už įkyrumą. Atėjau norėdamas pasikalbėti su jumis, – tarė jis.

– Jis nori pakalbėti su tavim, – pakartojo Mimi, išbalusi kaip graviūra, kabanti ant sienos.

– Jau senokai jūsų nemačiau ir leidau sau jus aplankyti, – prašneko jis ceremoningai, kaip buvo pratęs.

– Dėl to ir atėjo, – pridūrė Mimi.

– Ar priimtumėte mano kvietimą pavakarieniauti?

– Jis nori, kad eitum su juo pavalgyti, – vėl ėmėsi versti Mimi sunkiai tvardydamasi, nes pažino jį vos šiam įėjus ir ūmai viską prisiminė: juk tai tas pats, kuris kas trys mėnesiai tikrindavo Šventosios Marijos kalėjimą tuo nelemtu jai metu. Moteris buvo sutrikusi, nors ir nemanė, kad jis galėtų sutapatinti vargšą haremo kalinį, sergantį drugiu, skustagalvį ir visą žaizdotą, su žavinga moterim, kuri štai dabar vaišina jį kava.

Kodėl aš neatsisakiau ir šįsyk? Gal ne iš baimės, kaip tada maniau: tiesiog man buvo malonu būti su juo. Nusiprausiau po dušu, kad nuslinktų dienos slogutis, apsivilkau juodąją suknelę, susišukavau šepečiu ir grįžau į svetainę: man buvo ir smalsu, ir siutau ant savęs, nes jaučiausi išduodanti Hubertą. Kariškis kiek pompastiškai pasiūlė man parankę, bet aš jos nepaliečiau ir nuėjau pirma, nors Mimi žiūrėjo į mane bai-

sėdamasi: ji vis dar negalėjo atsipeikėti nuo patirto įspūdžio. Įlipau į limuziną trokšdama, kad kaimynai nepamatytų palydos motociklų ir nepalaikytų manęs generolo meiluže. Šoferis nuvežė mus į vieną prašmatniausių miesto restoranų Versalio stiliaus rūmuose, kur virėjas sveikina garbės svečius, o senas metrdotelis, pasipuošęs prezidentiška perpetine juosta, iš sidabrinio puodelio ragauja vyną. Pulkininkui visa tai buvo įprasta, o aš jaučiausi kaip pelenė tarp tų mėlyno brokato krėslų, prabangių sietynų ir viso tunto patarnautojų. Gavau prancūziškai surašytą valgiaraštį, ir Rodrigesas, matydamas mano sumišimą, pats parinko valgius. Priešais mane atsirado vėžys, o aš nežinojau, nuo kurio galo jis dorojamas; tada padavėjas atskyrė mėsą nuo kiauto ir sudėjo į lėkštę. Žiūrėdama į bateriją lenktų ir tiesių peilių, dviejų spalvų taures ir ąsočius, su dėkingumu prisiminiau Mimi pamokas grožio karalienių institute ir jos bičiulio dizainerio patarimus: jie man padėjo išsisukti neapsijuokiant tol, kol tarp užkandos ir mėsiško patiekalo gavau mandarinų šerbeto. Apstulbusi žvelgiau į mažą rutuliuką, papuoštą mėtos lapeliu, ir paklausiau, kodėl desertas patiekiamas prieš karštą. Rodrigesas nusijuokė, tas gestas tarsi ir jo rankovės antsiuvus nubraukė, ir keleriais metais pajaunino veidą. Dabar jau viskas ėjosi be vargo. Jis man nebeatrodė esąs tautos išrinktasis, aš jį varsčiau akimis karališkų žvakių šviesoje, o jam parūpo, kodėl aš taip į jį žiūriu. Atsakiau, kad jis man labai panašus į balzamuotą pumą.

– Papasakokit man apie savo gyvenimą, pulkininke, – paprašiau bebaigiant vakarieniauti.

Atrodo, tas klausimas jį nustebino ir net pasirodė įtartinas, bet paskui vyriškis nusprendė, kad nesu priešo šnipė. Aš tarsi skaičiau jo mintis: *tai tik vargšė fabriko darbuotoja; kažin kas ją sieja su ta televizijos aktore? žinoma, ji graži, kur kas gražesnė už šią prastai apsirengusią mergaitę; buvau benorįs pakviesti tą antrąją, bet žmonės kalba, kad ji – transseksualė; visai įtikima,*

šiaip ar taip, negaliu rizikuoti, kad mane pamatytų su išsigimėliu. Ir ėmė man pasakoti apie savo vaikystę šeimos ūkyje, tarp dykumų ir vėjo pustomų stepių, kur taip branginamas vanduo ir kiekvienas augalas, o žmonės tvirti, nes gyvena sausringame krašte. Jis kilęs ne iš džiunglių, užtat prisimena ilgas keliones raitomis per lygumas, karštus ir sausus vidurdienius. Kai jam sukako aštuoniolika, tėvas, įtakingas to krašto žmogus, atidavė sūnų į kariuomenę neatsiklausęs jo nuomonės ir liepė tarnauti tėvynei garbingai, kaip dera. Taip jis nesvyruodamas ir elgėsi: svarbiausia – drausmė, kas išmoksta paklusti, moka ir įsakinėti. Studijavo technikos ir politikos mokslus, keliavo, bet skaitė mažai. Prisipažino, kad labai mėgsta muziką, beveik negeria, yra vedęs, turi tris vaikus. Nors ir garsėjo griežtumu, šį vakarą buvo gerai nusiteikęs ir dėkojo man už kompaniją; jam buvę labai smagu, aš esanti įdomi asmenybė, sakė jis, nors iš manęs gavo išgirsti ne daugiau kaip keturias frazes – visą laiką šnekėjo jis vienas.

– Tai aš turiu jums dėkoti, pulkininke. Niekada nesu čia buvusi, tai puiki vieta.

– Gal tai ne paskutinis kartas, Eva. Ar galėtume susitikti kitą savaitę?

– O kam?

– Nagi, kad geriau pažintume vienas kitą...

– Ar jūs norite sugulti su manim, pulkininke?

Jis paleido iš rankos šaukštelį ir gal minutę sėdėjo įsmeigęs akis į lėkštę.

– Tai šiurkštus klausimas, ir jis vertas tokio pat atsakymo, – išgirdau pagaliau. – Taip, noriu. Sutinkate?

– Ne, labai ačiū. Nuotykiai be meilės mane tik liūdina.

– Aš nesakiau, kad negali būti ir meilės.

– O jūsų žmona?

– Išsiaiškinkim vieną dalyką: gerbiamoji mano žmona neturi nieko bendro su šiuo pokalbiu ir niekuomet jos nebemi-

nėkim. Kalbėkim apie mudu. Gal man ir nederėtų taip šnekėti, bet galiu padaryti jus laimingą, jeigu to imsiuosi.

– Nereikia tų užuolankų, pulkininke. Įsivaizduoju, kad jūs turite daug galios, galit elgtis kaip panorėjęs ir ta galimybe visada naudojatės, ar ne?

– Jūs klystate. Mano postas – tai atsakomybė ir pareigos tėvynei, ir aš pasiryžęs jas vykdyti. Esu karys ir privilegijomis nesinaudoju, juo labiau tokiomis. Aš jūsų neverčiu, bet sugundyti ketinu ir neabejoju, kad man pavyks, nes mudu traukiame vienas kitą. Jūs dar pakeisite nuomonę ir galiausiai pamilsite mane...

– Atleiskite man, bet aš tuo abejoju.

– Ruoškitės, Eva, nes aš tol nepaliksiu jūsų ramybėje, kol sutiksite, – nusišypsojo jis.

– Jeigu jau taip, tai negaiškim laiko. Nenoriu ginčytis su jumis, nes man tai gali blogai baigtis. Išeikim tuoj pat, peržegnokim visa tai, o paskui pamirškit mane.

Pulkininkas pašoko išraudęs. Tučtuojau paslaugiai pribėgo du padavėjai, o lankytojai nuo gretimų stalų į mus sužiuro. Kariškis vėl atsisėdo ir ilgokai tylėjo suspaudęs lūpas, tik tankiai kvėpavo.

– Nesuprantu, kas tu per moteris, – tarė jis pagaliau, pirmąsyk mane tujindamas. – Normaliomis sąlygomis priimčiau tavo iššūkį ir nieko nelaukę eitume į vieną slaptą vietelę, bet dabar nutariau kitaip imtis to reikalo. Aš tavęs nemaldausiu. Esu tikras, kad tu pati manęs ieškosi, ir jei tau pasiseks, žinok, mano pasiūlymas tebegalioja. Paskambink, kai norėsi mane pamatyti, – sausai tarė Rodrigesas ir padavė man vizitinę kortelę su valstybės herbu viršuje ir kursyvu išspausdintu savo vardu.

Tą vakarą namo parėjau anksti. Mimi pareiškė, kad elgiausi kaip beprotė: *tas kariškis turi daug valdžios ir gali pridaryti mums rimtų nemalonumų, ar negalėjai būti šiek tiek mandagesnė?* Rytojaus dieną pasiprašiau atleidžiama, susirinkau

daiktus ir išėjau iš fabriko, kad nebesusidurčiau su žmogumi, įkūnijančiu man visa tai, su kuo tiek metų rizikuodamas gyvybe kovoja Hubertas Naranchas.

– Nėra to blogio, kuris neišeitų į gera, – priminė Mimi, matydama, kad likimo ratas, padaręs pusę apsisukimo, pastūmėjo mane į tą kelią, kuriuo, jos manymu, turėjau eiti visą laiką. – Dabar galėsi rimtai atsidėti rašymui.

Ji sėdėjo prie valgomojo stalo, vėduokle paskleidusi kortas, ir iš jų matė, kad man lemta pasakoti, o visa kita yra bergždžios pastangos, kaip aš ir pati įtariau perskaičiusi „Tūkstantį ir vieną naktį". Mimi tvirtino, kad kiekvienas gimsta turėdamas talentą ir jo laimė ar nelaimė priklauso nuo to, kaip pavyks jį atskleisti, nes juk būna ir nenaudingų sugebėjimų; antai vienas jos draugas galėjo tris minutes išbūti po vandeniu nekvėpavęs, bet jam niekada to neprireikė. Dėl savęs ji buvo rami, nes savąjį talentą jau atskleidė. Ką tik buvo debiutavusi televizijos seriale – suvaidinusi nenaudėlę Alechandrą, Belindos varžovę; akla mergelė Belinda filmo pabaigoje atgauna regėjimą, kaip visada tokiais atvejais, ir išteka už gražaus gerbėjo. Mimi vaidmens tekstai mėtėsi visame bute ir ji mano padedama mokėsi juos atmintinai. Man teko vaidinti visus kitus personažus. *(Luisas Alfredas tvirtai užsimerkia, kad nepravirktų, nes juk vyrai neverkia.)* Pasikliauk tuo jausmu... Leisk man apmokėti tavo akių operaciją, mano meile. *(Belinda krūpteli – bijo prarasti mylimąjį...)* Aš taip pasitikėjau tavim... bet tavo gyvenime, Luisai Alfredai, yra kita moteris. *(Jis pažvelgia į tas gražias akis, nematančias šviesos.)* Alechandra man visai nerūpi, ji tik gviešiasi Martinesų de la Rokų turtų, bet jų negaus. Niekas neįstengs mūsų išskirti, mano Belinda, niekada. *(Jis ją bučiuoja, ir ji atsiduoda tai skaisčiai glamonei, palikdama publikai spėlioti, kas įvyks toliau... o gal ir nieko neįvyks. Kamera pasisuka į kitą pusę ir parodo Alechandrą, kuri*

paslapčia klausosi už durų; jos veidas persikreipęs iš pavydo. Šuolis į studiją B.)

– Visi tie serialai skirti lengvatikiams. Privalai tikėti, ir viskas, – tarė Mimi tarp Alechandros monologų. – Jei tik imsi svarstyti, sugadinsi visą įspūdį ir liks tuščia vieta.

Ji tvirtino, jog bet kas galėtų pramanyti tokią dramą kaip Belindos su Luisu Alfredu, juo labiau aš, nes tiek metų klausiausi tų romanų virtuvėj tikėdama, jog tai tikros istorijos, o kai supratau, kad tikrovėje yra ne taip, kaip šneka per radiją, pasijutau mulkinama. Mimi išaiškino man, kad jeigu jau rašyti, tai tik televizijai, nes ten atsiranda vieta kiekvienam pasvaičiojimui ir kiekvienas veikėjas, kad ir koks būtų neįprastas, gali suvirpinti sielą patikliam žiūrovui, o ar dažnai jį taip paveikia knyga? Tą vakarą ji parėjo su tuzinu pyragaičių ir sunkia dėže, įvyniota į puošnų popierių. Tai buvo rašomoji mašinėlė. *Kad pradėtum dirbti,* paaiškino Mimi. Pusę nakties prasėdėjom ant lovos gurkšnodamos vyną, valgydamos saldumynus ir svarstydamos tobulą scenarijų, kuriame išvien susipintų aistros, skyrybos, nesantuokiniai vaikai, atlapaširdžiai ir klastūnai, turtuoliai ir beturčiai, kad jis pagautų žiūrovą nuo pat pirmų kadrų ir neleistų jam pasitraukti nuo ekrano per du šimtus jaudinamų serijų. Miegojom apsvaigusios ir išsicukravusios; sapnavau pavydulingus vyrus ir aklas mergeles.

Pabudau švintant. Buvo trečiadienis, oras gaivus, protarpiais palynodavo – eilinė mano gyvenimo diena, kaip ir visos, bet ją aš branginu iki šiol kaip ypatingą, skirtą man vienai. Nuo tada, kai mokytoja Inesa išmokė mane pažinti raides, rašydavau kone kas naktį, bet jaučiau, kad šįsyk yra visai kas kita – tai proga imti kitaip gyventi. Išsiviriau juodos kavos ir atsisėdau prie mašinėlės, pasiėmiau popieriaus lapą, švarų ir baltą, kaip ką tik išlygintą paklodę, skirtą mylėtis, ir įleidau į

velenėlį. Toks keistas jausmas, lyg džiugus vėjelis būtų nuvilnijęs per visą kūną, visomis gyslomis po oda. Supratau, jog tas lakštas laukė manęs daugiau kaip dvidešimt metų, jog iki šiol gyvenau tik dėl tos akimirkos, ir geidžiau, kad nuo šiol vienintelis mano užsiėmimas būtų pastverti istorijas, sklandančias ore, ir jas pasisavinti. Parašiau savo vardą, o toliau žodžiai liejosi be jokių pastangų, prie vieno įvykio savaime šliejasi kitas, o prie šio – dar kitas. Personažai išnyra iš šešėlio, kuriame slėpėsi metų metus, ir pasirodo šio trečiadienio šviesoje, kiekvienas su savu veidu, savu balsu, savomis aistromis ir baimėmis. Popieriuje rikiuojasi apsakymai, susikaupę genetinėje atmintyje nuo tų laikų, kai dar nebuvau gimusi, ir daugybė kitų, kuriuos daug metų rašiau savo sąsiuviniuose. Prisiminiau senų seniausius įvykius, mamos anekdotus iš tų laikų, kai gyvenome tarp profesoriaus Džonso idiotų, vėžininkų ir balzamuotų numirėlių; atgijo gyvatės įkąstas indėnas ir tironas piktžaizdžių subjaurotomis rankomis; prieš akis man stojosi senmergė, kuriai nuplėšiau galvos odą su visais plaukais, lyg ją būtų pagavęs mašinos velenas, ministras, sėdintis aksominiame vyskupo krėsle, taurios širdies arabas ir daugybė kitų vyrų bei moterų, kuriuos pažinau, kad galėčiau kaip įsigeidusi vartyti jų likimus. Pamažėle praeitis virto dabartimi, net ir ateitis man pakluso, mirusieji grįždavo į šį pasaulį, lyg ketintų gyventi amžinai, tie, kurie buvo išsisklaidę, vėl rinkosi krūvon, o visi užmaršties išblukintieji vėl tapdavo ryškūs.

Rašiau kone visą dieną niekieno netrukdoma, taip įsitraukusi į darbą, kad užmiršau net pavalgyti. Ketvirtą valandą popiet išvydau po nosim puodelį šokolado.

– Gerk, atnešiau tau karštimo...

Žvelgiau į aukštą ir liekną žmogystą, apsisiautusią mėlynu kimono, ir ne iš karto pažinau, jog tai Mimi, nes tuo metu buvau atogrąžų girioje – sekiau šviesiaplaukę mergaitę. Rašiau savaip, nepaisydama gautų nurodymų: scenarijus išdėstomas

dviem skiltimis, kiekviename veiksme būna dvidešimt penkios scenos, reikia kuo mažiau keisti scenarijų, nes tai brangiai atsieina, ir vengti ilgų monologų, kurie išmuša aktorius iš vėžių; kiekviena svarbi frazė kartojama tris kartus, o siužetas turi būti paprastas, nes juk žiūrovai yra silpnapročiai. Ant stalo augo kalnas mašinraščio lapų, primargintų pastabomis, pataisomis, hieroglifais ir kavos dėmėmis, bet vos pradėjusi purtyti dulkes nuo prisiminimų ir narplioti likimus nebežinojau, nei kur nueisiu, nei kokia bus atomazga, jeigu iš viso bus. Spėjau, kad pabaiga ateis tik man pačiai mirus, ir man patiko vaizduotis, jog ir aš būsiu tos istorijos veikėja, galėsiu pati spręsti, kada ateis man galas, arba sugalvoti sau kitą gyvenimą. Siužetas komplikavosi; veikėjai darėsi vis maištingesni. Kasdien dirbau – jei darbu galima pavadinti tą šventę – daug valandų, nuo aušros ligi nakties. Nebesirūpinau savim, valgiau tik tada, kai Mimi mane papenėdavo, o eidavau gulti jos nuvesta lovon, bet ir miegodavau nugrimzdusi į tą neseniai susikurtą pasaulį, nesitraukdama nuo savo personažų, kad jie neprarastų ryškių bruožų ir negrįžtų į dar nepapasakotų istorijų ūkanas.

Trečiai savaitei baigiantis Mimi nusprendė, kad jau laikas praktiškai panaudoti tuos kliedesius, kol manęs dar nepribaigė mano pačios žodžiai. Jai pavyko išsiderėti susitikimą su televizijos direktorium, tikėjosi įsiūlyti jam tą apysaką, nes bijojo, kad nenukentėtų mano psichika, jei toliau taip kankinsiuos neturėdama vilties pamatyti viso to ekrane. Tą atmintiną dieną Mimi apsivilko baltą suknią, nes taip liepė jos horoskopas, pasikabino tarp krūtų Maharišio medalioną ir išsivedė mane iš namų. Kaip visada tos mitinės būtybės auros gaubiama jaučiausi rami.

Aravena priėmė mus savo kabinete, tviskančiame stiklu ir plastiku, sėdėdamas prie prašmatnaus rašomojo stalo, kuris vis dėlto nestelbė apvalaino pilvuko, liudijančio pomėgį atsakančiai užkirsti. Nusivyliau pamačiusi tą dručkį atrajoto-

jo akimis, su pusiau surūkytu cigaru dantyse, tokį nepanašų į energijos kupiną vyriškį, kurį vaizdavausi skaitydama jo straipsnius. Išsiblaškęs, kadangi neišvengiamas susidūrimas su klajojančiu cirku buvo nemėgstamiausia jo darbo dalis, Aravena pasisveikino su mumis vos pastebimu gestu, neatitraukdamas žvilgsnio nuo lango, už kurio dūlavo gretimų namų stogai ir artėjančios audros debesys. Jis paklausė mane, kiek laiko man dar prireiktų scenarijui užbaigti, metė žvilgsnį į aplanką, kurį laikė putliais pirštais, ir sumurmėjo, kad gal ir paskaitys jį, kai turės laiko. Aš ištiesiau ranką ir pasiėmiau rankraštį, bet Mimi išplėšė jį iš manęs ir vėl įbruko Aravenai, o kai šis pažvelgė į ją, suplasnojo ilgomis blakstienomis, apsilaižė raudonai dažytas lūpas ir pakvietė direktorių vakarienės kitą šeštadienį: būsią tik keletas bičiulių, toks intymus vakarėlis, suburkavo tuo kerinčiu balsu, kurį išlavino, kad užmaskuotų tenorą, padėjusį išeiti į žmones. Apčiuopiama migla, nepadorus aromatas, tvirtas voratinklis apgaubė vyrą. Ilgoką valandėlę jis nė nekrustelėjo laikydamas aplanką – sutriko, matyt, iki tol niekada nebuvo sulaukęs tokio viliojančio pasiūlymo. Cigaro pelenai pabiro ant stalo, bet jis nė nepastebėjo.

– Ar taip jau reikėjo jį kviesti? – išėjusi papriekaištavau draugei.

– Pasirūpinsiu, kad jis priimtų tą scenarijų, net jeigu tai būtų paskutinis darbas mano gyvenime.

– Tik jau gal neketini jo suvilioti...

– O kaip, tavo manymu, galima ką nors pasiekti toj aplinkoj?

Šeštadienis išaušo lietingas, vanduo liejosi iš dangaus visą dieną ir visą naktį, o Mimi vis plušėjo – ruošė asketišką vakarienę iš natūralių produktų, daugiausia ryžių, pagal madingą dietos teoriją, kuria tik neseniai buvo pradėję šiurpinti žmo-

niją makrobiotikai ir vegetarai. *Dručkis nusigaluos iš bado,* šaipiausi smulkindama morkas, bet ji nekreipė dėmesio: jai labiau rūpėjo suderinti puokštes, užžiebti smilkalų lazdeles, parinkti muziką ir išdėstyti šilkines pagalvėles, nes dabar buvo madinga nusiauti batus ir susėsti ant grindų. Valgytojų susirinko aštuoni, visi teatralai, išskyrus Araveną; jis atėjo su tuo rudaplaukiu, nesyk matytu su kamera kažkokios tolimos revoliucijos barikadose – kuo gi jis vardu? Padaviau jam ranką; man jis pasirodė lyg ir pažįstamas.

Po vaišių Aravena pasivėdėjo mane nuošaliau ir prisipažino susižavėjęs Mimi. Ji neišeinanti jam iš galvos, deginanti kaip įkaitusia geležim.

– Štai kur tobulas moteriškumas! Visi mes esam truputėlį dvilyčiai, šiek tiek ir vyrai, ir moterys, bet ji išrovė iš savęs vyriškąjį pradą nepalikdama nė pėdsako ir įsikūnijo į šį žavingą pavidalą; tai gryniausia moteris, prieš kurią verta klauptis, – kalbėjo jis, nosinaite šluostydamasis prakaituotą kaktą.

Žiūrėjau į savo draugę, tokią artimą ir pažįstamą, į jos veidą, išgražintą pieštukais ir teptukais, į apvalias jos krūtis ir šlaunis, į glotnų pilvą, kuriam nelemta patirti nei motinystės, nei aistros, į kiekvieną jos kūno liniją, taip atkakliai ir išradingai ištobulintą. Tik aš viena pažinojau iš pagrindų tą netikrą būtybę, slaptą jos prigimtį, kurią ji susikūrė per kančias, kad tenkintų svetimas svajones, atsisakiusi savųjų. Buvau ją mačiusi be makiažo, pavargusią, liūdną, padėjusi jai išgyventi neviltį ir ligas, nemigą ir pažeminimą, labai mylėjau tą trapų ir prieštaringą žmogų, slypintį už įmantrių šukuosenų ir papuošalų. Tą valandėlę klausiau save, argi tas vyriškis storomis lūpomis ir putliomis rankomis galėtų įžvelgti joje draugę, motiną, seserį – tą tikrąją Mimi. Ji, būdama kitam gale svetainės, pajuto naujojo gerbėjo žvilgsnį. Buvau benorinti ją sulaikyti, apginti, bet susivaldžiau.

– Nagi, Eva, papasakok kokią nors istoriją mūsų bičiuliui, – tarė Mimi, įsitaisydama ant grindų šalia Aravenos.

– Apie ką pageidautumėt?

– Ką nors pikantiška, ar ne? – pasiūlė jinai.

Atsisėdau sukeitusi kojas kaip koks indas, užsimerkiau ir akimirką leidau mintims paklaidžioti baltos dykumos kopomis – taip darydavau visada, kad į galvą ateitų kokia istorija. Kaipmat tuose smėlynuose atsirado moteris geltonos taftos sijonu, šaltus kraštus vaizduojantys paveikslai, mano motinos išplėšti iš profesoriaus Džonso žurnalų, ir žaislai, Ponios sukurti Generolo pobūviams. Pradėjau šnekėti. Pasak Mimi, aš pasakojanti ypatingu balsu, kuris ir man pačiai klausantis rodosi svetimas, lyg eitų iš po žemių ir kiltų mano kūnu. Jaučiau, kaip kambario sienos darosi neryškios, išskysta naujuose mano atskleistuose horizontuose. Svečiai nutilo.

– *Pietuose buvo labai sunkus metas. Ne šios šalies pietuose, bet pasaulio, kur kitokie metų laikai ir žiema būna ne per Kalėdas, kaip kultūringuose kraštuose, o metų vidury, kaip barbarų žemėse...*

Kai baigiau kalbėti, vienintelis Rolfas Karlė nepaplojo kartu su visais. Paskui jis man prisipažino ilgokai užtrukęs grįždamas iš tos pietinės pampos, į kurią buvo pabėgę du meilužiai su maišu aukso monetų, ir tada jis ryžosi mano istoriją paversti filmu, kol per tų dviejų plėšikų šmėklas neprarado ramaus miego. Aš paklausiau, kodėl Rolfas Karlė rodosi man toks pažįstamas – juk turbūt ne tik dėl to, kad esu jį mačiusi per televiziją. Mestelėjau žvilgsnį praeitin, kad įsitikinčiau, ar nebuvom kada susitikę, betgi ne, net nieko panašaus nepažinojau. Užsigeidžiau jį paliesti. Priėjau artyn ir pabraukiau pirštu jam per plaštaką.

– Mano mama irgi buvo strazdanota... – Rolfas Karlė nekrustelėjo ir nebandė patraukti savo rankos. – Girdėjau, kad buvai kalnuose pas partizanus.

– Daug kur esu buvęs.

– Papasakok man apie tai...

Mudu atsisėdom ant grindų, ir jis atsakė į beveik visus mano klausimus. Kalbėjo man ir apie savo darbą, kurio blaškomas stebėjo pasaulį pro kameros objektyvą. Taip smagiai prašnekėjom gal pusę nakties ir nė nepastebėjom, kada visi išsiskirstė. Rolfas išėjo paskutinis; ko gero, būtų likęs ir dar, jeigu Aravena nebūtų jo išsitempęs. Jau tarpdury pasisakė išvykstąs keletui dienų – filmuosiąs neramumus Prahoje, kur čekai akmenimis pasitikę įsibrovėlių tankus. Norėjau atsisveikinti bučiniu, bet jis tik padavė ranką ir linktelėjo, kaip man rodėsi, pernelyg oficialiai.

Po keturių dienų, kai Aravena pasikvietė mane sutarties pasirašyti, vis dar lijo ir prašmatniame jo kabinete buvo pristatyta kibirų, nes pro lubas varvėjo. Direktorius be užuolankų man pasakė, kad scenarijus nė iš tolo neatitinka įprastų standartų, iš tiesų visa tai tėra neįtikimų anekdotų painiava su keistuoliais personažais, nėra tikro meilės romano, veikėjai nei gražūs, nei prabangiai gyvena, bemaž neįmanoma sekti įvykių eigos, žiūrovai visai nesusigaudys, trumpai sakant, čia tokia raizgalynė, kurios nerizikuotų statyti nė vienas sveiko proto prodiuseris, bet jis tai padarysiąs, nes jam maga sukelti šalyje skandalą tais paistalais, ir dar todėl, kad to prašė Mimi.

– Rašyk toliau, Eva, man įdomu sužinoti, kuo gi baigsis toji nesąmonių virtinė, – tarė jis atsisveikindamas.

Trečią liūčių dieną prasidėjo potvyniai, o penktą dieną vyriausybė paskelbė nepaprastąją padėtį. Orų negandų sukeltos nelaimės buvo įprastas dalykas, niekam nerūpėjo dėl visa ko išvalyti nutekamuosius griovius arba atidengti kanalizacijos šulinius, bet šį kartą užklupo dar išties neregėtas tvanas. Vanduo šlavė lūšnas nuo kalvų, perpildęs upės vagą plūdo per miestą, veržėsi į namus, plukdė automobilius, medžius ir suniokojo pusę stadiono. Nacionalinės televizijos

operatoriai klampojo su guminiais batais ir filmavo apsemtų trobelių gyventojus, kurie sutūpę ant stogų kantriai laukė, kada juos nuo ten nukels kariniai sraigtasparniai. Daugelis, nors alkani ir sušalę, dainavo, nes būtų buvusi tikra kvailystė dar labiau sunkinti nelaimę dejonėmis. Savaitei baigiantis pavyko nutraukti liūtį jau prieš daug metų išbandytu būdu, kuriuo andai buvo įveikta sausra. Vyskupas, nešinas Nukryžiuotuoju, žengė procesijos priekyje, o paskui jį po skėčiais liulėjo didžiulė minia besimeldžiančių ir duodančių įžadus; iš jų tyčiojosi tik Meteorologijos instituto specialistai, jau susižinoję su kolegomis Majamyje, kurių duomenimis, gautais iš meteorologinių zondų ir debesų stebėjimų, liūtis turėjo trukti dar devynias dienas. Vis dėlto dangus išsigiedrijo praslinkus vos trims valandoms, kai Nazarietis grįžo į katedros altorių, peršlapęs kaip ciuckis, nors ir buvo dangstomas baldakimu. Jo perukas išbluko, tamsus skystimas varvėjo per veidą, ir patys dievobaimingiausieji puolė ant kelių įsitikinę, kad atvaizdas prakaituoja krauju. Tai pakėlė katalikybės prestižą ir suteikė ramybės kai kurioms abejonių draskomoms sieloms, kurias bandė sudrumsti marksistų propaganda ir pirmieji čia pasirodę mormonų šaukliai – nuoširdūs, veiklūs jaunuoliai, vilkintys marškiniais trumpomis rankovėmis, įsibraunantys į namus ir verčiantys netikėtai užkluptas šeimas į savąjį tikėjimą.

Kai jau nustojo lyti ir buvo suskaičiuoti nuostoliai, kuriuos reikėtų atlyginti, kad miesto gyvenimas grįžtų į senas vėžes, šalia Tautos Tėvo aikštės išplaukė karstas, gan kuklus, bet puikiai išsilaikęs. Vanduo, plūsdamas gatvėmis, virtusiomis upeliais, jį atnešė iš lūšnyno nuo kalvos miesto vakaruose ir sveikutėlį paguldė pačiame centre. Jį atvožę, žmonės rado ramiausiai miegančią senolę. Aš pamačiau ją per devintos valandos žinias, paskambinusi į televiziją sužinojau šį tą daugiau ir su Mimi nuėjau į kariuomenės įkurtą laikiną prieglaudą netekusiems pastogės. Ten stovėjo didelės žygio palapinės,

kuriose spietėsi šeimos, laukiančios gero oro. Daugelis buvo praradę asmens dokumentus, bet po brezentu nebuvo liūdna: žmones ištikusi nelaimė buvo kartu ir proga pailsėti, ir galimybė susirasti naujų draugų; rytoj gal jau pavyks išsikapstyti, tai argi verta raudoti dėl to, ką vanduo nusinešė? Ten ir suradom Elvyrą, nusilpusią, bet žvalią, sėdinčią ant matraco ir pasakojančią apspitusiems ją klausytojams, kaip jai pavyko išsigelbėti per tvaną su tokia nepaprasta arka. Taip aš atgavau savo močiutę. Pamačiusi ją ekrane pažinau iš karto, nors ir pražilusią, ir raukšlių išvagotu veidu, nes ilgas mūsų išsiskyrimas nepažeidė jos sielos: ji liko ta pati moteriškė, mainais už pasakojimus vaišinanti mane keptais bananais ir leidžianti savo karste pažaisti numirėlę. Prasibroviau pro žmones, puoliau prie jos ir apkabinau su visu įkarščiu, susikaupusiu per tokį ilgą išsiskyrimą. O Elvyra pabučiavo mane lyg niekur nieko, tarsi ir nebūtų praslinkę šitiek metų, tarsi dar vakar būtume matęsi, o kad pasikeitusi mano išvaizda, tai netiesa, taip tik rodosi pavargusioms jos akims.

– Įsivaizduok, paukšteli, taip įmigau toj dėžėj, kad mirtis būtų radusi mane pasirengusią, bet galiausiai mane rado gyvenimas. Niekuomet nebegulsiu į karstą, net kai ateis metas keliauti į kapines. Tegul mane palaidoja stačią – kaip medį.

Parsivedėm ją namo. Važiuojant taksiu Elvyra visą kelią spoksojo į Mimi: ji niekuomet nebuvo mačiusi nieko panašaus – lyg ir ne žmogus, o milžiniška lėlė. Paskui apčiupinėjo ją iš visų pusių prityrusiomis virėjos rankomis ir nustatė, kad jos oda baltesnė ir švelnesnė už svogūną, krūtys standžios kaip žali greipfrutai, o kūno kvapas – kaip migdolų torto su prieskoniais iš „Šveicariškos konditerijos“. Pagaliau užsidėjo akinius, kad geriau apžiūrėtų, ir jai nebeliko abejonių, kad tai ne šio pasaulio padaras. *Tai ne kas kita kaip arkangelas,* tarė ji. Ir Mimi pajuto jai simpatiją iš pirmo žvilgsnio, nes išskyrus *mamma,* kurios meilės jai visada taip trūko, ir mane, šeimos ji neturėjo: visi giminaičiai atsuko jai nugarą, pamatę ją mo-

ters kūnu. Jai irgi reikėjo močiutės. Elvyra neatstūmė mūsų svetingumo, nes atkakliai ją prašėm, be to, potvynis buvo nusinešęs visą jos turtelį, išskyrus karstą; Mimi neprieštaravo, kad jis liktų pas mus, nors ir nederėjo prie interjero. Tačiau Elvyra pati jo nebenorėjo. Tas daiktas vienąsyk jau išgelbėjo jai gyvybę, tai kam dar kartą rizikuoti!

Po poros dienų iš Prahos grįžo Rolfas Karlė ir paskambino man. Įsisodino mane į tokį nujodytą džipą, patraukėm pajūrio link ir dar prieš pietus atsidūrėm paplūdimy, prie skaidraus vandens ir rausvo smėlio – prie visai kitokios jūros negu ta su putotomis vilnimis, per kurią tiek sykių keliavau viengungių šeimininkų valgomajame. Pliuškenomės vandenyje ir gulėjom saulėkaitoje, kol išalkom, tada apsirengėm ir nuėjom ieškoti užeigos, kur būtų keptos žuvies. Vakare gėrėjomės jūra, gėrėm baltąjį vyną ir kalbėjomės apie gyvenimą. Aš jam pasakojau apie savo vaikystę, kai tarnavau svetimuose namuose, apie Elvyrą, išsigelbėjusią per potvynį, apie Riadą Halabi ir daug kitų dalykų, tik nutylėjau apie Hubertą Naranchą: jo neminėjau niekada, nes to neleido griežtos pogrindžio taisyklės. O Rolfas Karlė man papasakojo apie alkanus karo metus, apie savo brolio Jocheno dingimą, apie tėvą, pakartą miške, apie belaisvių stovyklą.

– Net keista, kad niekada nebuvau apie tai šnekėjęs.

– O kodėl?

– Nežinau, man rodėsi, jog tai paslaptis. Sakyčiau, juodžiausias mano praeities tarpsnis, – atsakė jis ir paskui ilgai tylėjo įsmeigęs žvilgsnį į jūrą, o pilkos jo akys apsiblausė.

– Kas atsitiko Katarinai?

– Liūdnas buvo jos galas. Mirė ligoninėj vieniša.

– Ką gi, tegul ji bus mirusi, bet ne taip, kaip sakai. Surasim jai gerą pabaigą. Buvo sekmadienis, pirma saulėta diena tuo metų laiku. Katarina pabudo labai žvali, slaugė pasodino ją terasoje, šezlonge, ir apklostė kojas. Tavo sesutė stebėjo paukščius, sukančius lizdą pakraigėj, ir pumpurus, besisklei-

džiančius ant medžių šakų. Ji buvo globojama ir jautėsi saugi kaip tada, kai tavo apkabinta miegodavo po virtuvės stalu, ir iš tiesų tą valandėlę svajojo apie tave. Ji buvo praradusi atmintį, bet jos instinktas išsaugojo tavo rankų šilumą, ir ji, kaip visada, kai jautėsi patenkinta, murmėjo tavo vardą. Minėjo tave su džiaugsmu ir tą kartą, kai nė pati nepajuto, kaip atsiskyrė jos siela. Netrukus atėjo tavo mama jos lankyti, kaip kiekvieną sekmadienį, ir rado ją sustingusią su šypsena veide. Užspaudė jai akis, pabučiavo į kaktą ir nupirkusi nuotakos karstą paguldė ją tenai ant baltos drobulės.

– O kaip mano motina, gal ir jai gerą likimą surastum? – paklausė Rolfas Karlė trūkčiojančiu balsu.

– Žinoma. Parėjusi namo iš kapinių, ji pamatė, jog kaimynai pamerkė gėlių į visas vazas, kad ji nesijaustų visų palikta. Pirmadienis – duonos kepimo diena, tad ji nusivilko išeiginius drabužius, pasirišo prikyštę ir ėmė minkyti tešlą. Jai buvo ramu, nes visiems jos vaikams gera: Jochenas susirado gerą žmoną ir sukūrė šeimą svečioj šaly, Rolfas gyvena Amerikoj, o dabar ir Katarina, pagaliau atsipalaidavusi nuo kūno, gali skrajoti kur panorėjusi.

– Kaip manai, kodėl mano mama niekada nesutiko persikelti pas mane?

– Nežinau... Gal nenori palikti tėvynės.

– Juk ji sena ir vieniša, jai būtų kur kas geriau Kolonijoje su mano dėde ir dėdiene.

– Ne kiekvienam tinka emigranto dalia, Rolfai. Jai gera ir namie, savam darželyje, su savo prisiminimais.

11

Visą savaitę viešpatavo tokia maišatis dėl potvynio, kad spauda vien apie tai ir terašė, ir jeigu ne Rolfas Karlė, žudynės viename kariuomenės operacijų centrų būtų taip ir likusios beveik nepastebėtos, paskendusios drumstuose tvano vandenyse ir valdžios nutylėjimų migloje. Ten sukėlė maištą grupė politinių kalinių, atėmė ginklus iš sargybinių ir užsibarikadavo viename barake. Komendantas, ryžtingas ir ūmaus būdo žmogus, nelaukdamas nurodymų paprasčiausiai įsakė maištininkus sutriuškinti, ir jo įsakymas buvo įvykdytas žodis žodin. Kareiviai puolė kalinius koviniais ginklais ir iššaudė nežinia kiek vyrų, nepalikdami sužeistųjų, nes gyvus likusius suvarė į kiemą ir išžudė be gailesčio. Atsipeikėję po kruvinos pirties ir suskaičiavę lavonus, sargybiniai suprato, kad bus nelengva paaiškinti visuomenei, kodėl taip pasielgta, ir suklaidinti žurnalistus tikinant, jog tai tik melagingos paskalos. Kelių kilometrų spinduliu minosvaidžių šūviu pakirsti iš dangaus negyvi krito paukščiai, ir kažkodėl niekas nenorėjo patikėti, jog tai naujas Nazariečio stebuklas. Dar vienu įkalčiu tapo nepakenčiamas dvokas, sklindantis iš masinių kapų ir teršiantis orą. Teko imtis priemonių, pirmiausia – neleisti prisiartinti nė vienam smalsuoliui; visą zoną norėta atitverti nuo pasaulio tylos uždanga. Vyriausybei neliko kitos išeities, tik teisinti komendanto sprendimą. *Nevalia priešintis tvar-*

kos saugotojams, tai kelia pavojų demokratijai, tūžo prezidentas, užsidaręs savo kabinete. Jo patarėjai paskubom parengė paaiškinimą, kad maištininkai patys vieni kitus išgalabijo, ir taip dažnai kartojo tą pasakėlę, kad pagaliau ir patys ja patikėjo. Tačiau Rolfas Karlė per daug žinojo apie tuos įvykius, kad patikėtų oficialia versija, ir nelaukdamas Aravenos nurodymo nuskubėjo tenai, kur kiti nedrįso. Dalį tiesos jis sužinojo iš savo draugų kalnuose, o visa kita iškvotė iš pačių sargybinių, žudžiusių kalinius; atrišti jiems liežuvį pakako poros skardinių alaus, juoba kad juos nepakenčiamai graužė sąžinė. Po trijų dienų, kai ėmė sklaidytis lavonų tvaikas ir buvo užkasti paskutiniai pūvantys paukščiai, Rolfas Karlė pateikė nenuginčijamus įrodymus, kas iš tiesų įvyko, ir buvo pasirengęs stoti į kovą su cenzūra, bet Aravena jį perspėjo nepuoselėti iliuzijų: per televiziją negalės nuskambėti nė vienas žodis. Vaikinas pirmąsyk susipliekė su savo mokytoju, išvadino jį bailiu ir bendrininku, bet šis buvo nepalenkiamas. Tada jis pašnekėjo su vienu kitu opozicijos deputatu, parodė jiems filmus ir nuotraukas, kad žinotų, kokiais metodais vyriausybė kovoja su partizanais ir kokiomis nežmoniškomis sąlygomis laikomi kaliniai. Visa ta medžiaga buvo pademonstruota Kongrese, tada parlamentarai viešai paskelbė apie žudynes, pareikalavo atkasti kapus ir teisti kaltininkus. Prezidentas užtikrino šalį padarysiąs viską, kad byla būtų ištirta iki galo, net jei pačiam reikėtų atsistatydinti, tuo tarpu kareivėlių būrys paskubom išasfaltavo stadiono aikštę ir dviem eilėm susodino medžius, kad paslėptų masinį kapą, protokolai pasiklydo teisininkų kabinetuose, o visų spaudos organų redaktoriai buvo iškviesti į Vidaus reikalų ministeriją ir įspėti, kas jiems gresia už ginkluotųjų pajėgų šmeižimą. Rolfas Karlė taip atkakliai reikalavo neslėpti tiesos, kad galiausiai palaužė Aravenos atsargumą ir deputatų išsisukinėjimus, priversdamas juos bent jau švelniai pabarti komendantą ir priimti dekretą, skelbiantį, kad su politiniais kaliniais

turi būti elgiamasi pagal konstitucijos reikalavimus, jų teismai turi būti vieši, o bausmę jie turi atlikti kalėjimuose, ne ypatinguosiuose centruose, kur neleidžiama įžengti jokiam civilinės valdžios atstovui. Rezultatas buvo tas, kad devyni partizanai, įkalinti El Tukano forte, buvo perkelti į Šventosios Marijos kalėjimą; jiems nuo to nė kiek nepalengvėjo, bet tas žingsnis leido užbaigti bylą ir nuslopinti besiplečiantį skandalą, nugramzdinti jį visuomenės abejingumo liūne.

Tą pačią savaitę Elvyra pareiškė mačiusi kieme vaiduoklį, bet mes į tai neatkreipėm dėmesio. Mimi buvo įsimylėjusi, o ir aš klausiausi viena ausim: man per daug rūpėjo aistros, kunkuliuojančios mano scenarijuje. Rašomoji mašinėlė tarškėjo visą dieną – labai čia man galvoj tie kasdieniški reikalai!

– Šiuose namuose klajoja vieniša siela, paukšteli, – nesiliovė tvirtinusi Elvyra.

– Kur?

– Ji vis pasirodo prie užpakalinės sienos. Tai vyro dvasia, ir mums reikėtų pasisaugoti, patikėk manim. Rytoj pat nupirksiu vaistų nuo dvasių.

– Ir tu juos gersi?

– Ne, vaikeli, kas tau ir šovė į galvą! Jie skirti namams plauti. Reikės jais suvilgyti sienas, grindis, visus užkampius.

– Tai didelis darbas. Gal yra ir purškiamųjų?

– Ką tu, vaikeli, velionio sielai tos naujovės neveiksmingos.

– Aš nieko nemačiau, močiute...

– O aš mačiau. Ji vilki kaip žmogus ir yra tamsiaveidė kaip Poreso šventasis Martynas, bet tai ne žmogus; kai tik ją pamatau iš tolo, man visas kūnas pagaugais nueina, paukšteli. Turbūt tai paklydusi siela, ieškanti kelio, gal ji niekaip negali numirti.

– Gal ir taip, močiute.

Tačiau tai nebuvo kokia klajojanti dvasia, kaip paaiškėjo tą pačią dieną, kai Negras paskambino į duris, o Elvyra, jį pama-

čiusi, iš išgąsčio atsisėdo ant grindų. Jis esąs atsiųstas komendanto Rochelijo ir klaidžiojęs po gatvę ieškodamas manęs, bet nedrįsęs ko nors teirautis, kad nesukeltų įtarimo.

– Ar mane prisimeni? Mudu susipažinom Ponios laikais, aš tada dirbau smuklėj Respublikos gatvėje. Kai pirmąsyk tave pamačiau, tu buvai dar piemenė, – prisistatė jisai.

Kadangi Naranchas niekada nesiuntinėjo tarpininkų, o laikai buvo tokie, kad niekuo nebuvo galima pasitikėti, nerimaudama nuėjau paskui jį iki degalinės priemiestyje. Komendantas Rochelijas laukė manęs pasislėpęs už padangų kaugės. Ne iš karto apsipratau su tamsa ir atpažinau žmogų, kurį kitados taip mylėjau: dabar jis man buvo tolimas. Buvom nesimatę keletą savaičių ir neturėjau progos papasakoti jam, kaip pasikeitė mano gyvenimas. Kai jau pasibučiavom tarp degalų statinių ir tepalo skardinių, Hubertas paprašė mane parūpinti jam fabriko planą, mat reikia pavogti karininkų uniformų ir perrengti jomis keletą jo žmonių. Esą nuspręsta įsigauti į Šventosios Marijos kalėjimą, išvaduoti saviškius ir taip suduoti mirtiną smūgį vyriausybei bei įsimintiną antausį kariuomenei. Jo ketinimai susvyravo, kai pasakiau, kad negaliu jam padėti, nes fabrike nebedirbu ir nebegaliu įeiti į pastatą. Visai be reikalo prasitariau apie vakarienę restorane su pulkininku Tolomėju Rodrigesu. Hubertas stačiai įsiuto ir ėmė labai maloniai mane kamantinėti su pašaipia šypsena, taip gerai man pažįstama. Sutarėm susitikti sekmadienį zoologijos sode.

Tą vakarą Mimi, pasižiūrėjusi į save viename teleserialo filme kartu su Elvyra, kuri matydama ją dviejose vietose tuo pačiu metu, dar tvirčiau įtikėjo dangiška jos prigimtimi, užėjo kaip paprastai į miegamąjį palinkėti man labos nakties ir užklupo mane braižančią kažkokias linijas popieriaus lape. Jai parūpo sužinoti, ką tai reiškia.

– Prisišauksi bėdą! – sušuko pasibaisėjusi, kai išgirdo apie planą.

– Privalau tai padaryti, Mimi. Negalim nesirūpinti tuo, kas dedasi šalyje.

– Ir dar kaip galim. Iki šiol nesirūpinom ir todėl mūsų niekas nelietė. Be to, čia visi viskam abejingi, ir tie tavo partizanai neturi jokių šansų. Prisimink, nuo ko mes pradėjom, Eva! Iš manęs pasityčiojo likimas – gimiau moterimi vyro kūnu, buvau persekiojama kaip pederastas, mane prievartavo, kankino, įmetė į kalėjimą, o pažiūrėk, kas aš esu dabar – ir viską pasiekiau pati. O tu? Tik dirbai ir dirbai, buvai pavainikė, visų rasių mišrūnė, be šeimos, niekas neleido tavęs į mokslus, neskiepijo ir nedavė vitaminų. Ir vis dėlto šį tą turime. Tai negi dabar nori viską prarasti?

Jos žodžiuose buvo tiesos: likimas mums tikrai buvo palankus. Kitados gyvenom tokiam skurde, kad nesupratom pinigų vertės, ir jie byrėjo mums iš rankų kaip smėlis, o dabar uždirbam tiek, kad galim sau leisti net šiokią tokią prabangą. Laikėm save turtuolėmis. Aš gavau avanso už scenarijų, pasakiškai daug, kaip man rodėsi – vos tilpo į piniginę. Ir Mimi tarėsi gyvenanti geriau nei bet kada. Pagaliau jai pavyko tobulai subalansuoti įvairiaspalvių tablečių poveikį, ir dabartiniame savo kūne ji jautėsi taip gerai, lyg būtų tokia ir gimusi. Nebeliko nė pėdsako buvusio jos baikštumo, ji net įstengė pati šaipytis iš tokių dalykų, dėl kurių seniau įsižeisdavo. Be Alechandros vaidmens televizijos seriale, jai dar buvo siūloma suvaidinti Ševaljė de Eoną, aštuoniolikto amžiaus transvestitą, slaptąjį agentą, kuris visą gyvenimą tarnavo Prancūzijos karaliams persirengęs moterimi, mirė sulaukęs aštuoniasdešimt dvejų metų ir tik tada buvo demaskuotas. Mimi turėjo visus duomenis, reikalingus tam vaidmeniui, ir garsiausias šalies dramaturgas parašė pjesę specialiai jai. Ypač laiminga ji jautėsi, kai patikėjo galiausiai sutikusi vyrą, tinkantį jai pagal astrologijos duomenis, žmogų, būsiantį su ja brandžiame amžiuje. Bendraudama su Aravena ji vėl pasidavė ankstyvos jaunystės svajoms; dabar ji turėjo draugą, kuris, nieko iš jos

nereikalaudamas, lepino ją dovanomis ir meiliais žodžiais, vežiojo į lankomiausias vietas, kad visi ją matytų, saugojo kaip kolekcininkas meno kūrinį. *Pirmąsyk viskas klojasi gerai, Eva, nelįsk į tą painiavą,* maldavo mane Mimi, bet aš gyniausi argumentais, tiek kartų girdėtais iš Huberto Narancho: kalbėjau, kad mudvi niekam nerūpim, esam pasmerktos kovoti dėl kiekvieno duonos kąsnio, ir jeigu net sudaužysim grandines, kuriomis esam sukaustytos nuo pat mūsų pradėjimo dienos, liks didesnio kalėjimo sienos, todėl reikia rūpintis ne asmenine gerove, bet keisti visą visuomenę. Mimi išklausė mano monologą iki galo, o paskui prabilo vyrišku balsu, paremdama savo žodžius ryžtingais gestais, kurie visai nesiderino su rausvais jos chalato mezginiais ir ilgais garbanotais plaukais.

– Visa tai, ką tu čia šnekėjai, yra be galo naivu. Net jeigu tavasis Naranchas ir jo revoliucija laimėtų, nors tai ir neįtikima, neabejoju, jie labai greitai patys imtų piktnaudžiauti valdžia, kaip ir visi vyrai, tą valdžią gavę.

– Nebūtinai. Jis yra kitoks. Jis galvoja ne apie save, o apie liaudį.

– Tai tik dabar, kol jam tai nieko nekainuoja. Kol kas jis tik dezertyras, pasprukęs į džiungles, bet kažin dar kaip būtų, kai jis atsidurtų valdžioj. Matai, Eva, tokie žmonės kaip Naranchas esminių permainų įvykdyti negali, jie tik pakeičia taisykles, bet visuomet veikia pagal tą patį šabloną. Valdžia, konkurencija, gobšumas, priešininkų malšinimas – visada tas pat.

– Jeigu jis negali, tai kas gali?

– Ogi kad ir mudvi. Reikia keisti pasaulio dvasią. Bet iki to dar toli, o kadangi, kaip matau, tu tvirtai pasiryžusi, tai negaliu paleisti tavęs vienos ir eisiu su tavim į tą zoologijos sodą. Tam kvailiui reikėtų ne uniformų fabriko, o Šventosios Marijos kalėjimo plano.

Kai komendantas Rochelijas matė ją paskutinį kartą, ji dar vadinosi Melesijas, turėjo visus normalaus vyro požymius ir buvo italų kalbos dėstytojas. Nors Mimi nuotraukas dažnai

spausdino žurnalai, ją nuolat rodė ir televizija, jis jos nepažinojo, nes gyveno kitam pasaulyje, be galo tolimame nuo pramogų verslo, kalnuose mindė gyvates ir šaudė į priešą. Aš dažnai jam kalbėdavau apie savo draugę, bet tokio reginio jis tikrai nesitikėjo: ta moteris raudonais drabužiais, stovinti šalia beždžionių narvo, pribloškė jį savo grožiu ir privertė kitaip pažvelgti į kai kuriuos dalykus. Ne, tai ne persirengęs gėjus, o puiki moteris, kurią išvydus net ir slibinui užgniaužtų kvapą.

Nors ir nesitikėdami, kad Mimi prasmuks nepastebėta, bandėm pasislėpti minioje, įsimaišę tarp svetimų vaikų ir lesindami balandžius kukurūzais, lyg būtume paprasta šeima, sekmadienį išėjusi pasivaikščioti. Vos tik komendantas Rochelijas pamėgino dėstyti savo teorijas, Mimi atšaldė jį viena savo tiradų, laikomų ypatingiems atvejams. Griežtai patarė jam patylėti, nes ji nesanti tokia naivuolė kaip aš; šįsyk nusileidusi ir sutikusi jam padėti, kad kuo greičiau jo nusikratytų, ir tikėdamasi, kad jis bus nušautas ir keliaus tiesiai į pragarą, nes jai jau pristigę kantrybės su juo terliotis; bet ji neketinanti leistis auklėjama kubietiškomis doktrinomis, ir tegul jis eina velniop, jai gana savų rūpesčių ir ji nematanti reikalo līsti į tą svetimą revoliuciją, kurią jis išsigalvojęs, jos visai nedominantis nei marksizmas, nei tas būrelis barzdotų maištininkų, ji tenorinti vienintelio dalyko – ramiai gyventi, ir tegul jis, velniai griebtų, įsikala tai į galvą, kad nereikėtų aiškinti jam kitaip. Paskui užsirangė ant cementinio suolo ir antakių pieštuku nubraižė planą čekių knygutės viršelyje.

Devyni partizanai, atvežti iš El Tukano forto, atsidūrė Šventosios Marijos kalėjimo karceriuose. Jie buvo sulaikyti prieš septynis mėnesius ir atsilaikė per visus tardymus; kvotėjai nepalaužė nei jų ryžto tylėti, nei noro grįžti į kalnus ir kovoti toliau. Po diskusijų Kongrese jie atsidūrė pirmuosiuo-

se laikraščių puslapiuose, o universiteto studentai laikė juos didvyriais ir visą miestą apklijavo afišomis su jų portretais.

– Daugiau apie juos nė žodžio, – liepė prezidentas, pasikliaudamas prasta žmonių atmintimi.

– Pasakykit draugams, kad mes juos išvaduosim, – liepė komendantas Rochelijas, kliaudamasis saviškių narsa.

Vienintelis žmogus, pabėgęs iš to kalėjimo, buvo banditas prancūzas: prieš daug metų jam pavyko upe nuplaukti ligi jūros plaustu, pamuštu išpampusiomis šunų gaišenomis. Nuo tada niekas nė nebandė sprukti. Kaitros išsekinti, išbadėję, ligoti, kasdien kenčiantys smurtą, kriminaliniai nusikaltėliai vargiai beįstengdavo pereiti kiemą, o kur jau jiems brautis per džiungles, jei net ir pavyktų kokiu nors neįtikimu būdu pabėgti. Ir visai nėra ko kalbėti apie ypatinguosius kalinius, šie neturėjo jokių šansų, nebent įstengtų atsidaryti geležines duris, suimti automatais ginkluotus sargybinius, pereiti visą kalėjimą, peršokti sieną, perplaukti vandeningą upę, kurioje knibžda piranijos, ir pasislėpti džiunglėse – ir visa tai plikomis rankomis, visiškai išsekus. Komendantas Rochelijas gerai suprato, kokios milžiniškos kliūtys jo laukia, vis dėlto tvirtino išvaduosiąs draugus, ir nė vienas jo kovotojas nesuabejojo, kad jis tesės pažadą, juo labiau naujieji karcerių kaliniai. Sutramdęs pasipiktinimą, kuris jį buvo apėmęs iš pradžių, Hubertas sumanė įvilioti pulkininką Tolomėją Rodrigesą į spąstus panaudodamas mane kaip jauką.

– Gerai, bet tik jeigu jo nesužalosit, – atsakiau.

– Mums reikia jį tik pagrobti, ne nužudyti. Elgsimės su juo kaip su kilminga panele, o paskui išmainysim į savo draugus. Kodėl tau taip rūpi tas žmogus?

– Visai jis man nerūpi, tik noriu tave įspėti, kad bus nelengva užklupti jį nepasirengusį: jis vaikšto ginkluotas ir jį lydi asmens sargybiniai. Jis anaiptol nėra kvailas.

– Tikiuosi, kad į pasimatymą su tokia žavia moterimi jis eis be palydos.

– Argi prašai mane, kad sugulčiau su juo?

– Ne! Tik kad pasikviestum jį tenai, kur mes nurodysim, ir nukreiptum jo dėmesį. Tada mes ir ateisim. Švari operacija – nei šūvių, nei triukšmo.

– Turėčiau įgyti jo pasitikėjimą, o to neįmanoma pasiekti per pirmą susitikimą. Reikia laiko.

– Man rodos, tasai Rodrigesas tau patinka... Galėčiau prisiekti, kad nori permiegoti su juo, – bandė juokauti Hubertas Naranchas, bet jo balsas skambėjo grėsmingai.

Aš nutylėjau, nes galvojau apie kitką – kad suvedžioti Rodrigesą būtų labai įdomu, nors iš tiesų nebuvau įsitikinusi, jog sugebėčiau įduoti jį priešams; gal, priešingai, bandyčiau jį perspėti. Nesu ideologiškai pasirengusi tam karui, kaip pasakytų Mimi. Nejučiom šyptelėjau, ir, ko gero, tasai slaptas šypsnys kaipmat pakeitė Huberto planus – jis nusprendė grįžti prie pirmykščio sumanymo. Mimi laikė tai savižudybe: ji žinojo, kokia ten stebėjimo sistema, apie lankytojus pranešama per radiją, o jeigu atvyksta grupė karininkų, panašių į planuojamus Huberto persirengėlius, tuomet pats direktorius važiuoja į karinį oro uostą jų pasitikti. Net ir popiežius neįžengtų į tą kalėjimą, kol nebūtų patikrinta jo tapatybė.

– Tada teks parūpinti draugams ginklų, – tarė komendantas Rochelijas.

– Tau galvoj negerai, – pasišaipė Mimi. – Tai būtų buvę sunku mano laikais, kai tikrindavo kiekvieną įeinantį ir išeinantį, o dabar apskritai neįmanoma, nes jie turi metalo detektorių ir būtum demaskuotas, net jei ginklą paslėptum savo pilve.

– Nesvarbu. Ištrauksiu juos iš ten, kad ir kas būtų.

Kelias dienas po pasimatymo zoologijos sode Hubertas susitikinėjo su mumis įvairiose vietose operacijos detalių aptarti, ir kuo labiau ilgėjo numatomų veiksmų sąrašas, tuo darėsi akivaizdžiau, koks beprasmiškas jo sumanymas. Bet jis buvo neperkalbamas. *Laimi drąsiausieji,* atkirsdavo jis į mūsų per-

spėjimus apie pavojų. Aš nubraižiau uniformų fabriko planą, o Mimi – kalėjimo; bandėm apskaičiuoti sargybinių judėjimo grafiką, nustatyti dienotvarkę, tyrinėjome net vėjo kryptį, apšviestumą ir oro temperatūrą kiekvieną paros valandą. Pamažu Mimi užsikrėtė Huberto entuziazmu ir išleido iš akių galutinį tikslą, pamiršo, kad norima išvaduoti kalinius, ir ėmė žiūrėti į visa tai kaip į pramogą, į žaidimą. Ji su įkarščiu braižė planus, sudarinėjo sąrašus, kūrė strategijas neatsižvelgdama į riziką, sielos gilumoj tikėdamasi, kad iš viso to liks tik ketinimai, kurie niekuomet nebus įgyvendinti, kaip ir daugybė kitų dalykų per ilgą šio krašto istoriją. Operacija rodėsi tokia pramuštgalviška, kad buvo verta geros baigties. Komendantas Rochelijas su šešiais partizanais, išrinktais iš narsiausių veteranų, įsikursiąs indėnų stovykloje netoli Šventosios Marijos. Genties vadas jau pažadėjęs perkelti bėglius per upę ir nuvesti į girios gilumą; jis nusprendęs tapti jų bendrininku, nes kareiviai, įsibrovę į jo kaimą, degino trobas, raižė pilvus gyvuliams ir prievartavo mergaites. Partizanai palaikysią ryšį su kaliniais per indėnus, dirbančius kalėjimo virtuvėj. Skirtą dieną kaliniai turėsią būti pasirengę nuginkluoti keletą sargybinių ir ištrūkti į kiemą, o ten jau komendantas Rochelijas su savo vyrais juos išvaduosiąs. Silpniausia to plano vieta, kaip sakė Mimi, kuri priėjo tą išvadą, nors neturėjo jokios patirties, yra ta, kad neaišku, kaip kaliniai ištrūks iš karcerių. Kai komendantas Rochelijas nustatė paskutinį terminą – ateinančios savaitės antradienį, Mimi pažvelgė į Hubertą pro ilgas audinės plaukų blakstienas ir tik tada pirmąsyk suvokė, kad žaidžiama rimtai. *Tokie atsakingi sprendimai nepriimami pasikliaunant laime,* tarė ji, todėl išsitraukė kortas, liepė jam perkelti kaladę kaire ranka, išdėliojo kortas dar senovės egiptiečių nustatyta tvarka ir ėmė skaityti antgamtinių jėgų siunčiamą žinią, o jis tik žiūrėjo ir sarkastiškai šypsojosi murmėdamas, jog tik visiškas beprotis galėtų tokios operacijos sėkmę patikėti tai keistuolei.

– Antradienis – netinkama diena, reikia veikti šeštadienį, – pareiškė ji apvertusi Magą žemyn galva.

– Bus taip, kaip pasakiau, – atšovė jis, kuo aiškiausiai parodydamas, ką mano apie tuos kliedesius.

– Taro kortos rodo šeštadienį, ir ne tavo nosiai jomis netikėti.

– Antradienį.

– Šeštadienio vakarais pusė sargybos eina linksmintis į Šventosios Marijos viešnamį, o kita pusė per televiziją žiūri beisbolo rungtynes.

Tas argumentas įrodė, kad kortos yra teisios. Taip ir buvo nutarta, tik staiga aš prisiminiau universaliąją medžiagą. Komendantas Rochelijas ir Mimi pakėlė akis nuo kortų ir sutrikę žiūrėjo į mane. Ir įvyko tai, kuo niekad nebūčiau patikėjusi: pustuzinio partizanų apsupta, minkiau šaltąjį porcelianą indėnų kaimelyje visai netoli nuo arabo namų, kuriuose praėjo geriausi mano jaunystės metai.

Atvažiavau į Agva Santą nudrengtu automobiliu su vogtais numeriais; vairavo Negras. Permainų pastebėjau nedaug: pagrindinė gatvė kiek pailgėjo, buvo matyti naujų namų, viena kita krautuvėlė ir keletas televizijos antenų; nesikeitė tik svirplių čirškimas, baisinga vidurdienio kaitra ir gūdžios džiunglės, prasidedančios nuo pat kelkraščio. Kaimo gyventojai, atsparūs ir kantrūs, taikstėsi su karštomis išgaromis ir senatvės bėdomis, negailestingos augalijos kaip ir atskirti nuo viso krašto. Iš tiesų mums nė nereikėjo sustoti šiame miestelyje, mūsų kelionės tikslas buvo indėnų kaimelis pusiaukelėje į Šventąją Mariją, bet išvydusi namus čerpių stogais, ką tik praūžusio lietaus nupraustas gatves ir moteris, sėdinčias šiaudiniuose krėsluose prie savo durų slenksčio, negalėjau atsiginti prisiminimų ir pripračiau Negrą, kad pravažiuotų pro „Rytų perlą“: troškau tik žvilgtelėti, bent iš tolo. Tiek visa ko

sužlugo per tą laiką, tiek žmonių išmirė arba iškeliavo neatsisveikinę, kad vaizdavausi parduotuvę būsiant virtusią beviltiškais griuvėsiais, sutremptą ir pamirštą, ir be galo nustebau pamačiusi ją sveikutėlę, kaip kokį miražą. Fasadas atnaujintas, iškabos raidės neseniai perdažytos, vitrinoje šviečia žemės ūkio padargai, maisto produktai, aliuminio puodai ir du blizgantys manekenai geltonais perukais. Viskas taip dvelkė naujumu, kad nesusilaikiau ir išlipau iš automobilio žvilgtelėti pro duris. Viduje puikavosi naujas modernus prekystalis, bet grūdų maišai, pigių audinių rietimai ir saldainių dėžutės liko kaip buvę.

Riadas Halabi stovėjo prie kasos ir tvarkė sąskaitas. Jis vilkėjo batisto palaidine ir dengė burną balta skepetaite. Vis toks pat, koks išlikęs mano atminty, tarsi tik vakar matytas; toks nepasikeitęs, koks kartais būna pirmosios meilės prisiminimas. Baikščiai priėjau, apimta to paties švelnumo kaip prieš septyniolika metų, kai sėdėdama jam ant kelių prašiau padovanoti man meilės naktį ir paaukojau jam nekaltybę, kurią mano krikštamotė matavo septynmazge virvele.

– Labas vakaras... gal turit aspirino? – tiek teįstengiau išspausti.

Riadas Halabi, nepakeldamas akių ir nepadėdamas pieštuko, kuriuo rašė buhalterijos knygoje, mostelėjo man į kitą galą prekystalio.

– Kreipkitės į mano žmoną, – tarė jis švepluodamas pro savąją kiškio lūpą.

Pasisukau būdama įsitikinusi, kad pamatysiu mokytoją Inesą, tapusią arabo žmona, nes daug kartų vaizdavausi, jog taip viskas turi baigtis, bet pamačiau mergaitę, ne vyresnę kaip keturiolikos metų, nedidukę paslaugią negriukę dažytomis lūpomis. Nusipirkau aspirino vis galvodama, kad anuomet šis vyras mane atstūmė, nes buvau per jauna, o juk dabartinė jo žmona tuomet tikriausiai dar buvo vystykluose. Kas žino, kaip būtų pakrypęs mano gyvenimas, jei būčiau likusi su juo,

bet dėl vieno dalyko neabejoju: lovoje su juo būčiau buvusi labai laiminga. Nusišypsojau raudonlūpei mergaitei kaip bendrininkei, nors truputį ir pavydėdama, ir išėjau, taip ir neapsikeitusi nė vienu žvilgsniu su Riadu Halabi, bet džiaugdamasi dėl jo: atrodė jis gerai. Nuo tos akimirkos menu jį kaip tėvą, nes toks jis man iš tiesų ir buvo; tas įvaizdis jam pritiko kur kas labiau negu vienos nakties meilužio. Lauke Negras jau degė nekantrumu: tas sustojimas kirtosi su jo gautais įsakymais.

– Maunam iš čia. Komendantas sakė, kad niekas neturi pamatyti mūsų tame sušiktame kaimelyje, kur visi tave pažįsta, – pareiškė jis.

– Visai čia ne sušiktas kaimelis. Argi nežinai, kodėl jis vadinasi Agva Santa?*

Todėl, kad čia yra šaltinis, kuris nuplauna nuodėmes.

– Tik jau nekvailink manęs.

– Tačiau tai tiesa. Jeigu išsimaudysi tame vandenyje, pasijusi nekaltas.

– Labai prašau, Eva, lipk į mašiną ir nešdinamės iš čia.

– Neskubėk! Privalau dar kai ką nuveikti, bet turim palaukti nakties – taip bus saugiau...

Veltui Negras grasino palikti mane vieną ant kelio: kai jau man kas šauna į galvą, retai pavyksta mane perkalbėti. Kita vertus, be manęs nebūtų galima išvaduoti kalinių, todėl Negras buvo priverstas ne tik man nusileisti, bet dar ir iškasti duobę tuoj po saulėlydžio. Nuvedžiau jį galukiemiais į daubotą vietovę, tankiai apžėlusią, ir parodžiau kur.

– Reikia šį tą iškasti, – pasakiau, ir jis pakluso manydamas, kad gal ir tai yra plano dalis, nebent nuo karščio mano smegenys būtų suminkštėjusios.

Darbuotis teko ne per sunkiausiai, mat molinga žemė buvo drėgna ir minkšta. Gero pusmetrio gylyje radom apipelijusį

---

* Ispaniškai *Agua Santa* – šventas vanduo (vert.).

plastikinį paketą. Nuvaliau jį palaidinės kampučiu ir neišvyniotą įsikišau į rankinę.

– Kas ten viduj? – pasidomėjo Negras.

– Kraitis.

Indėnai mus pasitiko ovalioje laukymėje, kurioje liepsnojo laužas – vienintelis šviesos šaltinis tirštoje girios tamsoje. Po dideliu trikampiu stogu kabojo daugybė hamakų, vieni aukščiau, kiti žemiau. Suaugusieji, nusižiūrėję į gretimų kaimų gyventojus, vilkėjo šiokiais tokiais drabužėliais, o vaikai lakstė nuogi, nes amžinai drėgnuose audiniuose veisėsi parazitai ir rasdavosi balzganų pelėsių, sukeliančių įvairias ligas. Merginos buvo pasipuošusios gėlėmis ir plunksnomis, užkištomis už ausų; mačiau moterį, kuri viena krūtimi žindė kūdikį, o antrąja – šuniuką. Stebėjau indėnų veidus ir kiekviename ieškojau savo atspindžio, bet įžvelgiau tik santūrią reakciją į visus klausimus. Vadas žengė du žingsnius į priekį ir pasveikino mus linktelėjimu. Tai buvo tiesaus stoto vyriškis didelėmis nutolusiomis viena nuo kitos akimis ir mėsingomis lūpomis; jo plaukai buvo pakirpti sulig ausimis, o pakaušyje išskusta plikė, kurioje išdidžiai švietė gausybė randų, gautų per muštynes lazdomis. Aš jį pažinau iš karto: juk tai jis kas šeštadienį atsivesdavo gentį į Agva Santą išmaldos prašyti, tai jis aptiko mane tą rytą sėdinčią prie Zulemos lavono, tai jis liepė pranešti Riadui Halabi apie nelaimę, o kai mane suėmė, atsistojo priešais komendantūrą ir trypė, kad net žemė dundėjo – skelbė visiems žinią. Norėjau paklausti, kuo jis vardu, bet Negras spėjo man paaiškinti, kad tai būtų didelis netaktas: indėnas, pavadintas vardu, pasijunta kaip širdį užduotas, kreiptis vardu į pašalinį arba būti jo pavadintam esą įžūlu, tad jis ir norįs apsaugoti mane nuo poelgių, kurie gali būti blogai suprasti. Vadas į mane žiūrėjo nerodydamas jokių emocijų, bet buvau tikra, kad ir jis mane pažino. Jis parodė mums kur

eiti ir nuvedė į belangę trobelę, kurioje dvokė apsvilusiais skudurais ir nebuvo jokių baldų, tik dvi taburetės, hamakas ir žibalinė lempa.

Pagal gautus nurodymus turėjome laukti kitos būrio dalies, prisidėsiančios prie mūsų penktadienį prieš pat vidurnaktį. Klausinėjau, kur yra Hubertas Naranchas, nes maniau, kad tomis dienomis mudu būsime kartu, bet taip nieko ir nesužinojau. Nenusivilkusi įropojau į hamaką, bet man nedavė ramybės nesiliaujantis girios šurmulys, drėgmė, uodai ir skruzdės, baimė, kad gyvatės ir nuodingi vorai gali užsliuogti virvėmis arba tūnoti palmių lajose ir užkristi ant manęs miegančios. Negalėjau net bluosto sudėti. Slinko valandos, o iš galvos neišėjo mintis, ko gi aš čionai atsibeldžiau, bet taip nieko ir nesugalvojau, nes man neatrodė, kad jausmai Hubertui galėtų būti pakankama priežastis. Kasdien jaučiausi vis labiau tolstanti nuo to meto, kai gyvenau vien dėl slaptų susitikimų su juo, sukdamasi kaip drugelis apie besiblaškančią liepsną. Pamaniau, gal aš sutikau įsitraukti į tą avantiūrą tik norėdama save išbandyti, įsitikinti, ar dalyvaudama tame keistame kare galėčiau vėl tapti artima žmogui, kurį kitados mylėjau neprašydama nieko mainais. Tačiau tą naktį buvau pati viena, įmesta į blakių apniktą hamaką, dvokiantį šunim ir drėgme. Dariau tai ne iš politinių įsitikinimų – nors ir pritariau tos utopiškos revoliucijos principams ir žavėjausi beprotišku tos saujelės partizanų ryžtu, nujaučiau, kad jų kova jau pralaimėta. Negalėjau nusikratyti ta neišvengiamos lemties nuojauta, kuri mane jau senokai slėgė, tuo miglotu nerimu, kuris, atsidūrus šalia Huberto Narancho, virsdavo tvirtu žinojimu. Suliepsnodavau aistra jį pamačiusi, tačiau jauste jaučiau, kaip jis rieda į pražūtį. Norėdama įtikinti Mimi, kartodavau jai Huberto teiginius, o pati galvojau, kad šiame krašte partizanų judėjimas neturi perspektyvos. Net nenorėjau įsivaizduoti, kas laukia tų žmonių ir jų svajonių. Tą bemiegę naktį indėnų pastogėje man buvo liūdna. Oras atvėso, ir man pasidarė

šalta; išlipau iš hamako ir atsitūpiau šalia blėstančio laužo, ketindama čia ir aušros sulaukti. Pro lapiją skverbėsi vos įžiūrimi blyškūs atspindžiai; mėnesiena, kaip ir visuomet, mane kiek apramino. Prašvitus išgirdau, kad ir indėnai bunda, tebesiraivydami hamakuose po bendru stogu, ima šnekėtis ir juoktis. Keletas moterų nuėjo pasisemti vandens, o jų vaikučiai – joms iš paskos, mėgdžiodami paukščių ir žvėrių balsus. Rytą geriau įžiūrėjau kaimelį: kupeta dumblo spalvos lūšnų, kurias gaubia girios tvaikas, o aplink jas – plotelis dirbamos žemės, kurioj auga jukos, kukurūzai ir keletas bananų; tai ir visas genties turtas, per kelias kartas išplėštas iš nesvetingos aplinkos. Tie indėnai, tokie pat skurdžiai kaip ir jų protėviai Amerikos istorijos priešaušryje, atsispyrė kolonizatorių atneštoms naujovėms, išlaikė ir savo papročius, ir savo kalbą, ir savus dievus. Kitados buvę išdidūs medžiotojai dabar gyveno labai vargingai, bet toks ilgas sunkmetis neišdildė nei prisiminimų apie prarastą rojų, nei tikėjimo legendomis, žadančiomis, kad geri laikai dar sugrįš. Jie vis dar dažnai šypsojosi. Turėjo keletą vištų, dvi kiaules, tris valteles, žvejybos padargų ir tuos menkus dirbamos žemės sklypelius, nežmoniškomis pastangomis išsikovotus iš džiunglių. Per dienų dienas ieškojo malkų ir maisto, mezgė tinklus, pynė krepšius, dailino strėles, kad nuėję prie kelio turėtų ką parduoti turistams. Kartais kuris nors išeidavo medžioti – jei gerai seksis, parneš porą paukštelių arba jauną jaguarą ir padalys saviškiams, bet pats laimikio neragaus, kad neįžeistų jo sielos.

Nuvažiavom su Negru nusikratyti automobilio. Įgrūdom mašiną į tankmę ir nustūmėm į giliausią griovą, kuo toliau nuo papūgų čiauškėjimo ir beždžionių klyksmo; matėm, kaip ji be triukšmo ritasi, nes visus garsus slopino milžiniški lapai bei susirangę vijokliai, ir prasmenga tarp augalų be pėdsako. Po poros valandų sulaukėm ir šešių partizanų; jie atpėsčiavo po vieną, skirtingais keliais, santūrūs kaip žmonės, ilgai gyvenę be namų. Visi jauni ir ryžtingi, ramūs ir nešnekūs; lūpos

kietai sučiauptos, žvilgsniai skvarbūs, oda darganų nugairinta, kūnai randuoti. Su manim kalbėjo tik tiek, kiek būtina, vengė nereikalingų judesių – taupė jėgas. Dalį ginklų laikė paslėpę iki paties antpuolio. Vienas iš jų, čiabuvio vedamas, pradingo miške, nes ketino įsitaisyti paupyje ir stebėti kalėjimą pro žiūronus; kiti trys nuėjo prie karinio aerodromo, kur turėjo išdėlioti sprogmenis, kaip Negro liepta; du rengė būsimą atsitraukimą. Visi įvykdė savo užduotis nesiblaškydami ir nesigarsindami, lyg tai būtų kasdienis darbas. Vakarop taku atbildėjo džipas ir aš nuskubėjau jo pasitikti, trokšdama, kad pagaliau būtų atvažiavęs Hubertas Naranchas. Daug apie jį buvau galvojusi, tikėjausi, kad per porą dienų, praleistų drauge, visiškai pasikeis mudviejų santykiai ir, ko gero, sugrįš meilė, kitados užpildžiusi mano gyvenimą, o šiandien jau išblukusi. Ir štai staigmena, kurios tikrai nelaukiau: iš mašinos išlipa Rolfas Karlė su kuprine ir filmavimo kamera. Pažvelgėm vienas į kitą sutrikę, nes nei jis, nei aš nemanėm, kad susitiksim tokioj vietoj ir tokiomis aplinkybėmis.

– Ką tu čia veiki? – paklausiau.

– Atvykau dėl naujienos, – šyptelėjo Rolfas.

– Kokios naujienos?

– Dėl to, kas įvyks šeštadienį.

– Tai bent! Ir iš kur tu sužinojai?

– Komendantas Rochelijas paprašė mane filmuoti. Valdžia bandys nutylėti teisybę, o aš bandysiu ją atskleisti. O tau ko čia reikia?

– Minkysiu tešlą.

Rolfas Karlė paslėpė džipą ir su visu bagažu nužingsniavo įkandin partizanų; šie filmuojami dangstėsi veidus skepetaitėmis, kad paskui jų kas nors neatpažintų. O aš ėmiausi universaliosios medžiagos. Lūšnelės prieblandoje, ant plūktinės aslos pasitiesusi plastiko lakštą, maišiau žaliavą, kaip mane buvo mokiusi šeimininkė jugoslavė. Prie sudrėkinto popieriaus pridėjau po tiek pat miltų ir cemento, įpyliau vandens

ir minkiau, kol pasidarė standi pelenų spalvos tešla. Paskui ją iškočiojau buteliu, atidžiai stebint genties vadui ir būreliui vaikų, kurie aptarinėjo mano darbą daininga savo kalba, skeryčiodamiesi ir vaipydamiesi. Į tą plastišką masę vyniojau tam tyčia parinktus kiaušinio pavidalo akmenis. Turėjau pavyzdį – karišką rankinę granatą: svoris – trys šimtai gramų, naikinamoji galia siekia dešimt metrų, veikimo nuotolis – dvidešimt penki, kevalas – tamsaus metalo. Pažiūrėti panaši į mažą prinokusį gvanabanos vaisių. Palyginti su Indijos drambliu, muškietininkais, faraono kapo bareljefais ir kitais jugoslavės nulipdytais iš tos pačios medžiagos dirbiniais, netikra granata buvo labai paprasta. Vis dėlto turėjau padaryti keletą bandomųjų pavyzdžių, mat jau seniai nebuvau nieko lipdžiusi, todėl baimė trukdė man susikaupti ir stingdė pirštus. Kai jau pataikiau reikiamą dydį, supratau, kad nebespėsiu visų granatų pagaminti, sulaukti, kol masė sukietės, nuspalvinti ir išdžiovinti lako; tada pamėginau įmaišyti dažų į pačią masę, kad nereikėtų granatų džiovinti ir tik tuomet dažyti, bet vėl bėda – masė darėsi trapi. Ėmiau patyliukais keiktis ir iš nekantrumo kasytis iki kraujo uodų sukandžiotas vietas.

Indėnų vadas, labai atidžiai stebėjęs kiekvieną mano darbo etapą, išėjo iš trobelės ir netrukus grįžo nešinas rieškučiomis lapų ir kaušu kreidos. Tada atsitūpė šalia manęs ir ėmė kantriai kramtyti lapus. Susmulkinęs iki tyrelės spjaudė ją į indą iš pajuodusios burnos pro tokius pat juodus dantis. Perkošęs tą pliurzę per skudurą gavo tamsų aliejingą skystį, tarsi kokį augalo kraują, ir padavė man. Įmaišiusi mažumėlę tų spjaudalų į masę įsitikinau, kad viskas kaip reikiant: nuo to dažo universalioji medžiaga nepraranda nuostabiųjų savybių, o išdžiūvusi įgauna spalvą, beveik visai tokią kaip tikros granatos.

Vakare partizanai parėjo, pasidalijo su indėnais keliais manijokų papločiais bei virtomis žuvimis ir sugulė miegoti jiems skirtoj lūšnelėj. Giria stūksojo tanki ir juoda nelyginant kokia

šventovė, nutilo visi balsai, net indėnai ėmė šnekėtis pašnibždom. Netrukus grįžęs Rolfas Karlė rado mane sėdinčią prie tebeliepsnojančio laužo, apsikabinusią blauzdas ir įsikniaubusią į kelius. Jis pritūpė šalia.

– Kaip jautiesi?

– Bijau.

– Ko?

– Šlamesių, tamsos, piktųjų dvasių, gyvačių ir vabzdžių, kareivių, bijau to, ką darysim šeštadienį, kad mus visus nugalabys...

– Aš irgi bijau, bet nė už ką neatsisakyčiau dalyvauti.

Jis paėmė mane už rankos ir laikė ją tvirtai; jo oda buvo karšta, o man grįžo įspūdis, tarsi pažinočiau jį jau tūkstantį metų.

– Kokie mudu mulkiai! – bandžiau juokauti.

– Papasakotum kokią istoriją, prasiblaškytume, – paprašė Rolfas Karlė.

– Kokios norėtum?

– Tokios, kurios dar niekam nepasakojai. Sugalvok ją man.

Gyveno kartą moteris, kurios amatas buvo pasakoti istorijas. Visur ji vaikštinėjo siūlydama savo apsakymus – nuotykingus ir stebuklingus, baisius ir geidulingus – visus už tinkamą kainą. Vieną rugpjūčio vidurdienį ji stovėjo aikštės vidury ir pamatė ateinant vyriškį, išdidų, liekną ir tvirtą kaip kardas. Jis atrodė pavargęs, apneštas tolimų kraštų dulkėmis, laikė ginklą. Jam sustojus moteris pajuto liūdesio dvelksmą ir kaipmat suprato, jog tas žmogus grįžta iš karo. Vienatvė ir smurtas prisėjo aštrių skeveldrų jo sieloje ir jis nebegalėjo savęs mylėti. „Ar tu esi ta, kuri pasakoja istorijas?“ – paklausė atvykėlis. „Esu pasirengusi tau patarnauti“, – atsakė ji. Vyriškis išsitraukė penkias auksines monetas ir įspraudė jai į delną. „Tada parduok man praeitį, nes manoji pilna kraujo ir dejonių, kaipgi aš su ja eisiu per gyvenimą, juk per tą daugybę mūšių net savo motinos vardą pa-

miršau", – tarė jis. Ji negalėjo atsisakyti, nes bijojo, kad svetimšalis parpuls čia pat aikštėje ir pavirs dulkėmis, kaip galiausiai atsitinka tam, kuris jau išbarstė visus gerus prisiminimus. Liepė jam atsisėsti greta, o pamačiusi iš arti jo akis pajuto jam gailestį ir panoro karštai jį apkabinti. Ir prašneko. Visą vakarą ir visą naktį ji kūrė gerą praeitį tam kariui, remdamasi didele savo pačios patirtim ir aistra, kurią jai sukėlė nepažįstamasis. Tai buvo ilga šneka, nes ji norėjo padovanoti jam tokį likimą kaip romane ir turėjo viską išgalvoti, nuo pat jo gimimo iki šios dienos: jo svajones, troškimus ir paslaptis, jo tėvų bei brolių gyvenimą, net jo tėvynės geografiją ir istoriją. Pagaliau išaušo, ir sulig pirmuoju saulės spinduliu ji suvokė, kad liūdesio dvelksmas išsisklaidė. Ji atsiduso, užsimerkė ir jausdama, kad jos siela tuščia kaip naujagimio, suprato, jog stengdamasi jį patenkinti atidavė jam savo pačios atmintį, todėl dabar nebegalėjo atskirti, kas likę jai ir kas atitekę jam: jųdviejų praeitis susipynė į vieną juostą. Ji pasiekė savo pasakojimo dugną ir nebegalėjo susigrąžinti savo žodžių, bet ir nebenorėjo – atsidavė džiaugsmui susijungti su juo toj pačioj istorijoj...

Baigusi šnekėti atsistojau, nusipurčiau nuo drabužių dulkes, lapus ir nuėjau pašiūrėn gultis į hamaką. Rolfas Karlė pasiliko sėdėti prie ugnelės.

Penktadienį auštant parsirado komendantas Rochelijas, taip slapčia, kad nė šunys nesuskalijo įėjus jam į kaimą, tik jo vyrai pajuto, nes miegojo atsimerkę. Aš nusipurčiau sąstingį, kuris mane kaustė pastarąsias dvi naktis, ir nuskubėjau jo apkabinti, bet jis sulaikė mane mostu, tik man ir suprantamu, ir buvo teisus: nedera intymių jausmų atvirai rodyti žmonėms, taip ilgai nepatyrusiems meilės. Partizanai jį pasitiko šiurkščiais juokeliais, plojo per petį, ir aš supratau, kaip jie juo pasitiki: nuo tos akimirkos dingo visa įtampa, lyg jis vien savo buvimu kitiems garantuotų gyvybę. Hubertas atnešė lagami-

ne rūpestingai išlygintų ir sulankstytų uniformų, antsiuvų, kariškų kepurių ir batų. Aš susiradau savo padirbtą granatos pavyzdį ir padaviau jam.

– Gerai, – pagyrė jis. – Dabar galėsim įsinešti tą masę į kalėjimą. Metalo detektorius jos neaptiks. Šiąnakt mūsų draugai galės padirbti ir pačius ginklus.

– Ar mokės? – suabejojo Rolfas Karlė.

– Negi manai, kad galėtume pamiršti tokį mažmožį? – nusijuokė komendantas Rochelijas. – Jie gavo nurodymus ir, be abejo, akmenis jau turi. Beliko juos aptraukti ir kelias valandas padžiovinti.

– Masę reikia laikyti suvyniotą į plastiką, kad išliktų drėgna. Grioveliai granatos paviršiuje įrėžiami šaukštu. Džiūdama masė sukietėja, patamsėja ir tampa panaši į metalą. Kad tik nepamirštų įstatyti tariamus degtuvus, kol dar bus minkšta, – aiškinau aš.

– Šiame krašte įmanoma viskas, net gaminti ginklus iš pyragų įdaro. Niekas mano reportažu nepatikės, – atsiduso Rolfas Karlė.

Du berniukai iš kaimo nusiyrė valtim ligi kalėjimo ir padavė maišą indėnams, dirbantiems virtuvėje. Tarp bananų kekių, tapijokos gabalų ir poros sūrių gulėjo universalioji medžiaga, pažiūrėti panaši į duonos tešlą. Ji nesukėlė įtarimo sargybiniams, pratusiems gauti paprasto maisto. Tuo tarpu partizanai dar kartą išnagrinėjo planą, o paskui padėjo genčiai pasirengti. Indėnų šeimos susipakavo skurdžią mantą, supančiojo vištoms kojas, susikrovė maisto atsargas ir indus. Nors nebe pirmąsyk jie buvo priversti kraustytis į kitą tos srities vietovę, šį kartą darė tai skaudama širdim: jau kiek metų jų pragyventa šioje girios laukymėje, tokioj geroj vietoj, šalia Agva Santos, plento ir upės. Rytoj jiems reikės palikti savo sodybas, nes kai tik kareiviai supras, kad indėnai padėjo kaliniams pabėgti, atpildas bus žiaurus; net dėl menkesnių prasižengimų kariuomenė it umaras užgriūdavo čiabuvių gyven-

vietes, išnaikindavo ištisas gentis ir jų būstus sulygindavo su žeme, kad neliktų nė pėdsako.

– Vargšai... tiek mažai jų telikę! – tariau.

– Revoliucija atras vietos ir jiems, – patikino komendantas Rochelijas.

Tačiau indėnų nedomino nei revoliucija, nei joks kitas dalykas, atėjęs iš tos pasibjaurėtinos rasės, jie net neįstengė ištarti tokio ilgo žodžio. Jie buvo abejingi partizanų idealams, netikėjo jų pažadais ir nesuprato jų argumentų, o padėti įgyvendinti sumanymą, kurio padarinių masto negalėjo įvertinti, sutiko tik todėl, kad kareiviai buvo jų priešai, ir štai dabar pasitaikė proga bent kiek atkeršyti už daugybę skriaudų, patirtų per ilgus metus. Genties vadas suvokė, kad nors jie ir liktų nuošaly, kareiviai vis tiek juos apkaltintų, nes kaimas yra per arti kalėjimo. Ir niekaip nepasiteisinsi, tad jeigu jau vis tiek reikės atkentėti, verčiau tegul bent būna už ką. Jis pagelbės tiems nešnekiems barzdyloms, kurie bent jau neatiminėja maisto ir neglamžo jo dukterų, o paskui dings. Jis jau prieš kelias savaites numatė pasitraukimo kelią, vis per patį tankumyną, – galgi neįžengiama giria sustabdys kariuomenę ir ilgiau saugos bėglius. Juk tai trunka jau penkis šimtus metų: persekioja ir išžudo.

Komendantas Rochelijas išsiuntė Negrą su džipu, liepęs nupirkti porą ožiukų. Vakare susėdom su indėnais apie laužą, kepėm ožiukus ant žarijų ir atkimšom porą butelių romo, laikytų tai paskutinei vakarienei. Išleistuvės buvo geros, nors aplinkui tvyrojo nerimas. Gėrėm saikingai, vaikai padainavo, o Rolfas Karlė nustebino draugiją keliais iliuzionisto triukais ir momentinėmis nuotraukomis, kurias padarė stebuklinguoju aparatu, gebančiu per minutę išspjauti apstulbusių indėnų atvaizdus. Galiausiai du vyrai stojo į sargybą, o mes visi nuėjom ilsėtis: mūsų laukė sunkus darbas.

Vienintelėj mums skirtoje lūšnoj, apšviestoj žibaline lempa, spingsinčia kampe, partizanai ilsėjosi sugulę ant grindų ir hamake. Buvau svajojusi praleisti tas kelias valandas dviese su Hubertu, niekada nebuvom praleidę kartu ištisos nakties, bet vis dėlto jaučiausi patenkinta ir dabar: vaikinų draugija mane ramino, aš galiausiai pažabojau savo baimes, atsipalaidavau ir užsnūdau. Sapnavau, kad myliuosi sūpuoklėse. Mačiau savo kelius ir šlaunis tarp geltonos taftos apatinuko mezginių, siūbtelėjau atbula ir kabodama ore regėjau apačioj didelį vyro organą, laukiantį manęs. Sūpuoklės akimirką sustingo viršuje, aš pakėliau akis į dangų, o dangus tapo purpurinis ir mikliai nusileidęs apgaubė mane. Išsigandusi atsimerkiau ir apsižiūrėjau besanti karštame rūke, išgirdau upės šniokštimą tolumoj, naktinių paukščių riksmą ir žvėrių balsus, ataidinčius iš tankmės. Šiurkštus hamako tinklas graužė man nugarą per palaidinę, uodai nedavė ramybės, bet neįstengiau pajudėti, kad juos nubaidyčiau – buvau apkvaišusi. Vėl nugrimzdau į sunkų miegą visa prakaituota; šįsyk sapnavau, kad plaukiu siaura valtele apkabinusi meilužį, kurio veidą dengia universaliosios medžiagos kaukė; jis braunasi į mane su kiekviena banga, aš jau visa sudaužyta, godi ir laiminga; karšti bučiniai, nuojautos, apgaulingos girios giesmė, auksinis dantis kaip meilės laidas, maišas granatų, kurios be garso sproginėja, paskleisdamos ore švytinčius vabalėlius. Pabudau lūšnos prieblandos apstulbinta ir iš karto nesusigaudžiau, nei kur esu, nei ką reiškia tas drebulys mano viduriuose. Neįžvelgiau atminties užkaboryje, kaip kitais kartais, myluojančio mane Riado Halabi pavidalo, tik Rolfo Karlės siluetą; jis sėdėjo ant aslos priešais mane, nugara atsirėmęs į kuprinę, vieną koją sulenkęs, kitą ištiesęs, rankas sukryžiavęs ant krūtinės, žiūrėjo į mane ir šypsojosi. Nemačiau jo veido bruožų, tik spindinčias akis ir boluojančius dantis.

– Kas atsitiko? – paklausiau pašnibždomis.

– Tas pats kas tau, – atsakė jis irgi pusbalsiu, kad nepažadintų kitų.

– Man rodos, aš sapnavau...

– Ir aš.

Tyliai išsliūkinom, nuėjom į aikštelę kaimo centre ir susėdom prie vis dar žėruojančio laužo, apsupti nesiliaujančio girios šurmulio, apšviesti šykščių mėnulio spindulių, prasimušančių pro tankią lapiją. Nesišnekėjom, nelietėm vienas kito ir nebandėm užmigti. Taip kartu ir sulaukėm šeštadienio aušros.

Švintant Rolfas Karlė nuėjo parnešti vandens kavai. Aš atsistojau ir pasirąžiau. Skaudėjo visą kūną, lyg būčiau sumušta, bet jaučiausi pagaliau nurimusi. Ir staiga pamačiau, kad ant mano kelnių atsirado rausvų dėmių. Nustebau, nes jau kažin kiek metų nebuvau sirgusi, beveik buvau ir pamiršusi. Nusišypsojau patenkinta: vadinasi, nebesapnuosiu Zulemos – mano kūnas įveikė baimę mylėtis. Kol Rolfas Karlė pūtė žarijas, kad laužas vėl įsiliepsnotų, ir kabino kavinuką ant vąšo, nuėjau į trobelę, išsitraukiau iš rankinės švarią palaidinukę, suplėšiau skiautėmis, kad turėčiau kuo nusišluostyti, ir pasukau prie upės. Grįžau peršlapusi, bet dainuodama.

Šeštą valandą ryto visi jau buvo pasirengę tai lemtingai mūsų gyvenimo dienai. Atsisveikinom su indėnais ir žiūrėjom, kaip jie tyliai tolsta kartu su vaikais, kiaulėmis, vištomis, ryšuliais ir pranyksta tarp lapų tarsi virtinė šešėlių. Liko tik tie, kurie turėjo padėti partizanams persikelti per upę ir pasitraukti gilyn į girią. Rolfas Karlė išžygiavo vienas pirmųjų su kamera rankoje ir kuprine ant pečių. Pajudėjo ir kiti vyrai, kiekvienas tenai, kur jam reikia.

Hubertas Naranchas atsisveikino su manim bučiniu į lūpas, skaisčiu ir jausmingu; *saugokis, žiūrėk savęs, ir tu taip pat, eik tiesiai namo ir pasistenk nekristi į akis, nesirūpink, viskas bus gerai, o kada pasimatysim? turėsiu laikinai dingti, nelauk manęs;* dar vienas bučinys ir puoliau jam ant kaklo, prisitraukiau

stipriai, net veidą nusibrūžinau į jo barzdą, akys pilnos ašarų, nes juk atsisveikinu ir su aistra, kuri siejo mus tiek metų. Įlipau į džipą, kuriame Negras manęs jau laukė paleidęs variklį, pasirengęs vežti mane į šiaurę, į tolimą kaimą, iš ten autobusu keliausiu į sostinę. Hubertas Naranchas pamojavo man ir abu šyptelėjom. *Tegul tave aplenkia visos bėdos, geriausias mano drauge, myliu tave,* murmėjau tikėdama, kad ir jis kalba tą patį, galvodama, kaip gera buvo vienam kitu kliautis ir visada būti arti vienas kito, kad reikalui esant galėtum apginti draugą ir jam padėti, bet mūsų ryšys jau pasikeitė – dabar jis pagaliau toks, koks visada turėjo būti; galvojau, kad mudu esam du draugužiai, labai artimi, kaip sesutė ir broliukas, šiek tiek linkę į kraujomaišą. *Žiūrėk savęs, o tu irgi,* kartojom vienas kitam.

Važiavau visą dieną kratydamasi linguojančioj mašinoj, kuri šokčiojo bjauriu keliu, pritaikytu sunkiems krovininiams automobiliams ir liūčių kiaurai išgraužtu; asfalto duobėse tūnojo smaugliai. Kelio posūkyje ūmai prasiskleidė skaudžiai žalia augalijos vėduoklė ir plykstelėjo balta dienos šviesa, kad visu pasakišku grožiu pasirodytų Vargšų rūmai, plevenantys ore penkiolika centimetrų virš juodžemio sluoksnio. Vairuotojas sustabdė autobusą, o mes, keleiviai, griebėmės už krūtinės, nedrįsdami net kvėptelėti, kol pamažu burtai išsisklaidė. Ir štai Rūmai dingo, džiunglės sugrįžo į savo vietą ir diena vėl tapo kasdieniškai skaidri. Vairuotojas paleido variklį, o mes stebuklo priblokšti susėdom į vietas. Niekas nepratarė nė žodelio iki pat sostinės, nors ją pasiekėm tik po keleto valandų: kiekvienas galvojo, ką galėtų reikšti ta vizija. To ir aš nežinojau, bet manęs ji per daug nenustebino, nes tą reginį jau buvau mačiusi prieš daug metų, kai važiavau Riado Halabi furgonu. Tik anąsyk aš snūduriavau, ir jis mane papurtė, vos tik nakties tamsą nušvietė Rūmų žiburiai; mudu išlipom

ir bėgom į tą miražą, bet šešėliai apgaubė mus dar nespėjusius jo pasiekti. O dabar negalėjau mintimis atitrūkti nuo to, kas penktą valandą vakaro turi įvykti Šventosios Marijos kalėjime. Man nepakenčiamai veržė smilkinius, ir aš keikiau tą negalią, kuri kankina mane blogiausia nuojauta. *Kad tik viskas gerai baigtųsi, pagelbėk jiems,* maldavau savo mamą, kaip visuomet darydavau lemiamą valandą, ir darsyk įsitikinau, kad jos dvasia nenuspėjama: kartais ji nei iš šio, nei iš to pasirodo ir baisiausiai mane išgąsdina, o kitąsyk, kaip dabar, kai man jos skubiai reikia, neduoda jokio ženklo, kad mane girdi. Kraštovaizdis ir alinanti kaitra priminė man tą dieną, kai dar septyniolikametė važiavau šiuo keliu su lagaminu, pilnu naujų drabužėlių, į mergaičių pensioną, ir netikėtai mane užplūdo džiaugsmas. Tomis valandomis norėjau pati lemti savo likimą, ir kiek visko man nutiko nuo tada, lyg būčiau nugyvenusi kelis gyvenimus, kas vakarą išgaravusi kaip dūmas ir kas rytą vėl atgimusi. Bandžiau užmigti, bet negalėjau nusikratyti nelemtos nuojautos, net ir Vargšų rūmų miražas nepadėjo išdildyti sieros skonio, tvyrančio burnoj. Vienąsyk Mimi tyrė mano nuojautas vadovaudamasi miglotais Maharišio vadovėlio nurodymais ir pareiškė, kad neprivalau jomis tikėti, kadangi niekuomet jos neįspėjančios manęs apie svarbius dalykus, tik apie niekniekius, o kai man iš tiesų nutinka kas nors rimta, visada būnu užklupta netikėtai. Taip Mimi įrodė, kad menkas mano gebėjimas pranašauti nieko vertas. *Tegul tik viskas gerai baigiasi,* vėl meldžiau savo motiną.

Namo parsiradau šeštadienio naktį. Atrodžiau apgailėtinai, prakaituota, dulkina. Taksistas vežė mane nuo autobusų stoties ligi namų durų pro tolumoje dunksantį parką, apšviestą angliškais žibintais, pro Žemvaldžių klubą, apsuptą dviem eilėmis palmių, pro milijonierių ir ambasadorių vilas, pro naujus stiklo ir metalo pastatus. Jaučiausi atsidūrusi kitoj planetoj, be galo toli nuo indėnų kaimelio ir jaunuolių

degančiomis akimis, pasiryžusių kovoti ligi mirties, kad ir netikromis granatomis. Pamačiusi šviesas visuose namo languose persigandau, įsivaizdavau, kad tai policija užbėgo man už akių, bet nespėjau apsigręžusi pasprukti, nes Mimi ir Elvyra jau atidarė man duris. Įėjau kaip robotas ir susmukau krėsle geisdama, kad viskas būtų įvykę tik apsakyme, gimusiame iš sujauktų mano smegenų, jog negalimas daiktas, kad šią valandą Hubertas Naranchas, Rolfas Karlė ir kiti būtų jau negyvi. Apžvelgiau svetainę lyg pirmąkart ją matydama, ir ji man pasirodė jauki kaip niekad, visa ta baldų maišalienė, nepažįstami protėviai, saugantys mane iš rėmų, sukabintų ant sienų, ta kampe tupinti balzamuota puma, vis taip pat grasiai išsišiepusi, nors ir patyrusi tiek negandų ir tiek visokiausių sukrėtimų per pusšimtį savo gyvenimo metų.

– Kaip gera čia būti... – atsidusau.

– Tai kas gi, po galais, atsitiko? – paklausė Mimi, jau spėjusi apžiūrėti mane ir įsitikinti, kad viskas kaip reikiant.

– Nežinau. Palikau juos besirengiančius operacijai. Kaliniai turėjo sprukti apie penkias, prieš suvaromi į kameras. Tuo laiku jie turėtų kieme sukelti maištą sargybai suklaidinti.

– Jeigu taip, apie tai jau būtų pranešta per radiją arba televiziją, bet niekas nieko nekalbėjo.

– Juo geriau. Jeigu jie būtų nukauti, mes jau žinotume, o jeigu jiems pavyko pabėgti, tada vyriausybė tylės, kol sugalvos, ką skelbti.

– Šios dienos buvo siaubingos, Eva. Negalėjau dirbti, buvau leisgyvė iš baimės, maniau, kad tave jau suėmė, kad numirei, kad tau įkando gyvatė ar surijo piranijos. Vis per tą prakeiktą Hubertą Naranchą, ir ko mes lindom į tą nesąmonę! – plyšojo Mimi.

– Ak, paukšteli, susidėjai su padugnėmis. Aš esu senų pažiūrų, nemėgstu netvarkos, ko mergaitei kištis į vyrų reikalus, pasakyk man? Už tai nė citrinos skiltelės neduočiau, – atsiduso Elvyra vaikštinėdama po namus: atnešė man kavos su pie-

nu, paruošė vonią ir švarius drabužius. – Pasilepinsi vandeny su liepžiedžiais ir išgaruos visos baimės.

– Verčiau nusiprausiu po dušu, močiute...

Sužinojusi, kad man po tiek metų atsinaujino mėnesinės, Mimi džiūgavo, o Elvyra nematė reikalo džiaugtis: tai esąs nešvarus dalykas ir visa laimė, kad ji jau išėjusi iš tų metų; verčiau žmonės dėtų kiaušinius kaip vištos. Aš išsitraukiau iš krepšio ryšulį, iškastą iš žemės Agva Santoje, ir padėjau savo draugei ant kelių.

– Kas čia?

– Tavo kraitis. Kad jį pardavusi galėtum operuotis Los Andžele, o paskui ištekėti.

Mimi nuvyniojo žemėtą pakuotę. Viduje buvo drėgmės ir termitų sugraužta dėžutė. Šiaip taip atvožus dangtį, ant skraito pabiro Zulemos brangenybės, spindinčios, tarsi ką tik nuvalytos: auksas, dar geltonesnis nei kitados, smaragdai, topazai, granatai, perlai, ametistai, naujos šviesos dar labiau išgražinti. Papuošalai, kuriuos niekinau, kai laikiau juos saulėkaitoj Riado Halabi kieme, dabar gražiausios pasaulio moters rankose man atrodė lyg kalifo dovana jai.

– Kur visa tai pavogei? Argi aš tavęs nemokiau pagarbos ir sąžiningumo, paukšteli? – persigandusi murmėjo Elvyra.

– Nevogiau aš jų, močiute. Girios glūdumoj yra miestas iš gryno aukso. Grindinio akmenys auksiniai, namų stogai auksiniai, turgaus vežimai ir aikščių suoleliai auksiniai, visų miestiečių dantys irgi auksiniai. O vaikai ten žaidžia spalvotais brangakmeniais, tokiais kaip šitie.

– Neparduosiu jų, Eva, aš jas nešiosiu. Barbariškas dalykas ta operacija. Man viską nupjaus, o paskui padarys moterišką makštį iš žarnos gabalo.

– O Aravena?

– Aš jam tinku tokia, kokia esu.

Elvyrai ir man sutartinai ištrūko palengvėjimo šūksnis. Aš visą tą užmačią laikiau klaikiu mėsinėjimu, kurio padarinys

būtų tik karikatūriška gamtos imitacija, o Elvyrai toks arkangelo darkymas atrodė tolygus šventvagystei.

Ankstų sekmadienio rytą, kai dar miegojom, kažkas paskambino prie durų. Elvyra niurnėdama atsikėlė ir tarpdury pamatė nesiskutusį tipą, tempiantį kuprinę, su kažkokiu juodu mechanizmu ant peties; tik jo dantys baltavo veide, pajuodusiame nuo dulkių, nuovargio ir saulės. Nepažino Rolfo Karlės. Mimi ir aš išlindom su naktiniais marškiniais ir nieko neklausinėjom, nes pakankamai iškalbinga buvo jo šypsena. Jis atėjo ieškoti manęs, pasiryžęs mane paslėpti, kol nurims aistros, nes neabejojo, kad pabėgimas sukels audrą, kurios padarinių negalima numatyti. Rolfas baiminosi, kad kai kurie kaimiečiai bus mane matę ir pažinę, jog tai ta pati, kuri prieš daug metų dirbo „Rytų perle".

– Sakiau, kad nereikia lįsti ne į savo reikalus! – barėsi Mimi, neatpažįstama be savo kovinio makiažo.

Apsirengiau ir įsimečiau į lagaminą šiokių tokių skudurėlių. Gatvėje laukė Aravenos automobilis, paskolintas Rolfui auštant, kai šis nuvyko į direktoriaus namus perduoti jam filmų kasečių ir sensacingiausios pastarųjų metų naujienos. Negras atvežė jį ligi čia, o paskui išdardėjo džipu, kad jį pradangintų, kol niekas nesusekė jo šeimininko. Nacionalinės televizijos direktorius nebuvo pratęs anksti keltis, ir kai Rolfas jam viską papasakojo, manė vis dar sapnuojąs. Miegams išblaškyti įsipylė pusę stiklinės viskio ir užsirūkė pirmąjį tos dienos cigarą, paskui susimąstė, ką gi daryti su tuo, kas jam įteikta, bet atvykėlis neleido jam ilgai svarstyti ir paprašė automobilio raktelių, nes dar nebaigęs darbo. Aravena padavė juos su tais pačiais žodžiais kaip Mimi: *nesikišk ne į savo reikalus, vaikine. Aš jau įsikišau,* atsakė jam Rolfas.

– Ar moki vairuoti, Eva?

– Baigiau kursus, bet neturiu įgūdžių.

– Man akys merkiasi. Šią valandą gatvės tuščios, važiuok pamažu ir pasuk Los Alto keliu kalnų link.

Įlipau į limuziną, išmuštą raudona oda, nedrąsiai sėdau prie vairo, drebančiais pirštais pasukau raktelį, variklis suburzgė ir mašina šokčiodama pajudėjo. Nepraslinkus nė dviem minutėms mano draugas jau miegojo ir pabudo tik po dviejų valandų, kai jį papurčiau norėdama paklausti, kuriuo keliu sukti sankryžoje. Taip tą sekmadienį mes atvažiavom į Koloniją.

Burgelė ir Rupertas sutiko mus pabrėžtinai nuoširdžiai ir triukšmingai – matyt, taip jau įpratę – ir suskato ruošti vonią brolėnui, kuris, kad ir snustelėjęs mašinoj, atrodė tarsi išgyvenęs žemės drebėjimą. Rolfui Karlei palaimingai ilsintis šiltam vandeny, atskubėjo abi jo pusseserės, nesitverdamos smalsumu, nes pirmąsyk jis pasirodė namie su moterimi. Mes visos trys susitikom virtuvėj ir akimirką apžiūrinėjom, vertinom – jos mane, aš jas, – iš pradžių įtariai, o paskui jau palankiau: vienoj pusėj – dvi apkūnios šviesiaplaukės poniutės rausvais veideliais, siuvinėtais gelumbės sijonais, krakmolytomis palaidinukėmis ir mezginiuotomis prikyštėmis, skirtomis turistams privilioti; kitoj pusėj – aš, anaiptol ne tokia įspūdinga. Pusseserės buvo lygiai tokios, kokias vaizdavausi iš Rolfo pasakojimų, tik dešimčia metų vyresnės, ir apsidžiaugiau, kad jam jos rodėsi vis tokios pat mergiotės. Manau, jos iš pirmo žvilgsnio suprato susidūrusios su varžove ir stebėjosi, kad aš tokia nepanaši į jas, – gal jos būtų jautusios pamalonintos, jei Rolfas būtų išsirinkęs jų kopiją, – tačiau būdamos tokios mielos nuvijo šalin pavydą ir priėmė mane kaip seserį. Nuskubėjo vaikučių atsivesti ir pristatė man savo teisėtus vyrus – didelius, geraširdžius, kvepiančius vaškinėmis žvakėmis. Paskui padėjo savo mamai gaminti valgį. Vėliau, sėdėdama prie stalo kartu su ta sveika gentim, su aviganio šuns jaunikliu prie kojų ir kąsniu kumpio su saldžiųjų bulvių koše burnoje, pasijutau besanti taip toli nuo Šventosios Marijos kalėjimo, nuo Hu-

berto Narancho ir granatų iš universaliosios medžiagos, kad kai šeimininkai įjungė televizorių pasiklausyti žinių ir ekrane pasirodė kariškis, smulkiai pasakojantis, kaip pabėgo devyni partizanai, ne iš karto suvokiau, apie ką jis kalba.

Šventosios Marijos direktorius, suprakaitavęs ir sunkiai valdydamasis, pranešė, kad būrys teroristų užpuolė kalėjimą iš sraigtasparnių, ginkluotų bazukomis ir kulkosvaidžiais, o viduje nusikaltėliai grasino sargybiniams bombomis. Direktorius lazdele baksnojo pastato planą ir rodė kalinių kelią nuo tos akimirkos, kai jie išėjo iš kamerų, ligi tol, kol dingo džiunglėse. Jis negalėjo paaiškinti, kaip ginklai pateko į kalėjimą pro metalo detektorius: tai kažkokie burtai, granatos dygte dygo kalinių rankose. Šeštadienį, penktą valandą vakaro, vedami į išvietę, jie pagrasinę sargybiniams sprogmenimis ir įspėję, kad viskas išlėks į orą, jeigu nebus patenkinti jų reikalavimai. Pasak direktoriaus, išblyškusio nuo nemigos ir dvi dienas nesiskutusio, budintys to sektoriaus sargybiniai narsiai priešinęsi, bet galiausiai metę ginklus, nes neturėję kitos išeities. Tie tėvynės gynėjai – dabar jie gydomi Karo ligoninėje, bet lankyti juos draudžiama, juoba žurnalistams, – buvę sužeisti, nes negalėję priešintis, ir uždaryti vienutėje, kad negalėtų duoti aliarmo signalo. Tuo tarpu sukilėlių bendrininkai sukurstę kalinių riaušes kieme, o diversantų būriai už kalėjimo sienų nupjovę elektros kabelius, išsprogdinę už penkių kilometrų esančio aerodromo kilimo taką, perkasę automobilių kelią ir užgrobę patrulių valtis. Paskui jie užmetę ant kalėjimo tvoros alpinistų virves su kabliais ir prie jų pritvirtinę virvines kopėčias, jomis kaliniai ir pabėgę, baigė pranešimą uniformuotas kalbėtojas, laikydamas lazdelę drebančioj rankoj. Jį pakeitęs diktorius įžūliu tonu patvirtino, jog tai neabejotinai buvusi tarptautinio komunizmo akcija, rimčiai visame žemyne gresiąs pavojus, valdžios organai nenurimsią, kol pagaus kaltininkus ir nustatys, kas buvo jų bendrininkai. Žinių laida

baigėsi trumpu pranešimu: generolas Tolomėjas Rodrigesas paskirtas vyriausiuoju ginkluotųjų pajėgų vadu.

Tarp dviejų alaus gurkšnių dėdė Rupertas pareiškė, kad visus tuos partizanus reikėtų išsiųsti į Sibirą, *kažin kaip jiems ten patiktų? Niekas negirdėjo, kad kas nors būtų lipęs per Berlyno sieną į komunistų pusę, visi bėgo tik nuo raudonųjų; o pažiūrėkit, kas dedasi Kuboj? jie ten neturi net tualetinio popieriaus, ir nekalbėkit man apie sveikatą, mokyklas, sportą ir visas tas nesąmones, iš kurių vis tiek jokios naudos, kai neturi kuo pasišluostyti užpakalio,* niurzgė jis. Rolfas mirktelėjo man, lyg sakytų, kad tuščias dalykas prieštarauti. Burgelė perjungė kanalą, nes norėjo pažiūrėti, kuo baigsis vakarykščiai serialo įvykiai: begėdė Alechandra pro praviras duris šnipinėjo Belindą ir Luisą Alfredą, kurie aistringai bučiavosi; *man tai patinka, dabar bučkius rodo iš arti, seniau tik vedžiojo mus už nosies, įsimylėjėliai, būdavo, tik žiūri vienas į kitą susiėmę už rankučių, o kai tik jau turi prasidėti pats tas, mums ima rodyti mėnulį, nesuskaičiuosi, kiek tų mėnulių turėjom ištverti, o kas toliau, žiūrovai taip ir nesužinodavo, tik pažiūrėkit, Belinda pakėlė akis; man rodos, kad iš tiesų ji visai ne akla.* Man knietėjo atskleisti libreto užkulisius, tiek sykių aptarinėtus su Mimi, bet, laimei, to nepadariau – būčiau tik sugriovusi šeimininkės iliuzijas. Pusseserės ir jųdviejų vyrai toliau kiurksojo prie televizoriaus, jų vaikai užmigo krėsluose, o lauke sutemo vakaras, ramus ir vėsus. Rolfas paėmė man už parankės ir mudu išėjom laukan.

Žingsniavom vingiuotomis gatvėmis per tą keistą praėjusio šimtmečio miestelį, įspraustą į atogrąžų kalnus, pro valyvus jo namus, gėlių darželius, vitrinas su kukuojančiais laikrodžiais, pro kapinaites su griežtai simetriškai išrikiuotais kapais – viskas iščiustyta ir absurdiška. Paskutinės gatvės posūkyje sustojom pasigrožėti dangaus skliautu ir žiburiuota Kolonija, kuri driekėsi mums po kojomis kalno šlaituose tarsi didžiulis kilimas. Kai šaligatviu nebeskambėjo mūsų žings-

niai, pajutau lyg atsidūrusi tokiame naujai užgimusiame pasaulyje, kuriame dar nesukurti garsai. Pirmą sykį klausiausi tylos. Iki tol mano gyvenime buvo pilna garsų, čia vos pagaunamų, kaip kad Zulemos ir Kamalio pamėklių šnabždesys arba girios niurnėjimas priešaušriu, čia kurtinamų, kaip antai radijas mano vaikystės virtuvėse. Jaučiau tokią pat palaimą, kaip mylėdamasi arba kurdama pasakojimus, troškau suimti į savo rankas tą nebylų pasaulėlį ir išsaugoti kaip kokią brangenybę. Traukiau į save pušų kvapą atsidavusi tam naujam malonumui. Pagaliau Rolfas Karlė prabilo ir burtai išsisklaidė; nusivyliau lygiai kaip vaikystėje, kai sniego sauja mano rankose virto vandeniu. Papasakojo man, kas iš tiesų įvyko Šventosios Marijos kalėjime: kai ką pavykę pačiam nufilmuoti, visa kita sužinojęs iš Negro.

Šeštadienio vakarą direktorius ir pusė sargybos suėjo į Agva Santos viešnamį, kaip ir buvo sakiusi Mimi. Visi buvo tokie girti, kad kai išgirdo sprogimą aerodrome, pamanė sulaukę Naujųjų metų ir net kelnių neužsimovė. Tuo metu Rolfas Karlė valtele prisiartino prie salos su ekipuote, užmaskuota palmių lapais, o komendantas Rochelijas su uniformuotais saviškiais, perplaukę upę laiveliu, atimtu prieplaukoje iš sargybinių, atėjo prie pagrindinių vartų ir paleido visu garsumu sireną, sukeldami triukšmingą spektaklį. Nebuvo nė vieno viršininko, galinčio komanduoti, todėl niekas ir nesustabdė atvykėlių, mat jie atrodė kaip aukšto rango karininkai. Kaip tik tada partizanams, sėdintiems kamerose, pro langelį metalinėse duryse buvo paduodamas vienintelis dienos valgis. Vienas kalinys ėmė skųstis baisingais pilvo skausmais: *mirštu, gelbėkit, mane nunuodijo!* Tada ir jo draugai kitose kamerose nieko nelaukę sukėlė triukšmą: *žudikai, žudikai, jie mus galabija!* Du sargybiniai įėjo pas ligonį jo nuraminti, o šis pasitiko juos laikydamas abiejose rankose po granatą ir žvelgdamas taip ryžtingai, kad tiems net kvapą užėmė. Taip komendantas Rochelijas išsivedė savo draugus ir jų bendrininkus virtuvėje nė karto neiššovęs,

be smurto ir nesikarščiuodamas, ir perkėlė juos ta pačia valtim į kitą krantą, o ten jau indėnai nuvedė visus gilyn į džiungles. Rolfas viską filmavo pro teleobjektyvą, o paskui nuplaukė pasroviui į tą vietą, kurioje turėjo susitikti su Negru. Kai juodu susėdo į džipą ir visu greičiu nurūko į sostinę, kariškiai dar nebuvo susigriebę užblokuoti plento ir vytis iš paskos.

– Džiaugiuosi dėl jų, tik nežinau, kas tau iš tų filmų, jei viskas cenzūruojama.

– Mes juos parodysim, – išgirdau atsakymą.

– Juk žinai, kokia ta mūsų demokratija, Rolfai: antikomunizmo dingstimi laisvės joje ne daugiau nei Generolo laikais...

– Jei mums uždraus paskelbti tiesą, kaip neleido pranešti tiesos apie žudynes Operacijų centre, mes ją parodysim artimiausiame serialo filme.

– Ką tu sakai?

– Tavo novelė išeis į eterį, kai tik baigsis tas paikiojimas apie akląją ir milijonierių. Rask būdą įterpti į scenarijų pilietinį karą ir kalėjimo užpuolimą. Mano lagamine pilna nufilmuotų juostų apie ginkluotą kovą. Daugelis iš jų gali tau praversti.

– Niekada jie to neleis...

– Po dvidešimties dienų rinkimai. Būsimam prezidentui rūpės parodyti, koks jis liberalus, ir jis neleis cenzūrai šakotis. Blogiausiu atveju bus galima aiškinti, kad tai tik meninė išmonė, o kadangi serialai žiūrimi daug labiau negu žinios, visa tauta sužinos, kas įvyko Šventosios Marijos kalėjime.

– O aš? Policija mane paklaus, iš kur aš visa tai žinau...

– Jie tavęs nelies, nes tai būtų tolygu pripažinimui, kad tu sakai tiesą, – atšovė Rolfas Karlė. – Beje, dėl istorijų: aš vis mąstau, ką reiškia pasakojimas apie tą moterį, kuri pardavė kariui praeitį...

– Dar niekaip nesugalvoji? Matau, kad esi nelabai nuovokus...

* * *

Prezidento rinkimai praėjo tvarkingai ir pakiliai, tarsi laikytis respublikos įstatymų būtų įprasta nuo seno, nors iš tiesų tai tik pastarųjų savaičių stebuklas. Laimėjo opozicijos kandidatas, kaip ir buvo išpranašavęs Aravena: jo politinė uoslė, jam senstant užuot silpusi, tik aštrėjo. Netrukus Alechandra žuvo per autoavariją, o Belinda atgavo regėjimą ir ištekėjo už gražuolio Martineso de la Rokos, ta proga pasipuošusi nuotakos suknele, pasiūta iš viso rietimo balto tiulio, vainikuota netikrais deimantais ir vaškinėmis gėlėmis. Visa šalis su palengvėjimu atsiduso, nes buvo patyrusi sunkų kantrybės išbandymą: kone ištisus metus kasdien jaudinosi dėl nelaimių, persekiojančių tuos žmones. Tačiau Nacionalinė televizija, neleisdama atsikvėpti kantriesiems žiūrovams, bematant išleido į eterį mano serialą; sentimentų pagauta jį pavadinau „Bolero“ – iš pagarbos dainoms, kurias nuolat girdėdavau vaikystėje ir kurios įkvėpė mane sukurti tiek istorijų. Publika buvo priblokšta jau po pirmos serijos ir negalėjo atsigauti iš nuostabos po tolesniųjų. Turbūt niekas nesuprato, iš kur aš ištraukiau tokią nepaprastą istoriją: žiūrovai buvo pratę matyti pavydą, sielvartą, garbėtrošką ar bent jau skaistybę, bet šįsyk jų televizoriai nieko panašaus nerodė ir žmonėms kasnakt ramų miegą drumstė nunuodyti indėnai, balzamuotojai invalidų vežimėliuose, mokinių pakarti mokytojai, ministrai, besituštinantys vyskupo soste, ir kitos baisybės, visai nelogiškos ir neatitinkančios komercinio filmo kanonų. Nors ir sukėlęs geroką bruzdesį, „Bolero“ išpopuliarėjo, ir kai kurie vyrai vakarais jau skubėjo namo, kad nepraleistų to vakaro serijos. Vyriausybė įspėjo poną Araveną, dėl turimos įtakos ir seno lapino apsukrumo išsilaikiusį savo poste, kad neleistų klibinti moralės, gerų papročių ir patriotizmo, kad nuslėptų tam tikrą nepadorią Ponios veiklą ir nerodytų, nuo ko prasidėjo Kekšių maištas, bet viso kito kaip ir nelietė. Mimi gavo svarbų vaidmenį ir taip sėkmingai vaidino save pačią, kad tapo populiariausia estrados žvaigždė. Jai išgarsėti padėjo ir

neaiškumai dėl lyties, nes ją matant atrodė neįtikima, kad ji kitados buvo vyras, juoba kad vis dar turi kai ką iš tų laikų. Nestigo ir tokių, kurie jos pasisekimą aiškino meilės ryšiais su televizijos direktorium, bet kadangi nei vienas, nei kitas nepuolė to gando neigti, jis nuslopo savaime.

Aš rašiau kasdien po naują epizodą, visiškai pasinėrusi į pasaulį, savo pačios kuriamą beribe žodžio galia, subyrėjusi į aibę skirtingų žmonių, matydama savo atspindį daugybėje veidrodžių, gyvendama kelis gyvenimus iš karto, kalbėdama įvairiais balsais. Mano personažai tapo tokie tikroviški, kad sueidavo pas mane visi vienu metu nepaisydami įvykių sekos, gyvieji kartu su mirusiaisiais, net ir tas pats žmogus skirtingais amžiaus tarpsniais ir skirtingomis aplinkybėmis, tarkim, mažametė Konsuela, atverianti vištoms gūžį, ir subrendusi Konsuela, kuri nuoga paleidžia plaukus, kad paguostų mirštantįjį; arba Hubertas Naranchas čia pasirodo trumpomis kelnaitėmis, mulkinantis naivuolius beuodegėmis žuvimis, čia netikėtai atsiranda trečiame aukšte avėdamas komendanto batais, aptekusiais mūšio purvu; o štai krikštamotė, valiūkiškai kraipanti šlaunis kaip geriausiais jaunystės metais, susitinka save pačią jau bedantę, susiūtu kaklu, besimeldžiančią terasoje prieš popiežiaus plauką. Ir visi vaikšto po kambarius sujaukdami Elvyros dienotvarkę, versdami ją veltis į ginčus ir tvarkyti tai, ką jie visur išmėto. *Būk gera, paukšteli, išprašyk tuos puspročius iš virtuvės, aš jau pavargau ginti juos lauk su šluota,* aimanuodavo ji, bet pamačiusi vakare juos vaidinančius per televiziją, atsidusdavo su pasididžiavimu. Pagaliau jie tapo jai tokie artimi kaip sava šeima.

Dvylika dienų prieš pradedant filmuoti scenarijaus skyrius apie partizanus gavau raštą iš Gynybos ministerijos. Nenutuokiau, ko mane kviečia į tą įstaigą, gal nori atsiųsti man porą Politinės policijos agentų su juoda mašina (kitokiomis

jie nevažinėja), bet neprasitariau nė žodelio nei Mimi, nei močiutei, kad neišgąsdinčiau; negalėjau perspėti ir Rolfo, esančio Paryžiuje ir filmuojančio ką tik prasidėjusias derybas dėl taikos Vietname. Aš laukiau tos blogos žinios jau keletą mėnesių, nuo tada, kai dirbau tas granatas iš universaliosios medžiagos, ir sielos gilumoj net norėjau kuo greičiau jos sulaukti, kad pagaliau nusikratyčiau nerimo, šiurpinančio visą kūną. Užvožiau rašomąją mašinėlę, sutvarkiau popierius, apsivilkau juodų minčių prislėgta, lyg matuočiausi numirėlio drobulę, susirišau plaukus ant pakaušio ir išėjau iš namų, pamojavusi dvasioms, kurias palieku. Atėjau į ministerijos rūmus, užlipau dvipusiais marmuro laiptais, įėjau pro bronzines duris, abipus kurių stovi sargybiniai su pliumažais ant šalmų, ir parodžiau dokumentus šveicoriui. Kareivis nuvedė mane koridorium, išklotu kilimais, praėjau pro raižytines duris su valstybės herbu ir atsidūriau patalpoje su puošniomis užuolaidomis ir krištolo sietynais. Langų vitražuose buvo įamžintas Kristupas Kolumbas, viena koja Amerikos krante, kita laive. Prie raudonmedžio stalo sėdėjo generolas Tolomėjas Rodrigesas. Stambus jo stotas, apšviestas iš už nugaros, dunksojo tarp egzotiškų Naujojo pasaulio augalų ir šio pasaulio užkariautojo karavelės. Kaipmat pažinau jį iš svaigulio, kuris mane apėmė, kol akys priprato prie šviesos ir įžvelgiau katiniškas jo akis, dideles plaštakas ir tobulus dantis. Jis atsistojo, pasisveikino su manim mandagiai, gal net per daug, ir pasiūlė man krėslą, o pats atsisėdo šalia ir paprašė sekretorę kavos.

– Ar dar nepamiršot manęs, Eva?

Kur čia jį pamirši: juk dar ne tiek daug laiko nutekėjo nuo vienintelio mūsų susitikimo, juk dėl jausmų maišaties, kurią jis man sukėlė, išėjau iš fabriko ir pradėjau pelnytis duoną rašydama istorijas. Pirmąsias minutes prašnekėjom apie šį bei tą, aš – sėdėdama ant krėslo kraštelio ir laikydama puodelį virpančioj rankoj, jis – atsipalaidavęs, stebėdamas mane ne-

įžvelgiamomis akimis. Pristigę temų gero tono pokalbiui, abu nuščiuvom. Užtrukusi tyla darėsi man nebepakenčiama.

– Kam mane pasikvietėt, generole? – paklausiau pagaliau neištvėrusi.

– Noriu pasiūlyti jums sutartį, – ir ėmė dėstyti man, vis tokiu pat pamokomu tonu, turįs žinių beveik apie visą mano gyvenimą, nuo spaudos pranešimų apie Zulemos mirtį ligi dabartinio mano ryšio su Rolfu Karle, tuo prieštaringai vertinamu fotoreporteriu, kurio saugumo organai irgi nepaleidžiantys iš akių. Ne, jis man negrasinąs, priešingai – jis esąs mano draugas, maža to – ištikimas mano gerbėjas. Jis peržiūrėjęs mano rašytą „Bolero" scenarijų, ten, be kitų dalykų, esama nepaneigiamų detalių apie partizaninį karą ir tą nelemtąjį kalinių pabėgimą iš Šventosios Marijos kalėjimo. *Man reikia jūsų paaiškinimo, Eva.*

Man kilo noras užsikelti kojas ant odinio krėslo ir paslėpti veidą tarp rankų, bet ištvėriau, likau rami ir kuo atidžiausiai tyrinėjau žvilgsniu kilimo raštą, niekaip nerasdama tinkamo atsakymo turtingame savo vaizduotės archyve. Generolo Tolomėjo Rodrigeso ranka beveik lietė mano petį: nesą ko bijoti, juk jis man jau sakęs, maža to, jis neketinąs kištis į mano darbą, aš galinti toliau rašyti savo scenarijų, jis net neprieštaraująs, kad šimtas aštuntame skyriuje būtų pavaizduotas Pulkininkas, toks panašus į jį, jis skaitydamas juokęsis, tas veikėjas ne toks jau blogas, net visai priimtinas, tikrai, bet svarbu esą nieku gyvu neįžeisti ginkluotųjų pajėgų, neužgauti jų garbės, – su tuo nejuokaujama. Jis turįs tik vieną pastabą, kurią ir pasakęs Nacionalinės televizijos direktoriui per pastarąjį susitikimą: reikėtų pakeisti tą nesąmonę apie plastikinius ginklus ir nepalikti jokių užuominų apie Agva Santos viešnamį, kadangi jos ne tik išstatančios pajuokai kalėjimo sargybą ir vadovybę, bet ir esančios visiškai neįtikimos. Jis būsiąs man dėkingas, jei aš padarysiu tuos pakeitimus, be to, serialas neabejotinai daug laimėtų, jeigu aš parodyčiau, kad

abiejose pusėse buvo ir žuvusių, ir sužeistų; tai ir žiūrovams patiktų, ir neliktų nederamo pasityčiojimo iš tokių tragiškų įvykių.

– Tai, ką jūs siūlote, atrodytų dramatiškiau, bet tiesa yra ta, kad partizanai ištrūko be kraujo praliejimo, generole.

– Matau, kad jūs esate informuota geriau nei aš. Tiek to, nebelieskime karinių paslapčių, Eva. Tikiuosi, kad nepriversite manęs imtis priemonių ir paklausysite mano patarimo. Beje, turiu prisipažinti, kad gėriuosi jūsų darbu. Kaip jūs tai padarote? Noriu pasakyti – kaip jūs rašote?

– Darau, ką galiu... Tikrovė yra toks kratinys, kad neįstengiam jos nei perprasti, nei įvertinti, nes viskas vyksta vienu metu. Kol mudu čia šnekučiuojam, jums už nugaros Kristupas Kolumbas atranda Ameriką, o tie patys indėnai, kurie jį vitraže pasitinka, taip iki šiol ir vaikšto nuogi džiunglėse, vos pora valandų kelio nuo šios įstaigos, ir taip bus dar šimtą metų. Aš bandau surasti kelią iš to labirinto, kad bent kiek sutvarkyčiau tą chaosą, padaryčiau gyvenimą pakenčiamesnį. Rašydama pasakoju apie gyvenimą tokį, koks man patiktų.

– Iš kur jūs semiatės idėjų?

– Iš to, kas vyksta, iš to, kas vyko dar prieš man gimstant, iš laikraščių, iš žmonių kalbų.

– Ir, žinoma, iš to Rolfo Karlės filmų.

– Jūs mane pasikvietėt ne tam, kad kalbėtume apie „Bolero“, generole. Sakykit, ko norit iš manęs.

– Jūs teisi, tą scenarijų mes jau aptarėme su ponu Aravena. O jus pasikviečiau, nes sukilėliai jau sutriuškinti. Prezidentas mano, kad reikėtų nutraukti tą kovą, tokią pragaištingą demokratijai ir taip brangiai kainuojančią šaliai. Jis greitai paskelbs taikos planą ir pažadės amnestuoti tuos sukilėlius, kurie sudės ginklus, bus pasirengę laikytis įstatymų ir įsilieti į visuomenę. Maža to: galiu pridurti, kad prezidentas ketina legalizuoti komunistų partiją. Aš tam nepritariu, bet privalau sutikti, nes neturiu teisės prieštarauti vykdomajai valdžiai.

Todėl aš tik perspėjau, kad ginkluotosios pajėgos niekuomet neleis dėl svetimų interesų skleisti idėjų, pragaištingų tautai. Mes negailėdami gyvybės giname tėvynės kūrėjų idealus. Trumpai tariant, Eva, mes siūlome sukilėliams unikalią galimybę. Jūsų draugai galės grįžti į normalų gyvenimą, – užbaigė jis.

– Mano draugai?

– Turiu omeny komendantą Rochelijų. Manau, jog dauguma jo vyrų pasinaudos amnestija, jeigu jis parodys pavyzdį, todėl noriu, kad jis suprastų, jog tai garbinga išeitis, vienintelis jo šansas, kito aš jam nesuteiksiu. Man reikia, kad kas nors, kuo jis pasitiki, mudu suvestų, ir tuo žmogumi galite būti tamsta.

Pirmą kartą per visą vizitą pažvelgiau jam į akis ir žiūrėjau atkakliai, nes man rodėsi, kad generolas Tolomėjas Rodrigesas nebesuvokia, ką kalba, jei tikisi, kad aš pati įviliosiu savo brolį į spąstus, *velniai griebtų, kokie likimo vingiai – juk dar visai neseniai Hubertas Naranchas mane prašė, kad tą patį padaryčiau,* kirbėjo man galvoj.

– Matau, kad jūs manim nepasitikite... – sumurmėjo jis, bet žvilgsnio nenukreipė.

– Nežinau, apie ką jūs kalbat.

– Dėl Dievo, Eva, galėtumėte bent jau tiek nenuvertinti manęs. Žinau, kad jūs draugaujate su komendantu Rocheliju.

– Tada ir neprašykit manęs tokių dalykų.

– Prašau todėl, kad tai garbingas sandoris: jie išsaugos gyvybę, o aš sutaupysiu laiko, bet suprantu jūsų abejones. Penktadienį prezidentas praneš apie šias priemones visai šaliai, ir aš tikiuosi, jog tuomet jūs manimi patikėsite ir sutiksite bendradarbiauti visų labui, ypač tų teroristų, kuriems vienintelė alternatyva – taika arba mirtis.

– Jie yra partizanai, o ne teroristai, generole.

– Vadinkite juos kaip norite: tai nekeičia fakto, kad jie yra už įstatymo ribų, o aš turiu visas galimybes juos sunaikinti, bet metu jiems gelbėjimo ratą.

Sutikau pagalvoti, turėdama omeny, kad taip laimėsiu laiko. Vieną akimirką man dingtelėjo, kaip Mimi, remdamasi planetų išsidėstymu dangaus skliaute ir bandydama įminti, ką rodo kortos, pranašavo Huberto Narancho ateitį: *visada tau sakiau, kad tas vaikinas taps arba magnatu, arba banditu.* Neištvėriau nenusišypsojusi, nes, ko gero, astrologija ir kortos vėl bus suklydusios. Tarsi pamačiau dvasios akimis, kaip komendantas Rochelijas, sėdėdamas aksominiame Respublikos kongreso krėsle, toliau kovoja dėl to paties, dėl ko šiandien kaunasi kalnuose su šautuvu rankoje. Generolas Tolomėjas Rodrigesas palydėjo mane iki durų ir atsisveikindamas palaikė mano ranką savo delne.

– Aš nusivyliau jumis, Eva. Ištisus mėnesius nekantriai laukiau jūsų skambučio, bet esu labai išdidus ir visada laikausi duoto žodžio. Sakiau, kad prievartos prieš jus nesiimsiu, ir nesiėmiau, bet dabar gailiuosi.

– Jūs turit omeny Rolfą Karlę?

– Tikuosi, kad tai laikina.

– O aš manau, kad visam laikui.

– Visam laikui būna tik mirtis, dukrele.

– Be to, aš noriu nugyventi gyvenimą taip, kaip man patinka, kad jis būtų... kaip romanas.

– Vadinasi, nepaliekate man vilties?

– Bijau, kad ne, bet, šiaip ar taip, ačiū jums už dėmesingumą, generole Rodrigesai. – Ir pasistiebusi, kad priartėčiau prie jo įspūdingo ūgio, skubotai pabučiavau jam į skruostą.

Pabaiga

Kaip jau spėjau įsitikinti, kai kuriuose dalykuose Rolfas Karlė buvo lėtokas. Tas žmogus, gebantis taip mikliai pagauti kadrą filmavimo kamera, neskubėjo rodyti savo jausmų. Per trisdešimt su viršum gyvenimo metų jis priprato prie vienatvės ir atkakliai gynė savo įpročius, kad ir kaip savo pamokslais aukštino šeimyninio gyvenimo džiaugsmus jo dėdienė Burgelė. Gal dėl tos priežasties jis ne iš karto suvokė kažką pasikeitus, kai prašė mane, sėdinčią tarp šilkinių pagalvių prie jo kojų, papasakoti kokią nors istoriją.

Po pabėgimo iš Šventosios Marijos kalėjimo Rolfas paliko mane savo dėdės namuose Kolonijoje ir tą patį vakarą grįžo į sostinę: jis negalėjo likti nuošaly to sąmyšio, kuris kilo visame krašte, kai per partizanų radiją ėmė kalbėti bėgliai, skelbti revoliucinius šūkius ir tyčiotis iš valdžios. Keturias dienas jis pervargęs, nemigęs ir alkanas kalbino priešais televizijos kamerą visus, turinčius ryšį su tuo įvykiu, nuo Agva Santos viešnamio šeimininkės ir atleistojo kalėjimo direktoriaus iki paties komendanto Rochelijo: jis su žvaigždute ant juodos beretės, užsidengęs veidą skepetaite, dvidešimt sekundžių buvo matomas televizorių ekranuose, kol transliacija nutrūko neva dėl techninių priežasčių. Ketvirtadienį Aravena buvo iškviestas į Prezidentūrą ir griežtai įspėtas kontroliuoti reporterius, jei norįs likti savo poste. *Ar tik tas Karlė ne svetimšalis? Ne,*

jūsų ekscelencija, jis gavęs mūsų pilietybę, aš mačiau jo dokumentus. Puiku, bet vis dėlto įspėkite jį, kad nesikištų į vidaus saugumo reikalus, nes gali tekti gailėtis. Direktorius pasišaukė savo globotinį, penketą minučių išbuvo užsidaręs su juo kabinete, ir jau tą pačią dieną Rolfas grįžo į Koloniją: jam buvo aiškiai pasakyta sėdėti namie ir niekam nesirodyti, kol aprims jo sukeltas šurmulys.

Įžengė jis į erdvų medinį namą, kuriame dar nebuvo privažiavę savaitgalio turistų, ir buvo kaip visada triukšmingai pasveikintas, bet nei dėdienė negavo įgrūsti jam pirmo kąsnio pašteto, nei šunims neteko aplaižyti jo nuo galvos ligi kojų. Pirmiausia jis atskubėjo pas mane, nes jau keletą savaičių būtybė geltonu apatinuku persekiojo jį sapnuose, gundė, slydo iš rankų, deginte degino, leisdavo pajusti palaimą prieš pat aušrą, kai valandų valandas aistringai vijęsis pagaliau pastverdavo ją į glėbį, ir stūmė į neviltį, kai pabusdavo pats vienas, suprakaitavęs, dūsaudamas. Metas jau buvo įvardyti tą juokingą suglumimą. Mane jis rado sėdinčią po eukaliptu ir neva rašančią scenarijų, bet iš tiesų – šnairuojančią jo linkui. Rūpinausi, kad vėjelis paplaikstytų lengvą mano suknelės audinį ir pavakario saulėje rodyčiausi nurimusi, visai ne tokia kaip toji godi patelė, kuri neduoda jam ramybės naktimis. Jaučiau, kad jis jau keletą minučių stebi mane iš tolo. Pagaliau jis nusprendė, kad gana žaisti slėpynių, ir ryžosi kuo aiškiausiai išdėstyti ką manąs, žinoma, neperžengdamas jam įprasto mandagumo ribų. Priėjo plačiais žingsniais ir ėmė bučiuoti mane visai taip, kaip rašoma meilės romanuose, kaip aš ir laukiau visą šimtmetį ir kaip ką tik pati buvau rašiusi apie „Bolero“ personažų susitikimą. Pasinaudodama jo artumu, iš pasalų apuosčiau ir pajutau, kad jis kvepia kaip mano meilužių pora. Tada ir supratau, kodėl jis man rodėsi toks pažįstamas jau iš pirmo pamatymo. Pagaliau viskas tapo aišku ir paprasta: sutikau man skirtą vyrą, kurio taip ilgai visur ieškojau. Atrodo, tą patį patyrė ir jis, gal ir panašią išvadą priėjo, kad ir su išlygomis,

kurias padiktavo racionalus jo charakteris. Mudu glamonėjomės ir sakėm vienas kitam tokius žodžius, kuriais ryžtasi kalbėti tik įsimylėjėliai, kol dar nebijo pasirodyti banalūs.

Prisibučiavus mudviem po eukaliptu, nusileido saulė, pradėjo temti ir staigiai atvėso, kaip visada vakarais kalnuose. Nuėjom skelbti gerosios naujienos apie ką tik sutvirtintą mūsų meilę. Rupertas tučtuojau pranešė apie tai dukterims, paskui nulipo į rūsį atnešti išlaikyto vyno; Burgelė, tiek susijaudinusi, kad vos neuždainavo gimtąja kalba, šokosi gaminti geismą žadinantį patiekalą, pjaustyti jam prieskonius ir pagardus, o kieme linksmai šokinėjo šunys, mat jie pirmi jau iš tolo pajuto mūsų sielos virpesius. Buvo užtiestas stalas tikrai puotai, išdėlioti šventiniai indai, o žvakių fabrikantai, nuoširdžiai apsiraminę, skelbė tostus už buvusio varžovo laimę. Pusseserės kuždėdamosi ir juokdamosi kedeno patalus ir merkė gėles geriausiame svečių miegamajame, tame pačiame, kuriame prieš keletą metų pačios davė pirmąsias geidulingumo pamokas. Po šeimyninės vakarienės mudu su Rolfu nuėjom į parengtą mums kambarį. Tai buvo erdvi patalpa su židiniu, pakurtu kadagio malkomis, joje stovėjo aukšta lova, užklota puriausiais pasaulyje patalais; nuo uodų mus turėjo saugoti tinklelis, toks baltas kaip nuotakos šydas. Tą naktį ir visas naktis po to dūkom be galo be krašto, kol namų baldai ėmė spindėti kaip auksas.

O paskui mylėdavomės jau saikingai, ir tik tol, kol mūsų meilė susidėvėjo ir sudrisko.

O gal buvo ir ne taip. Gal mums pasisekė susidurti su nepaprasta meile ir man neprireikė jos sugalvoti, gal pakako puošniai aptaisyti, kad išliktų atminty, jei tikėsime, kad tikrovę įmanoma susikurti tokią, kokios norėtume. Šiek tiek perdėjau, tvirtindama, pavyzdžiui, kad mūsų medaus mėnuo buvo toks nepaprastas, kad sutriko to žaislinio miestelio dvasia ir gamtos tvarka, kad jo gatveles drumstė atodūsiai, karveliai suko lizdus laikrodžiuose su gegute, vieną naktį kapinėse

pražydo migdolai, o dėdės Ruperto kalės ne laiku pasilakstė. Rašiau, kad tomis palaimos savaitėmis lėčiau slinko laikas, jis lyg susivyniojo, tapo išvirkščias kaip fokusininko skarelė, ir viskas baigėsi tuo, kad Rolfas Karlė, kai jo išdidumas virto dulkėmis, o tuštybė nuskriejo į padebesius, nusikratė savo košmarų ir uždainavo jaunų dienų dainas, o aš šokau pilvo šokį, kurio buvau pramokusi Riado Halabi virtuvėje, ir pasakojau, vis pakikendama ir sriubčiodama vyną, visokias istorijas, ir viena kita net laimingai baigdavosi.

Allende, Isabel

Al-142 Eva Luna : romanas / Isabel Allende; iš ispanų kalbos vertė Valdemaras Kvietkauskas. – Vilnius: Alma littera, 2006. – 304 p.

ISBN 9955-24-191-8

Garsiosios Isabel Allende romanas „Eva Luna" – dar viena meilės istorija, kurioje daug kitų istorijų, subtilių ir trapių.

UDK 830(83)-3

Isabel Allende
EVA LUNA

Romanas

Iš ispanų kalbos vertė *Valdemaras Kvietkauskas*

Redaktorė *Danutė Gadeikienė*
Korektorė *Marijona Treigienė*
Viršelio dailininkas *Edvardas Jazgevičius*
Maketavo *Zita Pikturnienė*

Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almalittera.lt
Spaudė UAB „Vilniaus spauda ", Viršuliškių skg. 80, 05131 Vilnius

ISABEL ALLENDE, vienos žymiausių Čilės rašytojų, kaip ir jos personažų, gyvenimas pilnas sukrėtimų ir likimo permainų. Gimusi Peru (1942), diplomato šeimoje, su motina keliavo į Boliviją ir Šveicariją, o 1975 m., bėgdama nuo Pinočeto diktatūros po perversmo prieš jos dėdę Salvadorą Aljendę, trylikai metų pasitraukė į Venesuelą su vyru ir vaikais. Dabar gyvena JAV, Kalifornijoje.

Isabel Allende

„Afroditė" (1999, Alma littera)

„Dvasių namai" (2000, Alma littera)

„Portretas sepija" (2004, Alma littera)

„Zoro jaunystė" (2005, Alma littera)

„Žvėrių miestas" (2005, Alma littera)

„Auksinio drakono karalystė" (2005, Alma littera)

„Pigmėjų giria" (2005, Alma littera)

ISBN 9955-24-191-8